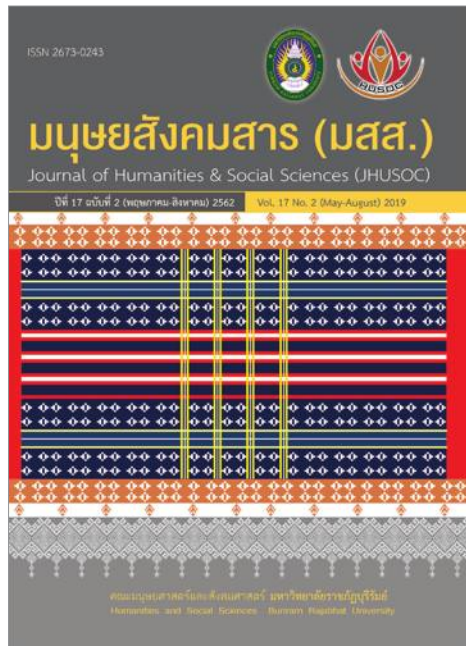

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2562

[illegible]

ISSN 2673-0243

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

■ ชื่อเดิม	วารสารวิชาการ รมยสาร / ISSN 1686-0101
■ เจ้าของ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
■ ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ	รศ.มาลินี จุโฑปะมา
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
■ กองบรรณาธิการ	<p>ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน   ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย   ศ.ดร.วัชรระ งามจิตรเจริญ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์   รศ.ดร.ประสาธน์ เนื่องเฉลิม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม   รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ   รศ.ดร.อัญชลี วรรณรักษ์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี   รศ.ดร.สิงหนาท น้อมเนียน
มหาวิทยาลัยมหิดล   รศ.ดร.สารภี วรรณตรง
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์   ผศ.ดร.ศุภกรณ์ ภู่อริยศิลป์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์   ผศ.ดร.โกวิทย์ พิมพวง
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์   ผศ.ดร.นวมินทร์ ประชานันท์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หิรัญ เหลือง
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์   Prof. Dr. R. Michael Smith
Niagara University, U.S.A.</p>

มนุษยสังคมสาร (มสส.)

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม)

ISSN 2673-0243

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Prof. Ni Ni Hlaing

Mandalay University of Distance

Education, Myanmar

Prof. Dr. Ted Yu-Chung Liu

National Pingtung University,

Republic of China (Taiwan)

Dr. Irom Gambhir Singh

Manipur University, India

■ ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาก่อนการขอรับความประจักษ์

รศ.ดร.คมเพชร นัตรสกุลกุล

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รศ.ดร.สาริณี วรรณตรง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รศ.ดร.สุพจน์ แสงเงิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รศ.ดร.นิยม วงศ์พงษ์คำ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รศ.ดร.ทิวัตต์ มณีโชติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

รศ.ดร.กตัญญู แก้วหานาม

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

รศ.ดร.จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ผศ.ดร.ประกาศิต สิริธีรติกุล

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผศ.ดร.ประดิษฐ์ นารีรักษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ผศ.ดร.เอมอร แสนภูวา

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ผศ.ดร.อนิวัช แก้วจำนงค์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผศ.ดร.ชวงศ์ อุบาดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ดร.เดวิด ศิริวงศ์เดชา

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ดร.ภิกค์ กัลยาณมิตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

มนุษยสังคมสาร (มสส.)

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2562

ISSN 2673-0243

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

รศ.ดร.ปรีชา ปาโนรัมย์
รศ.สมบัติ ประจัญสานต์
ผศ.ดร.สถาพร วิชัยรัมย์
ผศ.ดร.วันทนี นามสวัสดิ์
ผศ.ดร.นลินทิพย์ พิมพ์กลัด
ผศ.ดร.กุลกัณยา ศรีสุข
ผศ.ธงรบ ขุนสงคราม
ผศ.นพพล ชีระวงศ์ภิญโญ
ดร.กระพัน ศรีงาน
ดร.โกวิท วัชรินทรางกูร
ดร.ชนพล ศิริชาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

■ บรรณาธิการ

ผศ.ดร.อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

■ รองบรรณาธิการ

ผศ.ดร.คัมภีรภาพ อินทะนุ

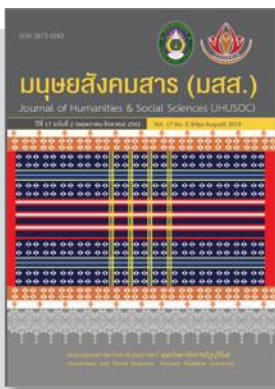
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ดร.สุรศักดิ์ ฝอยดสูงเนิน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

อาจารย์ภูริสา วัชรนทรวงศ์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มนุษยสังคมสาร (มสส.)

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2562

ISSN 2673-0243

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

■ ตรวจสอบภาษาอังกฤษ

Mr. David Frank Dittmar

■ เตรียมต้นฉบับและจัดทำรูปเล่ม

นางสาวจรัสรัตน์ อุ๋นรัมย์

■ ประชาสัมพันธ์

นายสุรพงศ์ กันถัด

■ กำหนดการพิมพ์เผยแพร่

ปีละ 3 ฉบับ (ม.ค.-เม.ย. / พ.ค.-ส.ค. / ก.ย.-ธ.ค.)

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)

Vol. 17 No. 2 (May-August) 2019

ISSN 2673-0243

Faculty of Humanities and Social Sciences

■ Publisher

Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University

■ Editorial Advisor

Assoc. Prof. Malinee Chutopama

President of Buriram Rajabhat
University

■ Editorial Board

Prof. Dr. Prayong Saenburan

Mahamakut Buddhist University
Isan Campus

Prof. Dr. Bunthan Dokthaisong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Prof. Dr. Watchara Ngamjitcharoen

Thammasat University

Assoc. Prof. Dr. Prasart Nuangchalem

Maharakham University

Assoc. Prof. Dr. Cholvit Jeanrajit

Srinakharinwirot University

Assoc. Prof. Dr. Anchalee Wannaruk

Suranaree University of Technology

Assoc. Prof. Dr. Singhanat Nomniam

Mahidol University

Assoc. Prof. Dr. Saraphi Wantrong

Surindra Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Supakorn Phoocharoensil

Thammasat University

Asst. Prof. Dr. Kowit Pimpuang

Kasetsart University

Asst. Prof. Dr. Nawamin Prachanant

Buriram Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Li Renliang

National Institute of Development
Administration

Prof. Dr. R. Michael Smith

Niagara University, U.S.A.

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)

Vol. 17 No. 2 (May-August) 2019

ISSN 2673-0243

Faculty of Humanities and Social Sciences

Prof. Ni Ni Hlaing

Mandalay University of Distance
Education, Myanmar

Prof. Dr. Ted Yu-Chung Liu

National Pingtung University,
Republic of China (Taiwan)

Dr. Irom Gambhir Singh

Manipur University, India

■ Peer Reviewers of the Issue

Assoc. Prof. Dr. Khompet Chatsupakul

Srinakharinwirot University

Assoc. Prof. Dr. Saraphi Wantrong

Surindra Rajabhat University

Assoc. Prof. Dr. Suphot Saengngoen

Phranakhon Rajabhat University

Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom

Rajabhat Mahasarakham University

Assoc. Prof. Dr. Niyom Wongpongkham

Khon Kaen University

Assoc. Prof. Dr. Thiwat Manichot

Phranakhon Rajabhat University

Assoc. Prof. Dr. Kathanyoo Kaewhanam

Kalasin University

Assoc. Prof. Dr. Jittirat Saengloetuthai

Nakhon Pathom Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Pragasit Sitthitikul

Thammasat University

Asst. Prof. Dr. Pradit Nareerak

Kamphaeng Phet Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Emon Saenphuwa

Sisaket Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Aniwat Kaewjomnong

Thaksin University

Asst. Prof. Dr. Chuwong Ubalee

Rambhai Barni Rajabhat University

Dr. Techit Sirawongdech

Sisaket Rajabhat University

Dr. Pisak Kalyanamitra

Valaya Alongkorn Rajabhat University

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)

Vol. 17 No. 2 (May-August) 2019

ISSN 2673-0243

Faculty of Humanities and Social Sciences

Assoc. Prof. Dr. Preecha Panoram

Assoc. Prof. Sombat Prajongsant

Asst. Prof. Dr. Sathaporn Wichairam

Asst. Prof. Dr. Wanthani Namsawat

Asst. Prof. Dr. Nilinthip Pimklat

Asst. Prof. Dr. Kulganya Srisuk

Asst. Prof. Thongrob Khunsongkram

Asst. Prof. Noppadon Theerawongpinyo

Dr. Krapan Srigan

Dr. Kowit Watcharintharangkun

Dr. Thanapon Teerachat

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

Buriram Rajabhat University

■ Editor in Chief

Asst. Prof. Dr. Akkarapon Nuemaihom

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Buriram Rajabhat University

■ Deputy Editors

Asst. Prof. Dr. Khampheeraphab Intanoo

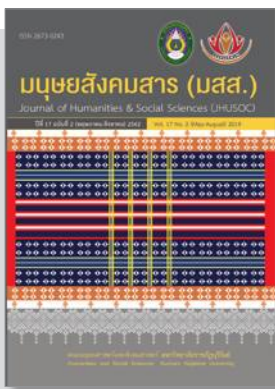
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Buriram Rajabhat University

Dr. Sutheekit Fodsungnern

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Buriram Rajabhat University

Ms. Purisa Watcharenwong

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Buriram Rajabhat University

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)

Vol. 17 No. 2 (May-August) 2019

ISSN 2673-0243

Faculty of Humanities and Social Sciences

■ English Editor

Mr. David Frank Dittmar

■ Manuscript Preparation and Journal Design

Miss Jaralrat Onram

■ Public Relations

Mr. Surapong Kuntud

■ Periodicity

Three issues per year (January-April, May-October, September-December)

มนุษยสังคมสาร (มสส.)

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2562

ISSN 2673-0243

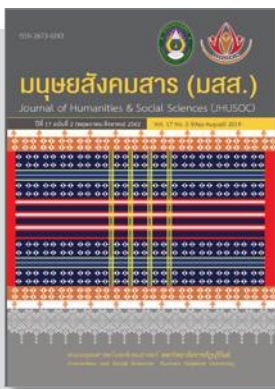
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มนุษยสังคมสารเป็นวารสารวิชาการของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีกำหนดการพิมพ์เผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ คือ เดือนมกราคม-เมษายน เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม และเดือนกันยายน-ธันวาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ 논문วิชาการและองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่ได้จากงานวิชาการและงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ วรรณคดี ปรัชญาและศาสนา ชาติพันธุ์ บรรณารักษ์และสารสนเทศศาสตร์ ดนตรีและนาฏศิลป์ ศิลปกรรม ประเพณีและวัฒนธรรม การท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา การศึกษา เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความทุกเรื่องในวารสารเล่มนี้ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยสองท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้เขียนบทความนั้น (Double-blind peer review) ทั้งนี้ เพื่อให้บทความมีคุณภาพและได้มาตรฐานทางวิชาการ บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในมนุษยสังคมสาร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามระบบการอ้างอิงเอกสารและหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในมนุษยสังคมสารอย่างเคร่งครัด

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในมนุษยสังคมสารถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และกองบรรณาธิการจะไม่รับผิดชอบในเนื้อหาหรือความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาเผยแพร่ทุกเรื่อง

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)

Vol. 17 No. 2 (May-August) 2019

ISSN 2673-0243

Faculty of Humanities and Social Sciences

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC) is the academic journal of the Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University. The journal is published three times a year: January-April, May-August and September-December. Its aim is to disseminate innovation and a new body of knowledge obtained from academic and research works, including the following areas: Language, Linguistics and Literature, Philosophy and Religion, Ethnicity, Folklore, Library and Information Science, Music and Performance Arts, Fine and Applied Arts, Tradition and Culture, Tourism, History, Archaeology, Anthropology, Law, Politics, Public Administration, Economics, Sociology, Psychology, Education, Technology and Learning Innovation, and other disciplines relevant to Humanities and Social Sciences.

All articles in this journal have been reviewed by at least two peer reviewers in the relevant fields. More importantly, the authors' and reviewers' identities are concealed from each other (Double-blind peer review) in order to have the articles with high quality and academic standards. The articles submitted for publication in Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC) have not already been published *elsewhere* or are not under consideration by peer reviewers for publication in other journals. The authors must strictly comply with the reference system and the criteria for the publication of academic or research articles set by the journal.

The views and opinions expressed in the articles are the responsibility of the authors, and the editorial board is not responsible for the contents or accuracy of any the articles.

บทบรรณาธิการ

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2562

ISSN 2673-0243

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หลังจากการปรับเปลี่ยนชื่อวารสารจาก “วารสารวิชาการ รมยสาร” เป็นชื่อ “มนุษยสังคมสาร” ปรับรูปเล่มเป็นขนาด A5 ที่กะทัดรัดเหมาะสมมือ และใช้ระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online: ThaiJO) ไปแล้วในฉบับที่ 1 ของปีที่ 17 พ.ศ. 2562 ทำให้ “มนุษยสังคมสาร” ฉบับที่ 2 ของปีนี้มี ความโดดเด่นด้านรูปเล่มที่สวยงามและพกพาได้สะดวก มีความชัดเจนด้านเนื้อหาของ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ และมีการบริหารจัดการระบบข้อมูลวารสารได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

บทความทั้ง 15 บทความที่ผ่านการพิจารณาในวารสารฉบับนี้ยังคงมีความเข้มข้น และได้มาตรฐานทางวิชาการเหมือนเดิม บทความทั้งหมดเหล่านี้ได้นำเสนอองค์ความรู้ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ครอบคลุมหลากหลาย เช่น ด้านสังคม วัฒนธรรม กฎหมาย การบริหาร และการพัฒนา เป็นต้น ในส่วนของปกวารสารฉบับนี้ได้นำมาจาก บทความภายในเล่มที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ผ้าไหมกลุ่มของชาติพันธุ์ใน จังหวัดบุรีรัมย์

กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาบทความ ผู้นิพนธ์ นักวิจัย และนักวิชาการ ทั้งจากประเทศไทยและต่างประเทศที่ได้ส่งบทความมาเพื่อตีพิมพ์ เผยแพร่ใน “มนุษยสังคมสาร” ฉบับนี้

คือมนุษยสังคมสาร

คือวิจัยวิชาการอันล้ำค่า

คือประโยชน์มากมีที่ตามมา

คือคุณค่าวารสารสู่สังคม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม

บรรณาธิการ

สารบัญ

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2562

ISSN 2673-0243

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน้า

การพัฒนาอัตลักษณ์ผ้าไหมบุรีรัมย์สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์
The Development of Buriram's Silk Identity to Commercial Product Design
สินีนารถ รามฤทธิ / เกียรติศักดิ์ เขียวมั่ง / ชังฮี คมิ
Sineenart Ramrit / Kriangsak Khiaomang / Kim Sung-hee	1
วิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชน : กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขว อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม
Way of Life and Diversity of Medicinal Plants: A Case Study in Ban Chiang Hian,
Khwao Subdistrict, Mueang District, Mahasarakham Province
ทนงศักดิ์ ปัตสินธุ์
Thanongsak Patsin	21
บทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา
ยาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
The Advisor Role to Participate in Preventing and Resolving Drug
Problems in Ubon Ratchathani Rajabhat University
ไพศาล พากเพียร
Paisarn Phakphian	41

สารบัญ

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2562

ISSN 2673-0243

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน้า

การพัฒนาแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

59

**Development of Internal Supervision Model for Small-Sized Schools under
the Office of the Basic Education Commission in the Northeastern Region of
Thailand**

วิชณี ทศะ / วณิกา จลากรบาง / ทนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ / พรเทพ เสถียรนพเก้า

Vichanee Tossa / Wannika Chalakbang / Tanongsak Koomkhinam /

Pornthep Satheannopakaow

การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนด้านการจัดทำทเรียน โดยใช้กระบวนการ
สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต (ชัยภูมิ)

77

**Development of Teachers' Capabilities in Constructing Lesson Study Using
Professional Learning Community Process through Nine Steps of Activity
Development**

วานิช ประเสริฐพร / ไชยวัฒน์ ชุ่มนาเสียว

Vanich Prasertphorn / Chaivat Chumnasiao

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี
**The Model for the Development of the School Administrators' Competency
in Ubon Ratchathani Province**

101

เกริกไกร แก้วล้วน / เมืองแมน (วัฒนชัย) ศิริญาณ

Grerkgrai Kaewluan / Muangman (Watthanachai) Siriyon

สารบัญ

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2562

ISSN 2673-0243

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน้า

ภาวะผู้นำของผู้ศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 121

Leadership of the Student Leader of Surindra Rajabhat University

ภูริศ ภูมิประเทศ / ตริขฎา สุขเกษม

Poorit Poomipratate / Trichada Sukkasem

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้านประวัติศาสตร์ชุมชนด้วยภาษาอังกฤษ: กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกเขาพัฒนา ตำบลโคกมะม่วง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ 141

Development of Local Curriculum on Community History in English: A Case Study of Ban Khokkhao Pattana Community, Khokmamuang Sub-district,

Pakham District, Buriram Province

สมยงค์ โสมอินทร์ / จันทรสุดา บุญตรี / ภูริสา วัชรนทร์วงศ์

Somyong Som-in / Jansuda Boontree / Purisa Watcharenwong

การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านไชยสอ ตำบลไชยสอ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 159

Development of a Health Promotion Model for the Elderly via Chaisor

Village Community Participation in Chaisor Sub-district, Chumphae District,

Khon Kaen Province

ณัฏสนันท์ สงภักดิ์ / นฤมล สีนสุพรรณ / วีณา อศิรางกูร ณ อยุธยา

Kanassnanan Songpak / Narumon Sinsupan / Veena Isarankura Na Ayudhya

สารบัญ

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2562

ISSN 2673-0243

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน้า

กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วม ขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษา ตำบลหุทำนบ อำเภอปะคำ
จังหวัดบุรีรัมย์ 179

**Strategies to Strengthen Community Participation of Local Administrative
Organization: Case Study in Huthamnop Sub-district, Pakham District,
Buriram Province**

สถาพร วิชัยรัมย์ / ประจัน คะเนวัน / วิษณุ ปัญญาสงค์ / สุธิกิติ์ ฝอดสูงเนิน /
ธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ

Sathaporn Wichairam / Prajan Kanawan / Wisanu Panyayong /

แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 201

**Guidelines for Strengthening the Operations of Provincial Police Region
Saving and Credit Cooperative**

ปฏิกิราษภู่ คุณภู / ธนกร สิริสุคันธา / สุรชัย กังวล

Patikaraj Khunphu / Thanakorn Sirisugandha / Surachai Kungwon

การบริหารการเงินชุมชนระดับดีเด่น บ้านเหล่าใหญ่ ตำบลวัฒนา อำเภอส่องดาว
จังหวัดสกลนคร 223

**Financial Management of Outstanding Communities in Ban Laoyai, Wathana
Sub-district, Songdao District, Sakon Nakhon Province**

ปิยะวดี ยอดนา / ชนินทร์ วะสีนนท์ / ละมัย ร่มเย็น / ปภัสสร เชียรปัญญา

Piyawadee Yodna / Chanin Vaseenonta / Lamai Romyen /

สารบัญ

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2562

ISSN 2673-0243

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน้า

- ปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจน เมืองบัวตะพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว 239
**Factors Affecting the Poor Households in Boualpha District, Khammouane
Province, Lao People's Democratic Republic**
คำสุกชะ ทามะวง / ชนินทร์ วะสีนันท / ละมัย ร่มเย็น / สุภชัย สิงห์ยะบุศย์
Khamsoukha Thamavong / Chanin Vaseenonta /
Lamai Romyen / Supachai Singyabuth
- การจัดการโครงการขนาดใหญ่เมืองพัทยาเขตปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ 255
Megaprojects Management of Pattaya City, Special Administrative Region
ณัฐวัฒน์ คำกอง
Nattawat Kamkong
- แนวทางการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับระบบความปลอดภัย 271
Guidelines for Law Amendment on Public Vehicle Safety
ป้อมฤดี กุมพันธ์ / วราภรณ์ วนาพิทักษ์ / ฌานิตร์ สันตะพันธุ์
Pomrudee Kumpant / Varaporn Vanaphituk / Chanit Suntapan

การพัฒนาอัตลักษณ์ผ้าไหมบุรีรัมย์สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์

The Development of Buriram's Silk Identity to Commercial Product Design

สินีนาม งามฤทธิ์¹ / เกียรติศักดิ์ เขียวม่วง² / ชังฮี คิม³

Sineenart Ramrit / Kriangsak Khiaomang / Kim Sung-hee

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Ph.D. Student, Visual Arts and Design Program, Faculty of Fine and Applied Arts,

Burapha University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Assistant Professor Dr., Product Design Program, Faculty of Fine and Applied Arts,

Burapha University

³ ศาสตราจารย์, สาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ แผนกออกแบบ วิทยาลัยศิลปะและพลศึกษา

มหาวิทยาลัยอินชอน สาธารณรัฐเกาหลีใต้

Professor, Product Design Program, Division of Design, Arts & Physical Education College,

Incheon National University, South Korea

Received: June 30, 2019
Revised: August 19, 2019
Accepted: August 21, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์ วิเคราะห์ข้อมูลผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อประยุกต์เป็นแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ และสังเคราะห์อัตลักษณ์ผ้าไหมบุรีรัมย์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ โดยใช้การวิจัยผสมผสานเชิงสำรวจ เชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ทำการสำรวจผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 23 อำเภอ ที่มีเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ 4 ชาติพันธุ์ที่ชัดเจน คือ ไทยลาว ไทยโคราช ไทยเขมร ไทยกุ่ม

โดยการสุ่มแบบเจาะจง ทั้งหมด 11 กลุ่ม ใช้ทฤษฎีเส้นตรง (Line blend) และทฤษฎีสามเหลี่ยมด้านเท่า (Triaxial blend) ในการถอดอัตลักษณ์จากผ้าไหมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์นั้นใช้แบบประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 5 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 100 คน

ผลการวิจัยปรากฏว่า ลวดลายที่ได้จาก 2 ทฤษฎีมารวมกันจะได้ทั้งหมด 552 ลาย ทดลองทอเป็นผืนผ้า 7 ลาย ใช้ออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบทั้งหมด 4 ประเภท ได้แก่ หมอนอิง เสื้อกั๊กสุภาพสตรี ก่องแขนตา และกระเป๋าสตรีวัยทำงาน 3 รูปแบบใน 1 เขต และคู่มือองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมของทั้ง 4 ชาติพันธุ์ในจังหวัดบุรีรัมย์

คำสำคัญ: การพัฒนาอัตลักษณ์, ผ้าไหมบุรีรัมย์, ออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์

Abstract

The purposes of this research were to examine and collect Buriram silk information, to analyze Buriram silk information for applying as a concept used in commercial product design, and to synthesize Buriram silk identity that suits the design of commercial products through a mixed method research design: survey, qualitative and quantitative research design. Eleven groups of Buriram silk from 23 districts with ethnic identity in four distinct ethnicities: Thai-Lao, Thai-Korat, Thai-Khmer, and Thai-Kui were purposively selected by using Line Blend theory and Triaxial Blend theory in identifying the silk identity. The obtained identity was analyzed and synthesized by the use of evaluation forms evaluated by five participants from design experts and local wisdom elites, and 100 participants from Thai and foreigner tourists.

The results showed that the patterns, derived from the two theories, included a total of 552 designs. In the prototyping process, seven patterns were used

for weaving and designing into four types of prototype products with three styles in one set: cushion, lady's vest and glasses box. Moreover, a handbook collecting the body of knowledge relevant to silks of four ethnicities in Buriram province was also developed.

Keywords: identity development, Buriram silk, commercial product design

บทนำ

จังหวัดบุรีรัมย์เป็นดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-16) ต่อเนื่องมาในสมัยลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 12-18) เป็นดินแดนหลากหลายวัฒนธรรม อาทิ ขอม ลาว ไทยลาว ผสมผสานเกิดเป็นวัฒนธรรมถิ่นบุรีรัมย์ขึ้น (Wichiensil, 2008) จังหวัดบุรีรัมย์ตั้งอยู่ในพื้นที่อีสานใต้มีอาณาเขตติดต่อกับ จังหวัดสุรินทร์ มหาสารคาม ขอนแก่น นครราชสีมา สระแก้ว และประเทศกัมพูชา ประชากรมีเชื้อสายและภาษาพูดแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ไทยเขมร ไทยลาว ไทยโคราช ไทยกูย โดยอาศัยกระจุกกระจายอยู่ตามพื้นที่อำเภอต่างๆ (Worakamwichai, 1998) แบ่งเขตการปกครองเป็น 23 อำเภอ 189 ตำบล 2,364 หมู่บ้าน (Thailand Information Center, 2018) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ การเกษตร และผลิตงานหัตถกรรมท้องถิ่นเป็นอาชีพเสริม ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนาน จากการสร้างสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวันโดยมุ่งเน้นไปทางด้านประโยชน์ใช้สอย ค่อยๆพัฒนาให้เกิดความงาม กระทั่งเป็นงานหัตถศิลป์ที่ต้องอาศัยประสบการณ์เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ และกระบวนการแต่ละท้องถิ่นก็แตกต่างกันไป มีการคิดค้นวิธีการใหม่ๆ และสร้างเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นอย่างหนึ่งที่มีความโดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ก็คือการทอผ้าไหม

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานที่มีชื่อเสียงในการทอผ้า มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ในสมัยรัชการที่ 5 ดังปรากฏในหลักฐานจากรายงานการตรวจ

ราชการของพระพรหมภิบาล ซึ่งได้กล่าวถึงสภาพการทำมาหากินของชาวนุริรัมย์ และการทอผ้าของชาวพื้นเมือง มีการทอผ้าไหมกันโดยทั่วไปและมีการส่งขายเป็นสินค้าต่างถิ่น (Siriaumpunkul, 1999) จากนั้น จึงได้มีการสืบทอดวัฒนธรรมหัตถกรรมทอผ้าเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งยังสามารถพบเห็นได้อยู่แทบทุกอำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ และนอกจากนี้ ด้วยความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมของชาวพื้นถิ่นที่อาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้การทอผ้าไหมในแต่ละพื้นที่แต่ละชาติพันธุ์ มีลวดลาย สี สันเทคนิค และวิธีการบางอย่างแตกต่างกันออกไป และในบางพื้นที่อาจมีการกลืนกลายทางวัฒนธรรมกันไป ซึ่งทำให้ลักษณะของผ้าทอยังไม่ค่อยมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นชัดเจนมากนัก (Klarpampaiboon, 2013) บางชุมชนอาจมีความซับซ้อนทางอัตลักษณ์ เพราะมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมและภาษาหลายแบบดำรงอยู่ร่วมกันในชุมชนเดียวกัน แต่ในที่สุด ภาษาและวัฒนธรรมที่ต่อเนื่องในแบบใดแบบหนึ่งย่อมเป็นรากฐานของอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นอยู่ดี ซึ่งงานทอผ้าไหมนี้ถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและแฝงไปด้วยความหมายที่หลากหลายของประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต การต่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การสืบทอดและอนุรักษ์อย่างยิ่ง ปัจจุบันจังหวัดบุรีรัมย์มีการเติบโตและพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก มีประชากรชาวต่างชาติและชาวไทยย้ายมาสร้างถิ่นฐานและมีนักธุรกิจเข้ามาลงทุน อีกทั้งปัจจุบันจังหวัดบุรีรัมย์ยังได้เปิดจุดผ่อนปรนทางการค้าเสรีระหว่างประเทศไทย- กัมพูชา เพื่อรองรับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) จึงทำให้ประชากรในจังหวัดรวมถึงประชากรในละแวกใกล้เคียงมีความตื่นตัว และทำให้สภาพเศรษฐกิจคล่องตัวมากขึ้น นอกจากนี้แผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564) จัดทำโดย Office of Buriram Province, Division of Strategies and Information for Development (2016) ได้สรุปไว้ว่า จังหวัดมีวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่ 1 ทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดบุรีรัมย์ ที่จะส่งเสริมให้จังหวัด "เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและกีฬามาตรฐานโลก และการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้พื้นฐานของการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย" ซึ่งรวมไปถึงกลุ่มสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

และหัตถกรรมผ้าไหมอยู่ด้วย จากข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยได้พบปัญหาความหลากหลายทางวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ที่เริ่มถูกกลืนกลาย ขาดความชัดเจนของความเป็นอัตลักษณ์ผ้าไหมบุรีรัมย์อันแท้จริง เพราะสภาพเศรษฐกิจ ค่านิยมและสังคมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปประกอบกับ เริ่มมีวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้ามามีบทบาทในจังหวัดบุรีรัมย์มากขึ้น

จากข้อความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาพัฒนาอัตลักษณ์ผ้าไหมบุรีรัมย์สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ เพื่อช่วยเผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรมงานหัตถศิลป์ผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยดึงความเป็นอัตลักษณ์ของผ้าไหมบุรีรัมย์ผ่านงานสร้างสรรค์การออกแบบผลิตภัณฑ์ สร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มงานหัตถกรรมวิสาหกิจชุมชน และเพิ่มช่องทางโอกาสการสร้างรายได้ให้กับชุมชนในเชิงพาณิชย์ และงานวิจัยครั้งนี้ก็มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 ทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดบุรีรัมย์อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์
2. วิเคราะห์ข้อมูลผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อประยุกต์เป็นแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์
3. สังเคราะห์อัตลักษณ์ผ้าไหมบุรีรัมย์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน คือ วิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative method) ในการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative data analysis) เพื่อสอบถามความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ ประเมินผลการออกแบบ สร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์

และคู่มือองค์ความรู้ การประเมินผลการออกแบบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ กลุ่มร้านค้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน และบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจด้านสืบสานอัตลักษณ์ผ้าไหม การวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ งานวิจัย เอกสารประกอบ หนังสือหรือตำราวิชาการ เอกสารสัมมนาวิชาการ เอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และระบบสารสนเทศ เนื้อหาเกี่ยวข้องทางด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา ภูมิปัญญาท้องถิ่น งานหัตถกรรมผ้าไหมในจังหวัดบุรีรัมย์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสถานที่สำคัญในจังหวัดบุรีรัมย์
2. สัมภาษณ์บุคคลผู้เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญ และมีความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมผ้าไหมกับสังคมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรอบ รวมทั้งแนวคิดของภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรม
3. สำรวจพื้นที่ในเชิงที่ตั้ง เพื่อเก็บข้อมูลภาพถ่ายพื้นที่ในการวิเคราะห์งานหัตถกรรมประเภทผ้าไหมในพื้นที่ 23 อำเภอ ในจังหวัดบุรีรัมย์ เลือกแบบเจาะจงโดยใช้กลุ่มที่มีเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ 4 กลุ่มที่อาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ คือ ไทยลาว ไทยโคราช ไทยเขมร ไทยกูย ที่ชัดเจน เช่น ภาษา การแต่งกาย วัฒนธรรม
4. วิเคราะห์ข้อมูลทางด้านรูปธรรมและนามธรรมเพื่อถอดอัตลักษณ์ภูมิปัญญาผ้าไหมบุรีรัมย์นำไปสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์
5. สังเคราะห์ข้อมูลอัตลักษณ์ผ้าไหมบุรีรัมย์ และนำเสนอตามกรอบแนวความคิดที่กำหนด เพื่อเข้าสู่กระบวนการสร้างคู่มือองค์ความรู้และออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์
6. ออกแบบต้นแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้ข้อมูลในการพัฒนาอัตลักษณ์ผ้าไหมบุรีรัมย์
7. ประเมินต้นแบบผลิตภัณฑ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ
8. สร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์สู่กระบวนการส่งเสริมเศรษฐกิจจังหวัดบุรีรัมย์เชิงพาณิชย์

9. ประเมินคู่มือองค์ความรู้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ
10. เผยแพร่ผลงานสู่สาธารณะด้วยการจัดนิทรรศการ
11. สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ รวมทั้งจัดทรัพย์สินทางปัญญา

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับชาติพันธุ์พบว่ากลุ่มที่มีความชัดเจนตามชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์มีทั้งหมด 11 กลุ่ม สรุปได้ตาม 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ไทยลาว ไทยเขมร ไทยกูย ไทยโคราช ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

จำนวนกลุ่มทอผ้าไหมแบ่งตาม 4 ชาติพันธุ์ในจังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มทอผ้าไหมแบ่งตาม 4 ชาติพันธุ์ในจังหวัดบุรีรัมย์	จำนวน กลุ่มทอผ้า
ไทยลาว	7
1. กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าไหม 11 ต.ถาวร อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ 2. กลุ่มแม่บ้านหมู่ที่ 1 พึ่งตนเอง 163 ม.1 ต.ถาวร อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ 3. กลุ่มทอผ้าไหม 213 ม.8 ต.ขาม อ.ขาม จ.บุรีรัมย์ 4. กลุ่มมะลิทอผ้า 99 ม.4 ซอย-ถนนนางรอง-บุรีรัมย์ ต.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ 5. จิตาภาผ้าไทย 8 ม.6 ต.คอนกอก อ.นาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์ 6. ผ้าคุ้มทอง 119/4 ม.1 ต.นาโพธิ์ อ.นาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์ 7. สหกรณ์ผู้ปลูกหม่อนไหม บ้านหัวสะพาน จำกัด 95 ต.บ้านยาง อ.พุทไธสง จ.บุรีรัมย์	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กลุ่มทอผ้าไหมแบ่งตาม 4 ชาติพันธุ์ในจังหวัดบุรีรัมย์	จำนวน กลุ่มทอผ้า
ไทยเขมร	2
1. กลุ่มทอผ้าไหมทอมือ 7 ม.9 ต.ท่าม่วง อ.สตึก จ.บุรีรัมย์	
2. กลุ่มทอผ้าบ้านสนวนนอก 10 ม.2 ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์	
ไทยกวย	1
1. ผ้าทอ นางศรีนวล จามิกรณ์ ที่อยู่ 8 หมู่ 10 ต.ท่าม่วง อ.สตึก จ.บุรีรัมย์	
ไทยโคราช	1
1. กลุ่มเลี้ยงไหมทอผ้าบ้าน โลกใหญ่พัฒนา ม.5 บ. โลกใหญ่ ต.ตาเป๊ก อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์	
รวม	11

จากตารางที่ 1 พบว่าจำนวนกลุ่มทอผ้าไหมแบ่งตาม 4 ชาติพันธุ์ในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามชาติพันธุ์จำนวน 6 อำเภอ รวมทั้งหมด 11 กลุ่ม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผ้าบางผืนมีมากกว่า 1 ลายผ้า บางผืนมีการผสมผสานลายที่เป็นจุดเด่นของผืนผ้า ได้แก่ ไทยลาว 1 ผืน ที่มี 2 ลาย ผ้าจากไทยเขมร 1 ผืน ที่มี 3 ลาย ผ้าจากไทยกวย 1 ผืน ที่มี 2 ลาย จึงทำให้ผ้าผืน 58 ผืน มีลายผ้าจำนวน 63 ลาย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 : ลายผ้าจำนวน 63 ลาย

จากภาพที่ 1 พบว่าลายผ้าใหม่ที่จะนำมาวิเคราะห์ จำนวน 63 ลาย แบ่งตามลักษณะของลายผ้าได้จาก ลายธรรมชาติ 25 ลาย ลายของใช้ 16 ลาย ลายศาสนา 8 ลาย ลายประดิษฐ์ 14 ลาย ข้อมูลดังกล่าวสามารถแบ่งได้เป็น 4 เทคนิคคือ มัดหมี่ ยกซิด ควบเส้นไหม ลายขัด และนอกจากนี้ยังพบว่า ชชาติพันธุ์ทั้ง 4 ชชาติพันธุ์ส่วนใหญ่มีการใช้แม่ลายที่คล้ายคลึงกันโดยเป็นการนำมาประยุกต์ลดทอนหรือเพิ่มเติมรายละเอียดในแต่ละลายให้มีความแตกต่าง และอาจมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันบ้างตามพื้นที่นั้นๆ ซึ่งกล่าวได้ว่ามีการใช้วัฒนธรรมร่วมกัน

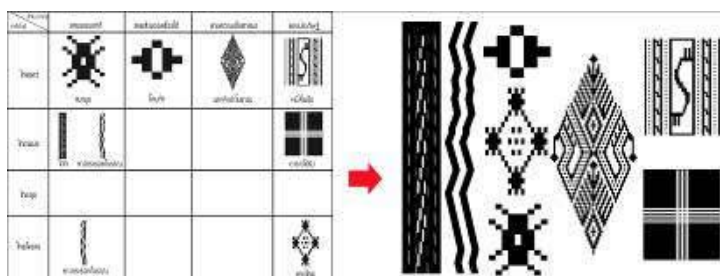
ผู้วิจัยสรุปเปรียบเทียบลายผ้าที่เป็นแบบเดียวกันหรือคล้ายกันหลายลายสามารถสรุปได้ดังนี้

- ไทยลาว ไทยเขมร ไทยกูย นิยมทอลายลักษณะหมี่คันใช้การควบเส้นไหม
- ไทยเขมร ไทยโคราช นิยมทอผ้าหางกระรอก และบางพื้นที่ไทยกูยก็นิยมทอเช่นกัน
- ไทยเขมร ไทยกูย นิยมทอ ผ้าโฮล
- ไทยลาว ไทยกูย นิยมทอลายขอ (ไทยกูยนิยมทอเป็นดินซิ่น)

- ไทยเขมร ไทยโคราช นิยมทอ ผ้าโสร่ง และบางพื้นที่ไทยลาวก็นิยมทอเช่นกัน

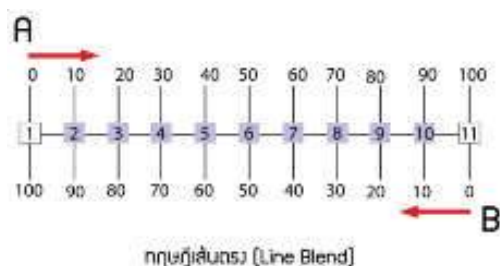
เมื่อนำมาเปรียบเทียบความเหมือนกันของลายซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นมีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะชาวกูยซึ่งเป็นชาติพันธุ์ที่มีการปรับตัวกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมได้ง่าย จึงพบว่า มีการใช้ลายผ้าที่เหมือนกับชาวไทยเขมร และไทยลาว รวมไปถึงไทยโคราช จึงได้จัดอยู่ในประเภทลายที่ซ้ำกัน และไม่มีลายที่โดดเด่นหรือดั้งเดิมประจำชาติพันธุ์

ผู้วิจัยได้ทำการคัดแยกผ้าไหมให้เป็นหมวดหมู่ตามลักษณะและทำการจัดลำดับอายุของลายผ้าที่มีความเก่าแก่และดั้งเดิมที่สุด และสรุปลดลายเพื่อเลือกเป็นแม่ลายในการออกแบบลวดลายผ้าไหม ดังแสดงในภาพที่ 2

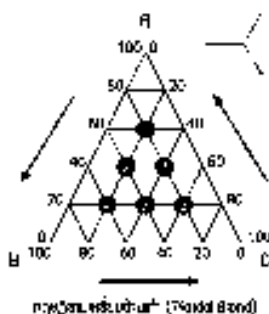

ภาพที่ 2: แบ่งแม่ลายตามประเภทของลายและนำไปสู่แม่ลายที่ใช้ในการออกแบบลวดลายใหม่

ผู้วิจัยได้ทดลองการนำทฤษฎีเส้นตรง (Line blend) และทฤษฎีสามเหลี่ยมด้านเท่า (Triaxial blend) (Ingsiriwat, 1998: 272-274) มาใช้ในการผสมลวดลายโดยการแบ่งอัตราส่วนของลายเป็นช่องตารางสี่เหลี่ยมด้านเท่า 100 ตารางเซนติเมตร เพื่อทดลองหาอัตราการผลิตลายที่เหมาะสมกับการนำมาออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการทดลองไขว้ลวดลายของแต่ละชาติพันธุ์เพื่อให้เกิดการผสมผสานฐานสร้างสรรค์การออกแบบลวดลาย ดังภาพที่ 3 - 4

ภาพที่ 3 : ทฤษฎีเส้นตรง (Line blend)

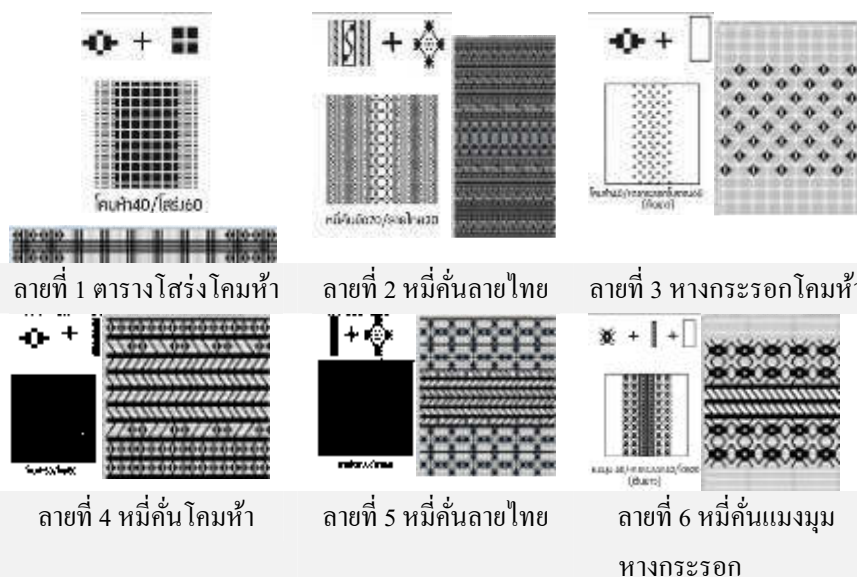

ภาพที่ 4 : ทฤษฎีสามเหลี่ยมด้านเท่า (Triaxial blend)

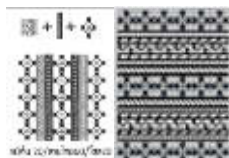
เมื่อนำลวดลายที่ได้จาก 2 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีเส้นตรง (Line blend) แบ่งอัตราสัดส่วนลายผ้าของ 2 ลวดลาย ซึ่งทำให้เกิดลวดลายทั้งสิ้น 360 ลาย และใช้ทฤษฎีสามเหลี่ยมด้านเท่า (Triaxial blend) แบ่งอัตราสัดส่วนลายผ้าของ 3 ลวดลาย ทำให้เกิดลวดลายทั้งสิ้น 192 ลาย ลวดลายที่ได้จาก 2 ทฤษฎี มารวมกันจะได้ทั้งหมด 552 ลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยในการคัดเลือกลวดลายเพื่อนำมาสู่กระบวนการพัฒนาและออกแบบสำหรับการทอผ้า ทั้งหมด 5 คน ใช้เกณฑ์การคัดเลือก คือ ความเป็นไปได้ของการทอจริง ความเหมาะสมของลวดลาย และลายดั้งเดิมของแต่ละชาติพันธุ์ใช้ทอคัดเลือกลวดลายนำมาถอดแบบสำหรับทอได้จริง จำนวน 2 ครั้ง ได้ 9 ลาย และนำมาทดลองทอจริง จำนวน 7 ลาย ในการคัดเลือกลวดลายจากการผสมผสานของแต่ละชาติ

พันธุ์มีการผสมผสานสลับเปลี่ยนของชาติพันธุ์ 2 และ 3 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยลาว ไทยเขมร และไทยโคราช จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ไทยภูมิีลวดลายที่ซ้ำกับชาติพันธุ์อื่น ๆ จึงเรียกได้ว่าเป็นการใช้วัฒนธรรมร่วมกันเพื่อให้การออกแบบอัตลักษณ์ผ้าไหมบุรีรัมย์มีการผสมผสานของวัฒนธรรมของ 4 ชาติพันธุ์ ผู้วิจัยจึงได้ใช้เทคนิคสีส้นของแต่ละชาติพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์และเหมาะสมกับการร่วมองค์ประกอบในการใช้ออกแบบผลิตภัณฑ์

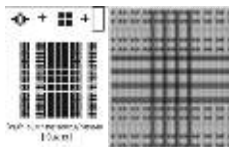
กระบวนการถอดแบบเพื่อนำมาทอ ผู้วิจัยใช้ลวดลายที่ได้จากการสังเคราะห์นำมาถอดแบบลงช่องตารางสำหรับการทอ ซึ่งการนำมาลงช่องตารางนั้นลวดลายบางลวดลายมีลักษณะลายที่ใหญ่ พื้นที่มากและค่อนข้างละเอียด เพื่อให้ลายมีความเหมาะสมและสามารถนำมาทอได้จริง ผู้วิจัยจึงต้องมีการปรับหรือลดทอนลักษณะของบางลายให้เหมาะสมกับเทคนิคและวิธีการทอในแต่ละลาย ดังภาพที่ 5-6

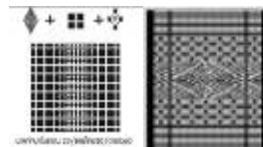
ภาพที่ 5 : ลวดลายอัตลักษณ์ผ้าไหมบุรีรัมย์ ลายที่ 1- ลายที่ 6

ลายที่ 7 หมี่คั่นนาคน้อย
ลายไทย

ลายที่ 8 ตารางไสร่ง
โคมห้าหางกระรอก

ลายที่ 9 ตารางไสร่ง
นาคจำปาลายไทย

ภาพที่ 6 : ลวดลายอัตลักษณ์ผ้าไหมบุรีรัมย์ ลายที่ 7- ลายที่ 9

ลักษณะของสีต่อการออกแบบ

ผู้วิจัยใช้สีในการประกอบการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหม คือสีที่ได้จากการวิเคราะห์ลายผ้าไหมส่วนใหญ่ที่ได้ทำการศึกษาจากชาดพันธุ์ทั้ง 4 และได้คัดเลือกโดยวิเคราะห์เทียบสีที่มีความแตกต่างกันมีลักษณะเด่นของแต่ละชาดพันธุ์ สีที่ได้นั้นเกิดจากโทนสีที่มีความโดดเด่น และเชื่อมโยงกับเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ได้โดยแสดงจากภาพ Mood Board ดังภาพที่ 7

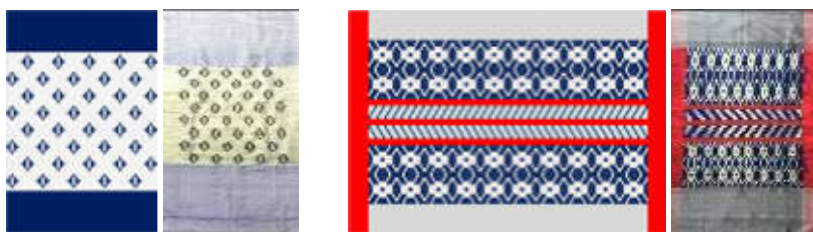

ภาพที่ 7 : Mood Board สีเหลือง สีแดง สีขาวเทา สีน้ำเงินกรมท่า

ผู้วิจัยนำสีที่ได้จากการวิเคราะห์นำมาประกอบกับลายในตารางเพื่อเตรียมสำหรับการมัดย้อมและทอผืนผ้าใหม่เพื่อทำผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ซึ่งในลายผ้าแต่ละลาย ผู้วิจัยได้ออกแบบในการใช้สีของจำนวนที่ได้จากการวิเคราะห์ทั้งหมด 4 สี คือ สีน้ำเงิน (กรมท่า) สีขาว (ขาวเทา) สีเหลือง และสีแดง โดยไม่จำกัดจำนวนสีต่อผืน ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของลักษณะลายแต่ละลาย ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างทดลองทอเป็นลายผ้าทั้งหมด 7 ลาย ดังภาพที่ 8 - 12

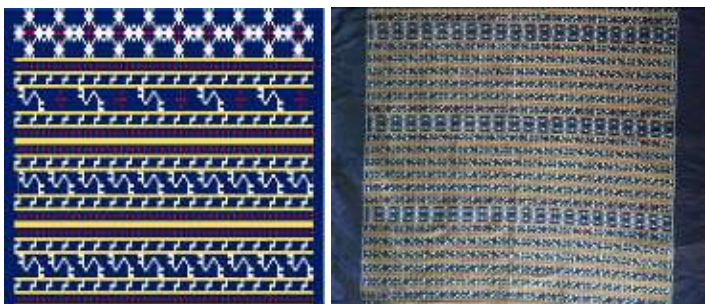
ภาพที่ 8 : ออกแบบลายและทอลายผ้า ชื่อลายเรียงร้อยดาว และ เรียงดาว
(ซ้ายไปขวาตามลำดับ)

ภาพที่ 9 : ออกแบบลายและทอลายผ้า ชื่อลายดาวกลางนภา และแมงมุมระเริง
(ซ้ายไปขวาตามลำดับ)

ภาพที่ 10 : ออกแบบลายและทอลายผ้า ชื่อลายนาขิงดาว

ภาพที่ 11 : ออกแบบลายและทอลายผ้า ชื่อนากระเรียงดาว

ภาพที่ 12 : ออกแบบลายและทอลายผ้า ชื่อลาย นาคประกายดาว

การออกแบบผลิตภัณฑ์

ผู้วิจัยได้สำรวจความต้องการและสัมภาษณ์ร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์จำนวน 3 ร้านค้า นำข้อมูลวิเคราะห์และนำมาประกอบในการสร้างแบบสอบถามความต้องการของผู้บริโภคนักท่องเที่ยวจำนวน 100 คน พบว่า ความสนใจผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแปรรูปแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ เกษะสิ่งทอ คือ หมอน ประเภทเครื่องนุ่งห่ม คือ เสื้อ ประเภทของใช้ของที่ระลึก คือ กล้องแว่นตา ประเภทเครื่องประกอบการแต่งกาย คือ กระเป๋า ผู้วิจัยจึงได้ทดลองออกแบบและผลิตเป็นต้นแบบผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมในเชิงพาณิชย์ต่อไป พร้อมทั้งได้สร้างคู่มือองค์ความรู้แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจทางด้านงานหัตถกรรมผ้าไหมได้สืบค้นต่อไป

ภาพที่ 13: หมอน เสื้อกั๊ก กล้องแว่นตา กระเป๋า หนังสือคู่มือ

อภิปรายผล

การรวบรวมข้อมูลผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์พบว่าผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าเป็นหัตถกรรมที่พบได้มากที่สุดและเป็นหัตถกรรมที่มีการกระจายพื้นที่เกือบทุกอำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์ และสามารถสะท้อนถึงชาติพันธุ์ต่างๆที่อาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ คือ ไทยลาว ไทยโคราช ไทยเขมร ไทยกูย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Prajongsam, Pongpong, Pichetawit, Pongpong and Ausorn (2003) กล่าวว่า การพบหัตถกรรมผ้าไหมและลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่ในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ไทยกวย (กูย) ไทยเขมร ไทยโคราช ไทยลาว มีอยู่เป็นจำนวนมากในจังหวัดบุรีรัมย์

การวิเคราะห์ข้อมูลหัตถกรรมผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อนำมาเปรียบเทียบความเหมือนกันของลายซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นมีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะชาวภูพานที่มีการใช้ลายผ้าที่เหมือนกับชาวไทยเขมร และไทยลาว รวมไปถึงไทยโคราช จึงได้จัดอยู่ในประเภทลายที่ซ้ำกัน และไม่มีลายที่โดดเด่นหรือดั้งเดิมประจำชาติพันธุ์ สอดคล้องกับ Sriwiset (1978) ที่กล่าวว่าถิ่นฐานของชาวภูพานในประเทศไทยเนื่องจากชาวภูต้งถิ่นฐานปะปนอยู่กับชาวเขมรสูงและชาวลาว จึงมีสังคมและวัฒนธรรมกันตามวิสัยและทำให้ชาวภูถูกกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเขมรสูงและวัฒนธรรมลาว ซึ่งเป็นไปได้ว่าลวดลายหัตถกรรมผ้าไหมจะมีความคล้ายกันอยู่มาก

การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเชิงพาณิชย์ที่มาจากการสังเคราะห์อัตลักษณ์ผ้าไหมบุรีรัมย์ นำลวดลายของผ้าไหมดั้งเดิม แยกตามลักษณะของลายผ้าแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้ได้แม่ลายเพื่อนำมาเข้าสู่กระบวนการหาอัตลักษณ์รูปแบบใหม่ โดยใช้ทฤษฎีเส้นตรง (Line blend) และทฤษฎีสามเหลี่ยมด้านเท่า (Triaxial blend) ซึ่งนำมารวมกันจะได้ทั้งหมด 552 ลาย เกิดการผสมผสานสู่งานสร้างสรรค์การออกแบบลวดลาย รวมถึงสีที่มีลักษณะเด่นของแต่ละชาติพันธุ์ และเชื่อมโยงกับเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสร้างแนวทางการเพิ่มอัตลักษณ์ให้ผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมบุรีรัมย์เชิงพาณิชย์ได้อีกช่องทางหนึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kunthonsap (2017) กล่าวว่าในการวิจัยที่เกิดจากวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการทดลองเพื่อหาอัตราส่วนของสีจากวัสดุธรรมชาติจะเป็นการนำข้อมูลวัสดุจากธรรมชาติที่เกิดจากองค์ความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ โดยใช้ทฤษฎีสามเหลี่ยมด้านเท่า (Triaxial blend) ซึ่งนำไปสู่รูปแบบเจดสีต่างๆสามารถนำไปใช้ในงานออกแบบผลิตภัณฑ์และกราฟิกได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรคำนึงถึงราคาของวัสดุและต้นทุนการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อหาช่องทางการตลาดต่อยอดเป็นธุรกิจหรือเป็นสินค้าส่งออกในอนาคต สามารถนำผลผลิตที่ได้จากการศึกษาไปต่อยอดพัฒนาร่วมกับผลิตภัณฑ์จากวัสดุอื่น ๆ ในรูปแบบงานกราฟิกบนพื้นผิว 2 มิติ หรือประยุกต์กับการออกแบบ 3 มิติ
2. สามารถศึกษาอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ในด้านอื่นๆเพื่อต่อยอดพัฒนาเป็นงานวิจัยเพื่อบูรณาการศาสตร์ได้อีกมากมาย

References

- Ingsiriwat, P. (1998). *Soilceramics*. Bangkok: Indian Store. [in Thai]
- Klarmpaiboon, S. (2013). From old to new: Invader of identity and instability of anti-Thai operation. In Saiyawej, N. (Ed.). *Redefine Thailand: New definition of Thailand*. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation. [in Thai]
- Kunthonsap, K. (2017). Creative environmental friendly coloration system for design. (Doctoral dissertation). Burapha University, Faculty of Fine and Applied Arts, Visual Arts and Design Program. [in Thai]
- Office of Buriram Province, Division of Strategies and Information for Development. (2016). *Four- year Buriram development plan (2018-2021)*. Retrieved on 9 November 2017 from <https://1th.me/PKWw> [in Thai]
- Prajonsarn, S., Pongpong, K., Pichetawit, N., Pongpong, P. & Ausorn, R. (2003). *A project in establishing a local wisdom database: a case study of famous local woven fabrics categorized by ethnic groups in Buriram*. Buriram: Buriram Rajabhat Institute. [in Thai]
- Siriaumpunkul, P. (1999). *History and local culture of Buriram*. [in Thai]

- Sriwiset, P. (1978). *Kui (Suai)-Thai-English dictionary*. Bangkok: Research Project of Thai and Ethnic languages, Language Institute, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Thailand Information Center. (2018). *Buriram province*. Retrieved on 6 February 2018 from <http://buriram.kapook.com/> [in Thai]
- Wichiensil J. (2008). Geography and vocano of Buriram. In Somjit-aree, W. (Ed.). *History of Buriram* (p. 2). Muang Buriram Municipality. [in Thai]
- Worakamwichai, S. (1998). *Ancient communities in Buriam*. Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning, Ministry of Science, Technology and Environment. [in Thai]

Author

Miss Sineenart Ramrit

Ph.D. Student in Visual Arts and Design,

Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University,

Lecturers of Industrial Design Program, Faculty of Industial Technogy,

Buriram Rajabhat University

439 Jira Road, Muang district, Buriram Province 31000

Tel.: 089-720-6155 E-mail: sineenart.ra@bru.ac.th

**วิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชน : กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสี อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม**
**Way of Life and Diversity of Medicinal Plants: A Case Study in
Ban Chiang Hian, Khwao Subdistrict, Mueang District,
Mahasarakham Province**

ทนงศักดิ์ ปัตตินธุ์¹

Thanongsak Patsin

¹สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Community Environment Management, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Rajabhat Mahasarakham University

Received: June 18, 2019
Revised: August 2, 2019
Accepted: August 11, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน 2) ความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน และ 3) วิถีชีวิตกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสี อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลหลักมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มหมอพื้นบ้าน จำนวน 5 คน และกลุ่มผู้รู้ จำนวน 5 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบ้านเชียงเหียนมีมรดกทางวัฒนธรรม คือ ตำนานและโบราณวัตถุ นอกจากนี้ ยังดำเนินชีวิตเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ จะเห็นได้จากประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีการเลี้ยงเจ้าปู่ตาและแม่ย่านาง ปัจจุบันชาวบ้านเชียงเหียนมีวิถีชีวิตเกี่ยวกับศาสนาพุทธ

โดยรวมกลุ่มกันสวดมนต์ภาวนาที่วัดโพธิ์ศรีเป็นประจำ และชาวบ้านเชียงเหียนบางกลุ่มมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพเสริม คือ การเป็นหมอยาสมุนไพร นับว่าเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่สมควรจะอนุรักษ์ ส่งเสริมและสืบทอดไปสู่ลูกหลานต่อไป 2) ความหลากหลายชีวภาพของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน พบว่า มีพืชสมุนไพรทั้งหมด 160 ชนิด พืชสมุนไพรที่พบมากที่สุด คือ ไม้ยืนต้น จำนวน 62 ชนิด และ 3) วิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน พบว่า ด้านความเชื่อและขนบธรรมเนียม ตั้งแต่การเริ่มเก็บสมุนไพร การผลิตสมุนไพร การรักษาและการจำหน่าย ด้านเศรษฐกิจ อาชีพที่เกี่ยวข้องกับพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านเชียงเหียนกระจายไปทั่วทุกภาคของประเทศ ส่งผลให้หมอยาสมุนไพรมีรายได้เฉลี่ยสุทธิปีละ 120,000 บาทต่อคน และด้านสังคม สมุนไพรของชุมชนเกี่ยวข้องกับการบำบัดอาการป่วยพื้นฐานของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญในด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานกระทรวงสาธารณสุขและชุมชนเพื่อให้การรักษาโรคแผนปัจจุบัน

คำสำคัญ: วิถีชุมชน, ความหลากหลายของพืชสมุนไพร, ชุมชนบ้านเชียงเหียน

Abstract

The purpose of this research were 1) to study community context of Ban Chiang Hian, 2) to investigate diversity of medicinal plants in Ban Chiang Hian, and 3) to study way of life and diversity of medicinal plants in Ban Chiang Hian, Khwao subdistrict, Mueang district, Mahasarakham province. Two key informants consisted of five folk healers and five scholars selected by purposive sampling. The data were collected by interview, participants observation and focus group discussion. The data were analyzed with content analysis for quantitative data. The results of the research were found that: 1) Ban Chiang Hian possessed cultural heritages and ancient objects.

Moreover, the way of lives involving their traditions, rituals, and beliefs was found. These things could be seen from the tradition of Bun Bang Fai merit - making festival, tradition of offering food to Chao Pu Ta and Mae Ya Nang. At present, Ban Chiang Hian villagers have the way of life concerning Buddhism by getting to gather to form a group to chant prayers at Wet Pho Si in regularity. Also, a group of Ban Chiang Hian villagers was industriousness in doing supplementary career as herbal pharmacists. These potentials could be regarded as the principles of living the villagers' lives which should be conserved, promoted, and inherited for children in the future. 2) The results of diversity of medicinal plants in Ban Chiang Hian showed that there were 160 species of medicinal plants. The highest number of medicinal plant type was of perennials plants with 62 species. 3) The community way of life was related to the diversity of the medicinal plants of Ban Chiang Hian. For belief and custom aspects, community way of life was related to the diversity of the medicinal plants from the beginning, including the medicinal plants collection, medicine production, treatment, and selling process. For the economy aspect, there were careers related to medicinal plants of Ban Chiang Hian, and those careers have spread to all regions of the country resulting in the income of an herbal doctor with 120,000 baht per capita. For the social aspect, medicinal plants of the community were related to the basic treatment of the local people, and nowadays the community has given priority to coordinate with organizations in the Ministry of Public Health in order to promote conventional treatment.

Keywords: way of life, diversity of medicinal plants, Ban Chiang Hian community

บทนำ

พืชสมุนไพรเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายโดยเฉพาะประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง เนื่องจากอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร หากมีการพัฒนาสู่การผลิตเป็นยาแผนปัจจุบันตามที่รัฐบาลมีนโยบายที่จะเร่งรัดพัฒนาการศึกษาวิจัยที่สามารถตอบสนองการผลิตที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศแล้วก็จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามศักยภาพของพืชชนิดนั้น ดังปรากฏตามภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน ในคำนำหนังสือสรรพคุณสมุนไพรไทยตอนที่ 1 ว่า “สมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรค สามารถแบ่งออกเป็น สมุนไพรประเภทพืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุ ซึ่งในประเทศไทยมีอยู่เป็นจำนวนมากมายหลากหลายชนิดเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ วิธีการเลือกใช้สมุนไพรในการบำบัดโรคของบรรพบุรุษไทยนั้นถือได้ว่าเป็นศาสตร์ที่ลึกลับและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่ายิ่งในการใช้สมุนไพรในการรักษาอาการโรคที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องแน่ใจว่ารู้จักชื่อ ชนิดของสมุนไพรที่ถูกต้อง เพราะชื่อของสมุนไพรในแต่ละท้องถิ่นจะมีการเรียกที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความสับสนในการใช้” (Intusaitrakun, 2009) ดังนั้นเมื่อวงการแพทย์และเภสัชกรรมได้พัฒนาเจริญขึ้น ทำให้ความรู้ด้านสมุนไพรของไทยขยายวงกว้างออกไป ต่างสำนัก ต่างท้องถิ่นที่มีตำรับยาที่แตกต่างกันไป จากความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับตัวมนุษย์ในปัจจุบัน ทำให้มนุษย์ต่างพยายามแสวงหาความรู้ในการป้องกันบำบัดและรักษาความเจ็บป่วยอย่างต่อเนื่อง วิธีการใดที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนพัฒนาเป็นองค์ความรู้ ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติที่เป็นภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพในแต่ละสังคม จนกลายเป็นแบบแผน จารีตประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิต และบริบททางด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และประวัติศาสตร์ของแต่ละสังคม สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจ วิถีคิดของมนุษย์ที่มีต่อสุขภาพและความเจ็บป่วยในลักษณะที่แตกต่างกัน (Krairach, 2006) ในปัจจุบันสังคมไทยได้ให้ความสำคัญกับสุขภาพมากขึ้น มีคนไม่น้อยได้หันมานิยมใช้บริการเพื่อสุขภาพมากขึ้น การบำบัดรักษาโรคยุคปัจจุบัน จึงได้ประยุกต์การบำบัดรักษาโรคแบบวิถีชาวบ้าน

เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลสุขภาพให้แก่คนไข้ เช่น การอบสมุนไพร การนวด และ กิจกรรมอื่น ๆ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ขณะเดียวกันก็เพิ่มพูนรายได้ทางเศรษฐกิจให้แก่ชาวบ้าน หมอพื้นบ้าน ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศไทยมากขึ้น (Maisuporn, 2008)

ชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสี อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 3 หมู่บ้าน เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงในเรื่องสมุนไพรอย่างมาก ทำให้สมุนไพรในชุมชนสร้างรายได้ให้หมู่บ้านในแต่ละปีหลายล้านบาทจากการขายสมุนไพร โดยการขายสมุนไพรมีมานานตั้งแต่ตั้งชุมชนบ้านเชียงเหียน คนในชุมชนจะเป็นผู้ออกเดินทางไปขายสมุนไพรทุกท้องที่ทั่วประเทศ สมุนไพรที่นำมาขายได้จากทรัพยากรในป่าที่อยู่รอบหมู่บ้านเป็นหลัก จากการนำมาขายในจำนวนมากในแต่ละครั้ง โดยไม่มีการปลูกทดแทน ฟื้นฟู หรือการอนุรักษ์พืชสมุนไพรเลย ทำให้ในปัจจุบันแทบจะหาเก็บสมุนไพรในป่าที่อยู่รอบหมู่บ้านได้ยากเต็มที หรือพอเก็บได้ในปริมาณที่น้อยมากเมื่อเทียบกับอดีต ที่ซ้ำร้ายกว่าคือสมุนไพรบางชนิดสูญหายไปจากพื้นที่ป่าแล้ว ชาวบ้านที่มีอาชีพขายสมุนไพรจึงต้องสั่งซื้อสมุนไพรมาจากที่อื่นเพื่อนำไปขายต่อ บางครั้งก็มีการลักลอบไปเก็บสมุนไพรในเขตป่าอนุรักษ์ ทำให้บางครั้งเกิดกรณีพิพาทขึ้น อาชีพขายสมุนไพรเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้กับผู้ประกอบการอาชีพนี้ ก็จริงแต่ถ้าการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรโดยการเก็บมาขายเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีความตระหนักถึงการปลูกทดแทน หรือการฟื้นฟูอนุรักษ์สมุนไพร ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในทุกด้าน (Chanaboon & Thongnetr, 2009) ดังนั้น ชุมชนบ้านเชียงเหียนจึงมีการจัดตั้งโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์สมุนไพรพื้นบ้านอีสาน เพื่อการดูแลสุขภาพพื้นฐานหมู่บ้านต้นแบบขึ้น จึงมีการดำเนินงานจากความร่วมมือระหว่างนักวิชาการ สถาบันวิจัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และหมอพื้นบ้านและชาวบ้านในบ้านเชียงเหียนขึ้น ด้วยกระแสความนิยมในสมุนไพรที่เพิ่มขึ้นนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจเล็งเห็นความสำคัญของวิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสี อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยผลจากการวิจัย

ดังกล่าวจะทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการพิจารณาประกอบการวางแผนเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ความหลากหลายของพืชสมุนไพร ตลอดจนการนำไปปรับปรุงใช้กับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอมือเือง จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสินรินทร์ จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาวิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสินรินทร์ จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน

กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาในระยะที่ 1 ได้แก่

1. ผู้อาวุโส คือ นายบุรี ขัติยะวงศ์ นายสังข์ รัตนพลแสน นายทองพูล รัตนพลแสน นายโส รัตนพลแสน นายอุบล ขัติยะวงศ์ นายสมบุญ พลแสน นายบุญ รัตนพลแสน และนายบุญดี อักษร
 2. ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายสากล พลแสน หมู่ที่ 3 นายสำรอง โสภชาติ หมู่ที่ 18 และนายสวาด โคตรมุงคุณ หมู่ที่ 23
 3. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คือ นายราวี โคตรมุงคุณ
 4. เจ้าอาวาสวัดบ้านเชียงเหียน คือ พระอธิการสมบัติ ชัมมานันโท
- เนื้อหาที่ศึกษาได้แก่ บริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน ประกอบด้วยสภาพที่ตั้ง (ภูมิศาสตร์) ประวัติหมู่บ้าน สภาพการทำมาหากิน สภาพทางสังคม วัฒนธรรม และศักยภาพการท่องเที่ยว เป็นต้น

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2559 ถึง ตุลาคม พ.ศ. 2559

ระยะที่ 2 ศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน
กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาระยะที่ 2 ได้แก่ หมอสมุนไพรพื้นบ้าน จำนวน 8 คน เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านเชียงเหียน ประกอบด้วย นายบุรี ขัติยะวงศ์ นายอภิรมย์ พลเสน นายโส รัตนพลเสน นายบุญจิต พลเสน นายบุญสวน คำสีแก้ว นายสงวน พลธานี นายอ่อน จำปาศรี และนายอรุณ รัตนพลเสน

เนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่ ความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน จำแนกออกเป็น ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้ล้มลุก ไม้เถาเลื้อย ไม้พุ่มหลากหลายชนิดวงศ์และหลายสกุล ไม้พุ่มขนาดเล็ก หญ้า ไม้พุ่ม และกาฝาก

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2560

ระยะที่ 3 ศึกษาวิถีชีวิตกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาระยะที่ 3 ได้แก่

1. หมอสมุนไพรพื้นบ้าน จำนวน 8 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลใน ระยะที่ 2
2. กลุ่มผู้รู้ จำนวน 2 คน ประกอบด้วย อาจารย์ประสพสุข วงคะฮาด และ พระทรงศักดิ์ อุตตโร

เนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่ วิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน ประกอบด้วย ด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียม และประเพณี ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2560 ถึง สิงหาคม พ.ศ. 2560

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบสังเกต กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่เก็บข้อมูลโดยตรงจากกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ในการศึกษา โดยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 การสำรวจพื้นที่การศึกษา เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน

2.1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทุกกลุ่มเป็นการศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียนเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของบ้านเชียงเหียน ประวัติหมู่บ้าน สภาพการทำมาหากิน สภาพทางสังคมวัฒนธรรม และศักยภาพการท่องเที่ยว เป็นต้น

2.1.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกถึงข้อมูลที่ต้องการสำหรับตอบคำถามการศึกษาวิจัยในชุมชนพื้นที่ศึกษา

2.1.4 การสนทนากลุ่ม ดำเนินการสนทนากลุ่มนั้นเป็นการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเจ้าอาวาสวัดบ้านเชียงเหียน การสนทนากลุ่มต้องใช้อุปกรณ์ช่วยในการบันทึกข้อมูล นั่นก็คือ เทปบันทึกเสียง และสมุดบันทึกถ้อยคำประเด็นการสนทนาที่ต้องการ

2.1.5 การสังเกต ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งในด้านประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนสังเกตถึงอิทธิพลของปัจจัยทั้งภายในและภายนอกเพื่อจะได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งถึงวิถีชีวิตของชุมชน

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสารและรวบรวมจากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้งการเก็บรวบรวมเอกสาร และอินเทอร์เน็ต

3. การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม จะนำมาตรวจสอบก่อนการนำไปประมวลและการวิเคราะห์ผล โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จะเน้นการสัมภาษณ์แบบตรวจสอบและเช็คข้อมูล ส่วนข้อมูลในการเก็บรวบรวมระดับชุมชน จะนำมาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ตรวจสอบความถูกต้องโดยการเก็บข้อมูลซ้ำ ข้อมูลเดิมแต่ทำการเปลี่ยนจุดเก็บข้อมูลหรือเปลี่ยนแหล่งข้อมูล รวมทั้งการถามซ้ำจากผู้ให้ข้อมูลเดิมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ถูกต้อง และเที่ยงตรง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแยกเป็นหมวดหมู่ และจัดแฟ้มข้อมูลแล้วนำมาตีความเกี่ยวกับบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน แล้วนำมาวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้และการตีความจากมุมมองของกลุ่มที่ศึกษา และนำมาเขียนรายงานเชิงพรรณนา

ระยะที่ 2 ศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่เก็บข้อมูลโดยตรงจากกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

2.1.1 การสำรวจพื้นที่การศึกษา เพื่อศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน จำแนกออกเป็น ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้ล้มลุก ไม้เถาล้มลุก ไม้พุ่มหลากหลายชนิดวงศ์และหลายสกุล ไม้พุ่มขนาดเล็ก หญ้า ไม้พุ่ม และกาฝาก

2.1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ กับกลุ่มหมอสุนไพร
พื้นบ้านในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการศึกษาความหลากหลายของพืช
สมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

2.1.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับพืช
สมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

2.1.4 การสนทนากลุ่ม ดำเนินการสนทนากลุ่มนั้นเป็นการศึกษาและ
เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในการสนทนากลุ่มต้องใช้อุปกรณ์ช่วย
ในการบันทึกข้อมูลคือ เทปบันทึกเสียง และสมุดบันทึกถ้อยคำประเด็นการสนทนาที่
ต้องการ

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสารและรวบรวมจากแหล่งข้อมูล
เกี่ยวกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้งการเก็บรวบรวม
เอกสาร และอินเทอร์เน็ต

3. การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม จะนำมาตรวจสอบก่อนการนำไป
ประมวลและการวิเคราะห์ผล โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จะนำมา
ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์
ถูกต้อง และเที่ยงตรง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะแยกเป็นหมวดหมู่และจัดเพิ่มข้อมูล นำมา
ตีความเกี่ยวกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน จากนั้นจึง
นำมาวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้ แล้วเขียนรายงานเชิงพรรณนา

ระยะที่ 3 ศึกษาวิถีชุมชนกับความหลากหลายพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียง
เหียน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบสังเกต กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่เก็บข้อมูลโดยตรงจากกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

- 1) การสำรวจพื้นที่การศึกษา เพื่อศึกษาวิถีชุมชนกับความหลากหลายพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน
- 2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับกลุ่มหมอสมุนไพรพื้นบ้านในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิถีชุมชนกับความหลากหลายพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน
- 3) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับวิถีชุมชนกับความหลากหลายพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน
- 4) การสนทนากลุ่ม ดำเนินการสนทนากลุ่มนั้นเป็นการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มเป้าหมาย

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสารและรวบรวมจากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชุมชนกับความหลากหลายพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน ทั้งการเก็บรวบรวมเอกสาร และอินเทอร์เน็ต

3. การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม จะนำมาตรวจสอบก่อนการนำไปประมวลและการวิเคราะห์ผล โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จะนำมาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ถูกต้อง และเที่ยงตรง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะแยกเป็นหมวดหมู่และจัดเพิ่มข้อมูลแล้ว นำมาตีความเกี่ยวกับวิถีชุมชนกับความหลากหลายพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน วิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้ แล้วนำมาเขียนรายงานเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. บริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้ง 3 หมู่บ้าน มีทั้งด้านมรดกทางวัฒนธรรม คือ ตำนานและโบราณวัตถุ นอกจากนี้ ยังดำเนินชีวิตเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ จะเห็นได้จากประเพณีบุญบั้งไฟ ชาวบ้านมีจุดนัดหมายร่วมขบวนที่วัดโพธิ์ศรีแล้วนำขบวนแห่ไปที่หอแม่ย่านางและหอเจ้าปู่ตา เพื่อทำการสังเวชนูชา จากนั้นจึงนำบั้งไฟไปจุดแข่งขันกันที่บริเวณทุ่งนาของหมู่ที่ 18 งานบุญบั้งไฟนี้ ชาวบ้านเชียงเหียนมักจะจัดปีเว้นปี สำหรับหอเจ้าปู่ตานี้ ชาวบ้านเชียงเหียนมีพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อของชาวบ้านคล้ายคลึงกับหอแม่ย่านาง กล่าวคือ มีการบ่าหรือบนของชาวบ้านและมีงานประจำปีเพื่อสังเวชนูชาต่อวิญญาณเจ้าปู่ตาในช่วงวันพุธที่ 2 ของเดือนกุมภาพันธ์ ปัจจุบันชาวบ้านเชียงเหียนมีวิถีชีวิตเกี่ยวกับศาสนาพุทธ โดยรวมกลุ่มกันสวดมนต์ภาวนาที่วัดโพธิ์ศรีเป็นประจำ สำหรับหมอยาสมุนไพร ชาวบ้านเชียงเหียนกลุ่มหนึ่งประกอบอาชีพเป็นหมอยาสมุนไพร โดยมีการปรุงยาสมุนไพร 4 ชนิด คือ ยาต้ม ยาสุกกลอน ยาฝน และยาผง โดยนำวัตถุดิบมาจากแหล่งต่างๆ ทั่วภาคอีสานและนำยาสมุนไพรเหล่านี้ออกไปจำหน่ายทั้งในจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดอื่น ๆ นับว่าเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่สมควรจะอนุรักษ์ ส่งเสริมและสืบทอดไปสู่ลูกหลานในชุมชน

2. ความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า มีสมุนไพรทั้งหมด 160 ชนิด โดยจำแนกเป็นไม้ยืนต้น 62 ชนิด ได้แก่ กระบก มะกอก พะยอม ตีนนก มะตูม มะค่าแต้ รักน้ำเกลี้ยง ผักหวานบ้าน ส้มเสี้ยว หว้าขึ้นนก นนทรี รัง เป็นต้น ไม้พุ่ม 40 ชนิด ได้แก่ เกล็ดปลาซ่อน เงี้ยวคุณ้อย

ตำแยแมว นมน้อย สามสิบ ฟริกป่าใหญ่ รัก มะกา หมาว้อ อีลือก เป็นต้น ไม่เลื้อย 27 ชนิด ได้แก่ บอระเพ็ด หางไหล เถาประสงค์ เจียงดุกใหญ่ ผักสาบ หนามแดง หมามุ่ย พลุช้าง เป็นต้น ไม้ล้มลุก 15 ชนิด ได้แก่ ข่าป่า พันทูขาว โคไม่รู้อัม หล้าตีนตุ๊กแก ว่าน หวานอน หล้าสาวกา พลุช้าง เป็นต้น ไม้เถา 13 ชนิด ได้แก่ กลอย เถาวัลย์เปรียง เถา เอ็นอ่อน โมกเครือ ตำลึง นมควาย มันอ่อน เถาย่านาง เป็นต้น หล้า 2 ชนิด ได้แก่ หล้า หนวดแมว หล้าคา และกาฝาก 1 ชนิด ได้แก่ กาฝากมะม่วง

3. วิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า ด้านความเชื่อและขนบธรรมเนียม จะเกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องของยาสมุนไพร ความเชื่อในเรื่องโรคมีการรักษาด้วยสมุนไพร ความเชื่อเกี่ยวกับการเก็บและการปรุงยาสมุนไพร ความเชื่อและพิธีกรรมประกอบการรักษาด้วยยาสมุนไพร ข้อมห้ามและข้อบังคับในการรักษาด้วยยาสมุนไพร ความเชื่อและพิธีกรรมในการถ่ายทอดวิชาความรู้การเป็นหมอสมุนไพร ในด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชาวบ้านเชียงเหียนดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับสมุนไพรจนมีผลให้เศรษฐกิจในครอบครัวและชุมชนดีขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบันหมอสมุนไพรมีรายได้เฉลี่ยสุทธิปีละ 120,000 บาทต่อคน ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตราในหมู่บ้าน ส่งผลให้ครอบครัวมีความมั่นคงมากขึ้น และด้านสังคม พบว่า สมุนไพรในชุมชนเกี่ยวข้องกับสุขภาพและสาธารณสุขของประชาชน อาทิเช่น สมุนไพรกับสาเหตุของการรักษาและใช้บริการ สมุนไพรกับความเชื่อที่เกี่ยวกับโรค สมุนไพรกับผลของการรักษาและชื่อเสียงของการรักษา และสมุนไพรกับความเข้มแข็งทางด้านครอบครัวและชุมชน ทำให้เกิดอาชีพในชุมชนโดยไม่เคลื่อนย้ายถาวรไปยังท้องถิ่นอื่น ๆ ส่งผลให้ครอบครัวอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาและเกิดความอบอุ่นในสังคม

อภิปรายผล

1. บริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้ง 3 หมู่บ้าน มีทั้งด้านมรดกทางวัฒนธรรม คือ ตำนานและโบราณวัตถุ นอกจากนี้ ยังดำเนินชีวิตเกี่ยวกับประเพณี

พิธีกรรมและความเชื่อ จะเห็นได้จากประเพณีบุญบั้งไฟ ชาวบ้านมีจุดนัดหมายร่วม ขบวนที่วัดโพธิ์ศรีแล้วนำขบวนแห่ไปที่หอแม่ย่านางและหอเจ้าปู่ตา เพื่อทำการสังเวชนูชา จากนั้นจึงนำบั้งไฟไปจุดแข่งขันกันที่บริเวณทุ่งนาของหมู่ที่ 18 งานบุญบั้งไฟนี้ ชาวบ้านเชียงเหียนมักจะจัดปีเว้นปี สำหรับหอเจ้าปู่ตานั้น ชาวบ้านเชียงเหียนมี พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อของชาวบ้านคล้ายคลึงกับหอแม่ย่านาง กล่าวคือ มีการบำ ห้อบนของชาวบ้านและมีการประจำปีเพื่อสังเวชนูชาต่อวิญญาณเจ้าปู่ตาในช่วงวันพุธ ที่ 2 ของเดือนกุมภาพันธ์ ปัจจุบันชาวบ้านเชียงเหียนมีวิถีชีวิตเกี่ยวกับศาสนาพุทธ โดยรวมกลุ่มกันสวดมนต์ถวายเป็นที่วัดโพธิ์ศรีเป็นประจำ สำหรับหมอยาสมุนไพร ชาวบ้านเชียงเหียนกลุ่มหนึ่งประกอบอาชีพเป็นหมอยาสมุนไพร โดยมีการปรุงยา สมุนไพร 4 ชนิด คือ ยาต้ม ยาสุกกลอน ยาฝน และยาผง โดยนำวัตถุดิบมาจากแหล่ง ต่าง ๆ ทั่วภาคอีสานและนำยาสมุนไพรเหล่านี้ออกไปจำหน่ายทั้งในจังหวัด มหาสารคามและจังหวัดอื่น ๆ นับว่าเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่สมควร จะอนุรักษ์ ส่งเสริมและสืบทอดไปสู่ลูกหลาน ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dhammanando (Ragsapagdee) (2013) ได้ศึกษาความเชื่อประเพณีการฝังศพของ ชาวบ้านเชียงเหียน อำเภอมือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ชาวบ้านเชียงเหียนมี วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ที่ สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับบรรณกรรมที่สำคัญของภาคอีสาน คือ เรื่องผาแดงนางไอ่และประเพณีบุญบั้งไฟ และประเพณีพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับชีวิต หลังความตายซึ่งแตกต่างจากชุมชนอื่นอย่างชัดเจน ความเชื่อประเพณีการฝังศพของ ชาวบ้านเชียงเหียนมีจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน คือต้องการส่งให้ดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับ ไปสู่สุคติที่ดี ไม่ให้ผิศาจริตประเพณีที่โบราณได้เคยทำมา มีรูปแบบของพิธีกรรมการ ฝังศพซึ่งแตกต่างจากชุมชนอื่น คือ เมื่อมีคนตายแบบ ไม่ปกติห้ามเผาศพเด็ดขาด ต้องฝัง อย่างเดียว เพราะจะผิศาจริตประเพณี (กะล่ำ) จะทำให้ญาติผู้ตายและชาวบ้านเดือดร้อน จึงไม่นิยมเผา ถ้าตายนอกบ้านห้ามนำศพเข้ามาในบ้าน ห้ามเก็บศพไว้ค้างคืน ไม่มี พระสงฆ์นำหน้าจูงศพไปป่าช้า การตายโหงต้องฝังอย่างเดียว ตายวันนั้นต้องนำไปฝัง

วันนั้น ต่อมาจึงอนุโลมให้ร่อนกว่าจะถึงเช้าจึงนำไปฝัง และยังมีวิธีเสี่ยงทายไข้ เป็นการจัดพิธีกรรมที่ยังยึดถือปฏิบัติอยู่จนถึงทุกวันนี้ คุณค่าความเชื่อประเพณีการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียนถือว่าเป็นแบบอย่างที่ดีที่เราได้ทำตามประเพณีที่ปู่ย่าตายายได้เคยกระทำมา และเป็นการช่วยเหลือกัน ให้กำลังใจญาติผู้ตายและได้สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณไว้ไม่ให้สูญหายไป ส่วนทางด้านชุมชน ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันและเข้าใจซึ่งกันและกัน มีจุดประสงค์เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูต่เวที และเป็นการแสดงออกถึงน้ำใจของญาติพี่น้องและคนในชุมชน ก่อให้เกิดสิ่งที่มีคุณค่าทางจริยธรรมในการดำเนินชีวิต มีการบำเพ็ญบุญ ให้ทาน รักษาศีล และเจริญกาวนา เป็นต้น

2. ความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณไม้สมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน ทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า มีพรรณไม้ทั้งหมด 162 ชนิด โดยจำแนกเป็น ไม้ยืนต้น 62 ชนิด ได้แก่ กระบก มะกอก พะยอม ตีนนก มะตูม มะค่าแต้ รักน้ำเกลี้ยง ผักหวานบ้าน ส้มเสี้ยว หว้าจั่นก นนทรี รัง เป็นต้น ไม้เลื้อย 27 ชนิด ได้แก่ บอระเพ็ด หางไหล เถาประสงค์ เจียงคุกใหญ่ ผักสาบ หนามแดง หมามุ่ย พลูช้าง เป็นต้น ไม้พุ่ม 26 ชนิด ได้แก่ เกล็ดปลาซ่อน เจียงคุน้อย คำแยแมว นมน้อย สามสิบ พริกป่าใหญ่ รัก มะกา หมาวัว อีลอก เป็นต้น ไม้เถาเลื้อย 14 ชนิด ได้แก่ กลอย เถาเอ็นอ่อน โมกเครือ คำลิง นมควาย เถาย่านาง ส้มลม เป็นต้น ไม้เลื้อย 14 ชนิด ได้แก่ ข่าป่า ข่าลิง พันงูขาว วานหวานอน หญ้าสาบกา พลูช้าง เป็นต้น ไม้พุ่มกึ่งยืนต้น 10 ชนิด ได้แก่ โมก ยอป่า เพกา ตะครอง มะตาด เป็นต้น ไม้พุ่มหลายและหลายสกุล 3 ชนิด ได้แก่ ไม้ป่า ไม้โจด ไม้เพ็ก ไม้พุ่มขนาดเล็ก 2 ชนิด ได้แก่ หญ้าขัด ทองพันชูล หญ้า 2 ชนิด ได้แก่ หญ้าหนวดแมว หญ้าคา ไม้พุ่มเลื้อย 1 ชนิด ได้แก่ น้ำใจใคร่ และกาฝาก 1 ชนิด ได้แก่ กาฝากมะม่วง เมื่อเปรียบเทียบชนิดพืชสมุนไพรที่สำรวจพบในครั้งนี้ในชุมชนบ้านเชียงเหียนกับการสำรวจเบื้องต้นของสมุนไพรในป่าชุมชนบ้านเชียงเหียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chanaboon et al. (2006) ที่พบว่า มีพืชบางชนิดพันธุ์เพิ่มเข้ามาจากรายการบัญชีรายการที่มีการสำรวจไว้ก่อน คือ ดานกกด (คำรอก) ส้มมอ

(สมอไทย) และ หนามโกทา (โกทา) ซึ่งมีการสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา จากความแตกต่างที่พบนี้อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยด้านเวลาทำการสำรวจ และลักษณะพื้นที่ที่แตกต่าง ทั้งนี้ การลดลงหรือเพิ่มจำนวนของพรรณไม้นั้น ขึ้นอยู่กับการถูกรบกวนหรือการจัดการป่าไม้ โดยจากลักษณะป่าที่พบเป็นป่าที่ง่ายต่อการเข้าไปใช้ประโยชน์ของชุมชน เนื่องจากอยู่ใกล้ถิ่นฐานของชุมชน จึงอาจจะส่งผลให้ชนิดพันธุ์ลดลงได้

3. วิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า ด้านความเชื่อและขนบธรรมเนียม จะเกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องของยาสมุนไพร ความเชื่อในเรื่องโรคมะเร็งรักษาด้วยสมุนไพร ความเชื่อเกี่ยวกับการเก็บและการปรุงยาสมุนไพร ความเชื่อและพิธีกรรมประกอบการรักษาด้วยยาสมุนไพร ขี้หอมและขี้บั้งกับในการรักษาด้วยยาสมุนไพร ความเชื่อและพิธีกรรมในการถ่ายทอดวิชาความรู้การเป็นหมอสมุนไพร ในด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชาวบ้านเชียงเหียนดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับสมุนไพรจนมีผลให้เศรษฐกิจในครอบครัวและชุมชนดีขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบันหมอสมุนไพรมีรายได้เฉลี่ยสุทธิปีละ 120,000 บาทต่อคน ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตราในหมู่บ้าน ส่งผลให้ครอบครัวมีความมั่นคงมากขึ้น และด้านสังคม พบว่า สมุนไพรในชุมชนเกี่ยวข้องกับสุขภาพและสาธารณสุขของประชาชน อาทิเช่น สมุนไพรกับสาเหตุของการรักษาและใช้บริการ สมุนไพรกับความเชื่อที่เกี่ยวกับโรค สมุนไพรกับผลของการรักษาและชื่อเสียงของการรักษา และสมุนไพรกับความเข้มแข็งทางด้านครอบครัวและชุมชน ทำให้เกิดอาชีพในชุมชนโดยไม่เคลื่อนย้ายถาวรไปยังท้องถิ่นอื่น ๆ ส่งผลให้ครอบครัวอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาและเกิดความอบอุ่นในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gunsuwan (2011) ได้ศึกษากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการจัดการความหลากหลายของพืชสมุนไพรเพื่อการรักษาแบบพื้นบ้านของชุมชนม้ง : กรณีศึกษาบ้านขุนช่างเคี่ยน ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ พบว่า ภูมิปัญญาด้านการจัดการความหลากหลายของพืชสมุนไพรเพื่อการรักษาแบบพื้นบ้าน เป็น การใช้ระบบความเชื่อ ค่านิยม และระบบผู้อาวุโส เป็นกลไกสังคม โดยเป็นการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ความเข้าใจและวิธีการ

จัดการทรัพยากรท้องถิ่นที่มีในชุมชนมั่ง รวมถึงการนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ การนำมาใช้ในการรักษาโรคและการดูแลสุขภาพ การนำมาใช้ในด้าน การประกอบอาหาร การนำมาใช้สอยอื่น ๆ และการนำมาใช้ตามความเชื่อและพิธีกรรม กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการจัดการความหลากหลายของพืชสมุนไพรเพื่อ การรักษาแบบพื้นบ้านของชนเผ่าม้ง มีการถ่ายทอดผ่านครอบครัว เครือญาติ และพ่อ หมดแม่หมด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนหรือรวบรวมเอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวกับสมุนไพรให้กับชุมชนเชียงเหียน และชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดมหาสารคามให้ มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 ควรรณรงค์และส่งเสริมให้มีการปลูกสมุนไพรทดแทน โดยเฉพาะ สมุนไพรที่หายากเพื่อเป็นการลดปัญหาการขาดแคลนพืชสมุนไพรของชุมชน

1.3 หมอชาวบ้านควรมีการถ่ายทอดความรู้แก่ในชุมชน และคนทั่วไป เพื่อ เป็นวิทยาทานและใช้ยาสมุนไพรคงอยู่คู่คนไทยต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับยาสมุนไพรจากตำรายพื้นบ้าน เพื่อทราบผลทาง สรรพคุณตามหลักวิทยาศาสตร์ สามารถพิสูจน์ได้ทุกเมื่อ ไม่ควรปล่อยให้เป็นเรื่องของ ความเชื่อที่เล่าขานกันมาของชาวบ้าน

2.2 ควรทำการวิจัยยาสมุนไพรของชุมชนบ้านเชียงเหียนกับยาสมุนไพร ของชุมชนอื่น ๆ หรือภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย เพื่อนำผลไปพัฒนาปรับปรุงยา สมุนไพรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ควรทำวิจัยกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการจัดการ ความหลากหลายของพืชสมุนไพรเพื่อการรักษาแบบพื้นบ้านของชุมชน

2.4 ควรมีการวิจัยความหลากหลาย การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรพื้นบ้าน และนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ในชุมชน

References

- Chanaboon, T. et al. (2006). *Situation of primary health: A case study of Ban Chiang Hian villagers, Mueang district, Mahasarakham province*. Bangkok: Research Information Repository. [in Thai]
- Chanaboon, T & Thongnetr, W. (2009). *Local tree planting, forest restoration, community medicine*. Bangkok: Usa Printing Co., Ltd. [in Thai]
- Dhammanando (Ragsapagdee), S. (2013). *A study of beliefs in the burial ground tradition of Ban Chiang Hian villagers, Mueang district, Mahasarakham province*. (Master's thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Gunsuwan, P. (2011). *Processes of transferring local wisdom on management of medicinal herbs diversity for traditional healing of Hmong community: A case study of Khun Chang Khian village, Chang Phueak sub - district, Mueang Chiang Mai district*. (Master's thesis). Chiangmai University. [in Thai]
- Intusaitrakun, C. (2009). *Thai herbs medicine*. Bangkok: Poompanya Press Co., Ltd. [in Thai]
- Krairach, T. (2006). *Cultural dimension for indigenous self – care along of among ethnic in northeast*. (Doctor of Philosophy Thesis). Mahasarakham University. [in Thai]
- Maisuporn, P. (2008). *Public health and spa business*. Public Health Law Administration Center, Department of Health. [in Thai]

Author

Assistant Professor Thanongsak Patsin

Program of Community Environment Management, Faculty of

Humanities and Social Sciences, Rajabhat Mahasarakham University

Tel.: 098 - 662-2575 E - mail: mathed@hotmail.co.th

บทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

The Advisor Role to Participate in Preventing and Resolving Drug Problems in Ubon Ratchathani Rajabhat University

ไพศาล พากเพียร¹

Paisarn Phakphian

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

Received: July 9, 2018

Revised: September 13, 2018

Accepted: September 30, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และเพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาจารย์ที่ปรึกษานักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ทุกชั้นปี จำนวน 159 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า บทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยภาพรวม มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการประชุมระดับมหาวิทยาลัยในเรื่องการแก้ไขปัญหายาเสพติด มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติด มีส่วนได้รับประโยชน์จากการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเรื่องความร่วมมือของนักศึกษา

ในมหาวิทยาลัย และมีส่วนร่วมในการรายงานความเห็นในมาตรการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้กับหน่วยงานทราบ

แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในมหาวิทยาลัย ราชภัฏอุบลราชธานี พบว่า ควรสร้างกลไกบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับมหาวิทยาลัย จัดทำเป็นองค์ความรู้ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในมหาวิทยาลัย จัดทำแผนงาน โครงการและกิจกรรมป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ควรมีการสำรวจการใช้ยาเสพติดในมหาวิทยาลัย ควรสร้างสภาวะป้องกันปัญหายาเสพติดที่เหมาะสม และประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักศึกษาได้ตระหนักต่อปัญหายาเสพติด และให้มีระบบปรึกษาด้วยกลุ่มเพื่อน

คำสำคัญ: บทบาท, การมีส่วนร่วม, ยาเสพติด

Abstract

This research aims to 1) study advisor roles and participation in preventing and resolving drug problems in Ubon Ratchathani Rajabhat University, and 2) to study a guideline to prevent and resolve drug problems in the Ubon Ratchathani Rajabhat University. The sample group in this research was composed of 159 advisors of students at Ubon Ratchathani Rajabhat University. They were collected via a purposive sampling technique. The research instrument was a questionnaire. The statistics used to analyse data included percentage, average, and standard deviation.

The results found that the advisor roles and participation in preventing and solving drug problems in Ubon Ratchathani Rajabhat University in overall were found that they contributed to the presentation at the university conference on drug problem solving. They participated in commenting on the approach to drug problem solving. They contributed to drug problem solving in collaboration with university

students. Moreover, they participated in the reporting opinions on drug problem solving measurement to the organizations.

The approaches to prevent and solve drug problems in Ubon Ratchathani Rajabhat University were to create an integrated mechanism of cooperation between parents and universities, to provide knowledge on drug prevention and problem solving, to prepare a project plan and activities to prevent drug problems. Moreover, there should be a survey of drug use on campus, and appropriate prevention of drug problems. Additionally, drug problems should be promoted to students and a group of friends consultation should also be created.

Keywords: role, involvement, drug

บทนำ

ยาเสพติดนับเป็นปัญหาสำคัญที่คนทั่วโลกให้ความสนใจ และให้ความร่วมมือกันเพื่อแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหายาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปราม รวมไปถึงการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด เนื่องจากปัญหายาเสพติด ยั่งยืนวันก็ยิ่งส่งผลร้ายแก่ประชากรโลก จากการเสพและเมื่อทำให้สารเสพติดเข้าสู่ร่างกายอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานติดต่อกัน จะทำให้ผู้เสพตกอยู่ในอำนาจความต้องการยาเสพติด ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ก่อให้เกิดการทำร้ายตนเองและครอบครัว และปัญหาอาชญากรรม ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศชาติ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติ (Office of the Narcotics Control Board, 2007)

ปัญหายาเสพติด นับเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติในยุคปัจจุบัน ที่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด ได้ทวีความรุนแรง และพัฒนารูปแบบการผลิต การจำหน่าย และการเสพอยู่ตลอดเวลา จากปัญหาดังกล่าวรัฐบาลจึงได้จัดทำยุทธศาสตร์แผนปฏิบัติการในเรื่องของยาเสพติด ภายใต้ชื่อ “ยุทธศาสตร์ 5 รั่ว ป้องกัน”

เพื่อป้องกันจุดอ่อน 5 ด้าน ได้แก่ รั้วชายแดน รั้วชุมชน รั้วสังคม รั้วโรงเรียน และรั้วครอบครัว นอกจากนี้ การดำเนินการแก้ปัญหาโดยวิธีปราบปรามจากหน่วยงานของรัฐเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหายาเสพติดให้หมดไป ดังนั้น จึงมีความร่วมมือกันระหว่างกระทรวงยุติธรรม กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เข้าไปดำเนินการเชิงบูรณาการ โดยส่งเจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ผ่านการฝึกอบรมไปให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยของยาเสพติด แก่เยาวชนในสถานศึกษาให้รู้จักแนวทางในการปฏิเสธยาเสพติดอย่างเด็ดขาด ในการปราบปราม ยาเสพติด เจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการจะต้องมีจำนวนเพียงพอ ประกอบไปด้วยศักยภาพ คุณภาพ มีความตั้งใจในการทำงานแล้ว เครื่องมืออุปกรณ์ในการทำงานก็จะต้องมีความทันสมัย นอกจากนั้นแล้วกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามก็จะต้องทันต่อเหตุการณ์ มีเนื้อหาชัดเจน ไม่คลุมเครือ และที่สำคัญสามารถนำมาบังคับใช้ได้จริง ปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวกับการปราบปรามยาเสพติดนั้นมีอยู่หลาย ฉบับ เช่น พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2519, พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522, พ.ร.บ. วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท พ.ศ. 2518, พ.ร.บ.ควบคุมโคกกันเฒ่า พ.ศ. 2495, พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 เป็นต้น แต่ว่าการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และ ตาม พ.ร.บ. อื่น ๆ นั้นส่วนมากจะมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดเป็นหลัก ซึ่งในปัจจุบันการประกอบอาชญากรรมด้านยาเสพติดนั้นมีการพัฒนาการดำเนินการให้เป็นรูปขบวนการมากขึ้น จนถึงมีการจัดตั้งในรูปแบบเป็นอาชญากรรมองค์กร (Organized Crime) ขาดต่อการที่จะสืบสวนจับกุมให้ได้ทั้งขบวนการ เนื่องจากกฎหมายที่ใช้อยู่ไม่เอื้อต่อการดำเนินการ ต่อมาจึงได้มีการบัญญัติกฎหมายที่มีเจตนารมณ์เพื่อที่จะดำเนินการกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นขบวนการเรียกว่า “พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534” โดยเขียนเจตนารมณ์ของการตรากฎหมายฉบับนี้ไว้ตอนท้ายว่า “เหตุผลในการประกาศใช้ พ.ร.บ. ฉบับนี้คือ เพื่อให้การปราบปราม

ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายดังกล่าวขึ้น โดยเฉพาะจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติ” (Royal Thai Police, 2001)

ปัญหาการใช้ยาเสพติดในเยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนที่เป็นนักเรียนนักศึกษา ยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งที่ทุกหน่วยงานและทุกฝ่ายต้องเร่งช่วยแก้ไขปัญหายุติธรรมและป้องกันมิให้นักเรียนนักศึกษา เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด แม้ที่ผ่านมารัฐบาลทุกชุดได้ให้ความสำคัญต่อการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมาตลอดด้วยเห็นว่าปัญหาดังกล่าว เป็นปัญหาที่บั่นทอนความมั่นคงของประเทศชาติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ปัญหายาเสพติดก็ยังไม่สามารถหมดลงไปได้ จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทุกคน ต้องให้ความสำคัญและร่วมแรงร่วมใจป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดไปจากแผ่นดินไทย จากการศึกษาข้อมูลแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในรัฐบาลชุดปัจจุบัน พบว่า ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น รัฐบาลได้ประกาศสงครามกับยาเสพติด โดยกำหนดให้เป็นนโยบายที่สำคัญและเร่งด่วนที่รัฐจะต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือกับทุกฝ่าย ผนึกกำลังร่วมกันให้เป็น “พลังแผ่นดิน” (Office of the Narcotics Control Board, 2003)

การแพร่ระบาดของยาเสพติดเข้าไปในสถานศึกษา ทำให้รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดมาโดยตลอด ปัจจุบันรัฐบาลได้กำหนดกลยุทธ์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาทุกแห่ง คือ การสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในสถานศึกษา และการจัดกิจกรรมป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติดในสถานศึกษาให้ครอบคลุมทุกสถานศึกษาที่กำหนดเป็นเป้าหมาย กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดนโยบายพิเศษเร่งด่วนเป็นแนวทางให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมรณรงค์ และประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนและนักศึกษา ตระหนักถึงสถานการณ์ความรุนแรงของ

ปัญหาหาเสพติด และกระตุ้นปลูกจิตสำนึกในการรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ปฏิรูปหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนให้เกิดกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมคุณธรรม สร้างทักษะชีวิต สร้างเสริมภูมิคุ้มกัน จัดระบบดูแล สร้างบรรยากาศ ที่อบอุ่นในโรงเรียน ปรับสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้สะอาดเป็นระเบียบ ปราศจากมูมอับ ประสานชุมชนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันและแก้ไข ปัญหาหาเสพติดในสถานศึกษาอย่างจริงจัง ให้ถือว่านักเรียนนักศึกษาที่เสพหาเสพติดคือ ผู้ป่วย ห้ามปล่อยทิ้ง ให้ส่งไปบำบัด ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการค้าหาเสพติด ต้องส่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการทางกฎหมายอย่าง เต็มที่ทั้งทางวินัยและกฎหมาย โดยให้ออกจากราชการไว้ก่อน ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาหาเสพติดในสถานศึกษาอย่างจริงจัง หากเลวร้ายหรือปกปิดไม่เอาใจใส่ ขาดความรับผิดชอบ ผู้บริหารการศึกษาต้องได้รับการลงโทษ ให้ใช้ผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาหาเสพติดใน สถานศึกษาเป็นเกณฑ์ในการประกอบการพิจารณาความดีความชอบ (Jindatong, 2012)

อาจารย์ที่ปรึกษาที่มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของนักศึกษา ต้องช่วยเหลือ นักศึกษาในการปรับตัวเองเมื่อเข้ามาสู่สถานศึกษาใหม่ เช่น การปรับตัวกับเพื่อนใหม่ ปรับตัวในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถาบันอุดมศึกษา นักศึกษาต้องรับผิดชอบต่อ ตัวเองมากขึ้น เพราะถือว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว ย่อมรับผิดชอบต่อตัวเองได้ บางคนยังคุ้นเคยกับ การเรียนแบบเดิม คือ สมัยการเรียนในระดับมัธยมศึกษา เมื่อเข้ามาเรียนในระดับ อุดมศึกษาในระยะแรกจะยังไม่สามารถปรับตัวได้ จะเกิดความคับข้องใจ หรือในกรณี การคบเพื่อนใหม่จะต้องเปลี่ยนเพื่อนใหม่ เป็นต้น ทั้งการเรียนและการคบเพื่อนถ้า นักศึกษาได้มีโอกาสปรับตัวให้สามารถดำเนินการด้วยดี เริ่มต้นดี นักศึกษาจะประสบ ความสำเร็จในการศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยนักศึกษา ให้ ประสบความสำเร็จในการปรับตัว และช่วยเหลือเมื่อนักศึกษาประสบปัญหา การช่วย ให้นักศึกษาเรียนอย่างมีความสุขและจบการศึกษาอย่างมีคุณภาพ คือ เป้าหมายของ การทำหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งบทบาทเหล่านี้เป็นความใกล้ชิดกับนักศึกษามาก

ที่สุด ดังนั้น หากนักศึกษาในสถานศึกษาซึ่งเป็นวัยที่เข้าสู่วัยรุ่นเกี่ยวข้องกับยาเสพติดดังกล่าว เมื่อเสพยาเสพติดก็จะส่งผลกระทบต่อสมองและชีวิตตนเอง กระทั่งต่อครอบครัว กระทั่งต่อสังคมและกระแทกถึงประเทศชาติ สถานศึกษาซึ่งเป็นสถาบันสำคัญที่นักศึกษาต้องใช้ชีวิตอยู่ยาวนาน และเกี่ยวข้องโดยตรง ผู้บริหาร อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นบุคคลที่ต้องคอยดูแล เอาใจใส่ ช่วยเหลือให้ประสบความสำเร็จ ความรู้ทักษะชีวิตกับนักศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่หลักในการนำนโยบาย กลยุทธ์มาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา มาสู่การปฏิบัติให้บรรลุผล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ ให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาจารย์ที่ศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ทุกชั้นปี จำนวน 270 คน (ข้อมูล 28 เมษายน 2560 งานทะเบียนนักศึกษาสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาจารย์ที่ศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ทุกชั้นกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตาราง Krejcie and Morgan (1970) จำนวน 159 คน (ข้อมูล 28 เมษายน 2560 งานทะเบียนนักศึกษา สำนักส่งเสริม

วิชาการและงานทะเบียน) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

บทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ดังนี้

1. บทบาทการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. บทบาทการมีส่วนร่วมในการการปฏิบัติการ
3. บทบาทการมีส่วนร่วมในด้านผลประโยชน์
4. บทบาทการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในมหาวิทยาลัย ราชภัฏอุบลราชธานี ประกอบไปด้วย 6 ด้านดังนี้

1. ด้านระบบข้อมูล
2. ด้านระบบป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด
3. ด้านระบบการให้คำปรึกษา
4. ด้านระบบเฝ้าระวัง
5. ด้านระบบสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่ายการทำงาน
6. ด้านระบบบริหารจัดการ

ขอบเขตด้านเวลา

ทำการวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 ถึงเดือนกันยายน 2560

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

2. ได้ทราบแนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ตอนที่ 3 แบบสอบถามแนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร วารสาร ตำรา บทความ และสิ่งตีพิมพ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยและสร้างคำถาม

2. นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ตรวจสอบเพื่อพิจารณาหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา

3. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้ายไปใช้ในการวิจัย เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ประชุมทีมงานในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
2. เก็บแบบสอบถามคืน โดยผู้วิจัยและทีมงานเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง และบางส่วนขอความร่วมมือให้ผู้ตอบแบบสอบถามนำส่งด้วยตนเอง
3. ในกรณีที่ยังไม่ได้รับแบบสอบถามคืนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างซ้ำอีกครั้ง
4. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ เพื่อนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่รับคืนมา และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ข้อมูลจากแบบสอบถาม แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ และเสนอค่าสถิติเป็นตอนๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาหาค่าความถี่และร้อยละนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 บทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อ รายด้าน และโดยรวมทั้งฉบับเพื่อใช้ในการประเมินค่าและแปลความหมายของคะแนน โดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อ รายด้าน และ

โดยรวมทั้งฉบับเพื่อใช้ในการประเมินค่าและแปลความหมายของคะแนน โดยนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

2. ทำการประมวลผลข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3. เกณฑ์การให้คะแนนระดับแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) ซึ่งกำหนดระดับ ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย
5 คะแนน	อยู่ในระดับมากที่สุด
4 คะแนน	อยู่ในระดับมาก
3 คะแนน	อยู่ในระดับกลาง
2 คะแนน	อยู่ในระดับน้อย
1 คะแนน	อยู่ในระดับน้อยที่สุด

จากนั้นนำค่าที่ได้ไปหาค่าเฉลี่ย (Mean) และดูการกระจายของข้อมูล โดยใช้สถิติส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผู้ศึกษาได้นำคะแนนที่ได้เทียบเกณฑ์ค่าเฉลี่ยได้เป็น 5 ระดับ (Srisa-ard, 2011) ดังนี้

4.51 - 5.00 คะแนน หมายถึง	ระดับมากที่สุด
3.51 - 4.50 คะแนน หมายถึง	ระดับมาก
2.51 - 3.50 คะแนน หมายถึง	ระดับปานกลาง
1.51 - 2.50 คะแนน หมายถึง	ระดับน้อย
1.00 - 1.50 คะแนน หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์บทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การวิเคราะห์แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. วิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และการพรรณนาความตามเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

บทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการประชุมระดับมหาวิทยาลัยในเรื่องการแก้ไขปัญหาเสพติด ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาเสพติด ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการมีส่วนได้รับประโยชน์จากการแก้ไขปัญหาเสพติดในเรื่องความร่วมมือของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีส่วนร่วมในการรายงานความเห็นในมาตรการแก้ไขปัญหาเสพติดให้กับหน่วยงานราชการทราบ

แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านระบบสนับสนุนจากชุมชน และเครือข่ายการทำงานคือ สร้างกลไกบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสร้างเครือข่ายความร่วมมือและช่วยเหลือระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน มหาวิทยาลัยได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่

ด้านระบบบริหารจัดการ จัดทำเป็นองค์ความรู้ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจัดโครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการงานด้านยาเสพติด จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อเตรียมวางแผนจัดกิจกรรมและงบประมาณดำเนินงาน ด้านระบบข้อมูล จัดทำแผนงาน โครงการและกิจกรรมป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติด จัดทำข้อมูลนักศึกษากลุ่มเสี่ยงที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จัดเก็บข้อมูลการ ดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ด้านระบบการเฝ้าระวัง มีการสำรวจการใช้ยาเสพติดใน มหาวิทยาลัย ปฏิบัติการเฝ้าระวัง ด้วยการสร้างสภาวะป้องกันปัญหาเสพติดที่เหมาะสม สำรวจสภาพปัญหาและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างสม่ำเสมอ ติดตาม สังเกต ฝ้าดูแลตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของปัญหาเสพติดในมหาวิทยาลัย ด้านระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักศึกษาตระหนักต่อปัญหาเสพติด จัดกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาพ กิจกรรมกีฬา มีมาตรการให้ความช่วยเหลือและปรับเปลี่ยน จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสอดแทรกความรู้ เสริมทักษะการป้องกันยาเสพติด ด้านระบบการให้คำปรึกษา ให้มีระบบปรึกษาด้วย กลุ่มเพื่อน แก้ปัญหาสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด การเยี่ยมบ้านนักศึกษา เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับอาจารย์ที่ปรึกษา ให้ผู้ปกครองนักศึกษาร่วมรับรู้รับทราบ ปัญหาและวิธีการดูแลนักศึกษา

อภิปรายผล

บทบาทอาจารย์ที่ปรึกษากับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดที่ควรนำมาอภิปรายผล คือ การมีส่วนร่วมในการสรรหาบุคลากรเข้ามาดำเนินการในการแก้ไขปัญหาเสพติด ทั้งนี้ การสรรหาบุคลากรต้องเป็นเรื่อง การพิจารณาจากมหาวิทยาลัยในการที่จะดำเนินการสรรหาบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้บริหาร เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเข้าร่วมในโครงการ/ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ด้วย

ความสนใจ ทั้งนี้ การเข้าร่วมในโครงการอาจจะเป็นเป้าหมายความเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับผู้เสพ มหาวิทยาลัยควรมีระบบป้องกันที่ดีสำหรับนักศึกษาที่จะเข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ โดยได้รับประโยชน์จากการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเรื่องการลดการแพร่ระบาดของยาเสพติดในมหาวิทยาลัย เพราะหากมหาวิทยาลัยให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหายาเสพติด จะทำให้อาการเสพติดลดลงจากสังคม และเป็นลดความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหากับนักศึกษาและมหาวิทยาลัย ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Minakoon (2007) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีการดำเนินงานใน 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) การจัดขบวนการทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมด้านจริยธรรม เช่น ชมรมพุทธศาสนา ชมรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ลูกเสือ เนตรนารี หรือ ค่ายธรรมะ 2) ยกย่องชมเชย ส่งเสริม ให้รางวัล ให้กำลังใจนักเรียนที่มีความประพฤติดี เรียนดี หรือช่วยเหลือกิจการของโรงเรียน และ 3) คอยเอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากผู้บริหารและครูขาดความรู้ ดังนั้น ผู้บริหารและครูควรได้รับการพัฒนาโดยการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างลึกซึ้งทุกคนทั้งระบบเกี่ยวกับโทษและพิษภัยของยาเสพติด โทษทางกฎหมาย ลักษณะของนักเรียนและมาตรการพิเศษในการดูแลนักเรียน ทั้ง 5 กลุ่ม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการบูรณาการหลักสูตร และการประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Simmasud (2005) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูมี

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การประสานความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน รองลงมาคือ การวางแผนและโครงการกับการประเมินและรายงานผล การกำกับ นิเทศ ติดตามและการสนับสนุนทรัพยากรตามลำดับ ส่วนปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การสนับสนุนทรัพยากร รองลงมาคือ การวางแผนและโครงการ การกำกับ นิเทศ ติดตาม การประสานความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน และการประเมินและรายงานผล ตามลำดับ ข้าราชการครูที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัญหาการดำเนินงานพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านการกำกับ นิเทศ ติดตาม โดยข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่มีความคิดเห็นสูงกว่าข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในมหาวิทยาลัยอย่างยั่งยืน
2. ควรศึกษารูปแบบกิจกรรมที่เสริมสร้างการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา
3. ควรวิจัยการรับรู้และการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดของนักศึกษา เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด

References

- Jindatong, B. (2012). *The strategy for drug abuse prevention and remedy in school*. Doctor of Philosophy Program in Educational Administration Department of Educational Administration Graduate School, Silpakorn University. [in Thai]
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). *Determining sample size for research activities*. Educational and Psychological Measurement, 30(3).
- Manakoon, D. (2007). *A study of school procedure and development on drug prevention in secondary schools under Phitsanulok educational service area office 1*. Master of Education Phitsanulok Rajabhat University. [in Thai]
- Office of the Narcotics Control Board. (2007). *Preventing and solving drug problems in schools*. Bangkok: Office of the Narcotics Control Board. [in Thai]
- Simmasud, L. (2005). *Stated and problems of drug prevention performance at third class and the third - the fourth class construction under the Jurisdiction of Loei education service area office 2*. Master of Education Program, Loei Rajabhat University. [in Thai]
- Royal Thai Police. (2001). *The importance of people to the problem of drug addiction*. Bangkok: Royal Thai Police. [in Thai]
- Srisa-ard, B. (2011). *Preliminary research*. Bangkok: Suviriyasanr. [in Thai]

Author

Assistant Professor Dr. Paisarn Phakphian

Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Ubon Ratchathani Rajabhat University

2 Ratchahni Rd., Muang District, Ubon Ratchathani Province 34000

Tel.: 08-0896-7487 E-mail: parkpien@hotmail.com

การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Development of Internal Supervision Model for Small-Sized Schools
under the Office of the Basic Education Commission
in the Northeastern Region of Thailand

วิชัญญ์ ทศะ¹ / วลัยกานา ฉลาภบัง² / ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ³ / พรเทพ เสถียรนพเก้า⁴

Vichanee Tossa / Wannika Chalakhbang /

Tanongsak Koomkhinam / Pornthep Satheannopakaow

^{1,2,3,4}สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Educational Administration and Development Program, Faculty of Education,

Sakon Nakhon Rajabhat University

Received: July 3, 2019
Revised: August 11, 2019
Accepted: August 15, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบและตรวจสอบ ความถูกต้อง ความเหมาะสมและประโยชน์ของรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบ โดยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน พหุกรณีศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ 2 โรงเรียน และเทคนิคคลอฟายแบบ ปรับปรุง 3 รอบ ซึ่งได้จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ระยะที่ 2 การตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมและประโยชน์ของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 760 คน

ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และระยะที่ 3 การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ การนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่พัฒนาขึ้น ตรวจสอบความเหมาะสม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ 1) รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศภายในโรงเรียน (2) ขอบข่ายการนิเทศภายในโรงเรียน (3) กระบวนการนิเทศแบบ NPSFE และ (4) ผลของการนิเทศภายในโรงเรียน 2) รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียน ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีทั้งความถูกต้อง ความเหมาะสม และเป็น ประโยชน์ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X}=4.38, 4.31, 4.42$ ตามลำดับ) และ 3) คู่มือการใช้ รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมโดยรวม อยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X}=4.41$)

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การนิเทศภายใน, โรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

The objectives of this study were to develop and examine the correctness, appropriateness and usefulness of the author's internal supervision model for small-sized schools under the Office of the Basic Education Commission in the northeastern region of Thailand. The study was divided into three phases. The model was developed in the first phase from the information synthesized from document analysis, an interview of nine experts, multi-case studies on two small-

sized schools with best practices on administration and performance as well as 3-round application of modified Delphi's technique from the comments of 21 professionals. The examination on the correctness, appropriateness and usefulness of the developed model was conducted in the second phase by using the opinions and comments received from 760 small-sized school directors and academic teachers. They were selected through multi-stage sampling. The tool employed was a 5-level rating scale questionnaire. Data analysis was conducted with the aid of computer software. A user manual on the developed model was created in the third phase and received appropriateness examination by five experts. An analysis was also conducted to determine the percentage and standard deviation of the data. The results was concluded as follows: 1) The developed internal supervision model for small-sized schools under the Office of the Basic Education Commission in the northeastern region of Thailand consisted of four main components namely (1) supporting factors of internal supervision; (2) scope of internal supervision; (3) supervision process (NPSFE); and (4) internal supervision result. 2) The correctness, appropriateness and usefulness of the developed internal supervision model for small-sized schools under the Office of the Basic Education Commission in the northeastern region of Thailand in overall was at a high level with $\bar{X}$ = 4.38, 4.31, 4.42; respectively. And 3) The overall appropriateness of the developed user manual on internal supervision model for small-sized schools under the Office of the Basic Education Commission in the northeastern region of Thailand was at a high level ($\bar{X}$ =4.41).

Keywords: development model, internal supervision, small-sized schools

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความรู้เชิงอรรถของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สอดคล้องกับ The National Education Commission (2002) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545 หมวด 4 มาตรา 22 ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาว่าต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

ปัจจุบันระบบการศึกษาไทยกำลังประสบปัญหาประการหนึ่ง คือการมีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมาก กล่าวคือนักเรียนน้อยกว่า 120 คน โรงเรียนเหล่านี้กระจายอยู่ในพื้นที่โดยเฉพาะในชนบทและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากประชากรวัยเรียนมีจำนวนลดลงและความนิยมของผู้ปกครอง ส่งผลให้การจัดการศึกษาไม่สามารถสะท้อนคุณภาพและประสิทธิภาพ เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่างบประมาณไม่เพียงพอสำหรับใช้จ่าย ขาดการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องของผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การนิเทศการศึกษามีความสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนในทุกด้าน Intararuksasap (2015) กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาว่า เป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน ประสานงาน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปฏิบัติการเพื่อส่งเสริม สนับสนุน แนะนำ ให้คำปรึกษาซึ่งกันและกันในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนทำให้การศึกษามุ่งบรรลุเป้าหมายเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา และสอดคล้องกับ Yutrong (2014) ที่กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาว่าเป็นกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่ปฏิบัติในโรงเรียน โดยความร่วมมือของทั้งสองฝ่าย คือ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เป็นวิธีการที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดประสงค์เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพ การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการทำงานและดำเนิน

กิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครูและบุคลากรภายในโรงเรียนในการแนะนำช่วยเหลือให้มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนและพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมและประโยชน์ของรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น
3. เพื่อจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายใน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methods research) ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย (Documentary analysis) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Interview) การใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบ (Modified Delphi Technique) และการสำรวจ (Survey) ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย

- 1) การวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน
- 3) พหุกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ 2 โรงเรียน
- 4) การพัฒนารูปแบบ โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบ

แหล่งข้อมูลได้มาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน

ระยะที่ 2 การตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมและประโยชน์ของรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 760 คน

ระยะที่ 3 การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ ปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศภายในโรงเรียน ขอบข่ายการนิเทศภายในโรงเรียน กระบวนการนิเทศแบบ NPSFE และผลของการนิเทศภายในโรงเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศภายในโรงเรียน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความรู้และทักษะของบุคลากรการนิเทศ พฤติกรรมและแรงจูงใจของผู้รับการนิเทศ บรรยากาศในโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร วัฒนธรรมโรงเรียน และการมีส่วนร่วม

1.2 ขอบข่ายนิเทศภายในโรงเรียน มี 7 ด้าน คือ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน การจัดการเรียน การสอน การวัดและประเมินผลการศึกษา การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรงและการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ

1.3 กระบวนการนิเทศแบบ NPSFE มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการในการนิเทศ ขั้นที่ 2 การวางแผนการนิเทศ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ ขั้นที่ 4 การประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับ ขั้นที่ 5 การประเมินผลและสรุปผลการนิเทศ

1.4 ผลของการนิเทศภายในโรงเรียน มี 4 ด้าน คือ คุณภาพครู คุณภาพนักเรียน คุณภาพผู้บริหาร และคุณภาพของสถานศึกษา

2. รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมมีความถูกต้อง ความเหมาะสม และประโยชน์ ดังนี้

2.1 ความถูกต้องของรูปแบบ พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.38$)

2.2 ความเหมาะสมของรูปแบบ พบว่าทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทุกด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านผลของการนิเทศภายในโรงเรียน ($\bar{X}=4.37$) ด้านกระบวนการนิเทศแบบ NPSFE ($\bar{X}=4.32$) ด้านปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศภายในโรงเรียน ($\bar{X}=4.29$) และด้านขอบข่ายการนิเทศภายในโรงเรียน ($\bar{X}=4.27$) ตามลำดับ

2.3 ประโยชน์ พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีประโยชน์อยู่ในระดับ มาก ทุกด้าน

3. คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=4.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน คือ ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน ($\bar{X}=4.60$) และตอนที่ 3 กำหนดำเนินการดำเนินการตามรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็ก ($\bar{X}=4.60$) นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ตอนที่ 1 บทนำ ($\bar{X}=4.42$) และตอนที่ 4 ขอบเขตการประเมินและคำอธิบายระดับคุณภาพ ($\bar{X}=4.34$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศภายในโรงเรียน
- 2) ขอบข่ายการนิเทศภายในโรงเรียน 3) กระบวนการนิเทศแบบ NPSFE และ
- 4) ผลของการนิเทศภายในสามารถอภิปรายได้ ดังต่อไปนี้

1.1 ปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศภายใน โรงเรียน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ และทักษะของบุคลากรการนิเทศ โดยผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและสามารถถ่ายทอดให้คำแนะนำแก่ครูได้ มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบต่างๆ และสามารถสาธิตให้คำแนะนำแก่ครูมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี มีความรู้และทักษะที่จำเป็นที่เกี่ยวกับการนิเทศภายใน มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ สามารถสื่อสารทั้งการพูด การเขียน และการฟังเป็นอย่างดี มีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่ดีในการทำงานร่วมกับคนอื่น สามารถจูงใจให้ครูร่วมมือกันปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ มีประสบการณ์ในการนิเทศภายใน โรงเรียน 2) ด้านพฤติกรรมและแรงจูงใจของผู้รับ

การนิเทศ ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศจะต้องกระตุ้นให้ผู้รับการนิเทศเห็นความสำคัญของการนิเทศภายใน มีเจตคติที่ดีต่อการนิเทศภายใน มีความตั้งใจและเต็มใจที่จะได้รับการนิเทศภายใน มีความมุ่งมั่นและเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงาน สามารถจัดการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ให้ความร่วมมือในการวางแผนการนิเทศภายใน สามารถประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของตนเองได้ นำผลการประเมินการนิเทศของตนไปใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเอง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านบรรยากาศในโรงเรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันจัดโรงเรียนให้มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดีเอื้อต่อการปฏิบัติงาน มีความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์การปฏิบัติงาน สื่อและเครื่องมืออื่นๆ ครูมีขวัญกำลังใจ มีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน 4) ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารต้องตระหนักและมีทัศนคติที่ดีต่อการนิเทศภายใน มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการนิเทศ สร้างขวัญกำลังใจให้ทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้รับการนิเทศ ส่งเสริมและช่วยเหลือผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศ ให้ความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ในการนิเทศภายใน 5) ด้านวัฒนธรรมโรงเรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีค่านิยมและความเชื่อที่ดีต่อโรงเรียน ยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ความประพฤติที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นแบบแผนแนวทางปฏิบัติที่ดี ส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนยอมรับและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน กำหนดเป้าหมายของโรงเรียนร่วมกัน ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงคุณภาพของนักเรียนและโรงเรียนเป็นสำคัญ ให้การยอมรับซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันและมีธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียน 6) การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆ เปิดโอกาสให้ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา ชุมชนมีความเข้มแข็งให้ความร่วมมือ การระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา ทั้งนี้ เนื่องจากความรู้และทักษะของบุคลากรการนิเทศ พฤติกรรมและแรงจูงใจของผู้รับการนิเทศ

บรรยากาศในโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร วัฒนธรรมโรงเรียน และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน การนิเทศภายในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ เพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้กับครูในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับ Ketbanchong (2014) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์เขต 1 พบว่าปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการนิเทศภายในโรงเรียน คือ ด้านการควบคุมการปฏิบัติงาน ด้านการสื่อสาร ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานและ การฝึกอบรม ด้านภาวะผู้นำ ด้าน การมีปฏิสัมพันธ์และอิทธิพลและด้านแรงจูงใจ

1.2 ขอบข่ายการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญของ

การนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตร ซึ่งผู้ นิเทศและผู้รับการนิเทศต้องร่วมกันวิเคราะห์และพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ผู้นิเทศ แนะนำความช่วยเหลือผู้รับการนิเทศในการนำหลักสูตร ไปใช้ การประเมินผลการใช้ หลักสูตร ผู้นิเทศแนะนำและช่วยเหลือผู้รับการนิเทศในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ หลากหลาย ผู้นิเทศกำกับ ติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษาเพื่อ ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนาทักษะการทำงาน กลุ่มผู้นิเทศต้อง ส่งเสริมระบบการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศโดยใช้ทีมงานหรือกลุ่ม ส่งเสริมให้มี กิจกรรมพัฒนาครูเพื่อให้มีศักยภาพในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ทาง วิชาการ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ ตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ได้ตั้งไว้ ติดตามประเมินผลทักษะการทำงานกลุ่ม สนับสนุนเสริมแรง โดยการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้รับการนิเทศ และสนับสนุนให้ เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ 3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ผู้นิเทศต้อง ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้รับการนิเทศได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ให้

คำแนะนำและมีส่วนร่วมในการทำวิจัยของผู้รับการนิเทศตลอดจนการนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ 4) การจัดการเรียนการสอน ผู้นิเทศต้องให้คำปรึกษาแนะนำการนำหลักสูตรไปใช้จริงในชั้นเรียน ให้คำปรึกษาแนะนำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 5) การวัดและประเมินผลการศึกษา ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศต้องร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรเพื่อกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความเหมาะสม กำหนดวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ดำเนินการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน 6) การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ผู้นิเทศต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้รับการนิเทศพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตรงกับปัญหาและความต้องการ ส่งเสริมให้ผู้รับการนิเทศมีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานกับผู้รับการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ และสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้รับการนิเทศปฏิบัติหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 7) การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ผู้นิเทศต้องสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของผู้รับการนิเทศ ส่งเสริมให้ผู้รับการนิเทศได้รับการพัฒนาที่หลากหลายตรงตามความต้องการ ให้คำปรึกษาแนะนำเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน จัดหาเอกสาร ตำรา องค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้ครูศึกษาหาความรู้ ทั้งนี้ เนื่องจาก การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการศึกษา การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง และการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ เป็นขอบข่ายสำคัญของการนิเทศภายใน โรงเรียนขอบข่ายดังกล่าวเป็นภารกิจของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน บรรลุวัตถุประสงค์ มีประสิทธิภาพและสามารถยกระดับคุณภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น

1.3 กระบวนการนิเทศแบบ NPSFE เป็นองค์ประกอบสำคัญของ

การนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการในการนิเทศ โดยผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมกันปฏิบัติ ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ในการนิเทศ วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา และจัดลำดับปัญหาที่ต้องได้รับการนิเทศ ขั้นที่ 2 การวางแผนการนิเทศ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ต้องการนิเทศ กำหนดแนวทางและวิธีการในการนิเทศ กำหนดวัน เวลาและระยะเวลาในการนิเทศภายใน ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ ผู้นิเทศดำเนินการนิเทศตามลำดับขั้นตอนและกิจกรรมที่กำหนดในแผนการนิเทศ ดำเนินการนิเทศตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่กำหนดในด้านที่ต้องการนิเทศ หลังการนิเทศ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศต่างนำผลการนิเทศไปใช้เป็นข้อมูลในการนิเทศหรือการพัฒนาครั้งต่อไป ขั้นที่ 4 การประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศประชุมร่วมกันหลังปฏิบัติการนิเทศ วิจารณ์ผลการปฏิบัติการนิเทศและวิเคราะห์ผลการนิเทศร่วมกัน นิเทศทบทวนและสรุปประเด็นจากผลการนิเทศร่วมกัน ขั้นที่ 5 การประเมินผลและการสรุปผล การนิเทศ ผู้นิเทศตรวจสอบความสำเร็จของการนิเทศภายในโดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ประเมินผลความพึงพอใจของผู้รับการนิเทศ สรุปและจัดทำรายงานผลการนิเทศภายใน ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการนิเทศแบบ NPSFE เป็นขั้นตอนในการนิเทศที่สอดคล้องกับวงจรคุณภาพของ Deming (PDCA) และเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ กล่าวคือ เริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และปัญหาความต้องการ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนเพื่อแก้ไขปรับปรุงหรือพัฒนา เมื่อได้แผนที่ยอมรับร่วมกันจึงลงมือปฏิบัติตามแผน มีการเก็บข้อมูลและนำมาพิจารณาเพื่อทบทวนผล สุดท้ายจึงสรุปผลโดยเทียบเคียงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดและจัดทำรายงานผล การดำเนินการตามขั้นการนิเทศดังกล่าวจะทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอน ความเจริญก้าวหน้าทาง

วิชาชีพครูและคุณภาพของนักเรียน โดยจะนำไปใช้กับทุกขอบข่ายของการนิเทศภายในโรงเรียน สอดคล้องกับ Romsa (2015) ได้กล่าวว่า กระบวนการนิเทศภายในเป็นขั้นตอนการปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ประกอบด้วย 1) การเตรียมการนิเทศ 2) การวางแผนการนิเทศ 3) การจัดระบบงานและการให้ความรู้ในสิ่งที่ทำตามแผน 4) การดำเนินงานเป็นการปฏิบัติตามแผน 5) การประเมินผลการนิเทศ และ 6) การปรับปรุงแก้ไข

1.4 ด้านผลของการนิเทศภายในโรงเรียน ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านคุณภาพครู ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ครอบคลุมตามที่หลักสูตรกำหนด มีการใช้เทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ อยู่เสมอ จัดทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้ สามารถเลือกใช้และพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้ชีวิตและประเมินผลที่หลากหลายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีจิตวิญญาณความเป็นครูทุ่มเทเสียสละทำงานอย่างเต็มศักยภาพ ครูมีความพึงพอใจและทัศนคติที่ดีต่อการนิเทศ
- 2) ด้านคุณภาพผู้เรียน ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีสมรรถนะสำคัญตามที่หลักสูตรกำหนด มีเหตุผล ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน คิดเป็น ทำเป็น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น
- 3) ด้านคุณภาพของผู้บริหาร ผู้บริหารมีความตระหนักเห็นความสำคัญและเป็นผู้นำทางวิชาการ มีความมุ่งมั่น กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการบริหารงานวิชาการ วางแผนแก้ไขปัญหาด้านวิชาการที่เกิดขึ้นได้ มีความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ
- 4) ด้านคุณภาพของสถานศึกษา สถานศึกษามีผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ร่วมมือกันในการพัฒนาคุณภาพด้านวิชาการ มีการจัดระบบการนิเทศภายในที่เข้มแข็ง มีภาคีเครือข่ายทางวิชาการที่เข้มแข็ง ได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชน ชุมชนให้การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาแก่สถานศึกษา ทั้งนี้ เนื่องจากผลที่เกิดขึ้นจากความสำเร็จในการดำเนินงานในการนิเทศภายในโรงเรียนทำให้ครูผู้สอนมีความเข้มแข็งทางวิชาการทั้งการจัดทำหลักสูตรการวิจัยในชั้นเรียน การทำงานเป็นทีม การจัดการเรียนการสอน การวัดผล

และประเมินผล การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง และการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทั้งด้านคุณภาพครู คุณภาพผู้เรียน คุณภาพผู้บริหาร และคุณภาพสถานศึกษา นอกจากนี้เป็นที่ยอมรับว่าคุณภาพทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์กันและส่งผลถึงกัน กล่าวคือ คุณภาพสถานศึกษาเป็นผลของคุณภาพครู คุณภาพผู้บริหารและคุณภาพผู้เรียน ถ้าผู้บริหารมีคุณภาพ มีความเป็นผู้นำ บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธา พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับ Shaejiw (2014) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษากับพฤติกรรมการสอนของครูสังกัดเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษากับพฤติกรรมการสอนของครูสังกัดเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทั้งความถูกต้อง ความเหมาะสมและประโยชน์ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้ผ่านกระบวนการพัฒนาหลายขั้นตอน ได้แก่ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ กรณีศึกษาการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแบบ สอบถามผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุงและการเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทำให้เป็นรูปแบบที่มีความถูกต้อง ความเหมาะสม และประโยชน์สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศภายใน

สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สร้างขึ้นจากการนำองค์ประกอบในรูปแบบทั้ง 4 ด้าน คือ ปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศ ขอบข่ายการนิเทศภายใน กระบวนการนิเทศภายใน และผลของการนิเทศภายใน ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 21 คน ในระยะที่ 2 มาจัดทำร่างคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก โดยกำหนดเกณฑ์การประเมิน (Rubrics) 5 ระดับ นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาในรายละเอียดและความถูกต้องของข้อมูล จากนั้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสม สอดคล้องกับ Suksu-ath (2007) ได้ให้ความเห็นว่าคู่มือที่ดีควรมีลักษณะในประเด็นหลัก ๆ คือ เนื้อหาถูกต้องและครอบคลุมสาระของคู่มือ การจัดลำดับข้อมูล นำเสนอเป็นขั้นตอนเข้าใจง่าย รายละเอียดของคู่มือชัดเจนเข้าใจง่าย อ่านแล้วสามารถนำไปปฏิบัติได้ รูปแบบของคู่มือสวยงามและทนต่อการใช้งาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ควรนำการวิจัยปฏิบัติการ โดยใช้รูปแบบการนิเทศภายใน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้น
3. ควรทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลการนิเทศภายในด้วยกระบวนการนิเทศแบบ NPSFE กับการนิเทศรูปแบบอื่น

References

- Intararuksasap, S. (2015). *Guidelines on internal supervision improvement for small-sized primary schools under Kamphaeng Phet primary educational service area office 1* (M.Ed. Thesis). Kamphaeng Phet: Kamphaeng Phet Rajabhat University. [in Thai]
- Ketbanchong, K. (2014). *The administrative factors affecting school internal supervision of administrators under Prachuap Khiri Khan primary educational service area office 1* (M.Ed. Thesis). Petchaburi: Petchaburi Rajabhat University. [in Thai]
- Roms, P. (2015). *The development of effective internal supervision model for schools under Roi-Et primary educational service area office 1* (Ph.D. Thesis). Maha Sarakham: Maha Sarakham Rajabhat University. [in Thai]
- Shaejiw, S. (2014). *A study on the relation between internal supervision process and teaching behaviors of teachers under the municipalities in Rayong, Chantaburi and Trat Provinces* (M.Ed. Thesis). Chantaburi: Rambhai Barni Rajabhat University. [in Thai]
- Suksu-ath, M. (2007). *The development of clean technology operation manual for hospitals* (M.Sc. Thesis). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. [in Thai]
- The National Education Commission. (2002). *National education Act B.E. 2542 (1999) and its 2nd amendment B.E. 2545 (2002)*. Bangkok: Prikwarn Graphic Co., Ltd. [in Thai]
- Yutrong, W. (2014). *The development of internal supervision administration model for primary schools* (Ph.D. Thesis). Bangkok: North Bangkok University. [in Thai]

Author

Miss Vichanee Tossa

Ph.D. Student in Educational Administration and Development,

Faculty of Educational, Sakon Nakhon Rajabhat University,

Sakon Nakhon 47000

Tel.: 084-7260733 E-mail: wichanee17@gmail.com

การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนด้านการจัดทำบทเรียน โดยใช้กระบวนการ
สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้นตอน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 (ชัยภูมิ)

**Development of Teachers' Capabilities in Constructing Lesson Study
Using Professional Learning Community Process through Nine Steps
of Activity Development**

วานิช ประเสริฐพร¹ / ไชยวัฒน์ ชุ่มนาเสียว²

Vanich Prasertphorn / Chaivat Chumnasiao

¹คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Dean of Faculty of Education, North Eastern University

²อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Lecturer, Faculty of Education, North Eastern University

Received: July 23, 2019
Revised: August 15, 2019
Accepted: August 20, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) พัฒนาศักยภาพครูผู้สอนด้านการจัดทำบทเรียน โดยใช้กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้นตอน 2) นิเทศ ติดตามการนำบทเรียนไปใช้กับนักเรียนของครูผู้สอน และ 3) ประเมินประสิทธิผลของกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้นตอน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ประกอบด้วยการดำเนินการ 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ด้านการจัดทำบทเรียน โดยใช้กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้นตอน กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงจากครูผู้สอนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพครู สังกัดสหวิทยาเขตพญาแล และสหวิทยาเขตเมืองสีมูม ปีการศึกษา 2560 ซึ่งมีสถานศึกษา

สหวิทยาเขตละ 5 โรงเรียน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 โดยเป็นครูผู้สอนใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลัก ประกอบด้วย ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ รวม 500 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน 9 ขั้น ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยใช้ดัชนีค่าความสอดคล้อง (IOC) มีค่าความสอดคล้อง 0.91 และชุดฝึกปฏิบัติการจัดทำบทเรียนของครูผู้สอนระยะที่ 2 เป็นการนิเทศ ติดตามการนำบทเรียน ไปใช้กับนักเรียนของครูผู้สอนประชากรคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาานิเทศก์และครูที่เกี่ยวข้อง รวม 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบประเมินประสิทธิผลการจัดทำบทเรียนของครูผู้สอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระยะที่ 3 เป็นการประเมินประสิทธิผลของกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลัก รวม 500 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบประเมินประสิทธิผลการจัดทำบทเรียนของครูผู้สอน และแบบประเมินประสิทธิผลการใช้ขั้นตอนกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้นของครูผู้สอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 4 ระดับ ได้แก่ ระดับมาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ด้านการจัดทำบทเรียนพบว่า ครูที่เข้ารับการพัฒนาศักยภาพได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการจัดทำบทเรียนที่เน้นการเสริมสร้างกระบวนการคิดขั้นสูง 2 ทักษะ คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ครบทั้ง 5 ขั้น และทักษะการคิดสร้างสรรค์ครบทั้ง 7 ขั้น 2) ครูผู้สอนใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลักทั้ง 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการนำบทเรียนที่สร้างขึ้น ไปใช้กับนักเรียนชั้นที่ปฏิบัติการสอนครบทั้ง 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 2 สหวิทยาเขต และ 3) วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพโดย 1) การจัดทำบทเรียน ของครูผู้สอนใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลักในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.88, S.D. = 0.94) โดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยจัดทำเป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X}$ = 3.16,

S.D. = 0.78) ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จัดทำเป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X}$ = 2.93, S.D. = 0.93) และลำดับที่ 3 ($\bar{X}$ = 2.84, S.D. = 0.95) คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และ 2) การใช้ขั้นตอนกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้นตอนของครูผู้สอนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.62, S.D. = 0.77) เช่นเดียวกัน โดยครูผู้สอนใช้ขั้นสร้างบทเรียนเป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X}$ = 3.06, S.D. = 0.65) ใช้ขั้นนำบทเรียนไปใช้กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X}$ = 2.98, S.D. = 0.66) และใช้ขั้นค้นหา Best Practice เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X}$ = 2.67, S.D. = 0.78)

คำสำคัญ: การจัดทำบทเรียนของครูผู้สอน, กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, กิจกรรมพัฒนา 9 ขั้นตอน

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop teachers' capacities in constructing lesson study using professional learning community process through nine steps of activity development, 2) to supervise and follow up the implementation of lesson study in actual teaching and students' learning, and 3) to assess the effectiveness of professional learning community process through nine steps of activity development.

The research methodology was R&D (research and development) comprising 3 phases. Phase 1 was about development of teachers' capacities in constructing lesson study using professional learning community process (PLC) through nine steps of activity development. The samples were purposively selected from teachers at Prayalae Cluster and Muang See Mum Cluster in B.E. 2560 with 5 schools of each cluster under the Secondary Educational Service Area 30. The samples consisted of 500 teachers teaching five major subjects of Thai, foreign

languages, social studies on religion and culture, mathematics and science. Tools used in this phrase were nine steps of activity development assessment form with IOC of 0.91, and teachers' development module assessment form. Phase was about supervision and follow up of the implementation of lesson study of teachers in actual practice of teaching of students. Those who were supervised and followed up were 20 school administrators, supervisors and related teachers. The tool used was an evaluation form for checking the effectiveness of lesson study construction of teachers. Statistics used for data analysis were mean, and standard deviation (S.D.) Phase 3 was about the assessment of the effectiveness of construction of nine steps of teachers' capacity development activities through professional learning community process. The samples were 500 teachers teaching major subjects. The tools used for data analysis were module assessment form for evaluating the effectiveness of the lesson study construction process and the implementation assessment form for checking the effectiveness of the nine steps of teachers' capacity development activities. Statistics used were mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.). And the results were interpreted according to the 4-level criteria of high, moderate, low and lowest.

The research results revealed that: 1) The teachers had learned and gained the capacities required and practiced constructing the lessons for enhancing high-level thinking process of two skills. Those skills were of all 5 steps of analytical thinking and all seven steps of creative thinking. 2) All teachers teaching five major subjects had put the lesson study into actual practice with students in all five major subject areas of both educational service area clusters. And 3) all the objectives set were all met and achieved effectively in the following aspects: (1) The overall of constructing lessons of teachers' in five major subjects was at the moderate level ($\bar{X} = 2.88$, S.D.=0.94). Moreover, teachers in Thai subject were the first rank

($\bar{X}$ = 3.16, S.D.=0.78) and teachers in social science, religion and culture subject were the second rank ($\bar{X}$ = 2.95, S.D.=0.93). The third rank was teachers in mathematics subject ($\bar{X}$ = 2.84, S.D.=0.95). (2) The use of nine steps development activities in overall was at the moderate level as well ($\bar{X}$ = 2.62, S.D.=0.77). In addition, teachers used the lessons construction process as the first rank ($\bar{X}$ = 3.06, S.D. = 0.65), and lessons applied to the students, who were the target group was, the second rank ($\bar{X}$ = 2.98, S.D. = 0.66); and the third rank was the step of searching Best Practices ($\bar{X}$ = 2.67, S.D. = 0.78).

Keywords: lesson study made by teachers, professional learning

community process, nine steps of development of activity

บทนำ

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 5 หน้าที่ของ รัฐ มาตรา 54 วรรคหก สรุปได้ว่าให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้จ่ายในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาและเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพครู ขณะเดียวกัน หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษาได้กำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษาด้วยการให้มีกลไกและระบบการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอน รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครู ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัด นอกจากนี้แผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (2560-2579) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ 6 ข้อ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 จัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและ

นวัตกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างโอกาสความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษา ยุทธศาสตร์ที่ 5 จัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ที่ 6 พัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา จะเห็นได้ว่า จากยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ข้อ ของแผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี ยุทธศาสตร์ที่ 2 และยุทธศาสตร์ที่ 3 เน้นการวิจัยและนวัตกรรมในการผลิตและพัฒนากำลังคน ผู้พัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างรอบด้านเป็นฐานการพัฒนาศักยภาพของคน

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และแผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี ได้ให้ความสำคัญด้านการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนโดยใช้การวิจัย การสร้างนวัตกรรมและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นฐานการพัฒนาวิชาชีพครู กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวทางส่งเสริมครูและผู้บริหารสถานศึกษาทั่วประเทศ โดยให้อบรม PLC (Professional Learning Community) หรือ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” ซึ่งแนวคิดของการอบรม PLC คือ การนำคนมาอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และแบ่งปันความรู้กันระหว่างผู้เข้าอบรม จนกระทั่งเกิดการสะท้อนความคิดในด้านต่าง ๆ ที่จะเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพคนได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Chan-ocha (2017) ที่กล่าวว่า เมื่อผู้บริหารการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจเรื่อง PLC อย่างชัดเจน PLC ก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์กร เป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูและบุคลากรทุกฝ่ายอย่างยั่งยืน แต่ต้องเข้าใจว่า “PLC ไม่ใช่หัวข้อการอบรม” แต่เป็น “กระบวนการ” ดังนั้น ครูผู้สอนสามารถนำกระบวนการ PLC นี้มาเพื่อศึกษาเรื่องที่ตนสนใจ หรือเพื่อศึกษาหาทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ค้นพบ หรือเพื่อสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของตนได้ตลอดไปอย่างยั่งยืน กล่าวคือใช้กระบวนการ PLC แต่ปรับเปลี่ยนหัวข้อ หรือปัญหาที่ต้องการศึกษาได้ตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน แต่ละพื้นที่ได้

จากแนวคิดของกระบวนการ PLC ที่สามารถใช้เป็นฐานเพื่อสร้างนวัตกรรม การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และเน้นการรวมกลุ่มเชิง วิชาการของครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันได้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 30 จึงมอบหมายให้ศึกษานิเทศก์ที่เป็นคณะกรรมการขับเคลื่อน กระบวนการ PLC และรับผิดชอบสหวิทยาเขตพญาแล และสหวิทยาเขตเมืองลี้มูม จัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนใน 5 รายวิชาหลักที่ใช้ออกข้อสอบวัด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขั้นพื้นฐานระดับชาติหรือ O-NET ประกอบด้วย ครูผู้สอนใน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เข้ารับการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาครูผู้สอนที่ไม่สามารถ สร้างและพัฒนาบทเรียนร่วมกันบนฐานของกระบวนการ PLC เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานระดับชาติหรือ O-NET ให้สอดคล้องกับเป้าหมายร้อยละ 3 ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือ สพฐ.กำหนดไว้ได้ โดยจัดทำเป็น โครงการนำร่องให้สหวิทยาเขตอื่นอีก 5 สหวิทยาเขตใช้เป็นแนวทางในการยกระดับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขั้นพื้นฐานระดับชาติในปีถัดไปได้ เพราะมีการวิจัยยืนยันว่า การดำเนินการในรูปแบบ PLC นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพทั้งด้านวิชาชีพ และ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน นั่นคือ รายงานผลการวิจัย ของ Hord (1997) นอกจากนี้ Hord ยังได้ทำการสังเคราะห์รายงานการวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนที่มีการจัดตั้ง PLC โดยใช้ คำถามว่า โรงเรียนดังกล่าว มีผลลัพธ์อะไรบ้างที่แตกต่างไปจากโรงเรียนทั่วไปที่ไม่มี PLC และถ้าแตกต่างแล้วจะมีผลดีต่อครูผู้สอนและนักเรียนอย่างไรบ้าง ได้ผลสรุปเป็น ประเด็น ต่อครูสอน คือ ครูผู้สอนลดความรู้สึกละเลยต่องานการสอนของตนเอง ทำให้เกิดความรู้สึกต่อการร่วมกันรับผิดชอบต่อการพัฒนาการโดยรวมของนักเรียน และ ร่วมกันรับผิดชอบเป็นกลุ่มต่อผลสำเร็จของนักเรียน ด้านผลดีที่เกิดขึ้นกับนักเรียน พบว่า นักเรียนลดอัตราการตกชั้น อัตราการขาดเรียนลดลง นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้ในวิชา วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวิชาการอ่านที่สูงขึ้นอย่างเด่นชัด เมื่อเทียบกับ โรงเรียนแบบเก่า

จากข้อมูลที่น่าเสนอดังกล่าว ผู้วิจัยและคณะจึงได้สำรวจสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลักที่ใช้ในการสอบระดับชาติ หรือ O-NET ประกอบด้วย ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 (จังหวัดชัยภูมิ) พบว่า ภาพรวมผลการทดสอบระดับชาติ (O – NET) ของสถานศึกษาในสังกัดทั้ง 37 โรงเรียน มีคะแนนเฉลี่ยไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 3 ตามเป้าหมายที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กำหนดไว้ และร่วมกับผู้เกี่ยวข้องวิเคราะห์ลักษณะของข้อสอบ O-NET พบว่าข้อคำถามของข้อสอบเน้นการถามระดับคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าเป็นส่วนใหญ่ และค้นพบว่า ครูผู้สอนมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดขั้นสูงโดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ที่มีกระบวนการสู่การปฏิบัติในชั้นเรียนที่เด่นชัดค่อนข้างน้อย

เมื่อได้สภาพประเด็นปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขั้นพื้นฐานระดับชาติ (O – NET) ไม่ผ่านเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 3 และครูผู้สอนใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลักขาดเครื่องมือที่ใช้จัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิดขั้นสูง ผู้วิจัยและคณะจึงตัดสินใจใช้กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community หรือ PLC) ตามแนวทางการจัดทำบทเรียน (Lesson Study) ของนักการศึกษาประเทศญี่ปุ่นที่กำหนดขั้นตอนดำเนินการไว้ 3 ขั้น ได้แก่ ขั้น Plan ขั้น DO และขั้น See และใช้ขั้นตอนดำเนินการของโรงเรียนสาธิตพัฒนา เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ที่กำหนดขั้นตอนไว้ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้น Analyze ขั้น Plan ขั้น Do+See ขั้น Reflect และขั้น Redesign ใช้เทียบเคียงสร้างเป็นขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนด้านการจัดทำบทเรียน (Lesson Study) รวม 9 ขั้น ได้แก่ ขั้นสร้างบทเรียนขั้นวิพากษ์บทเรียน ขั้นปรับแก้บทเรียน ขั้นนำบทเรียนไปใช้กับนักเรียน ขั้นนิเทศและตรวจเยี่ยม ขั้นวิพากษ์ผลการตรวจเยี่ยม ขั้นเขียนรายงานการวิจัยในชั้นเรียน ขั้นค้นหา

Best Practice ของตนเอง และขึ้นจัดเสวนาวิชาการของครูผู้สอน ทั้งนี้เพื่อให้ครูผู้สอน ผู้บริหาร โรงเรียน และศึกษานิเทศก์ที่ไม่ได้เข้าร่วมการพัฒนา และรับผิดชอบการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน มีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพครูบนฐานของกระบวนการ PLC ได้ชัดเจนขึ้น

การจัดทำบทเรียน (Lesson Study) ที่ผู้วิจัยและคณะใช้เป็นฐานการพัฒนา ศักยภาพครูผู้สอนใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลักที่ใช้ในการออกข้อสอบเพื่อวัดผลการ ทดสอบระดับชาตินั้น เน้นให้ครูผู้สอนที่เข้ารับการพัฒนาศักยภาพ มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการสอนกระบวนการคิดว่า การสอนกระบวนการคิดทำให้ ชั้นเรียนเปลี่ยนจากชั้นเรียน ทำแบบฝึกหัด มาเป็นชั้นเรียนที่นำต้นตอและน่าสนใจ ทั้งการสอนและการเรียนรู้ และยังทำให้งานวิชาชีพครูเป็นงานที่ท้าทายสติปัญญา และมีแรงจูงใจเช่นเดียวกับวิชาชีพชั้นสูงอื่นๆ โรงเรียนที่มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ เหมาะสม และครูเป็นนักคิดเชี่ยวชาญ จะพบว่า ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ ส่งผล ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น (Pornsakul, 2011)

เครื่องมือที่เน้นการสอนกระบวนการคิด ผ่านการจัดทำบทเรียน (Lesson Study) ในรูปของชุดฝึกปฏิบัติการที่ออกแบบไว้ ผู้วิจัยและคณะเน้นให้ครูที่เข้ารับการ พัฒนาศักยภาพสร้างบทเรียนที่เน้นการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ให้นักเรียน ผู้การปฏิบัติจริงในชั้นเรียนของครูผู้สอน โดยกระบวนการคิดวิเคราะห์ มีกิจกรรมการ เรียนรู้และฝึกปฏิบัติรวม 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) ศึกษาสถานการณ์ปัญหาจากมาตรฐาน การเรียนรู้และตัวชี้วัด (2) ฝึกปฏิบัติการผ่านสื่อวัตกรรมการให้บรรลุสมรรถนะการ คิดวิเคราะห์ เช่นการจำแนกแจกแจง การเชื่อมโยงข้อมูล การสรุปข้อมูล หรือการตอบ คำถามตามแนวทาง 5W1H เป็นต้น (3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลระหว่างกลุ่มการ เรียน (4) การสรุปผลที่ได้จากการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติต่างๆ ผ่านการจัดทำ AAR (Action After Review) และ (5) สะท้อนผลเพื่อนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ส่วนกระบวนการคิดสร้างสรรค์เน้นให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติในบทเรียน (Lesson Study) ที่จัดทำขึ้นเหมือนกับขั้นตอนของ

กระบวนการคิดวิเคราะห์ที่กำหนดไว้ 5 ขั้น แล้วเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ
เดิมลงไปอีก 2 ข้อ คือ (1) ให้ผู้เรียนสร้างชิ้นงานเชิงนวัตกรรมส่ง (2) ตรวจสอบ
ชิ้นงานที่สร้างขึ้นกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพราะการคิดสร้างสรรค์ ใช้ฐานการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจากขั้นตอนของการคิดวิเคราะห์ได้

ผู้วิจัยและคณะคาดหวังว่า เมื่อครูผู้สอนมีเครื่องมือที่เน้นกระบวนการคิดขั้น
สูง 2 ทักษะ คือ การคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์สู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียนผ่าน
บทเรียน (Lesson Study) ที่จัดทำขึ้น แล้วนำไปใช้สอนและฝึกทักษะการคิดอย่าง
ต่อเนื่อง จะส่งผลทำให้แก่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้นทั้งระดับชั้นเรียน
และระดับชาติได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ด้านการจัดทำบทเรียน โดยใช้กระบวนการ
สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น
2. เพื่อนิเทศ ติดตามการนำบทเรียนไปใช้กับนักเรียนของครูผู้สอนใน 5 กลุ่ม
สาระการเรียนรู้หลักที่เข้ารับการพัฒนาศักยภาพ
3. เพื่อประเมินประสิทธิผลของกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทาง
วิชาชีพ ผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร คือ ครูผู้สอนที่ปฏิบัติการสอนใน 7 สหวิทยาเขต สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 (ชัยภูมิ) ปี การศึกษา 2560 จำนวน
1,732 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลัก สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 ที่ปฏิบัติการสอน ปีการศึกษา 2560 ได้จากการ
เลือกแบบเจาะจงจาก 2 สหวิทยาเขตใน 7 สหวิทยาเขตที่ผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้

รับผิดชอบขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ผู้สถานศึกษาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาเขต 30 (ชัยภูมิ) คือ สหวิทยาเขตพญาแล จำนวน 250 คน และสหวิทยาเขต
เมืองสีมูม จำนวน 250 คน รวม 500 คน

3. เนื้อหาสาระที่ใช้ในการจัดทำบทเรียนยึดตามสาระ/มาตรฐานและตัวชี้วัด
ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง
พุทธศักราช 2560)

4. กรอบของกระบวนการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน นำเสนอดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

ใช้กระบวนการพัฒนาศักยภาพครู

ตัวป้อน	กระบวนการ	ผลลัพธ์
Input	Process	Output
1. นโยบายการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ผู้สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และ สพฐ.	กิจกรรมพัฒนาครูผู้สอน 9 ขั้น 1. ขั้นสร้างบทเรียน 2. ขั้นวิพากษ์บทเรียน 3. ขั้นปรับแก้บทเรียน 4. ขั้นนำบทเรียนไปใช้กับนักเรียน	Lesson Study บนฐานการคิดขั้นสูง 2 ทักษะ คือ - ทักษะการคิดวิเคราะห์
2. โครงการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนของ สพม. 30 ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดทำ Lesson Study	5. ขั้นนิเทศและตรวจเยี่ยมชั้นเรียน 6. ขั้นวิพากษ์ผลการตรวจเยี่ยมชั้นเรียน 7. ขั้นเขียนรายงานการวิจัยในชั้นเรียน 8. ขั้นค้นหา Best Practice 9. ขั้นจัดเสวนาทางวิชาการ	- ทักษะการคิดสร้างสรรค์

5. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

5.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน 9 ชั้น

5.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ศักยภาพครูผู้สอนด้านการจัดทำบทเรียน และ การใช้กิจกรรมพัฒนา 9 ชั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) ขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน 9 ชั้น เป็นกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพครู มีทั้งหมด 9 กิจกรรม (2) ชุดฝึกปฏิบัติการจัดทำบทเรียนของครูผู้สอน เพื่อเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์มี 5 ชั้น และเสริมสร้างการคิดสร้างสรรค์มี 7 ชั้น (3) แบบประเมินประสิทธิผลด้านการจัดทำบทเรียนของครูผู้สอนใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลัก และ (4) แบบประเมินประสิทธิผลด้านการใช้กิจกรรมพัฒนา 9 ชั้น มีกิจกรรมดำเนินการ 9 กิจกรรม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผลการตรวจสอบคุณภาพขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน 9 ชั้น ผลการตรวจสอบดัชนีค่าความสอดคล้องของผู้ทรงคุณวุฒิมีค่า IOC อยู่ในระดับ 0.91
2. ผลการตรวจสอบคุณภาพชุดฝึกปฏิบัติการจัดทำบทเรียนของครูผู้สอน ผลการตรวจสอบดัชนีค่าความสอดคล้องของผู้ทรงคุณวุฒิมีค่า IOC +1 ทุกรายการ
3. ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินประสิทธิผลการจัดทำบทเรียนของครูผู้สอน ผลการตรวจสอบคุณภาพของผู้ทรงคุณวุฒิตามแบบมาตราประมาณค่า 4 ระดับ มีค่าอยู่ในระดับมาก
4. ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินประสิทธิผลการใช้กิจกรรมพัฒนา 9 ชั้น ผลการตรวจสอบคุณภาพของผู้ทรงคุณวุฒิตามแบบมาตราประมาณค่า 4 ระดับ มีค่าอยู่ในระดับมาก

กระบวนการพัฒนาและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและคณะมีกระบวนการพัฒนาและการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

กระบวนการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน เพื่อพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลักที่ใช้เป็นฐานการออกข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขั้นพื้นฐานระดับชาติให้มีความสามารถจัดทำบทเรียนที่เน้นการคิดวิเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์ได้ครบถ้วน ผู้วิจัยและคณะจึงสร้างกิจกรรม 9 ขั้นใช้เป็น

กระบวนการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ประกอบด้วย ขั้นสร้างบทเรียน ขั้นวิพากษ์บทเรียน ขั้นปรับแก้บทเรียน ขั้นนำบทเรียนไปใช้กับนักเรียน ขั้นนิเทศและตรวจเยี่ยมชั้นเรียน ขั้นวิพากษ์ผลการตรวจเยี่ยมชั้นเรียน ขั้นเขียนรายงานการวิจัยในชั้นเรียน ขั้นค้นหา Best Practice และขั้นจัดเสวนาทางวิชาการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับคณะกรรมการขับเคลื่อน PLC ของสภวิทยาเขตพญาแล และสภวิทยาเขตเมืองสัณุม จากเครื่องมือที่สร้างขึ้น โดยกำหนดให้ครูผู้สอนกรอกข้อมูลของตนเองส่งให้สภวิทยาเขต จากนั้นสภวิทยาเขตจะรวบรวมส่งให้คณะผู้วิจัยเพื่อนำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากครูผู้สอนไปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้วนำเสนอด้วยตารางเพื่อแปลผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลไว้ดังนี้

1.00-1.50	หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด
1.51- 2.50	หมายถึง	ระดับน้อย
2.51- 3.50	หมายถึง	ระดับปานกลาง
3.51- 4.00	หมายถึง	ระดับมาก

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ด้านการจัดทำบทเรียน พบว่า ครูที่เข้ารับการพัฒนาศักยภาพได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการจัดทำบทเรียนที่เน้นการเสริมสร้าง

กระบวนการคิดขั้นสูง 2 ทักษะ คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ครบทั้ง 5 ขั้น และทักษะการคิดสร้างสรรค์ครบทั้ง 7 ขั้น

2. ผลการนิเทศ ติดตามการนำบทเรียน ไปใช้กับนักเรียน พบว่า ครูผู้สอนใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลักมีการนำบทเรียนที่สร้างขึ้น ไปใช้กับนักเรียนชั้นที่ ปฏิบัติการสอนครบทั้ง 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 2 สหวิทยาเขต

3. ผลการประเมินประสิทธิผลของกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการจัดทำบทเรียน

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้านการจัดทำบทเรียน นำเสนอด้งแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2

ค่าเฉลี่ยประสิทธิผลการจัดทำบทเรียน เพื่อเสริมสร้างการคิดขั้นสูงของครูผู้สอนสังกัดสหวิทยาเขตพญาแล และสหวิทยาเขตเมืองสีมูม

ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ภาษาไทย	3.16	0.78	ปานกลาง
2. ภาษาอังกฤษ	2.74	1.04	ปานกลาง
3. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	2.93	0.93	ปานกลาง
4. คณิตศาสตร์	2.84	0.95	ปานกลาง
5. วิทยาศาสตร์	2.75	1.04	ปานกลาง
รวม	2.88	0.94	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิผลของการจัดทำบทเรียน เพื่อเสริมสร้างการคิดขั้นสูงของครูผู้สอนในภาพรวม ($\bar{X}$ = 2.88, S.D. = 0.94) อยู่ในระดับปานกลาง อันดับ 1 คือ ครูผู้สอนภาษาไทย ($\bar{X}$ = 3.16, S.D. = 0.78) อันดับ 2 คือ ครูผู้สอนสังคม

ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ($\bar{X}$ = 2.93, S.D. = 0.93) และอันดับ 3 คือครูผู้สอน
คณิตศาสตร์ ($\bar{X}$ = 2.75, S.D. = 0.95)

3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้านการใช้กิจกรรม 9 ขั้น เพื่อพัฒนา
ศักยภาพครูผู้สอน นำเสนอดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3

ค่าเฉลี่ยประสิทธิผลการใช้กิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น เพื่อพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนใน 5
กลุ่มสาระการเรียนรู้หลัก สังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

ขั้นตอนการพัฒนา 9 ขั้น	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ขั้นสร้างบทเรียน	3.06	0.65	ปานกลาง
2. ขั้นวิพากษ์บทเรียน	2.58	0.81	ปานกลาง
3. ขั้นปรับแก้บทเรียน	2.52	0.81	ปานกลาง
4. ขั้นนำบทเรียนไปใช้กับนักเรียน	2.98	0.66	ปานกลาง
5. ขั้นนิเทศ และตรวจเยี่ยมชั้นเรียน	2.45	0.82	น้อย
6. ขั้นวิพากษ์ผลการตรวจเยี่ยมชั้นเรียน	2.43	0.80	น้อย
7. ขั้นเขียนรายงานการวิจัยในชั้นเรียน	6.64	0.79	ปานกลาง
8. ขั้นค้นหา Best practice	2.67	0.78	ปานกลาง
9. ขั้นจัดเสวนาทางวิชาการ	2.30	0.79	น้อย
รวม	2.62	0.77	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่า ประสิทธิภาพของการใช้กิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น เพื่อพัฒนา
ศักยภาพครูผู้สอนในภาพรวม ($\bar{X}$ = 2.62, S.D. = 0.77) อยู่ในระดับปานกลาง อันดับ 1
คือ ขั้นสร้างบทเรียน ($\bar{X}$ = 23.06, S.D. = 0.65) ระดับปานกลาง อันดับ 2 คือ ขั้นนำ

บทเรียนไปใช้กับนักเรียน ($\bar{X} = 2.98$, S.D. = 0.66) ระดับปานกลาง และอันดับ 3 คือ
ขั้นค้นหา Best practice ($\bar{X} = 2.67$, S.D. = 0.78) ระดับปานกลาง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ด้านการจัดทำบทเรียนโดยใช้
กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น ผู้วิจัย
และคณะอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ด้านการจัดทำบทเรียนที่เน้นกระบวนการคิด
ขั้นสูง ผู้วิจัยและคณะกำหนดให้ครูผู้สอนที่เข้ารับการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ด้าน
การจัดทำบทเรียน ได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการจัดทำบทเรียนที่เน้นการเสริมสร้าง
กระบวนการคิดขั้นสูง 2 ทักษะ คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ผ่าน
ชุดฝึกปฏิบัติการจัดทำบทเรียนที่ผู้วิจัยและคณะสร้างขึ้น บทเรียนที่ครูผู้สอนสร้างขึ้น
ใช้เป็นขั้นตอนการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนของการคิดวิเคราะห์และใช้
ขั้นตอนการคิดสร้างสรรค์ เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานการ
เรียนรู้ และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
(ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560) สอดแทรกลงในชั้นสร้างบทเรียนในขั้นที่ 1 ของ
กิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น

ผลจากการสร้างบทเรียนที่เน้นการคิดขั้นสูงแล้วนำบทเรียนที่สร้างขึ้นไปใช้
กับนักเรียนของตนเองของครูผู้สอนทั้ง สหวิทยาเขตพญาแล และสหวิทยาเขตเมืองสี
มูม ส่งผลทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติคือ O-NET ปีการศึกษา
2560 มีค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ร้อยละ 3 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพิ่มสูงขึ้นทั้ง 2 สหวิทยาเขต เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของ สหวิทยาเขตที่ยังไม่เข้า
โครงการส่งครูเข้ารับการพัฒนาศักยภาพอีก 5 สหวิทยาเขต โดยมีทิศทางการเพิ่มขึ้นใน
เชิงบวก และเมื่อนำผลการทดสอบมาวิเคราะห์แยกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ของ
ครูผู้สอนที่เข้ารับการพัฒนาศักยภาพ พบว่า บางกลุ่มสาระการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า

ระดับประเทศ อาทิเช่น ผลการทดสอบ O-NET ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของโรงเรียนสตรีชัยภูมิ ($\bar{X}$ = 53.52, ระดับชาติ $\bar{X}$ = 48.29) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ($\bar{X}$ = 30.87, ระดับชาติ $\bar{X}$ = 30.45) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ($\bar{X}$ = 27.85, ระดับชาติ $\bar{X}$ = 26.30) และกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ($\bar{X}$ = 33.35, ระดับชาติ $\bar{X}$ = 32.28) ด้านผลการทดสอบ O-NET ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของโรงเรียนสตรีชัยภูมิ ($\bar{X}$ = 52.54, ระดับชาติ $\bar{X}$ = 49.25) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ($\bar{X}$ = 35.17, ระดับชาติ $\bar{X}$ = 34.70) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ($\bar{X}$ = 28.75, ระดับชาติ $\bar{X}$ = 28.31) และวิทยาศาสตร์ ($\bar{X}$ = 30.01, ระดับชาติ $\bar{X}$ = 29.37) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ผลการศึกษาของ Hord (1997)

2. การนิเทศ ติดตามการนำบทเรียนที่สร้างขึ้น ไปใช้กับนักเรียนของครูผู้สอน

การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ด้านการจัดทำบทเรียน โดยใช้กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น ในครั้งนี้ ผู้วิจัยและคณะได้ใช้แนวคิดการขับเคลื่อน PLC บนฐานการปฏิบัติงานจริงของครูผู้สอนเป็นฐานการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดทำบทเรียนที่เน้นการคิดขั้นสูงบนฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร มีวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และภารกิจร่วมกันแบบทีมเรียนรู้ โดยครูเป็นผู้นำ เพื่อร่วมเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ เปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเองจากภายในสถานศึกษาของตนเองสู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญ และความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม PLC ที่ตนสังกัด

ดังนั้น ผู้วิจัยและคณะกรรมการขับเคลื่อน PLC ระดับสหวิทยาเขต จึงจัดทำตารางการออกนิเทศ ติดตามการนำบทเรียนไปใช้กับนักเรียนของครูผู้สอนทั้งสหวิทยาเขตพญาแล และสหวิทยาเขตเมืองสีมูม โดยสหวิทยาเขตพญาแล คณะกรรมการนิเทศ ติดตามได้ออกไปพบปะกับเพื่อนครูผู้สอนที่เข้ารับการพัฒนาศักยภาพและให้

ครูผู้สอนนำเสนอผลการใช้บทเรียน ผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น ว่ามีผลการดำเนินการเป็นอย่างไรบ้าง ผลที่เกิดขึ้นต่อนักเรียนมีอะไรบ้าง ครบทั้ง 5 โรงเรียน

ด้านการนิเทศ ติดตามการนำบทเรียนไปใช้กับนักเรียนของครูผู้สอน ในสหวิทยาเขตเมืองสี่มุม คณะกรรมการขับเคลื่อน PLC ของสหวิทยาเขตกำหนดให้ครูผู้สอนที่เข้ารับการพัฒนาศักยภาพ ด้านการจัดทำบทเรียนนำผลการค้นพบจากการใช้บทเรียนของตนเองกับนักเรียนมานำเสนอผลการใช้บทเรียนที่พัฒนาขึ้น ณ ห้องสวนพฤกษศาสตร์ โรงเรียนหนองบัวระเหววิทยาคารครบทั้ง 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้

3. การประเมินประสิทธิผลของบทเรียนที่ครูผู้สอนสร้างขึ้น

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้านการจัดทำบทเรียน พบว่า ประสิทธิภาพของการจัดทำบทเรียน เพื่อเสริมสร้างการคิดขั้นสูงให้ผู้เรียนของครูผู้สอน ในภาพรวม ($\bar{X}=2.88$, S.D. = 0.94) อยู่ในระดับปานกลาง อันดับ 1 คือ ครูผู้สอน ภาษาไทย ($\bar{X}=3.16$, S.D. = 0.78) อันดับ 2 คือ ครูผู้สอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ($\bar{X}=2.93$, S.D. = 0.93) และอันดับ 3 คือ ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ ($\bar{X}=2.75$, S.D. = 0.95)

จากข้อมูลผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณด้านประสิทธิภาพของการใช้บทเรียนที่เน้นการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ มีความสอดคล้องกับผลการทดสอบ O-NET ในปีการศึกษา 2560 โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และคณิตศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นมากกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ ทั้ง 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาและยืนยันของฮอร์ด (Hord, 1997) และ (Pornsakul, 2011) ที่ค้นพบว่า การดำเนินการในรูปแบบ PLC นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพทั้งด้านวิชาชีพ และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้านการใช้กิจกรรม 9 ขั้น พบว่า ประสิทธิภาพของการใช้กิจกรรม 9 ขั้น เพื่อพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในภาพรวม ($\bar{X}=2.62$, S.D. = 0.77) อยู่ในระดับปานกลาง อันดับ 1 คือ ขันสร้างบทเรียน ($\bar{X}=3.06$, S.D. = 0.65) ระดับปานกลาง อันดับ 2 คือ ขันนำบทเรียนไปใช้กับนักเรียน ($\bar{X}=2.98$,

S.D. = 0.66) ระดับปานกลาง และอันดับ 3 คือ Best Practice ($\bar{X}$ = 2.67, S.D. = 0.78) ระดับปานกลาง

จากข้อมูลผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ด้านการใช้กิจกรรมพัฒนา 9 ชั้น ของครูผู้สอน สะท้อนให้เห็นว่า ภายหลังที่ครูผู้สอนเข้ารับการพัฒนาเพื่อฝึกปฏิบัติการจัดทำบทเรียนตามที่สหวิทยาเขตจัดขึ้น ยังมีครูผู้สอนส่วนหนึ่งไม่ได้นำบทเรียนที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักเรียนของตนเอง ทั้งนี้เพราะค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.62, S.D. = 0.77) เลยส่งผลทำให้กิจกรรมพัฒนาขั้นอื่นๆ ที่เหลือสะดุดหยุดการเคลื่อนไหวอย่างน่าเสียดาย โดยเฉพาะขั้นที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย คือ ขั้นนิเทศ และขั้นตรวจเยี่ยมชั้นเรียน ($\bar{X}$ = 2.45, S.D. = 0.82) ขั้นวิพากษ์ผลการตรวจเยี่ยมชั้นเรียน ($\bar{X}$ = 2.43, S.D. = 0.80) และขั้นจัดเสวนาทางวิชาการ ($\bar{X}$ = 2.30, S.D. = 0.79) มีระดับการนำสู่การปฏิบัติค่อนข้างน้อย

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ด้านการจัดทำบทเรียนโดยใช้กระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ชั้น ใช้เป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา

1.1.1 ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ควรสนับสนุนการจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนใน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลักอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ครูผู้สอนในสถานศึกษาได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการจัดทำบทเรียนที่เน้นการเสริมสร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์ใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีพื้นฐานด้านการคิดขั้นสูงที่เชื่อมโยงกับการทดสอบระดับชาติหรือ O-NET ได้ ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรสนับสนุนกระบวนการ

PLC โดยเฉพาะการจัดทำบทเรียนสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียนของครูผู้สอน เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือกันทำงาน แบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดี ภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.1.2 ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ควรแต่งตั้ง

คณะกรรมการออกนิเทศ ติดตามการนำบทเรียน ไปใช้กับนักเรียนภายในสถานศึกษา เพื่อตรวจเยี่ยม สร้างขวัญกำลังใจให้ครูผู้สอนในการนำกิจกรรมพัฒนาศักยภาพของตนเองสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาให้มีการปฏิบัติที่ครบถ้วนทั้ง 9 ขั้น จะช่วยให้ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องเกิดพลังการเรียนรู้ (Power Learning) ในมิติต่าง ๆ อย่างหลากหลายในสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1.2 ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน

1.2.1 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณของการจัดทำ

บทเรียนเพื่อเสริมสร้างการคิดขั้นสูงของครูผู้สอนใน 2 สหวิทยาเขต คือ สหวิทยาเขต พญาแลและสหวิทยาเขตเมืองสีมูม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 ในภาพรวม ($\bar{X} = 2.88$, S.D. = 0.94) อยู่ในระดับปานกลาง เหตุผลเพราะการจัดทำบทเรียนบนฐานของการใช้กระบวนการ PLC ผ่านกิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น เป็นกิจกรรมพัฒนาศักยภาพครูค่อนข้างเป็นเรื่องใหม่ของครูผู้สอนที่เข้ารับการพัฒนา ครูผู้สอนยังไม่คุ้นชินกับการพัฒนาในลักษณะนี้มาก่อน จึงทำให้ผลการพัฒนาตามแนวทางนี้อยู่ในระดับปานกลาง ถ้ามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และปรับกิจกรรมย่อยของแต่ละขั้นตอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติของรายวิชา ด้วยการวิเคราะห์ขั้นตอนดำเนินการที่มีผลการพัฒนาดำ แล้วเพิ่มกิจกรรมใหม่ๆ เข้าไปเสริม ก็จะช่วยให้ผลการพัฒนาเพิ่มขึ้นมาได้ทั้ง 9 ขั้นตอน

1.2.2 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการใช้กิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น

พบว่าการนิเทศ ตรวจเยี่ยมชั้นเรียน การวิพากษ์ผลการตรวจเยี่ยมชั้นเรียน และการจัดเสวนาทางวิชาการ มีการดำเนินการในสถานศึกษาค่อนข้างน้อย ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรใช้กระบวนการ PLC เป็นฐานการสร้างนวัตกรรมการทำงานเชิงกลยุทธ์ เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของศิษย์สู่สากล จนผู้เรียนบรรลุ

เป้าหมายตามมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560)

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรใช้กิจกรรมพัฒนา 9 ขั้น เป็นฐานการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ด้านการจัดทำบทเรียน เพื่อเสริมสร้างกระบวนการคิดขั้นสูงที่เชื่อมโยงกับการทดสอบระดับชาติ (O-NET) และการทดสอบระดับนานาชาติ (PISA) เพื่อศึกษาว่า กิจกรรมแต่ละขั้นตอน ส่งผลต่อพัฒนาการเรียนรู้และกระบวนการคิดขั้นสูงตามระดับการคิดของบลูม (Bloom) หรือไม่อย่างไร

2.2 การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน ด้านการจัดทำบทเรียนที่เน้นการเสริมสร้างกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำกิจกรรมพัฒนาทั้ง 9 ขั้น สู่การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยอาจปรับกิจกรรมในแต่ละขั้นให้สอดคล้องกับธรรมชาติของรายวิชาที่นำไปใช้ในการพัฒนาครูผู้สอน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในวิชาชีพของครูผู้สอนและส่งผลต่อสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้ทุกระดับชั้น

References

- Basic Education Commission, Office of Ministry of Education. (2008). *Indicators and core subjects Thai language core curriculum for basic education 2008, BE 2551*. Bangkok: Agricultural Cooperatives of Thailand. [in Thai]
- Basic Education Commission, Office of Ministry of Education. (2017). *Guideline for drive PLC to school, BE 2560* (copy print). [in Thai]
- Basic Education Commission, Office of Ministry of Education (2017). *Policy into action, BE 2560*. (copy print). [in Thai]
- Chan-o-cha, N. (2017). *Guideline for drive PLC to school, BE 2560*. (copy print). [in Thai]

- Chookemnerd, W. (2014). *A model of community learning profession to learn in the 21st century in Thailand school contextual*, BE. 2557. Doctor of Philosophy in Educational Administration. Prince of Songkha University. [in Thai]
- Chumnasiao, C. (2017). *The process of learning activities into critical thinking and creative thinking*, BE 2560. The Secondary Educational Service Area office 30. (copy print). [in Thai]
- Donhongsa, L. (2016). *A model of community learning profession development in school "promoting of reading to understanding" in case study of Songpuey school*, BE 2559. National symposium and presentation, Ratchtani academic 1st time. [in Thai]
- Hord, S.M. (1997). *Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement*. Retrieve on 4 May 2016 from <https://www.sedle.org.siss/plccredit.html>
- Jareonsettasin, T. (2017). *Guideline for drive PLC to school*, BE 2560. (copy print). [in Thai]
- Khammani, T. (2000). *A thinking and teaching innovation for learning for teachers of the reform of education*, BE 2543. Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai]
- Panich, V. (2012). *The way to learn for discipline in 21st century*, BE.2555. Bangkok: Tathata Publication Ltd. [in Thai]
- Pornkul, C. (2008). *Teaching a thinking process theory and implementation*, BE 2554. Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai]
- Srisa-ard, B. (2008). *Statistical methods for research* (4th ed.). Karasin: Prasarn Print. [in Thai]

Susoarat, P. (2013). *Thinking development* (5th ed.) Bangkok: 9119 technic Print.
[in Thai]

Authors

Dr. Vanich Prasertphorn

Dean of Faculty of Education

North Eastern University, Muang District, KhonKhaen Province 40000

Tel.: 086-715-2486 E-mail : vanich456@gmail.com

Dr. Chaivat Chumnasiao

Curriculum and Instruction Faculty of Education

North Eastern University, Muang District, KhonKhaen Province 40000

Tel.: 098-104-6549 E-mail: chail8022500@gmail.com

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี

The Model for the Development of the School Administrators' Competency in Ubon Ratchathani Province

เกริกไกร แก้วล้วน¹ / เมืองแมน (วัฒนชัย) สิริยาน²

Grerkgrai Kaewluan / Muangman (Watthanachai) Siriyan

¹ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Social Studies Program, Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University

² กองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Department of Student Development, Ubon Ratchathani Rajabhat University

Received: June 25, 2018
Revised: February 7, 2019
Accepted: February 13, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารและจัดการซึ่งจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพของโรงเรียน ในยุคปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีสมรรถนะทางการบริหาร จึงจะทำให้สถานศึกษาบรรลุความสำเร็จ โดยความสำเร็จนั้นส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการอ่าน การเขียน และการคิดวิเคราะห์ ส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและที่สำคัญมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ผู้เรียนต้องดี เก่งและมีสุข เพื่อเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและมั่นคงในทุกด้าน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 480 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample

Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลงานวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบบมาตรวัดประเมินค่า จำนวน 5 ด้าน มีค่าความเชื่อถือ ตั้งแต่ 0.84-0.96 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กรแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยความสัมพันธ์กับชุมชน และปัจจัยความสามารถพิเศษรอบ ส่วนในด้านปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ไม่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณในระดับสูง เท่ากับ 0.850 และตัวแปรต่าง ๆ สามารถทำนายสมรรถนะผู้บริหารสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษา ได้ร้อยละ 70.80

คำสำคัญ: สมรรถนะ, ความรู้, ทักษะ

Abstract

The research aimed to study the factors which influenced the competency of the school administrators in Ubon Ratchathani province. The competency of the administrators was crucial and necessary to the administration and management leading to the school effectiveness. At present, it was deemed essential for the school administrators to have the administrative competency to make their schools perform effectively and achieve the set goals. Upon the schools' success, an achievement of learners who could effectively read, write and critically think. They could develop desirable characteristics as stipulated by the Ministry of Education. The learners, who were well-equipped, served as valuable resources of the country. The samples used in the study were 480 primary school administrators in Ubon Ratchathani province, derived by simple random sampling. The research instrument was a five-rating scale questionnaire with a confidence value ranging from 0.84 to 0.96. Basic statistics and

multiple regression analysis were used to analyze data. The research found that the factors which could influence the school administrators' competency with statistical significance of 0.05 were: achievement-oriented organizational culture, organizational commitment, relations with communities, and special talents. The supportive factors from the organization had no influence the school administrators' competency. This presented the value of a multiple co-relational co-efficient equivalent to 0.850. Variables could predict the competency leading to educational excellence by 70.80%.

Keywords: competency, knowledge, skills

บทนำ

สถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นสถานที่สั่งสอนอบรมเยาวชนทุกเชื้อชาติให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ทั้งยังเป็นสถาบันที่หล่อหลอมการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ไม่มุ่งเฉพาะแต่การพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้และสติปัญญาเพียงด้านเดียวเท่านั้น การนำเยาวชนไปสั่งสอนด้วยกัน ทำให้เกิดโรงเรียนซึ่งมีครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน โรงเรียนจึงเป็นสถานศึกษาหรือสถานที่ให้การศึกษาแก่เยาวชนพร้อมกับจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (Office of the Basic Education Commission, 2005: 53) สถานศึกษาจึงมีสถานะเป็นศูนย์รวมของการแสวงหาความรู้ ซึ่งต้องประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในสังคม เพื่อพัฒนาคนในสังคมให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้วยการจัดการเรียนการสอนที่ต่อเนื่องให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนด เพื่อให้การจัดการศึกษาทุกสถานศึกษาดำเนินไปด้วยความเป็นระบบระเบียบ มีศักยภาพและได้มาตรฐานเดียวกัน รัฐบาลจึงได้กำหนดให้มีการใช้

กฎหมายการศึกษาเป็นหลักฐานสำคัญสำหรับการบริหารจัดการการศึกษา ให้บังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษาของชาติโดยส่วนรวม โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมไปถึงการสื่อสารในรูปแบบอื่น ๆ อันนำไปสู่การปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาของชาติให้มีศักยภาพและเสถียรภาพ สามารถพัฒนาได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-2561 มุ่งส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการปฏิรูปการศึกษาคั้งนี้เน้นการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ พร้อมกำหนดประเด็นสำคัญของการจัดการศึกษาที่ต้องการปฏิรูปอย่างเร่งด่วนได้ 4 ประการ ดังนี้ (1) พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ให้มีนิสัยใฝ่รู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง มีสมรรถนะ มีความรู้ ความสามารถโดยเฉพาะคุณวุฒิวิชาชีพ (2) พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ มีกระบวนการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง มีใจรักในวิชาชีพครู จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน (3) พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ ให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น พร้อมกันบรรณรักษ์ให้คนไทยมีนิสัยรักการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ และ (4) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา พัฒนาก้าวหน้ามีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลที่โปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ แต่จากการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ยังมีปัญหาหลายเรื่องที่ต้องเร่งพัฒนาปรับปรุงและต่อยอด โดยเฉพาะด้านคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบริหารและการจัดการศึกษา ความสำเร็จหรือการบรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษาจึงต้องอาศัยผู้บริหารเป็นหลัก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงได้กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา โดยกำหนดคุณสมบัติหลักสองประการ ประการแรกจะต้องมีคุณสมบัติที่จะสามารถมีใบประกอบวิชาชีพครูก็ต้องได้ปริญญาตรีทางการ

สอน หรือได้รับประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการสอนในกรณีปริญญาตรีอื่น ประกาศที่
สองต้องสำเร็จปริญญาตรีทางการบริหารการศึกษา หรือประกาศนียบัตรบัณฑิต
ทางการบริหารการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้เพื่อต้องการ
ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ อาชีพการบริหารสถานศึกษาถือว่าเป็น “วิชาชีพชั้นสูง”
(Professional) ต้องมีลักษณะเฉพาะตน มีอิสระในการให้บริการ ใช้วิธีแห่งปัญญาศึกษา
มีการศึกษาปรกติสูงพอ มีองค์วิชาชีพตรวจสอบ และมีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และ
คุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา เพื่อให้การกระจายอำนาจการบริหารประสบ
ความสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองให้มาก เรื่องแนวปฏิบัติในการ
บริหารแบบกระจายอำนาจ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การ
สร้างหลักสูตรท้องถิ่น การเป็นผู้นำที่ดีและการจัดทำงบประมาณ

นอกจากการกำหนดคุณสมบัติการเป็นผู้บริหารสถานศึกษา กระทรวง
ศึกษาธิการได้กำหนดให้จัดการศึกษาเป็นฐานการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
(School-Based Management: SBM) เป็นรูปแบบการบริหาร โรงเรียนที่ได้รับ
ความสนใจในการบริหารโรงเรียนมากในปัจจุบัน เพราะเป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับ
แนวทางการบริหารตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และได้รับการยอมรับให้
เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการปฏิรูปการศึกษาในเกือบทุกประเทศ (Wohls letter, 1994
cited in Runcharoen, 2007: 67) ซึ่งการบริหารในลักษณะนี้เป็นรูปแบบของการบริหาร
ที่ให้ความสำคัญโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการบริหารจัดการ ยึดโรงเรียนเป็นฐานใน
การคิด โดยมีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาไปสู่โรงเรียนโดยตรง ให้
โรงเรียนดูแลรับผิดชอบ ตัดสินใจบริหารงานและดำเนินการได้ด้วยโรงเรียนเอง
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาข้าราชการ
ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะ
ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทาง
การศึกษา ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพัฒนาอาชีพครู โดยพิจารณาจากสมรรถนะ

ในการปฏิบัติงาน แยกเป็นสมรรถนะหลักกับสมรรถนะประจำสายงาน สมรรถนะหลัก (core competency) ประกอบด้วย การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม ในการประเมินสมรรถนะประจำสายงาน (Functional competency) ประกอบด้วย การคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ การสื่อสารและการจูงใจ การพัฒนา ศักยภาพของบุคลากร การมีวิสัยทัศน์ (Vongvanich, 2003)

ดังนั้น สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง รูปแบบพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่ สำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาให้ปฏิบัติงานใน โรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การค้นหาคำตอบโดยการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Pincharoen, 2012) ผสมผสานกับการศึกษานำร่อง (Pilot study) โดยใช้ทฤษฎีจากฐานราก (Siriwongse, 2004) จากนั้น สังเคราะห์ตัวแปรโดยการวางลำดับของการเกิดตัวแปร (Birth order) ด้วยหลักการสร้างกรอบแนวคิดด้วยวิธีการคิดเชิงเหตุผล (Kenaphoom, 2014) กลุ่ม ตัวอย่าง (Sample) เป็นผู้บริหารระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 280 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 20 หน่วยต่อ 1 ตัวแปร (Anderson & Gerbing, 1988: 23) และทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มอย่าง ง่าย (Sample Random Sampling) เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า

5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า มีตัวแปร 5 ตัวที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถทำนายสมรรถนะผู้บริหาร ได้ร้อยละ 70.80 สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร ระดับประถมศึกษา เรียงลำดับความสำคัญ คือ ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กรแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยความสัมพันธ์กับชุมชน ปัจจัยความสามารถพิเศษรอบด้าน และในขณะที่ปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ไม่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและเมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย ปรากฏผลเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

1. ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กรแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ มี 9 ตัวชี้วัด มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารอันดับที่ 1 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ .289 ($\beta = .289$)
2. ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร มี 10 ตัวชี้วัด มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารอันดับที่ 2 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ .260 ($\beta = .260$)
3. ปัจจัยความสัมพันธ์กับชุมชน มี 12 ตัวชี้วัด มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร อันดับที่ 3 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ -.188 ($\beta = -.188$)
4. ปัจจัยความสามารถพิเศษรอบด้าน มี 10 ตัวชี้วัด มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร อันดับที่ 4 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ .123 ($\beta = .123$)

5. สนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด มี 5 ตัวชี้วัด มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร อันดับที่ 5 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ $-.017$ ($\beta = -.017$)

ตารางแสดง 1

ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี

ตัวแปร	B	SE.B	Beta	t	Sig
วัฒนธรรมองค์กรแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์	.250	.038	.289	6.796	.000
ความผูกพันต่อองค์กร	.214	.032	.260	7.168	.000
ความสัมพันธ์ชุมชน	-.134	.028	-.188	-4.611	.000
ความสามารถพิเศษรอบด้าน	.093	.035	.123	3.162	.002
สนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด	-.011	.016	-.017	-.779	.589
R	0.850				
R ²	0.708				
F	180.233				

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้ F-test (ANOVA) พบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัว ได้แก่ ความสัมพันธ์กับชุมชน วัฒนธรรมองค์กรแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ความผูกพันต่อองค์กร และ ความสามารถพิเศษรอบด้าน มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับตัวแปรตาม (สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี) ($F = 180.233$)

อภิปรายผล

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กรแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยความสัมพันธ์กับชุมชน และปัจจัยความสามารถพิเศษรอบด้าน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร ได้แก่ ปัจจัยสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งผู้วิจัยอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

1. ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กรแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี เพราะว่าวัฒนธรรมองค์กรเป็นปัจจัยหนึ่งของสภาพแวดล้อมภายในองค์กร (internal environment) มีผลกระทบต่อพนักงาน วัฒนธรรมองค์กรมีความสำคัญเพราะมีอิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึกและการทำงานของพนักงาน Williams Chuck (2008: 46) วัฒนธรรมองค์กรแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นเครื่องมือการบริหารที่มาพร้อมกับแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (new public management) ยุคปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดความเป็นเลิศ วัฒนธรรมองค์กรที่สำคัญและควรเสริมสร้าง คือ การพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (continuous improvement and innovation) ความรับผิดชอบในงาน (employee responsibility) การปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลง (adaptation to change) การยึดมั่นในคุณภาพ (dedication to quality) การทำงานเป็นทีม (team work) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน (efficient and effective work glow) (Tharasisruthi, 2012) ซึ่งวัฒนธรรมค่านิยมเหล่านี้จะช่วยให้องค์กรสามารถเอาชนะอุปสรรคได้ (Shafiriz et al, 2001: 18) ว่าวิธีการที่ทำให้บุคคลเหมาะสมหรือสะดวกสบายในองค์กรต้องยอมรับค่านิยมขององค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kotter and Heskett (1992: 18) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์กร โดยวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการปรับตัวมีผลทางบวกต่อองค์กร ผู้บริหารที่จะเสริมสร้าง

วัฒนธรรมองค์กรแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ต้องเป็นผู้บริหารที่มีสมรรถนะ มีความรู้ มีความสามารถรอบด้าน มีกลยุทธ์ รู้จักการคาดการณ์อนาคตว่าจะเป็นไปในทิศทางใด สอดคล้องกับทัศนะของ Sa-nguanwongwan (2011) ที่กล่าวว่าวัฒนธรรมองค์กรเป็น ค่านิยมและความเชื่อที่มีร่วมกันอย่างเป็นระบบที่เกิดขึ้นในองค์กร และใช้เป็น แนวทางในการกำหนดพฤติกรรมของคนในองค์กร วัฒนธรรมองค์กรจึงเสมือน บุคลิกภาพ จิตวิญญาณขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ Siriyan et al. (2017) ได้ศึกษา บทความเกี่ยวกับองค์กรแห่งนวัตกรรม: ทางเลือกใหม่สำหรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ผลพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ในด้านวัฒนธรรมองค์กร (organization culture) ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่ทำให้เกิดองค์กรแห่งนวัตกรรมหรือ องค์กรแห่งการเรียนรู้ ดังนั้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารนั้น วัฒนธรรม องค์กร ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งอีกปัจจัยหนึ่งเช่นกัน

2. ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาใน เขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ในการสร้างความผูกพันต่อองค์กรเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการบริหารสถานศึกษา เพราะความผูกพันต่อองค์กร เป็นเจตคติ เป็นความรู้สึกที่มีต่อ องค์กรในลักษณะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และค่านิยมขององค์กร มุ่งหวังที่จะ พุ่มเท จงรักภักดี และภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาจึง จำเป็นต้องหาวิธีเสริมสร้างตนเอง ครูและบุคลากรทางการศึกษาเกิดความผูกพันต่อ องค์กร โดยเฉพาะด้านความรู้สึก (affective commitment) เป็นความผูกพันที่เกิดขึ้นจาก ความรู้สึกภายในส่วนบุคคลที่รู้สึกผูกพัน พึงพอใจ รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ยินดี ที่จะเสียสละ พุ่มเท ที่สำคัญปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีและอุทิศตนสร้างสรรค์ให้องค์กร เจริญรุ่งเรือง (Meyer & Allen, 1997) นอกจากผูกพันต่อองค์กรด้านความรู้สึก (Mowday, Porter and Steers (1982: 29-31) ได้นำเสนอปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพัน ต่อองค์กร ประกอบด้วย ลักษณะส่วนบุคคล (personal characteristics) ลักษณะงานที่ ทำ (job characteristics) ประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำงานในองค์กร (work experiences) และลักษณะโครงสร้างขององค์กร (structural characteristics) สอดคล้อง

กับแนวคิดของ Nancy (2006) ที่ระบุความผูกพันต่อองค์กรเป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรสอดคล้องกับทัศนะของ Limwiraphanth (2007) ที่บอกถึงความผูกพันต่อองค์กรมีความสำคัญ เพราะส่งผลให้พนักงานมีความรู้สึกในทางบวก มีความจงรักภักดีโดยปรารถนาที่จะเป็นส่วนหนึ่งและความก้าวหน้าไปพร้อมกับองค์กร ซึ่งสิ่งนี้เป็นเหมือนตัวกระตุ้น หรือแรงจูงใจให้พนักงานปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทัศนะของ Wattanathawawong (2015) ที่กล่าวถึงความผูกพันต่อองค์กรมีความสำคัญเนื่องจากเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นเช่น การลาออก การขาดงาน และความเฉื่อยชา การพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญ มีค่าใช้จ่ายในการพัฒนาเป็นการลงทุนขององค์กรจึงควรสร้างความผูกพันองค์กรให้อยู่ในระดับสูงเพื่อประโยชน์สูงสุดขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ Siriyan et al. (2017) ที่ได้ศึกษาบทความเกี่ยวกับองค์กรแห่งนวัตกรรม : ทางเลือกใหม่สำหรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ผลพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ในด้านพฤติกรรม (Behavior) ก็เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เกิด พฤติกรรมจะเป็นการแสดงออกมด้วยความรักความผูกพันต่อองค์กร และความรู้สึกที่ดีต่อองค์กร มีความภาคภูมิใจ เชื่อมมั่น ศรัทธาต่อเป้าหมายและกลยุทธ์

3. ปัจจัยความสัมพันธ์ชุมชน มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้ เนื่องจากสถานศึกษาเป็นสถาบันของชุมชน ทำหน้าที่บริการสังคม มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี เมื่อจบการศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาชุมชนและใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ได้อย่างมีความสุข ความสัมพันธ์ชุมชน ต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนด้วยเหตุนี้ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการของสถานศึกษาตามบทบาทหน้าที่ที่มีข้อผูกพันระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา โดยสถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น กำหนดให้สถานศึกษาและท้องถิ่นมี

บทบาทร่วมกันในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น สถานศึกษากับชุมชนต้องสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันทำให้ชุมชนรู้สึกอยู่เสมอว่า “โรงเรียนเป็นสมบัติของเรา” ต้องช่วยกันดูแลรักษา อำนวยความสะดวก ให้ความช่วยเหลือและร่วมวางแผนในการพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญโดยตรงที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เจริญก้าวหน้าไปด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องแนวคิด Phaykila et al. (2014) ที่ระบุว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานหรือจัดกิจกรรมของสถานศึกษาที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์อันดีโดยจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ผู้บริหารสถานศึกษามีวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน สนับสนุนให้ครูออกเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อประสานความเข้าใจอันดีระหว่างสถานศึกษากับครอบครัว โดยมีเป้าหมายส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับงานวิจัย Pungkho (2015) ที่กล่าวว่าโรงเรียนเปรียบเสมือนศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่พึ่งของชุมชนในทุกด้าน เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ความรู้ อบรม สัมมนา ประชุมชี้แจงข้อราชการต่างๆ ให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในสภาพแนบแน่นกลมเกลียว ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ คอยช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ซึ่งกันและกันตลอดเวลา Saenwiset (2012) ที่กล่าวว่า ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยปัจจัยด้านผู้บริหารต้องมีคุณลักษณะส่วนบุคคล มีศรัทธา มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นผู้บริหารที่มีคุณภาพและต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน และ Runcharoen (2007) ที่กล่าวว่าหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นงานสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะต้องจัดให้มีขึ้น เพื่อความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้า ความเข้มแข็งของคนในชุมชนและความมั่นคงของโรงเรียน

4. ปัจจัยความสามารถพิเศษรอบด้าน มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี สถานศึกษาเป็นองค์กรสำคัญในการ

หล่อหลอมสร้างคนให้เป็นพลเมือง เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า จากรายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2560 การจะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 สรุปภาพรวมและแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้ได้ผลจริง คือ การปฏิรูปครูและผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาให้มีคุณภาพ ดังนั้นผู้บริหารการศึกษาต้องมีคุณลักษณะที่มีความสามารถรอบด้าน (Talent) ประกอบด้วย ฉลาดมีไหวพริบ มีวิสัยทัศน์เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ เป็นผู้บริหารมืออาชีพ มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความฉลาดทางปัญญา ทางอารมณ์และทางสังคม มีความเข้าใจและมีทักษะในการบริหาร ชีวหลักธรรมาภิบาลและมีคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับทัศนะของ Robertson and Abbey (2004: 81) ที่กล่าวว่าความสามารถพิเศษควรมีคุณสมบัติดังนี้ 1) เป็นนักคิดที่ดี 2) มีความรอบรู้ส่วนตัวสูง 3) มีความตั้งใจในการเรียนรู้ 4) มีระดับการรับรู้ทิศทางการทำงานสูง 5) มุ่งเน้นเป้าหมายเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง 6) ต่อต้านและหลีกเลี่ยงการสูญเสียเวลากับเรื่องที่ไม่สำคัญ 7) ขยันขันแข็ง อดทนและอดกลั้น 8) มีประสิทธิภาพในการทำงาน ความสามารถรอบด้านส่งเสริมให้เกิดประสิทธิผล สอดคล้องกับรายงานของ Chiangkhan (2015) ที่ระบุว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ มีทักษะ มีความสามารถผ่านการคัดเลือกและเกณฑ์ประเมินที่มีคุณภาพ จึงจะสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ และ Rangrongrat (2013) ที่กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรมีคุณลักษณะมีความฉลาดทางอารมณ์ มีภาวะผู้นำ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีเจตคติ มีการจัดการความรู้และการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ คุณลักษณะทั้งหมดจัดเป็นความสามารถพิเศษรอบด้านที่ผู้บริหารจะนำองค์กรให้ก้าวไปในกระแสแห่งการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารการศึกษา

5. การสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดไม่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้เนื่องจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเป็นส่วนราชการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษามูลนิธิ ฐาน กระทรวงศึกษาธิการ นำนโยบายจากภาครัฐสู่ระดับพื้นที่โดยจัดทำ

แผนพัฒนาและมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา วิเคราะห์ จัดสรรงบประมาณ ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษา ระดมทรัพยากร ส่งเสริมสนับสนุน การจัดและพัฒนาการศึกษา ประสานงานทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาศู่การปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Sirirangsri (2013) ที่เห็นว่านโยบายการจัดการศึกษาของรัฐเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งเพราะความไม่มั่นคงทางด้านการเมือง นอกจากมีการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัยแล้ว ยังปรับเปลี่ยนตามลักษณะของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ทิศทางการศึกษาไม่แน่นอนทำให้การบริหารจัดการศึกษาขาดความต่อเนื่อง สร้างความสับสนให้ภาคปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายไปปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของ Brown (2000) ที่เห็นว่าประสิทธิผลขององค์กรขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำองค์กรมีส่วนสำคัญมากที่สุดและการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้เกิดประสิทธิผลต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของการบริหารหรือปัจจัยในการบริหารที่สำคัญและสอดคล้องกับงานวิจัยของ Theiynsomci (2013) ที่เห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อรูปแบบการบริหารงานที่มีประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอย่างมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีโดยรวม พบว่ามีตัวแปร 5 ตัวที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร และมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร ระดับประถมศึกษา จำนวน 4 ตัวแปร ที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดย ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กรแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร โดยมีค่า $P - Value = .000$ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรมีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร โดยมีค่า $P - Value = .000$ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ 0.05 ปัจจัยความสัมพันธ์กับชุมชน มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร โดยมีค่า $P - Value = .000$ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยความสามารถพิเศษรอบด้าน มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร โดยมีค่า $P - Value = .002$ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งตัวแปรดังกล่าวสามารถทำนายสมรรถนะผู้บริหาร ระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ได้ร้อยละ 70.80

ดังนั้น เพื่อให้การวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร สถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มีการศึกษาเป็นไปอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหาร ระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ได้ร้อยละ 70.80 แสดงว่ายังมีปัจจัยอื่น ๆ ร้อยละ 30.20 ยังมีอิทธิพล จึงควรมีการศึกษาต่อไปว่ามีปัจจัยอื่น ๆ ไหนบ้าง ที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะผู้บริหารระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี

References

- Anderson, J. & Gerbing, D. (1988). "Structural equation modeling in practice: A review and recommended two step approach", *Psychological Bulletin*, Vol. 103, pp. 411-23.
- Brown, William A. (2000). "*Organizational effectiveness in nonprofit human service Organization: The Influence of the Board of Directors*", Dissertation Abstracts International-B 60, 12.
- Chiangkhan, W. (2015). *Thai academic year 2014/2015 "How to reform the school of Thailand in the 21st century?"* Bangkok: Nice printing Company Limited printing. [in Thai]
- Debowksi, S. (2006). *Knowledge management Queensland*. Australia: John Wiley & Sons.

- Kenaphoom, S. (2014). *The principle of building a concept frame with a rational approach*. Maha Sarakham: Mahasarakham Rajabhat University. [in Thai]
- Kotter & Heskett. (1992). *Corporate culture and performance*. New York: Penguin Book Ltd.
- Limwiraphanth, S. (2007). *Employee commitment to the organization case studies Rayong Purifier Public Company. Limited*. Institute of Development Administration. [in Thai]
- Longo, N.V. (2005). *Reaching beyond the schools: The role of community in civic education*. Dissertation Abstracts International, 66(02), 531-A (UMI No. 3396687).
- Meyer, J.P. & N.J. Allen. (1997). *Commitment in the workplace*. California, sage publications.
- Mowday, R.T.L.W. Porter & R.M. Steers. (1982). *Employee-organization linkages: The psychology of commitment, absenteeism and turnover*. New York: ACADEMIC Press.
- Nancy R. Lockwood. (2006). *“Talent management: Driver for organizational success.”* SHRM Research, USA, 3-11.
- Office of the Basic Education Commission. (2005). *A synthesis of management works to the practice to contribute to the quality of education management policy for children and youth*. Bangkok: Thailand Print Agency (s.s.p). [in Thai]
- Office of the Ministry of Education. (2011). *Management approach to learn about the ASEAN community elementary school*. Bangkok: Agricultural publishing community of Thailand Limited. [in Thai]

- Office of the Basic Education Commission. (2011). *Development of standard and strategic development schools in ASEAN, The Office of the Basic Education Commission*. Bangkok: Chilli Wankraf Co. Ltd. [in Thai]
- Pheykiln, P. et al. (2014). *A form of administration of a community relationship for basic schools*. Doctor of Philosophy Rajabhat Institute Suan Dusit University. [in Thai]
- Pincharoen, S. (2012). *Leadership with management*. Bangkok: Se Ed application. [in Thai]
- Pungkho, S. (2015). *School-to-school relationship management opportunity to study in the network under the office of educational service area sakaeo primary school area 1*. Master Thesis Burapa university. [in Thai]
- Rangrongrat, R. (2013). *Factors influencing the performance of basic education in Bangkok and its vicinity*. Doctor of Philosophy Ramkhamhaeng University. [in Thai]
- Robertson, A. & Abbey, G. (2004). *Managing talented people*. New York: McGraw-Hill.
- Runcharoen, T. (2007). *A professional in organizing the management of the academic reform era*. Bangkok: L-City Co., Ltd. [in Thai]
- Saenwises, P. (2012). Community involvement in the basic education management of elementary School: Building the theory from the foundation. *Journal of Educational Administration* 16 (January-June) Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Shafritz, J. M. & Ott, J. S. (2001). *Classics of organization theory (5th ed.)*. Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning.

- Sirirangsri, P. (2013). *School management model the basic*. Research Report of the Secretariat of the Council of Education. [in Thai]
- Siriwongse, P. (2004). “*Root base theory (grounded theory) method of research to create theories in country development*,” Bansan Msg.T. (19): April 1 – September, 2004. Glaser,Barney G., and Strauss,Anselm L. The Discovery Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research. Aldine,pp 271. 1967. [in Thai]
- Siriyan, W. et al. (2017). The innovation organization: A new choice for 21st century development. *Journal of the Information*, 24(2), (July-December 2017). [in Thai]
- Sa-nguanwongwan, V. (2011). *Organization management and behavior*. Bangkok: V. Print (1991). [in Thai]
- Tharasrisuthi, P. (2012). *Educational organization management and development*. Bangkok: Sorghum Rice publisher. [in Thai]
- Theiynsomci, S. (2013). *The effective management model of the elementary education zone office*. Doctor of Philosophy in Education Administration, Silpakorn University. [in Thai]
- Victor H. Vroom. & Edward L. Deci. (1970). *Management and motivation*. New York: Penguin Book Ltd.
- Vongvanich, S. (2003). *Attributes and skills of educational personnel contributing to education reform*. Bangkok: National Research Council to drying.
- Wattanathawawong, O. (2015). *Values about work and satisfaction in the work affect the Organization's organizational commitments in each version*. Doctor of Philosophy (public administration) Ramkhamhaeng University. [in Thai]

Williams, Chuck (2008). *Effective management: A multimedia approach* (3rd ed.).

Ohio: Thomson South-Western.

Wohrman, Susan Alberts & Wohlsletter, Priscilla. (1994). *School-based management: Organizing for high performance*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Authors

Dr. Grekgrai Kaewluan

Social studies Program, Faculty of Education,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

2 Ratchathani Rd., Mueang Tambon, Muang District,

Ubon Ratchathani Province 34000

Tel.: 094-502-8444, 096-564-9914 E-mail: watwatna19@gmail.com

Dr. Muangman (Watthanachai) Siriyan

Ubon Ratchathani Rajabhat University

2 Ratchathani Rd., Mueang Tambon, Muang District,

Ubon Ratchathani Province 34000

Tel.: 094-502-8444, 096-564-9914 E-mail: watwatna19@gmail.com

ภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Leadership of the Student Leader of Surindra Rajabhat University

ภริศ ปุมิประเทศ¹ / ตริขฎา สุขเกษม²

Poorit Poomipratate / Trichada Sukkasem

^{1,2} สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Surindra Rajabhat University

Received: 13 November 2018

Revised: 30 January 2019

Accepted: 5 February 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามคณะ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เทคนิคการวิจัยเป็นเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามเท่ากับ .95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ แบบภาวะผู้นำสร้างสรรค์ รองลงมา คือ ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ภาวะผู้นำแบบรับใช้

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามคณะ พบว่า นักศึกษาที่สังกัดคณะต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของ ผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ด้านภาวะผู้นำสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ และภาวะผู้นำตามสภาพจริง มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ พบว่า แบบภาวะผู้นำสร้างสรรค์ ผู้นำนักศึกษาต้องมีความคิดสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก มองโลกในแง่ดี มีการปรับตัวตลอดเวลา มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร ตั้งใจทำงานด้วยความจริงใจ และทำงานอย่างมีคุณภาพ ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ควรมีเอกลักษณ์ของตนเอง รู้จักวางตัวให้เหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สร้างความปรองดองในหน่วยงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักศึกษาคณะอื่น ๆ ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำนักศึกษาต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตและเต็มใจ มีความยุติธรรม ไม่มีอคติ มีความอดทน เข้มแข็ง และเสียสละ และภาวะผู้นำตามสภาพจริงนั้น ผู้นำควรได้รับการพัฒนาในด้านการปฏิบัติหน้าที่ภาวะผู้นำ การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม และเพิ่มเติมความรู้ ความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์และส่งผลให้ผู้นำนักศึกษามีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองมากยิ่งขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ผู้นำนักศึกษา

Abstract

This quantitative study aimed 1) to study the leadership of Surindra Rajabhat University student leaders, 2) to compare the leadership of Surindra Rajabhat University student leaders classified by faculties, and 3) to investigate suggestions on the development of student leaders of Surindra Rajabhat University.

A questionnaire of .95 reliability was responded by 385 Surindra Rajabhat University students. Data was analysed by content validity, Cronbach's Alpha coefficient, percentage, mean, standard deviation, and F-test. The results were as follows:

1. The overall leadership of Surindra Rajabhat University student leaders was at a high level. In detail, the aspects of creative leadership, spiritual leadership, and servicing leadership were ordered from most to least respectively.

2. The comparison of opinions towards leader students' leadership classified by faculties revealed that students of each faculty had significantly different opinions towards creative leadership, servicing leadership, spiritual leadership, and authentic leadership at .05.

3. Concerning suggestions towards the development of the leadership of student leaders, for the aspect of creative leadership student leaders must possess creativeness, expressing confidence, positive thinking, continuous self-adjusting, positive attitude for ones' organizations, high-intended work commitment, and quality-oriented workmanship. For the aspect of servicing leadership they must possess self-identity, well-mannered quality, pleasant humanity, willing to listen to others' opinions, reconciliation quality and the quality of being proper examples for other students. For the aspect of spiritual leadership, moral principles and ethics must be possessed. Honest and justice must be practiced whole-heartedly without bias. Patience, hard working and sacrificing sense must be included. For the aspect of authentic leadership, the student leaders must be developed in terms of leader development, moral disciplines and ethics; and creativeness and knowledge must be added for their benefits which will result in more proficiency of their leading duties thereafter.

Keywords: leadership, student leader

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความสามารถเต็มศักยภาพ พัฒนาการที่สมดุลทั้งปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม ดังนั้น คนจึงเป็นปัจจัยและผลของการพัฒนาประเทศ หากประชากรของประเทศมีคุณภาพ จะส่งผลให้ประเทศชาติมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน คนจะมีคุณภาพได้นั้นขึ้นอยู่กับระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาจึงเป็นรากฐานของการพัฒนาคน ดังคำกล่าวของ Office of Educational Reform (2001: 7) ที่ว่า “การศึกษาพัฒนาคน คนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ” ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาจึงกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาคนไทยให้มีความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีงาม รู้คุณค่าความเป็นไทย พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่พึงเป็นไปได้เพื่อความเจริญของงานของบุคคล สังคมและประเทศชาติ พัฒนาคนไทยแบบองค์รวม ให้มีคุณภาพในมาตรฐานเดียวกัน เทียบเคียงมาตรฐานสากลและตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (National Qualifications Framework, Thai NQF) ที่ปรับเปลี่ยนตามการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคมในวงกว้าง ดังคำกล่าวของ Secretariat of the Council of Education (2010) คือ กระบวนการสำคัญในการผลักดันการพัฒนาบัณฑิตที่มีคุณภาพ นอกจากการพัฒนานักศึกษาให้มีความรู้ด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอนแล้ว ยังต้องอาศัยกระบวนการพัฒนานักศึกษาที่จัดให้นักศึกษาได้เรียนรู้กระบวนการทำงาน และซึมซับคุณธรรม จริยธรรม ได้ฝึกฝนทักษะ ทางปัญญา ได้พัฒนาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สร้างเสริมความรับผิดชอบ ฝึกการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา พัฒนาความเป็นผู้นำ ฝึกการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม ความอดทน เพื่อเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ของนักศึกษาในรูปแบบทักษะชีวิต ทักษะสังคม และสมรรถนะพื้นฐาน ซึ่ง Nakavichet (2006: 114-119) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมที่มีคุณภาพให้นักศึกษาได้เข้าร่วมและเกิดการเรียนรู้ในด้านต่างๆ อย่างมีความสุข จะต้องอาศัยทั้งอาจารย์ บุคลากร ด้านกิจการนักศึกษา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องอาศัยผู้นำนักศึกษาที่จะร่วมริเริ่มและดำเนินงาน

กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ชักนำเพื่อนนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม และชักจูงให้บรรดานักศึกษาทั้งสถาบันให้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยหล่อหลอมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของนักศึกษา ผู้นำนักศึกษารุ่นพี่ช่วยพัฒนาให้รุ่นน้องรู้จักบทบาทหน้าที่ในฐานะที่เป็นนักศึกษาของสถาบัน โน้มน้าวรุ่นน้องให้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ เกิดพัฒนาการทักษะการใช้ชีวิต จากการเข้าร่วมกิจกรรม นอกเหนือจากการเรียนรู้ทางวิชาการตามปกติ พฤติกรรมการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนนักศึกษาและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษามีอิทธิพลเชิงบวกต่อพันธะผูกพันของนักศึกษาที่มีต่อสถาบัน ผู้นำนักศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการใช้ภาวะผู้นำร่วมดำเนินกิจกรรมพัฒนานักศึกษา เสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักศึกษาตามเป้าหมายระดับชาติ อันมีแนวโน้มนำการพัฒนาสู่การเป็นผู้นำนักศึกษาในยุคการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน ที่พึงมีการไว้วางใจ เอาใจใส่กัน มีการเปลี่ยนแปลง มีการใช้อำนาจจากความกล้าหาญ และความอบอุ่น รวมทั้งใช้การสื่อสารที่มุ่งทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน เสริมความยั่งยืนของมหาวิทยาลัย

ผู้นำนักศึกษามีบทบาทสำคัญในการริเริ่มโครงการ กิจกรรมนักศึกษา และดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมนักศึกษาต้องการผู้นำกิจกรรมที่มีความเสียสละ มีแผนการทำงานเป็นทีมมีส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมสำเร็จลุล่วงไปได้ ผู้นำนักศึกษาที่ดีนั้นต้องมีคุณสมบัติของผู้นำที่ดี โดยมีความสามารถในการชักจูงให้สมาชิกเกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการทำงาน มีความสามารถในการขจัดความขัดแย้งของกลุ่ม เอาใจใส่กลุ่ม มีความเข้าใจพฤติกรรมของแต่ละคน ดังนั้น การพัฒนานักศึกษาให้มีคุณภาพ มีความเป็นบัณฑิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ที่ต้องการบัณฑิตที่มีความรู้ด้านวิชาชีพ สามารถประกอบอาชีพในสถานประกอบการ มีความรอบรู้ มีความคิดด้านการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ สร้างสรรค์ สามารถพัฒนาและประยุกต์แนวทางใหม่เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมอย่างต่อเนื่อง มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกของการเป็นผู้ประกอบการ และมีความเป็นผู้นำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 มี วัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่ชุมชน ปรับปรุงและ ถ่ายทอดเทคโนโลยี ทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม ผลิตรส่งเสริมวิทยฐานะครู มี อัตลักษณ์ คือ คุณธรรมนำความรู้ สู้สามชีพ และเอกลักษณ์ คือ ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นสู่สากล และจัดการให้บรรลุตามพันธกิจ ภารกิจดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งต่อการ พัฒนาคุณภาพบัณฑิตและคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ ซึ่งประกอบด้วยคณา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะครุศาสตร์ คณะ วิทยาการจัดการ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร ร่วมกับกองพัฒนานักศึกษา ในการบริหารกิจการนักศึกษาประกอบด้วยรองอธิการบดี รองคณบดี และผู้นำนักศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการองค์การนักศึกษา สโมสรนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะครุศาสตร์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะวิทยาการจัดการ และคณะเกษตรและอุตสาหกรรม เกษตร ซึ่งผู้นำนักศึกษาได้รับการเลือกตั้งจากนักศึกษาเพื่อเป็นตัวแทนนักศึกษา ผู้นำ นักศึกษาต้องดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของงานกิจการนักศึกษา ประกอบด้วยงาน ธุรการ งานส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษา งานส่งเสริมและรักษาวินัย งานส่งเสริมการกีฬา งานการศึกษาวิชาการทหาร งานทุนการศึกษา งานแนะแนวอาชีพ และจัดหางาน งาน อนามัยและสุขภาพ งานสวัสดิการและบริการทั่วไป แต่ในการดำเนินงานกิจกรรมของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ผู้นำนักศึกษาอาจขาดทักษะในการเป็นผู้นำกลุ่ม ขาดความร่วมมือร่วมใจของทีมงาน และขาดการประสานงานที่ดี ซึ่งทำให้การ ดำเนินงานกิจกรรมไม่สำเร็จตามเป้าหมาย

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำของผู้นำ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ผลที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้ มีประโยชน์ต่อ มหาวิทยาลัยและคณะต่าง ๆ ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตที่มีความรู้คู่

คุณธรรมในการจัดงานกิจการนักศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย
รัฐบาล ท้องถิ่น และชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

จำแนกตามคณะ

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สมมติฐานการวิจัย

ผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ที่สังกัดคณะต่างกัน มีภาวะผู้นำ
แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาภาคปกติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ปี 2560 จำนวน 10,386 คน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสูตร
ของ Taro Yamane ได้จำนวน 385 คน โดยแบ่งตามสัดส่วนของนักศึกษาสังกัดคณะ
ต่าง ๆ คือ นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 89 คน คณะ
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 81 คน คณะครุศาสตร์ จำนวน 76 คน

คณะวิทยาการจัดการ จำนวน 53 คน คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จำนวน 44 คน และ คณะเกษตรอุตสาหกรรม จำนวน 42 คน

1.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย คือ ภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 4 ประการ ตามแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำของ Yukl (2010) คือ ภาวะผู้นำสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ และ ภาวะผู้นำตามสภาพจริง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยและคณะได้แจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 385 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert's rating scale)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างครบแล้ว และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำข้อมูลไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ คือ หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item-objective Congruence: IOC) ของแบบสอบถาม ได้ค่าเท่ากับ .95 และค่าความเชื่อมั่นด้วย Combrash's Alpha ได้ค่าเท่ากับ .96 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้สถิติค่าความถี่ และร้อยละ คิดคิดเห็นภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามคณะ โดยใช้ค่า F-Test และข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้า

นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เรียบเรียงข้อมูลเป็นความเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ การเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ที่จำแนกตามคณะ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นนักศึกษาเพศชาย จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 62.60 รองลงมา เป็นเพศหญิง จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 37.40 โดยเป็นนักศึกษาสังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีจำนวนมากที่สุด คือ 89 คน คิดเป็นร้อยละ 23.12 รองลงมา คือ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 21.04 และจำนวนน้อยที่สุด คือ คณะเกษตรอุตสาหกรรม จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 10.91

2. ภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ภาวะผู้นำสร้างสรรค์ ($\bar{X}=4.03$) รองลงมา คือ ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ ($\bar{X}=3.98$) ภาวะผู้นำตามสภาพจริง ($\bar{X}=3.95$) และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ($\bar{X}=3.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีดังนี้

2.1 ภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ด้านภาวะผู้นำสร้างสรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีวิสัยทัศน์ ($\bar{X}=4.25$) รองลงมา คือ ชอบความท้าทาย ($\bar{X}=4.12$) และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ มีการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน ($\bar{X}=3.78$)

2.2 ภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ด้านภาวะผู้นำแบบรับใช้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการทำงาน ($\bar{X}=4.09$) รองลงมา คือ ให้ความเคารพผู้อื่น ($\bar{X}=3.99$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ($\bar{X}=3.79$)

2.3 ภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ด้านภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีความอดทน อดกลั้น ($\bar{X}=4.18$) รองลงมา คือ มีความเชื่อและศรัทธาในความดี ($\bar{X}=4.10$) และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ มีความซื่อสัตย์ ($\bar{X}=3.79$)

2.4 ภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ด้านภาวะผู้นำตามสภาพจริง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีการสร้างค่านิยมที่ดีงาม ($\bar{X}=4.09$) รองลงมา คือ มีเอกลักษณ์ของตนเอง ($\bar{X}=4.03$) และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ มีความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ ($\bar{X}=3.85$)

3. ผลการศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามคณะ พบว่า นักศึกษาที่สังกัดคณะต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ด้านภาวะผู้นำสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ และภาวะผู้นำตามสภาพจริง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้หน้านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า

4.1 ภาวะผู้นำสร้างสรรค์ ผู้หน้านักศึกษาต้องมีความคิดสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก มองโลกในแง่ดี มีการปรับตัวตลอดเวลา มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร ตั้งใจทำงานด้วยความจริงใจ และทำงานอย่างมีคุณภาพ

4.2 ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ควรมีเอกลักษณ์ของตนเอง รู้จักวางตัวให้เหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สร้างความปรองดองในหน่วยงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ศึกษาคณาอื่นๆ

4.3 ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำนักศึกษาต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตและเต็มใจ มีความยุติธรรม ไม่อคติ มีความอดทน เข้มแข็ง และเสียสละ

4.4 ภาวะผู้นำตามสภาพจริง ผู้นำนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาในด้านการปฏิบัติหน้าที่ภาวะผู้นำ การพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และเพิ่มเติมความรู้ ความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์และส่งผลให้ผู้นำนักศึกษามีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองมากยิ่งขึ้นต่อไป

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ภาวะผู้นำสร้างสรรค์ รองลงมาคือ ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ที่ได้รับการคัดเลือกจากนักศึกษาตามระบอบประชาธิปไตย มีการสมัครและลงคะแนนลับจากนักศึกษา ดังนั้น ผู้นำที่ได้รับการคัดเลือกจึงเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่น เสียสละ อุทิศตน มีความคิดสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติหน้าที่ จนได้รับการยอมรับจากนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ คือ 1) มีภาวะผู้นำมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต 2) มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีเหตุผลสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี 3) มีคุณธรรมจริยธรรม มีจรรยาบรรณและความชำนาญในความสามารถพิเศษ 4) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

5) รักประชาธิปไตย ภูมิใจใฝ่พัฒนาท้องถิ่น ทำให้ผลการวิจัยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีดังนี้

1.1 ภาวะผู้นำของผู้ศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ด้านภาวะผู้นำสร้างสรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มิวสิคท์สน์ รองลงมา คือ ชอบความท้าทาย และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ มีการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ Phatipun (2013) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบระดับการแสดงออกภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา มีระดับการแสดงออกภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากผู้นำนักศึกษาเป็นผู้ที่มีความสามารถในการผลักดันให้ผู้ร่วมงานร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งมา ด้วยการคิดหลายมิติ คิดบวก คิดเชิงสร้างและพัฒนา รวมทั้งการคิดแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ Ubeben, Hughes and Norris (2011) ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของผู้นำที่มีภาวะผู้นำแบบสร้างสรรค์ คือ 1) การมีวิสัยทัศน์ คือ การตั้งเป้าหมายความสำเร็จที่ชัดเจนในการทำงานของผู้นำและมองภาพในอนาคต ที่เป็นไปได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ 2) ความยืดหยุ่น คือ การที่ผู้นำไม่ยึดติดในวิธีการทำงานและแก้ปัญหาแบบเดิม และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ อันเกิดจากการเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ รวมถึงการคิดหาคำตอบได้อย่างอิสระ ไม่ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์หรือความคุ้นเคย 3) การสร้างแรงจูงใจ คือ ผู้นำต้องรู้จักการโน้มน้าวผู้อื่นให้ปฏิบัติตามตนเองโดยการสร้างความมั่นใจ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน 4) ใฝ่เรียนรู้ คือ เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์โดยอาศัยการคิดไตร่ตรองเพื่อคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น และ 5) มีจินตนาการ คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมที่มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ มีอารมณ์ขันในการทำงาน และมีสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์

1.2 ภาวะผู้นำของผู้ศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ด้านภาวะผู้นำแบบรับใช้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการทำงาน รองลงมาคือ ให้ความเคารพผู้อื่น และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wiphakthamrongkhun (2010) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และ Chaiyaphum (2007) ได้ศึกษาคุณลักษณะผู้นำแบบรับใช้ โรงเรียนคาทอลิก สังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะผู้นำแบบรับใช้ของผู้บริหาร โรงเรียนคาทอลิก สังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู โดยรวมและรายด้านทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้ศึกษาคือเป็นผู้ที่มีความพร้อมอุทิศตน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ให้ความเคารพ และให้การยอมรับให้เกียรติและให้การตอบสนองผู้อื่นอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับ Wiphakthamrongkhun (2010: 8) ได้อธิบายว่า ลักษณะพฤติกรรมของภาวะผู้นำแบบรับใช้ คือ 1) เห็นคุณค่าของผู้อื่น การที่ผู้นำเชื่อมั่นและยอมรับความสามารถของผู้อื่น เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ร่วมเป็นผู้นำในการทำงาน 2) การมีวิสัยทัศน์ คือ การที่ผู้นำตั้งเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน เพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จล่วงหน้าในการทำงาน 3) การสร้างแรงจูงใจ คือการโน้มน้าวให้ผู้อื่นทำงานอย่างเต็มความสามารถ โดยการทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้ผู้อื่นเกิดความมั่นใจในตนเองและมุ่งบรรลุเป้าหมายสำเร็จร่วมกัน 4) มีความเชื่อและศรัทธา คือ ผู้นำต้องสร้างความศรัทธา และสร้างความสัมพันธ์อันดีในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความมุ่งมั่นตั้งใจ มีความเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกัน 5) มีคุณธรรม จริยธรรม คือ การยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ในการทำงานโดยการสร้างค่านิยมที่ดีงาม และนำไปปรับใช้กับกิจกรรมต่างๆ และ 6) มีใจรักในการ

บริการผู้อื่น คือ เป็นการปฏิบัติของผู้นำในการให้บริการแก่ผู้ตาม เพื่อให้มีชีวิตที่ดีกว่าเดิม มีความก้าวหน้า และความเจริญงอกงาม

1.3 ภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ด้านภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีความอดทน อดกลั้น รองลงมาคือ มีความเชื่อและศรัทธาในความดี และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ มีความซื่อสัตย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thippanyanech (2012) ได้ศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับการแสดงออกภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณในระดับมาก และ Meemoei (2010) ได้ศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบรับใช้และจิตวิญญาณในองค์กร ผลการวิจัย พบว่า ระดับภาวะผู้นำแบบรับใช้และจิตวิญญาณในองค์กร และผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้ เนื่องจากผู้นำนักศึกษาเป็นผู้นำที่สนใจให้ผู้อื่นเกิดความศรัทธาในตนเอง เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจจนสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนางานได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Fry and Matherly (2003) และ Chongvisan (2001: 306) ได้อธิบายว่า เป็นผลมาจากพฤติกรรมการนำของผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี และเห็นคุณค่าของผู้อื่น มีความเชื่อ และศรัทธา คือ มีความมุ่งมั่นและอดทนในการทำเป้าหมายที่ได้วางไว้ โดยปฏิบัติจนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่นได้ มีความไว้วางใจได้ คือ การที่ผู้นำมีความมั่นคงในคำพูด และการกระทำทำให้ผู้อื่นไว้วางใจ

1.4 ภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ด้านภาวะผู้นำตามสภาพจริง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีการสร้างค่านิยมที่ดีงาม รองลงมาคือ มีเอกลักษณ์ของตนเอง และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ มีความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้นำนักศึกษาเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีค่านิยมหลักทางบวก เช่น ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อ ความเมตตากรุณา ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ และการมองโลกในแง่ดี ยอมรับหลักการของค่านิยมที่แท้จริง ซึ่ง Yuke (2010: 278)

กล่าวว่า พฤติกรรมของผู้นำตามสภาพจริง มีการปฏิบัติตามค่านิยมนั้นอย่างสม่ำเสมอ บุคคลเหล่านั้นจะไม่ต้องการที่จะได้รับการยกย่องหรือสถานะอำนาจใด ๆ แต่เป็นไปเพื่อการแสดงออกและการปฏิบัติตามค่านิยมและความเชื่อ

2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำแนกตามคณะ พบว่า นักศึกษาที่สังกัดคณะต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ด้านภาวะผู้นำสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ และภาวะผู้นำตามสภาพจริง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เนื่องมาจากคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ได้กำหนดเอกลักษณ์และคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของคณะ ซึ่งทางคณะได้จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อหล่อหลอมนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน ตามเอกลักษณ์และคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของแต่ละคณะ ซึ่งมีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อผู้นำนักศึกษาของคณะ จึงทำให้ผลการวิจัยแตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า

3.1 ภาวะผู้นำสร้างสรรค์ ผู้นำนักศึกษาต้องมีความคิดสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก มองโลกในแง่ดี มีการปรับตัวตลอดเวลา มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร ตั้งใจทำงานด้วยความจริงใจ และทำงานอย่างมีคุณภาพ

3.2 ภาวะผู้นำแบบรับใช้ ควรมีเอกลักษณ์ของตนเอง รู้จักวางตัวให้เหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สร้างความปรองดองในหน่วยงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ศึกษาคณะอื่น ๆ

3.3 ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำนักศึกษาต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตและเต็มใจ มีความยุติธรรม ไม่อคติ มีความอดทน เข้มแข็ง และเสียสละ

3.4 ภาวะผู้นำตามสภาพจริง ผู้นำควรได้รับการพัฒนาในด้านการปฏิบัติหน้าที่ภาวะผู้นำ การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม และเพิ่มเติมความรู้ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์และส่งผลให้ผู้นำนักศึกษามีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองมากยิ่งขึ้นต่อไป

ทั้งนี้ กองพัฒนานักศึกษาร่วมกับคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ในการวางแผน การจัดองค์การ และการควบคุมกำกับติดตามให้มีความพร้อมในการพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้นำนักศึกษา ดังที่ Nakavichet (2006) ได้อธิบายว่า การดำเนินงานบูรณาการกระบวนการจัดการคนเก่ง ประกอบด้วย การสรรหาผู้นำนักศึกษา การคัดเลือกผู้นำนักศึกษาที่สรรหามาได้ การพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้นำนักศึกษา โดยการอบรมตามหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้นำนักศึกษา ด้านการบริหาร การจูงใจ การธำรงรักษาผู้นำนักศึกษา และการสืบทอดผู้นำนักศึกษา เพื่อให้ได้ผลผลิตผู้นำนักศึกษาที่มีการพัฒนาภาวะผู้นำและมีเจตคติที่ดีต่อการเป็นผู้นำนักศึกษา มีปัจจัยสนับสนุน 3 ด้าน คือ ด้านนโยบายมหาวิทยาลัย ด้านบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อม ด้านงบประมาณ และทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phaiyeord (2012) ได้อธิบายว่า ควรให้ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ รวมทั้งการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแก่ผู้นำนักศึกษา เพื่อให้การดำเนินการกิจการนักศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะการวิจัย 2 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ควรกำหนดนโยบายพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้นำนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดผู้รับผิดชอบร่วมกัน คือ กองพัฒนานักศึกษาและคณะ

1.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ควรมีการจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับอัตลักษณ์เอกลักษณ์ ปรัชญา พันธกิจ คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคณะและมหาวิทยาลัย รวมทั้งบทบาทหน้าที่และการดำเนินงานกิจการนักศึกษาให้แก่ผู้นำนักศึกษาและนักศึกษารวมทั้งทั่วไป เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว

1.3 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ควรมีการจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษาทุกระดับ ได้แก่ กองค่านักศึกษา สโมสรนักศึกษาประจำคณะ ภาควิชา ชมรม และหัวหน้าห้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างภาวะผู้นำให้แก่ นักศึกษา ในการรู้จักความรับผิดชอบต่อนักศึกษา และเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความสามัคคี ตลอดจนแบ่งปันประสบการณ์ทำงานร่วมกัน รวมทั้งเพื่อหาแนวทางการวางแผนการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมหลักสูตรและส่งเสริมทางวิชาการต่าง ๆ และพัฒนาทักษะการจัดกิจกรรมนักศึกษาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้ นักศึกษาได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และการบริหารงานกิจการนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ควรมีการจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และการดำเนินงานกิจการนักศึกษาให้แก่อาจารย์ที่ปรึกษาด้านกิจการนักศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวและให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาในการดำเนินงานกิจการนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการนักศึกษา

2.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านความเป็นพลเมืองดี ในระบอบประชาธิปไตยของผู้นำนักศึกษา

2.3 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำนักศึกษาในมิติผู้นำทางวัฒนธรรมสู่ประชาคมอาเซียน

References

- Chaiyaphum, B. (2007). *The study of the characteristics of the leader and the atmosphere of Catholic School under Faculty of Pakinee Phragumun Jesus*. Independent Study of Education in Educational Administration, Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Chongvisan, R. (2001). *Teaching for psychological testing in the industry*. Bangkok: Faculty of Social Sciences, Kasetsart University. [in Thai]
- Fry, L.W. & Matherly, L. (2003). *Workplace spirituality, spiritual leadership, and performance excellence*. In S. Roglberg and C. Reeve (Eds.). *The Encyclopedia of Industrial and Organizational Psychology*. San Francisco: Sage Publishing.
- Meemoei, T. (2010). *Leadership, service and spiritual leadership, spiritual servants in the organization, the results of the performance of the top management, food industry in Bangkok*. Master of Science Thesis in Psychology, Kasetsart University. [in Thai]
- Nakavichet, K. (2006). *Factors influencing bonding student bonding with University Private School*. Doctor of Education Dissertation in Educational Administration, Wong Chawalitkul Nakhon Ratchasima University. [in Thai]
- Office of Educational Reform. (2001). *Education reform under the National Education Act. 1999*. Bangkok: Office of Educational Reform. [in Thai]
- Phaiyeord, R. (2012). *Leadership development of student leaders Phitsanulok Rajabhat University*. Phitsanulok: Faculty of Humanities and Social Sciences, Phitsanulok: Pibulsongkram Rajabhat University. [in Thai]
- Phatipun, K. (2013). *Creative leadership*. Bangkok: The Blue Curtain. [in Thai]

- Secretariat of the Council of Education. (2010). *Educational reform proposals in the second decade*. Bangkok: Prick khan Graphic. [in Thai]
- Thippayanech, K. (2012). *Study of the model of spiritual leadership equation for basic school administration*. Doctor of Education Dissertation in Educational Administration, Khonkaen University. [in Thai]
- Ubeben, G. C., Hughes, L. W & Norris, C. J. (2011). *The Principal: creative leadership for excellence in schools* (6th ed.). Boston: Pearson.
- Wiphakthamrongkhun, A. (2010). *Characteristics of executive leadership of Foundation Education St. Gabriel of Thailand*. Independent Study of Education in Educational Administration, Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Yukl, Gary. (2010). *Leadership in organizations* (7th ed.). New Jersey: Prentice-Hall.

Authors

Assistant Professor Dr.Poorit Poomipratate

Mrs.Trichada Sukkasem

Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surindra Rajabhat University

286 Surin-Prasart Road, Muang District, Surin 32000

Fax: 0-4453-1369 Tel.: 08-8043-0873 Email: sud_rit@hotmail.com,

Trichada05@gmail.com

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนด้วยภาษาอังกฤษ:

กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกเขาพัฒนา ตำบลโคกมะม่วง

อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์

Development of Local Curriculum on Community History in English:

A Case Study of Ban Khokkhao Pattana Community,

Khokmamuang Sub-district, Pakham District, Buriram Province

สมยงค์ โสมอินทร์¹/ จันทร์สุดา บุญตรี²/ ภูริสา วัชรนทร์วงศ์³

Somyong Som-in / Jansuda Boontree / Purisa Watcharenwong

^{1,2,3} อาจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Lecturers of English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat

University

Received: July 5, 2018

Revised: August 7, 2019

Accepted: August 15, 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนา ตำบลโคกมะม่วง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ด้วยภาษาอังกฤษสำหรับประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านโคกเขา และ 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องภาษาอังกฤษสำหรับประวัติศาสตร์ชุมชน ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยสมาชิกในชุมชนบ้านโคกเขา ครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนา และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาสาสมัครนักวิจัยชุมชน จำนวน 10 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 40 คน ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และ สมาชิกในชุมชน ผู้รู้ประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นอย่างดี จำนวน 40 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบ

เจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบทดสอบความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ และแบบประเมินความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติพรรณนา คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านความสำคัญของการเรียนภาษาอังกฤษ พบว่า ภาษาอังกฤษมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในโรงเรียนอยู่ระดับมาก และทักษะที่มีความสำคัญที่สุดคือทักษะการพูด รองลงมาคือทักษะการฟัง อยู่ระดับมากเช่นกัน
2. ด้านปัญหาการเรียนภาษาอังกฤษ พบว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ การไม่รู้คำศัพท์ อยู่ระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาไม่สามารถนำคำศัพท์ที่เคยเรียนรู้มาแล้วมาใช้ได้ อยู่ระดับมาก และปัญหาไม่ทราบไวยากรณ์ อยู่ระดับมากเช่นเดียวกัน
3. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ระดับความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างมีดังต่อไปนี้ 1) ความสามารถทางภาษาอังกฤษระดับปานกลาง มีคะแนนอยู่ระหว่าง 21-30 จากคะแนนเต็ม 40 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 42.5 2) ความสามารถทางภาษาอังกฤษระดับอ่อน มีคะแนนอยู่ระหว่าง 11-20 คิดเป็นร้อยละ 37.5 และ 3) ความสามารถทางภาษาอังกฤษระดับเก่ง มีคะแนนอยู่ระหว่าง 31-40 คนคิดเป็นร้อยละ 20.0
4. ผลการวิจัยยังพบอีกว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการหลักสูตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชน และสามารถในชีวิตประจำวันได้ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ หลักสูตรที่มีเนื้อหาทั่วไป ซึ่งได้จากอินเทอร์เน็ต และมีเนื้อหาไม่ยากเกินไปสำหรับผู้เรียน อยู่ระดับมากเช่นเดียวกัน
5. ด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตร พบว่าโดยภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่นระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่าภาพประกอบสื่อความหมายตรงกับเนื้อหาในแต่ละบทเรียนมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนา, หลักสูตรท้องถิ่น, ประวัติศาสตร์ชุมชน

Abstract

The aims of this study were 1) to examine problems in studying English of students at Ban Khokkhao Pattana School, Khokmamuang Sub-district, Pakham District, Buriram Province, 2) to develop English curriculum on community history, and 3) to evaluate the use of the curriculum. The population of this study consisted of members of Baan Khokkhao community, teachers and students at Ban Khokkhao Pattana School. The samples were composed of 40 community research volunteers, students from secondary school, and 40 community leaders, the elderly and community members, who have known well the history of the community. They were selected by using a purposive sampling method. The data were collected by using a questionnaire, focus group discussion, an English proficiency test, a satisfaction questionnaire. The quantitative data were analyzed by using descriptive statistics i.e., percentage, mean ($\bar{X}$), and standard deviation (S.D.) while the qualitative data were analyzed by using content analysis.

The result of the study revealed that:

1. In the aspect of the importance of English, the result indicated a high level of the significance of English in teaching and learning; and the most important English skill was speaking, followed by listening which was also at a high level.
2. For problems in studying English, it was found that the most problematic issue was the lack of vocabulary knowledge which was at the highest level, followed by the lack of knowledge in using vocabulary.
3. The result revealed that English proficiency levels of the samples were as follows: 1) at the moderated level in which their scores were between 21-30 points (42.5 percent) from the total of 40 points, 2) at the low level in which their scores

were between 11-20 points (37.5 percent), and 3) at the high level in which their scores were between 31-40 points (20.0 percent).

4. It was also found that they needed English curriculum that contains topics about the community and can be used in daily life at a high level, followed by general topics from the internet which can be learned with ease.

5. The samples reported a high level of satisfaction with the format and design of the curriculum in which illustrations that matched with the contents received the highest level; and they also conveyed a high level of satisfaction with the curriculum contents.

Keywords: development, local curriculum, community history

บทนำ

โรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนาตั้งอยู่บ้านโคกเขา หมู่ที่ 10 ตำบลโคกมะม่วง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ มีพื้นที่ 15 ไร่ ก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2524 ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้านโคกเขา มีนายไพบูลย์ ตักศิลาพันธุ์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนคนปัจจุบัน และครูที่สอนจำนวน 30 คน แบ่งเป็นชาย 11 คน หญิง 19 คน ทางโรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น มีนักเรียนทั้งหมดจำนวน 467 คน โรงเรียนบ้านโคกเขาเป็นโรงเรียนที่มีการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ภาษาอังกฤษให้แก่เด็กเรียนอย่างต่อเนื่อง

จากการพัฒนาโดยวิจัยร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง คณะครูและนักเรียน จำนวน 50 คน พบว่า การจัดการเรียนการสอนทุกสาขาวิชามีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง แต่ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษยังพบว่า มีปัญหาหลายด้านที่ต้องมีการพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนครูยังขาดรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น กิจกรรมการเรียนแบบมีส่วนร่วม (Participatory learning) กิจกรรมการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ (Experience) การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative learning) เป็นต้น เป็นการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาในด้านความรู้ ทักษะ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้เรียนให้เข้าใจเนื้อหาตามรูปแบบกิจกรรมที่เรียน

2. ด้านการผลิตสื่อการสอน ครูขาดทักษะการผลิตสื่อการเรียนภาษาอังกฤษที่เหมาะสม ครูไม่สามารถนำสื่อที่ดีมีประสิทธิภาพ มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น รูปแบบกิจกรรมที่ใช้ในการสอน ฟัง พูด อ่าน และสอนเขียน จึงส่งผลให้การเรียนการสอนไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น คณะผู้วิจัยได้มองเห็นถึงความสำคัญในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม มาพัฒนาการเรียนรู้ในการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

3. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ และขาดการสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ ดังนั้น การใช้ประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียน Sunthranavis (1986) เสนอว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเรื่องของชุมชนหรือสังคมที่อยู่นอกแวดวงศูนย์อำนาจทางการเมืองของรัฐ ครูควรนำนักเรียนไปศึกษาในสถานที่จริง เพื่อให้นักเรียนได้ใช้ภาษาอังกฤษนำเสนอประวัติของท้องถิ่นตัวเอง

4. ด้านหลักสูตร โรงเรียนบ้านโลกเขาใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ปีพ.ศ. 2551 ซึ่งมีเนื้อหาไม่ทันสมัย และไม่มีเนื้อหาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ดังนั้นทางโรงเรียนจึงต้องการให้ผู้สอนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใหม่เพื่อเสริมทักษะภาษาอังกฤษให้กับนักเรียน โดยใช้แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของทาบ (Taba, 1962: 12) ซึ่งได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่า “Grass Roots Approach” หรือวิธีการจากเบื้องล่างสู่

เบื้องต้น ซึ่งทาบาเชื่อว่าผู้ที่มีหน้าที่สอนในหลักสูตรควรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นคณะผู้วิจัยพิจารณาเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ภาษาอังกฤของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้สอน มีคู่มือ และรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤที่เหมาะสมกับนักเรียน ฉะนั้น ปัญหาี้ต้องได้รับการแก้ไข โดยผ่านโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้านประวัติศาสตร์ชุมชนด้วยภาษาอังกฤ:กรณีศึกษาชุมชนบ้าน โลกเขาพัฒนา ตำบล โคมะม่วง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์” โดย การสร้างความร่วมมือระหว่างนักวิชาการ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง นักศึกษาและประชาชนบ้าน โลกเขา ที่มีบทบาทหน้าที่ในการสร้างขีดความสามารถในการพัฒนาการศึกษา โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และทรัพยากรท้องถิ่นจากการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ทางโรงเรียนมีหลักสูตรเสริมทักษะการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ภาษาอังกฤจากเนื้อหาที่นักเรียนคุ้นเคย และอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหา และความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาอังกฤของนักเรียนโรงเรียนบ้าน โลกเขาพัฒนา ตำบล โคมะม่วง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องภาษาอังกฤสำหรับประวัติศาสตร์ชุมชนบ้าน โลกเขา
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องภาษาอังกฤสำหรับประวัติศาสตร์ชุมชน บ้าน โลกเขา

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยแบ่งรายละเอียดขั้นตอนในการดำเนินงานออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะเตรียมการ 2) ระยะเก็บรวบรวมข้อมูล 3) ระยะวางแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหา และ 4) สรุปและประเมินผล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ระยะเตรียมการ

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการสอน ศักยภาพด้านความรู้ของผู้เรียนพร้อมทั้งศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นต้น

1.2 ประสานความร่วมมือกับชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้บริหาร โรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนา ตำบลโคกมะม่วง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์

1.3 พัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชนบ้านโคกมะม่วง ซึ่งประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้บริหารโรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนา ตำบลโคกมะม่วง เพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน และเพื่อจัดทำโครงการเสนอต่อแหล่งทุน

2. ระยะเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการดำเนินการตามกระบวนการวิจัยที่กำหนด โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนบ้านโคกเขา ความสามารถด้านภาษาอังกฤษ สภาพปัญหาและความต้องการ องค์ความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพทางด้านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนและบุคลากรผู้เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เป็นต้น เพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ได้แก่ ข้อมูลของหมู่บ้าน สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของชุมชน เป็นต้น โดยการจัดเวทีเสวนา จัดกลุ่มสนทนาร่วมกับผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน ในเรื่องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.2 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการองค์ความรู้เพื่อพัฒนา

ภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกเขาในการจัดการเรียนการสอน โดยการแจกแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์คณะครูและผู้บริหารของโรงเรียนเพื่อทราบ ปัญหาและความต้องการของครูและนักเรียน

2.3 ทดสอบความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษของนักเรียน โดยใช้

แบบทดสอบ แบบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ เพื่อทดสอบความสามารถของนักเรียน การทดสอบครั้งนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการเองโดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบ 1 ชั่วโมง หลังจากทดสอบเสร็จ คณะผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์หาความสามารถของนักเรียน

2.4 สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการจัดเวทีเสวนา แบบสอบถาม

การสัมภาษณ์เชิงลึก ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชุมชนเพื่อนำมา พัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ผ่านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ของโรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนา

3. ระยะการดำเนินแก้ไข้ปัญหา

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการแก้ไข้ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านโคกเขา โดยการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

3.1 การจัดทำหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับประวัติศาสตร์ชุมชน โดย

การนำข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีเสวนา สัมภาษณ์เชิงลึก มาจัดทำหลักสูตร โดยเนื้อหาของหลักสูตร เป็นเนื้อหาจากประวัติศาสตร์ของชุมชน ในการจัดทำหลักสูตร คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอนของทาบ (Taba, 1962) ที่เรียกว่า “Grass Roots Approach” มาประยุกต์ใช้ คือ การสำรวจความต้องการความต้องการของชุมชน การกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนา การเลือกเนื้อหาสาระ การจัดลำดับขั้นตอนของเนื้อหา การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การกำหนดสิ่งที่จะประเมินและการกำหนดวิธีประเมินผล จากนั้นคณะผู้วิจัยได้นำหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้น

นำไปให้ชุมชนตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และนำเนื้อหาให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษทำการตรวจสอบความถูกต้องและความยากง่ายของภาษา

3.2 จัดกิจกรรมแนะนำการใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับประวัติศาสตร์ชุมชน ให้กับครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษในโรงเรียน เพื่อให้ผู้สอนรู้และเข้าใจในเนื้อหาของหลักสูตรและสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับนักเรียน โรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนาได้

3.3 การนำหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับประวัติศาสตร์ชุมชนไปใช้ คณะผู้จัดทำหลักสูตร ไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนา จำนวน 40 คน โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ การสอนแบบศูนย์กลางการเรียนรู้ การสอนแบบบูรณาการ และสอนโดยใช้วิธีฝึกให้ผู้เรียนนำคำศัพท์พื้นฐานและคำศัพท์ที่ผู้เรียนเคยเรียนมาแล้วมาใช้ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ เป็นต้น

3.4 ประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับประวัติศาสตร์ชุมชน โดยการแจกแบบประเมินหลังจากการทดลองใช้หลักสูตร ให้นักเรียนกรอกแบบประเมินทุกคน เพื่อวัดความพึงพอใจต่อหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

3.5 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านปัญหาและความต้องการด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของนักเรียนและครู โรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนา แบบบันทึกสนทนากลุ่ม เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกด้านประวัติศาสตร์ชุมชน แบบทดสอบความสามารถด้านทักษะทางภาษาอังกฤษ เพื่อวัดความสามารถด้านภาษาอังกฤษของนักเรียน โรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนา และแบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการเรียนภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทักษะการพูดมีความจำเป็นต่อนักเรียน มีค่าเฉลี่ยที่ 4.37 อยู่ระดับมาก รองลงมา คือ ทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสำคัญต่อนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.31 อยู่ระดับมาก เช่นกัน จะเห็นได้ว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ทักษะการพูด และทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ปัญหาของการเรียนภาษาอังกฤษคือ ไม่รู้คำศัพท์ เป็นปัญหาสำคัญมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยที่ 4.51 รองลงมาคือ ปัญหาการไม่สามารถนำคำศัพท์ที่เคยเรียนรู้แล้วมาใช้ได้ มีค่าเฉลี่ยที่ 4.29 อยู่ระดับมาก ตามมาด้วยปัญหาการไม่ทราบไวยากรณ์ มีค่าเฉลี่ยที่ 4.10 อยู่ระดับมากเช่นเดียวกัน

ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษอยู่ระดับปานกลาง นักเรียนมีคะแนนระหว่าง 21-30 จำนวน 17 คน คิดเป็น 42.5 รองลงมา คือ ความสามารถระดับอ่อน นักเรียนมีคะแนนระหว่าง 11 – 20 จำนวน 15 คน คิดเป็น 37.5 นักเรียนที่มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษระดับมาก มีคะแนนระหว่าง 31- 40 จำนวน 8 คน คิดเป็น 20.0 ตามลำดับ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่ต้องการของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า หลักสูตรต้องมีเนื้อหาเกี่ยวกับ การพูดในชีวิตประจำวันและเป็นหลักสูตรที่มี เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติดูหมิ่น ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.34 รองลงมาคือ เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาทั่วไปที่ได้จากอินเทอร์เน็ต ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.30 ตามมาด้วย เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาไม่ยากเกินไปสำหรับผู้เรียน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.24

ความพึงพอใจต่อหลักสูตร พบว่า ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมาก ต่อรูปแบบหลักสูตรอยู่ระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.37 เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ภาพประกอบสื่อความหมายตรงกับเนื้อหาในแต่ละบทเรียน อยู่ระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย

อยู่ที่ 4.65 ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อเนื้อหาของหลักสูตรอยู่ระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.20 เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนมีความเหมาะสมมากที่สุดค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.88

อภิปรายผล

จากการดำเนินการวิจัยตามกระบวนการจนได้ข้อมูลครบตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการแล้ว คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนต่างๆ จากนั้น คณะผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์มาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. ด้านปัญหาการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนา ตำบลโคกมะม่วง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์กลุ่มตัวอย่างทั้งที่เป็นคณะครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้นำอาสาในชุมชน และผู้เข้าร่วมเสวนา มีความเห็นสอดคล้อง และเหมือนกันในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 ปัญหาของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ คือ การไม่รู้คำศัพท์ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความเห็นด้วยอยู่ระดับมาก ขณะที่ผู้เข้าร่วมเสวนาในการจัดเวทีกับชาวบ้าน เห็นว่า การเรียนรู้ภาษาอังกฤษสิ่งสำคัญคือคำศัพท์ ถ้าผู้เรียนมีความรู้ด้านคำศัพท์ จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนภาษาอังกฤษได้อย่างรวดเร็ว ไม่มีความกังวลและความกลัวเมื่อมีโอกาสในการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร ผลการวิจัยจึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ritthirath and Chiramanee (2015) ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ได้แก่ นักศึกษามีความกังวลและความกลัวเมื่อต้องพูด เนื่องจากมีปัญหาด้านคำศัพท์ ไม่รู้ความหมายของคำศัพท์ ขาดการฝึกฝนกับอาจารย์และบุคคลอื่น ไม่ชอบเรียนรายวิชาที่เน้นทักษะการพูด ภาษาอังกฤษ และนักศึกษาต้องนึกเป็นภาษาไทยก่อนเสมอเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษ

1.2 ทักษะภาษาอังกฤษ พบว่า ทักษะการพูดเป็นปัญหาสำหรับกลุ่มตัวอย่าง อยู่ระดับมาก รองลงมา คือ ทักษะการฟัง อยู่ระดับปานกลาง ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มตัวอย่างไม่มีโอกาสพบปะกับชาวต่างชาติที่ใช้ภาษาอังกฤษ

ในการสื่อสาร จึงทำให้ไม่คุ้นเคยกับสำเนียงของภาษา สอดคล้องกับการศึกษาของ Naryrat et al. (2016) ที่พบว่า ปัญหาด้านการสื่อสารของกลุ่มตัวอย่างที่พบมากที่สุด คือ ไม่คุ้นเคยกับสำเนียงของชาวต่างชาติ และมีข้อจำกัดในด้านคำศัพท์ เช่น รู้คำศัพท์น้อย

2. ด้านศักยภาพการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนา กลุ่มตัวอย่างในการทดสอบครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 40 คน

ผลการทดสอบพบว่า ความสามารถของนักเรียนด้านภาษาอังกฤษอยู่ระดับปานกลาง ซึ่งมีคะแนนอยู่ระหว่าง 21-30 จากคะแนนเต็ม 40 คิดเป็นร้อยละ 42.5 รองลงมาคือ ความสามารถของนักเรียน อยู่ระดับอ่อน จำนวนคะแนนอยู่ระหว่าง 11-20 คิดเป็นร้อยละ 37.5 ผลการวิจัยนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่า สาเหตุอาจเนื่องมาจาก ปัญหาของผู้เรียนเองที่ขาดความรู้พื้นฐานในด้านคำศัพท์ ด้านไวยากรณ์ และปัญหาอาจเกิด กระบวนการเรียนการสอน และด้านเทคนิคของครู สอดคล้องกับผลวิจัยของ Budken et al. (2009) ได้ศึกษาปัญหาในการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีปัญหาในเรื่องการสื่อสารภาษาอังกฤษ สาเหตุอาจเกิดจากตัวบุคคลคือนักเรียนยังขาดความรู้พื้นฐานในเรื่องของไวยากรณ์และคำศัพท์ที่จำเป็นและจากตัวผู้สอนเองคือผู้สอนขาดทักษะกระบวนการสอน และขาดกิจกรรมการเรียนสอนที่เหมาะสม

3. ด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียน และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้านประวัติศาสตร์ชุมชนด้วยภาษาอังกฤษของนักเรียน โรงเรียนบ้านโคกเขาพัฒนา ตำบลโคกมะม่วง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มตัวอย่างทั้งที่เป็นคณะครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสในชุมชน และผู้เข้าร่วมเสวนา มีความเห็นสอดคล้อง และเหมือนกันในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านวิธีการเรียนรู้เสริมทักษะภาษาอังกฤษที่ต้องการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นที่เหมือนกัน ในประเด็นดังต่อไปนี้ คือ ต้องการให้นำเทคนิคการนำคำศัพท์พื้นฐานที่รู้อยู่แล้วมาใช้ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ อยู่ระดับมาก ผลการวิจัยแบบนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้พื้นฐานด้านภาษาอังกฤษ

พอสมควร โดยเฉพาะศัพท์พื้นฐานในชีวิตประจำวัน และคำศัพท์ที่ใช้ในโรงเรียน ผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Udomkiatikun (2015) ที่ได้กล่าวว่า จากการวิจัยได้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนพบว่า เทคนิคการเรียนรู้คำศัพท์นั้น ผู้เรียนใช้วิธีนำคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่รู้แล้วมาใช้ อยู่ระดับปานกลาง ใช้วิธีเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ เพิ่มเติม อยู่ระดับปานกลาง และใช้ กลวิธีจดจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษอยู่ระดับปานกลางเช่นกัน

3.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนด้วย ภาษาอังกฤษ

กลุ่มตัวอย่างทั้งที่เป็นคณะครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสในชุมชน และ ผู้เข้าร่วมเสวนา มีความเห็นสอดคล้องและเหมือนกันในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

หลักสูตรมีเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนอยู่ระดับมาก และมีเนื้อหาเกี่ยวกับการพูดในชีวิตประจำวัน อยู่ระดับมากเช่นเดียวกัน ผลวิจัยนี้อาจแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีความประสงค์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เนื่องจากชุมชนแห่งนี้มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ และองค์ความรู้ ที่ควรอนุรักษ์ ได้แก่ ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม อนุสรณ์สถานวีรชนประชาชนอีสานใต้ พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เป็นต้น ถ้าหากไม่มีการสืบทอดต่อให้กับรุ่นลูกหลานอาจทำให้ประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาที่ฝังมูสูญหายไปได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Visuttichanon (2014) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านในตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการถ่ายทอดโดยบรรพบุรุษ พ่อแม่ ปู่ย่า และญาติพี่น้องและภูมิปัญญาชาวบ้านส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพของครอบครัว ทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านบางส่วนยังคงมีรุ่นลูกหลานสืบทอดต่อกันมา แต่ภูมิปัญญาบางอย่างได้สูญหายไปแล้ว เนื่องจากไม่มีการสืบทอดจากคนรุ่นหลังจึงเป็นที่น่าเสียดาย

4. ความพึงพอใจต่อหลักสูตรการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนด้วย ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกเขา

ด้านความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ด้วยภาษาอังกฤษ พบว่า ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากต่อรูปเล่มหลักสูตร เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ภาพประกอบสื่อความหมายตรงกับเนื้อหาในแต่ละบทเรียน อยู่ระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ภาพประกอบมีความหลากหลาย อยู่ระดับมากที่สุด ทั้งนี้ ความพึงพอใจต่อรูปเล่มหลักสูตรของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมากอาจจะเป็น เพราะว่า หลักสูตรมีขนาดรูปเล่มที่เหมาะสม มีรูปภาพสวยงามเป็นรูปภาพของสถานที่ สิ่งต่าง ๆ ของชุมชน

ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากต่อเนื้อหาของหลักสูตรเช่นกัน เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนมีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือ คำศัพท์ในแต่ละบทช่วยให้จดจำคำศัพท์ได้มากยิ่งขึ้นอยู่ระดับมากที่สุดเช่นกัน ทั้งนี้ ความพึงพอใจต่อเนื้อหาของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะหลักสูตรเป็นนวัตกรรมที่พัฒนามาจากความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง ผ่านกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีร่วมกับชุมชน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงมีความพึงพอใจมากต่อเนื้อหาของหลักสูตร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

1.1 โรงเรียนสามารถนำผลวิจัยนี้ไปพัฒนาหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ได้

1.2 ผู้สนใจสามารถนำนวัตกรรมนี้ไปศึกษาได้ด้วยตัวเอง เพราะมีเนื้อหาที่เหมาะสม มีการจัดลำดับเนื้อหาที่มีความง่ายไปหาเนื้อหาที่ยาก มีคำศัพท์และสำนวนที่เป็นประโยชน์ และเนื้อหาส่วนมากเป็นเรื่องราวของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการทำวิจัยครั้งนี้ พบว่าม้องค์ความรู้ และสถานที่สำคัญจำนวนมาก ในชุมชนที่ควรได้รับการศึกษาและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา และเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ดังนั้น จึงควรมีการทำวิจัยในเนื้อหาดังต่อไปนี้

2.1 ควรมีการพัฒนาวัตกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร โดยเจาะจงเรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่น ภูมิปัญญาสมุนไพร ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษา และวิจัยเพื่อบันทึกประวัติของสหายที่ยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีความสำคัญของหมู่บ้าน ถ้าหากไม่มีการศึกษาเก็บข้อมูลไว้ จะทำให้ข้อมูลที่สำคัญสูญหายไป และคนรุ่นหลังไม่อาจรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนตนเองได้

2.3 ควรมีการศึกษา และวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากในชุมชนมีภูมิปัญญาหลายอย่างที่ควรอนุรักษ์ เพื่อมิให้ภูมิปัญญาเหล่านั้นสูญหายไป

References

- Budken, J. & colleagues. (2009). *Guidelines for participatory learning management in the teaching of English for communication: A case study of Patumrachwongsa school, Patumrachawongsa district, Amnat Charoen province* (Research report). [in Thai]
- Kanjanda, K. (2015). *The problem of teaching and learning English and the need to develop English communication skills in the 21st century by Maejo University students* (Research report). [in Thai]
- Khanram, N. et al. (2016). *Study of English Communication Problems: A Case Study of second year students* (Research report). Buriram Rajabhat University. [in Thai]

- Ritthirat, N. & Chiramanee, T. (2015). *English speaking ability and problems in developing English speaking skills of students* (Research report). Prince of Songkla University. [in Thai]
- Sunthranis, Ch. (1986). Status of local history studies. *Journal of Economics Politics*, 5(3-4), pages 53-63. [in Thai]
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace & World, Inc. [in Thai]
- Udomkiat, S, P. (2016). *English vocabulary learning strategies of High school students in private schools at Pathum Thani province* (Research report). The 3rd National Conference and Presentation at Nakhon Ratchasima College. Nakhon Ratchasima province. [in Thai]
- Visuttichanon, Ch. (2014). *Participation in conservation of Folk wisdom*. Klong Daen Sub-district, Ranot District, Songkhla Province (M.A. thesis). Hatyai University. [in Thai]

Authors

Mr. Somyong Som-In

English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Buriram Rajabhat University

439 Jira Road, Muang District, Buriram Province 31000

Tel.: 080-500-0686 E-mail: bhumi_dog@hotmail.com

Miss Jansuda Boontree

English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Buriram Rajabhat University

439 Jira Road, Muang District, Buriram Province 31000

Tel.: 088-594-0968 E-mail: bhumi_dog@hotmail.com

Miss Purisa Watcharenwong

English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Buriram Rajabhat University

439 Jira Road, Muang District, Buriram Province 31000

Tel.: 064-462-5032 E-mail: bhumi_dog@hotmail.com

**การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชนมีส่วนร่วม
บ้านไชยสอ ตำบลไชยสอ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น**

**Development of a Health Promotion Model for the Elderly via
Chaisor Village Community Participation in Chaisor Sub-district,
Chumphae District, Khon Kaen Province**

คันสนันท์ สงภักดี¹ / นฤมล สีนุพรรณ² / วิณา อิศรางกูร ณ อยุธยา³

Kanassnanan Songpak / Narumon Sinsupan / Veena Isarankura Na Ayudhya

¹ นักศึกษา หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำและนวัตกรรมการจัดการ
สุขภาพ วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย

Master's Student of Public Health (Leadership and Innovative Health Management),
Graduate School, College of Asian Scholars

^{2,3} รองศาสตราจารย์ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย
Associate Professor, Master of Public Health, Graduate School, College of Asian Scholars

Received: November 1, 2018

Revised: February 8, 2019

Accepted: February 14, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา
สภาพการณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุบ้านไชยสอ
2) พัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 3) ศึกษาผลการดำเนินงานตามรูปแบบ
การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 4) ศึกษาความพึงพอใจต่อการดำเนินงานตามรูปแบบ
การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของชุมชนบ้านไชยสอ ตำบลไชยสอ อำเภอชุมแพ
จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการส่งเสริม
สุขภาพผู้สูงอายุและผู้สูงอายุ รวม 79 คน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้
คือ แบบประเมินตามสมุดบันทึกสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ และ

กระบวนการประชุมปฏิบัติการเชิงสร้างสรรค์ด้วยเทคนิค A-I-C วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนาและข้อมูลคุณภาพวิเคราะห์เชิงเนื้อหา กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาบริบทพื้นที่ สภาพการดำเนินงานการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 2) วิเคราะห์ปัญหาและสังเคราะห์รูปแบบ 3) ทำแผนปฏิบัติการ 4) ปฏิบัติตามแผน 5) นิเทศสอบถามผลการดำเนินงานตามโครงการ 6) ประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง 7) ประชุมกลุ่มย่อยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ อยู่ในระดับดีมาก 2) การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ มี 8 กิจกรรม คือ (1) สร้างเครือข่ายและคณะทำงาน (2) ส่งเสริมการออกกำลังกาย (3) ให้ข้อมูลข่าวสารและประชาสัมพันธ์โครงการ (4) ส่งเสริมและพัฒนาจิตใจ (5) ส่งเสริมด้านอาชีพและรายได้ (6) ให้ความรู้และตรวจคัดกรองสุขภาพในวันจัดกิจกรรมชมรมและวันจ่ายเบี้ยยังชีพ (7) การติดต่อประสานงานของเครือข่าย (8) จัดทำข้อตกลงร่วมกันในการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 3) ปัจจัยที่ทำให้การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จ เกิดจาก (1) มีการจัดตั้งเครือข่ายคณะทำงานเพื่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ (2) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายในชุมชน (3) การติดต่อประสานงานของเครือข่าย (4) มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี 4) กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานอยู่ในระดับดีมาก

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การส่งเสริมสุขภาพ, ผู้สูงอายุ, ชุมชนมีส่วนร่วม

Abstract

This participatory action research aimed to 1) study the situation of community participation in elderly health promotion of Chaisor village, Chumphae district, Khon Kaen province, 2) develop health promotion model for the elderly, 3) evaluate outcomes of the program, and 4) study satisfaction of the community

toward the implementation of the elderly health promotion model. The sample group of 79 persons selected by a purposive sampling method consisted of elderly and key stakeholders involved in elderly health promotion activities in Chaisor village. The intervention used the concept of Appreciation Influence Control (A-I-C) that consisted of seven stages: 1) studying area context and working condition of elderly health promotion activities, 2) problem solving and model analysis, 3) activity planning, 4) implementation, 5) supervision and monitoring outcomes of the project, 6) assessing satisfaction of the sample group, and 7) group discussion and experience sharing. There were four key findings from the study. Firstly, the community participation in the elderly health promotion in Chaisor village was at a very high. Secondly, there were eight activities for developing the elderly health promotion model that included: 1) initiating network, 2) promoting physical exercise, 3) disseminating project information and updating activity progress, 4) promoting mental health support, 5) promoting occupational development and income generation, 6) promoting health education and conducting health screening at the elderly club and on the pay day of elderly allowance, 7) coordinating with network, and 8) making agreement on elderly health promotion among key stakeholders. Thirdly, the key factors leading to the success of elderly health promotion included: 1) establishment of working committee and network, 2) participation of the network in the community, 3) communication of the network, and 4) continuation of elderly health promotion activities. Lastly, the development of health promotion model was highly satisfied by the sample group.

Keywords: model development, health promotion, elderly, community participation

บทนำ

พ.ศ. 2555 โลกมีประชากรประมาณ 7,087 ล้านคน มีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 11.70 และคาดการณ์ว่า ในปี 2568 โลกจะมีประชากรเพิ่มเป็น 7,851.40 ล้านคน และมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นประมาณ 1,100 ล้านคน การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้โลกเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) จากการคาดการณ์ด้านประชากร โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่าในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์โดยมีจำนวนประชากรสูงอายุถึงร้อยละ 20 และคาดว่าในปี พ.ศ. 2578 จะเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอด โดยมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 30 ต่อประชากรรวมทั้งหมด (Office of the National Economic & Social Development Board, 2017)

จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,797,710 คน ในจำนวนนี้มีผู้สูงอายุ 247,443 คน ร้อยละ 13.77 ของประชากรทั้งหมด ในอัตราส่วนพึ่งพิงมีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมผู้สูงอายุจะมีนัยสำคัญต่อระบบการดูแลสุขภาพ (Office of the National Economic & Social Development Board, 2017) โดยสาเหตุหลักของปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุคือ ภาวะที่เกิดจากโรคเรื้อรังได้แก่ มะเร็ง โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรังรวมทั้งโรคสำคัญอื่นๆของผู้สูงอายุเกี่ยวกับความผิดปกติของอวัยวะรับสัมผัส เช่น การสูญเสียการมองเห็นและการได้ยิน ภาวะสมองเสื่อม ภาวะเหล่านี้สะท้อนถึงความเสื่อมทางสุขภาพเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้น ยังทำให้สัดส่วนของประชากรสูงอายุที่ต้องการประชากรวัยแรงงานดูแลเพิ่มสูงมากขึ้นด้วยนั่นคือ การเพิ่มขึ้นของภาวะพึ่งพิงจาก 21.6 ในปี 2553 เป็น 51.5 ในปี 2573 และพบอัตราส่วนการเกื้อหนุนลดลง คือ ประชากรวัยแรงงาน 5 คน ต้องช่วยเหลือผู้สูงอายุ 1 คนในปี 2553 เป็นประชากรวัยแรงงาน 2 คน ต้องช่วยเหลือผู้สูงอายุ 1 คน (Office of the National Economic & Social Development Board, 2017) ปัญหาในหลายด้านตามที่กล่าวมา จึงต้องมีการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน โดยการนำศักยภาพที่โดดเด่นของ ปัจเจกบุคคล ซึ่งได้แก่ความต้องการในการดูแลตนเองทั้งร่างกาย

และจิตใจ การให้ความสำคัญในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และศักยภาพในการแก้ปัญหาของแต่ละบุคคลมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการเตรียมตัวในการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขในอนาคต

ปัจจุบันผู้สูงอายุในเขตตำบลไชยสอ อาศัยอยู่อย่างโดดเดี่ยว ขาดคนคอยดูแล (Chaior Sub-district Administration Organization, 2015) จากรายงานข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลไชยสอ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนถึง 789 คน โดยแบ่งเป็นผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง จำนวน 280 คน และผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงจำนวน 34 คน ที่เหลือเป็นผู้สูงอายุปกติ 474 คน ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม สภาพปัญหาด้านสุขภาพพบว่า มีโรคเรื้อรังได้แก่ โรคที่เกี่ยวข้องกับสายตาและการมองเห็น โรคหลอดเลือดสมอง โรคข้อกระดูก โรคเฉาะข้อเข่าเสื่อม โรคความดันโลหิตสูง โรคเกี่ยวกับทันตกรรม โรคหลอดเลือดและหัวใจ ความผิดปกติของการได้ยิน โรคติดเชื้อและภาวะทุพพลภาพจากโรคและการเสื่อมของร่างกาย ต้องพึ่งพิงผู้อื่นในการปฏิบัติภารกิจส่วนตัว ในการเดินทางรับบริการทางสาธารณสุขหรือบริการด้านอื่น ๆ ซึ่งปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ผู้สูงอายุขาดคนดูแล ซึ่งบุตรหลานมองว่าการดูแลผู้สูงอายุไม่ใช่สิ่งที่มีความสำคัญสำหรับตนมากนัก เนื่องจากมีภาระจำเป็นต้องออกไปทำงาน และในทำนองเดียวกันผู้สูงอายุเองก็มีความคาดหวังในการพึ่งพิงบุตรหลานในยามแก่ชราหน่อยลง และหวังพึ่งพิงตนเองมากกว่า แต่ยังไม่มีความสามารถในการดูแลตนเอง ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่ความจำเป็นของความต้องการในพัฒนาส่งเสริมสุขภาพในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ (Chaior Sub-district Administration Organization, 2015) ซึ่งสภาพปัญหาแวดล้อมดังกล่าวถึงแม้จะมีรูปแบบในการดูแลและแนวทางการดูแลผู้สูงอายุจากชุมชนหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง จากการลงภาคสนามได้ทราบถึงสภาพปัจจุบันของพื้นที่ตำบลไชยสอ มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบล แต่ไม่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ความต้องการของผู้สูงอายุ ชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ผู้นำชุมชน ที่มีความต้องการพัฒนาส่งเสริมสุขภาพ ในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการดูแลตนเอง ไม่ต้อง เป็นภาระของลูกหลาน มีกิจกรรมร่วมกัน มีรายได้เป็นของตนเอง ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุ มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุของชุมชนบ้านไชยสอ ตำบลไชยสอ อำเภอยะหมะ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของชุมชนบ้านไชยสอ ตำบลไชยสอ อำเภอยะหมะ จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานตามรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของ ชุมชนบ้านไชยสอ ตำบลไชยสอ อำเภอยะหมะ จังหวัดขอนแก่น
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการดำเนินงานตามรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุ ของชุมชนบ้านไชยสอ ตำบลไชยสอ อำเภอยะหมะ จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality research)

1. ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่พักอาศัยอยู่ใน บ้านไชยสอ หมู่ที่ 1 ตำบลไชยสอ อำเภอยะหมะ จังหวัดขอนแก่น แบ่งประชากรกลุ่ม ตัวอย่างเป็น 2 กลุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นผู้ ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร ดูแลผู้สูงอายุ ประธาน อสม. สมาชิก อบต. ประธานชมรมผู้สูงอายุ ตัวแทนผู้สูงอายุ ครู กศน. ประจำตำบล และ อสม. จำนวน 39 คน และประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ใน การศึกษาภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ คือ ประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นผู้สูงอายุ

ในพื้นที่ ได้สมัครเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 40 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้าศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินตามสมุดบันทึกสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจต่อรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน แนวทางการสนทนากลุ่มสำหรับผู้แทนชุมชนในการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม และสร้างสรรค์ด้วยเทคนิค A-I-C สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน โดยใช้แนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพทั้ง 5 ประการ ของกฎบัตรรอตตาวา

3. วิธิดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 เตรียมการก่อนการดำเนินการวิจัย ปฏิบัติดังนี้ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถิติ สภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ การดำรงชีวิต ภาวะพึ่งพิง การดูแล จากทะเบียนรายงานการประเมิน/คัดกรองสุขภาพผู้สูงอายุ การเตรียมความพร้อมของผู้วิจัย โดยการเข้ารับการอบรมผู้จัดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ (Care manager) เตรียมความรู้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ดำเนินการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การเตรียมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัย โดยการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบล ไชยสอ และการขออนุญาตพื้นที่ในการทำวิจัย เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขออนุญาตทำการวิจัย

ระยะที่ 2 ขึ้นดำเนินงาน มี 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน โดยใช้วิธีเก็บข้อมูล ดังนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จากการประชุมผู้แทนจากองค์กรในชุมชน ในการประชุมปฏิบัติการเชิงสร้างสรรค์ A-I-C , พัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยจัดประชุมปฏิบัติการเชิงสร้างสรรค์ A-I-C เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุบ้าน ไชยสอ ตำบล ไชยสอ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นปฏิบัติตามแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพที่กลุ่มผู้แทนองค์กรในชุมชนได้ออกแบบไว้

ขั้นตอนที่ 3 นิเทศติดตามการดำเนินงานและปรับปรุงการปฏิบัติ โดยกำหนดออกติดตามผลการปฏิบัติ เดือนละ 2 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 4 ประชุมสรุปผลการดำเนินกิจกรรม ถอดบทเรียน พัฒนาข้อตกลงในระดับพื้นที่ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ สะท้อนปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และนำปัญหาที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ มาวางแผนพัฒนาต่อ

ระยะที่ 3 การประเมินผล

ประเมินผลกระบวนการ โดยการสังเกตการณ์มีส่วนร่วม และประเมินผลลัพธ์จากประเมินภาวะสุขภาพซ้ำในประชากรที่ศึกษา ใช้แบบประเมินตามสมุดบันทึกสุขภาพผู้สูงอายุ ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เพื่อเปรียบเทียบคะแนนภาวะสุขภาพก่อนและหลังการวิจัย สอบถามรายบุคคลถึงการเข้าร่วมกิจกรรม การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อสุขภาพที่ดีและยั่งยืน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในส่วนของข้อมูลทั่วไป เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้จากการประชุมปฏิบัติการเชิงสร้างสรรค์ด้วยเทคนิค A-I-C ของผู้นำชุมชน การสนทนากลุ่มผู้แทนองค์กรในชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และการสังเกตมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำความเข้าใจ จับประเด็น และจัดหมวดหมู่ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงกับแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพและสรุปเนื้อหา

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 บริบทพื้นที่ และสภาพการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ บ้านไชยสอ ตำบลไชยสอ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

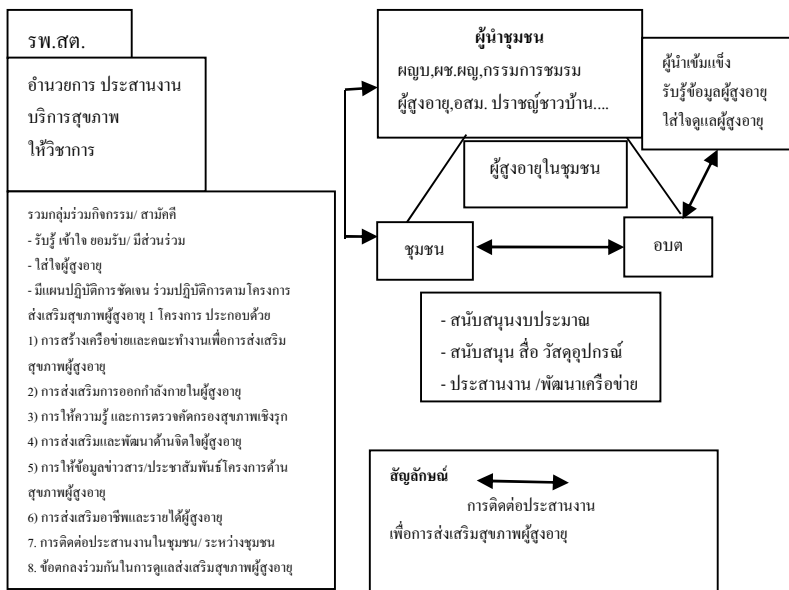
บ้านไชยสอ หมู่ที่ 1 ตำบลไชยสอ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดขอนแก่น ห่างจาก
จังหวัดขอนแก่น 79 กิโลเมตร ห่างจากตัวอำเภอยางชุมน้อย 5 กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันตก
ใช้เวลาเดินทาง 20 นาที ห่างจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไชยสอ 2 กิโลเมตร
ลักษณะที่ตั้งหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่ม ดินลำนํ้าเซียว ลักษณะการตั้งที่อยู่อาศัยเป็นการตั้ง
ครัวเรือนลึกละยาวลงไปจนถึงฝั่งลำนํ้าเซียว ที่เรียกว่า กุดไชยสอ การติดต่อสื่อสาร
ใช้หอกระจายข่าวในการประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวสาร และการประชุมลูกบ้านโดย
ผู้ใหญ่บ้านเป็นประจำทุกเดือน การคมนาคมมีถนนคอนกรีตติดต่อกันในบ้านและ
ติดต่อเขตระหว่างหมู่บ้านต่างอำเภอ ส่วนการเดินทางเข้าตัวเมืองอำเภอ หรือจังหวัด
มีความสะดวกสบาย ลักษณะทางประชากรบ้านไชยสอ จากการสำรวจเมื่อวันที่ 1
กรกฎาคม พ.ศ. 2561 บ้านไชยสอ (Health Promotion Hospital Chaisor Subdistrict,
2018) มีจำนวน 254 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 654 คน มีเพศชายจำนวน
301 คน มีเพศหญิงจำนวน 353 คน มีผู้สูงอายุจำนวน 104 คน

ปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุที่พบบ่อย ได้แก่ ปัญหาโรคเรื้อรัง (เบาหวาน ความดัน
โลหิตสูง) จำนวน 40 คน มีผู้ป่วยรายใหม่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 6.57 (5 คน) ควบคุมระดับ
น้ำตาลไม่ได้ ร้อยละ 13.16 (10 คน) ควบคุมระดับความดันโลหิตสูงไม่ได้ ร้อยละ 7.89
(6 คน) ปัญหาผู้สูงอายุ จำนวน 104 คน แบ่งเป็น ผู้สูงอายุติดสังคม จำนวน 90 คน (ร้อย
ละ 86.53) ติดบ้าน จำนวน 13 คน (ร้อยละ 12.5) และผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง จำนวน 1
คน (ร้อยละ 0.96) จากการตรวจคัดกรองพบภาวะปวดเข่าและข้อ จำนวน 47 คน
(ร้อยละ 45.19) จากภาวะความสูงอายุและน้ำหนักเกินเกณฑ์ปกติ นอกจากนี้ยังมีปัญหา
ด้านสายตา จำนวน 15 คน (ร้อยละ 14.73) ปัญหาการรับประทานอาหารของผู้สูงอายุ
จำนวน 57 คน (ร้อยละ 54.80) จากการตรวจคัดกรองด้วยแบบคัดกรองสุขภาพประจำปี
2560 ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตำบลไชยสอ พบผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยงมะเร็ง
ท่อน้ำดี 3 คน สาเหตุเกิดจากการรับประทานอาหารสุกๆ ดิบๆ ปัญหาโรคไขข้อเสื่อม
มีเพิ่มขึ้นบางปีเว้น 2 ปี มีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมในชุมชนไม่เป็นระเบียบ ส่งผล
ให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะรักษาโรคและการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ

ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บางคนดูแลรักษาสุขภาพด้วยยาสมุนไพรจากหมอพื้นบ้าน และผู้สูงอายุบางส่วนมีบุตรหลานหรือญาติพาไปรักษาที่โรงพยาบาลในอำเภอ ชุมแพหรือตัวเมือง ด้านการจัดกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีการตรวจสอบสุขภาพประจำปี คัดกรองความเสี่ยงโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ปีละ 1 ครั้ง แต่มีผู้สูงอายุบางส่วนไม่มารับการตรวจสอบสุขภาพ เนื่องจากมีความเข้าใจว่าการตรวจสอบสุขภาพต้องมีความเจ็บป่วยเท่านั้น นอกจากนี้ ผู้สูงอายุบางส่วนไม่สะดวกในการเดินทาง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ชอบเข้าร่วมกิจกรรม ไม่มีการออกกำลังกาย ไม่ตระหนักและขาดความเอาใจใส่ในการดูแลสุขภาพตนเอง มีชมรมผู้สูงอายุแต่ไม่มีกิจกรรมร่วมกัน ประกอบกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีจำนวนน้อย ขาดผู้รับผิดชอบโดยตรง และบทบาทหน้าที่ ภาระงานรับผิดชอบมาก ด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ มีการขึ้นทะเบียนเพื่อจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ ตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพแบบขั้นบันได ตามนโยบายของรัฐบาล ส่วน โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุมีการบรรจุในเทศบัญญัติของแผนพัฒนาสามปีของเทศบาล ศูนย์พัฒนาคุณภาพและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ แต่มีผู้สูงอายุบ้านไชยสอ เข้าร่วมกลุ่มน้อยมาก แคร่ร้อยละ 21.15 (22 คน) นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุ โดยมีการรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ และการจัดงานประเพณีของท้องถิ่น

ส่วนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสร้างรูปแบบการดำเนินงานการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชน ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการกลุ่ม A-I-C, ขึ้นเตรียมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อรับทราบปัญหาอุปสรรคและความต้องการของผู้สูงอายุ และระดมความคิดในการสร้างรูปแบบการดำเนินงานการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุม เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 39 คน ประสานสร้างสัมพันธ์ในชุมชน, ขึ้นดำเนินงาน กระบวนการทำให้เกิดกิจกรรมในการดำเนินงานเพื่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชน

ประกอบด้วย 8 กิจกรรม ดังนี้ 1) การส่งเสริมการออกกำลังกายในผู้สูงอายุ 2) การสร้างเครือข่ายและคณะทำงานชมรมผู้สูงอายุเพื่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 3) การให้ข้อมูลข่าวสาร/การประชาสัมพันธ์โครงการด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ 4) การส่งเสริมและพัฒนาจิตใจผู้สูงอายุ 5) การส่งเสริมอาชีพและรายได้แก่ผู้สูงอายุ 6) การให้ความรู้ และการตรวจคัดกรองสุขภาพเชิงรุกวันจัดกิจกรรมชมรมและวันจ่ายเบี้ยยังชีพ 7) การติดต่อประสานงาน 8) ขีดตกลงร่วมกันในการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และทำให้เกิดรูปแบบการดำเนินงานเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชน ดังนี้

ภาพที่ 1: รูปแบบใหม่ในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชน (Buarapa, 2015)

ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงานตามรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชนของบ้านไชยสอ พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.5) มีอายุระหว่าง 61 -70 ปี (ร้อยละ 62) มีน้ำหนักเฉลี่ย อยู่ระหว่าง 61 กิโลกรัมขึ้นไป (ร้อยละ 42.5) ส่วนสูง อยู่ระหว่าง 151– 160 เซนติเมตร

(ร้อยละ 55.0) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 80) มีโรคประจำตัว มากที่สุด คือโรคเบาหวาน (ร้อยละ 17.5) รองลงมา คือโรคความดันโลหิตสูง ส่วนมากจะนิยมใช้ยาแผนปัจจุบันในการรักษาโรค (ร้อยละ 57.5) ผู้สูงอายุส่วนมากไม่มีประวัติแพ้ยา(ร้อยละ 92.5) ส่วนมากมักไม่สูบบุหรี่ (ร้อยละ 92.5) และไม่ดื่มสุรา (ร้อยละ 95)

ได้พัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งในกลุ่มที่เข้าร่วมชมรมผู้สูงอายุและไม่เข้าร่วมชมรมผู้สูงอายุ ร่วมกันประสานงานกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพและประเมินสุขภาพ ดังนี้ 1) ความร่วมมือร่วมใจในการสร้างเสริมสุขภาพของชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนทุกระดับ ให้การสนับสนุนการดำเนินงานทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และชักชวนชุมชนให้เข้าร่วมกิจกรรม 2) การมีเวทีประชาคม เป็นการสร้างความเข้าใจต่อเป้าหมายของการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ชุมชนมองเห็นแนวทางและปัญหาาร่วมกัน และระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดโอกาสให้ระดมสมองในการค้นหาปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุ วางแผนแก้ไข และติดตามประเมินผล 3) กิจกรรมเน้นการสร้างเสริมสุขภาพและเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนได้ตระหนักในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ สามารถดูแลผู้สูงอายุได้ มีการตั้งชมรมผู้สูงอายุ และต่อยอดเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยาสอพัฒนา มีการสร้างกิจกรรม ให้สอดคล้องกับสโลแกน ไม่ล้ม ไม่ลืม ไม่ซึมเศร้า กินข้าวแซบ (อร่อย) การออกกำลังกายด้วยท่าร่างย้อนยุค และตั้งเป็นคณะหมอลำย้อนยุคผู้สูงอายุ วิทยาสอพัฒนา เป็นต้น 4) การพัฒนาส่วนบุคคล ได้แก่ สอนและสาธิต การออกกำลังกาย ด้วยท่าที่ผู้สูงอายุคิดเอง ด้วยท่าร่างย้อนยุค ร่างมาตรฐาน ร่างสรตินชัย ประกอบเพลงย้อนยุค จากการรำออกกำลังกายได้กลายมาเป็นคณะหมอลำรำย้อนยุค ผู้สูงวัย วิทยาสอพัฒนา ซึ่งมีลูกหลานมาร่วมจัดตั้ง และเป็นสมาชิกรำย้อนยุค มีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องประเพณีวัฒนธรรม เรื่องเล่า ความภูมิใจวัยเก่า สอนลูกหลานทำงานฝีมือ เช่น บายศรีสู่ขวัญ ร้องเพลงสรภัญญะ เป็นต้น ลูกหลาน สอน

การใช้เครื่องมือสื่อสาร และคอมพิวเตอร์ในชีวิตประจำวัน ด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรชุมชนร่วมกับอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ได้ปรับปรุงลานออกกำลังกายในหมู่บ้าน จัดหาอุปกรณ์ กำหนดการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่อสุขภาพที่ดีในชุมชน ช่วยกันทำการสุขาภิบาลรอบบ้าน เพื่อให้สะอาด สวยงาม และปลอดภัย ประกาศนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ องค์กรในชุมชนร่วมกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อดูแลผู้สูงอายุ ร่วมกัน มีการเยี่ยมผู้สูงอายุ การส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ มีการจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมสุขภาพ ได้รับการดูแล จาก อบต.ไชยสอ ได้ปรับปรุงระบบบริการสุขภาพในชุมชน โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไชยสอ ได้พัฒนาระบบการตรวจประเมินสุขภาพผู้สูงอายุในประชาชน 60 ปี ขึ้นไป ปีละ 1 ครั้ง จัดทำสมุดบันทึกการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ คนละ 1 เล่มทุกคน พัฒนาศักยภาพ อสม.ให้เป็น อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (care giver) มีการจัดตั้งคลินิกผู้สูงอายุ มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ การให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ทุกครั้งที่มีการประชุมชมรมผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุที่ต้องการมาร่วมแต่ไม่ได้เป็นสมาชิกในชมรม

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ผลการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ได้เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุ และประชาชน ผู้นำ เข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาท รับผิดชอบบริหารจัดการในการพัฒนาชุมชนดูแลผู้สูงอายุของตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลไชยสอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไชยสอ โรงงานน้ำตาลมิตรภูเขียว ร่วมกับ สสส. และ โรงพยาบาลชุมแพ ด้านงบประมาณ ด้านการดำเนินงาน ประสานงาน และ วิทยากรในการให้ความรู้ ได้ร่วมกันวิเคราะห์ชุมชน ร่วมติดตามการดำเนินงาน 1 โครงการ 8 กิจกรรมที่วางไว้ เมื่อพบปัญหา ชุมชนช่วยคิด เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา ทำให้กิจกรรมสามารถดำเนินไปได้ต่อเนื่อง กล่าวโดยสรุป ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ผลการปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานได้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ ด้วยการตรวจสุขภาพ ให้ความรู้ นำทำ

กิจกรรม การออกกำลังกาย การฝึกสมอง พบว่ากลุ่มเป้าหมายให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย และเห็นว่าการดำเนินการแต่ละกิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ และยังพบว่า กิจกรรมช่วยให้ผู้สูงอายุ ไม่ลื้ม ไม่ลืม ไม่ซึมเศร้า กินข้าวอร่อย ดังต่อไปนี้ ไม่ลื้ม คือ มีการออกกำลังกาย ด้วยการบริหารหัวเข่า แขนขา รำผ้าขาวม้า รำวงมาตรฐาน รำศรีนชัย รำวงย้อนยุค พบว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม มีการเคลื่อนไหวที่เร็วขึ้น ลดอาการปวดเมื่อยจากการไถ่ขัดเหยียดกล้ามเนื้อ ไม่ลื้ม คือ มีการ ฝึก จีบ แอล ช่วยฝึกทักษะสมอง ไม่ซึมเศร้า คือ มีการพบปะสังสรรค์ ในชมรม มีกิจกรรมร่วมกันสม่ำเสมอ ทำให้ผู้สูงอายุไม่เหงาเหว มี การส่งเสริมอาชีพ ทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้ ได้เล่าเรื่องราวของตนในอดีต ทำให้รู้สึกภูมิใจ กินข้าวแซบ (อร่อย) คือ การดูแลสุขภาพช่องปาก ดูแลฟัน สอนการแปรงฟัน ตรวจฟันสม่ำเสมอ ทำให้ฟันใช้งานได้ดีขึ้น

การประเมินมาตรฐานสุขภาพอนามัยผู้สูงอายุที่พึงประสงค์ แยกก่อน- หลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า การประเมินสุขภาพร่างกายที่พึงประสงค์ มีผู้ผ่านการประเมิน 23 คน (ร้อยละ 57.5) หลังร่วมกิจกรรม มีผู้ผ่านการประเมินเพิ่มมากขึ้น เป็น 38 คน (ร้อยละ 95.0) การประเมินสุขภาพจิตใจที่พึงประสงค์ มีผู้ผ่านการประเมิน 20 คน (ร้อยละ 50.0) หลังร่วมกิจกรรม มีผู้ผ่านการประเมินเพิ่มมากขึ้น เป็น 40 คน (ร้อยละ 100) การประเมินคัดกรองภาวะซึมเศร้าด้วย คำถาม (2Q) พบผู้มีภาวะซึมเศร้า 8 คน (ร้อยละ 20.0) หลังร่วมกิจกรรม มีผู้ผ่านการประเมินเพิ่มมากขึ้น เป็น 40 คน (ร้อยละ 100) ก่อนร่วมกิจกรรมมีดัชนีมวลกายอยู่ในเกณฑ์ปกติ/หรือรอบเอวอยู่ในเกณฑ์ 29 คน (ร้อยละ 72.5) หลังร่วมกิจกรรมมีรอบเอวดีขึ้น 32 คน (ร้อยละ 80) ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตัวเองและผู้อื่นได้ตามอัตภาพ ทุกคน ด้านพฤติกรรมสุขภาพ ผู้สูงอายุหลังร่วมกิจกรรม มีพฤติกรรมออกกำลังกายสัปดาห์ละ 5 วันครั้งละ 30 นาที/วัน เพิ่มขึ้น จาก 12 คน (ร้อยละ 30.0) เป็น 35 คน (ร้อยละ 87.5) การรับประทานผักผลไม้ หวานจัด อย่างน้อยวันละ 5 เพิ่มมากขึ้น จาก 18 คน (ร้อยละ 45.0) เป็น 30 คน (ร้อยละ 75) มีการดื่มน้ำอย่างน้อย วันละ 8 แก้ว เพิ่มขึ้น จาก 13 คน (ร้อยละ 32.5)

เป็น 36 คน (ร้อยละ 90.0) และเลิกสูบบุหรี่/ยาเส้น เลิกดื่มเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ (เช่น สุรา เบียร์ ยาดองเหล้า) 40 คน (ร้อยละ 100) หลังร่วมกิจกรรม

ส่วนที่ 4 ประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินงานตามรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้ออกแบบสัมภาษณ์ ความพึงพอใจของผู้สูงอายุ โดยได้สอบถามรายบุคคลในวันที่ประเมินกิจกรรมครั้งที่ 2 ผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ร่วมกิจกรรมพบว่า มีความพึงพอใจในระดับดีมาก ต่อรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน ส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมทั้ง 8 กิจกรรม และเห็นว่ารูปแบบนี้มีประโยชน์กับชุมชนและผู้สูงอายุมาก อยากให้ดำเนินการต่อเนื่องไปเรื่อยๆ และอยากให้ผู้บริหารให้การสนับสนุนทั้งด้านนโยบายและงบประมาณอยากให้อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ และอาสาสมัครประจำหมู่บ้านติดตามกระตุ้นผู้สูงอายุให้เข้าร่วมกิจกรรมโดยพร้อมเพรียงกัน

อภิปรายผล

ผลการศึกษารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้าน ไชยสอ ไชยสอ ตำบลไชยสอ อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ตามรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการของ Kemmis and McTaggart (1998) ในครั้งนี้ มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

1. รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้าน ไชยสอ อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ได้แก่ 1) การสร้างเครือข่ายและคณะทำงานเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 2) การส่งเสริมการออกกำลังกายในผู้สูงอายุ 3) การให้ข้อมูลข่าวสาร/ การประชาสัมพันธ์โครงการ 4) การส่งเสริมและพัฒนาด้านจิตใจผู้สูงอายุ 5) การส่งเสริมอาชีพและรายได้แก่ผู้สูงอายุ 6) การให้ความรู้และตรวจคัดกรองสุขภาพเชิงรุกในวันจัดกิจกรรมชมรม 7) การติดต่อประสานงาน 8) การจัดทำข้อตกลงร่วมกัน ในการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษา วิโชติ ผ้าผิวดิ (Papiwdee, 2013) ที่ศึกษาการพัฒนาแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยภาคีผู้สูงอายุในชุมชน

บ้านหนองเสือ ตำบลศรีสุข อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ที่พบว่า รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนประกอบด้วย การจัดกิจกรรมออกกำลังกาย การจัดกิจกรรมเข้าวัดฟังธรรม การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุการให้ความรู้ข่าวสารด้านสุขภาพ การตรวจคัดกรองสุขภาพ การจัดกิจกรรมดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชนการจัดงานวันผู้สูงอายุ การเยี่ยมบ้าน การจัดกิจกรรมจ่ายเบี้ยยังชีพ สอดคล้องในประเด็นของกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ร่วมกันจัดกิจกรรม

2. ผลการพัฒนาแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านไชยสอ ตำบลไชยสอ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น หลังดำเนินการอยู่ในระดับดี สอดคล้องกับการศึกษาของ Booncharoen (2011) ที่ศึกษารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านลุมพุก ตำบลนาดี อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ที่พบว่า หลังดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยบูรณาการร่วมกันระหว่างสถานีอนามัย องค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชนพบว่า อยู่ในระดับดี เนื่องจากเป็นการแก้ไขปัญหาโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันวางแผนดำเนินการ สังเกตการณ์และสะท้อนกลับส่งผลให้สามารถแก้ไขปัญหาได้จริง

3. ผลการวัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ หลังดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชน พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน โดยมีคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับดี สอดคล้องกับการศึกษาของ Papiwdee (2013) ที่ศึกษาการพัฒนาแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยภาคีผู้สูงอายุในชุมชน บ้านหนองเสือ ตำบลศรีสุข อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ที่พบว่า หลังการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีขึ้นกว่าก่อนการพัฒนาโดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกันเนื่องจากประเด็นรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน เป็นกิจกรรมที่เน้นภาคีเครือข่ายภายใต้ความร่วมมือของแกนนำด้านสุขภาพผู้สูงอายุในพื้นที่จึงส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

4. ผลแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานตามรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชน ได้แก่ 1) มีเครือข่ายคณะทำงานเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) การประสานงานของภาคีเครือข่าย 4) ชุมชนมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับการศึกษาของ Apiromonkorn and Saengkaew (2014) ที่พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ 1) ใช้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 2) ความรู้ความเข้าใจในงาน 3) ใช้บริบทของพื้นที่เป็นฐาน 4) ผู้นำกล้าคิดกล้าเปลี่ยน เรียนรู้งาน 5) มีการสื่อสารตลอดเวลาและมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง มีความสอดคล้องกัน 4 ประการ คือ การมีส่วนร่วม ความรู้ความเข้าใจในงาน การสื่อสาร และการติดตาม เนื่องจากทั้ง 4 ปัจจัยเป็นองค์ประกอบหลักในกรดำเนินงานเพื่อการส่งเสริมสุขภาพที่ประสบผลสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

1 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย 1 วงรอบ จึงทำให้การดำเนินการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุยังไม่มีผลการดำเนินการ จึงทำให้ระดับคุณภาพชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ควรมีการศึกษาและพัฒนาในวงรอบ 2, 3 ต่อไป

2 การประชุมกลุ่มย่อย มีข้อเสนอแนะ ควรมีการศึกษาดูงานในพื้นที่อื่นที่ประสบผลสำเร็จในรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อนำแนวทางมาปรับใช้ในพื้นที่

3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม A-I-C เป็นวิธีการที่ช่วยลดช่องว่างของกลุ่มศึกษาวิจัยที่มีความหลากหลาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาด้านอื่นๆ ได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1 ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม A-I-C ในผู้ป่วยกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มผู้พิการในชุมชน

2 ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการขยายผลในหมู่บ้านอื่นที่ยังไม่มีรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

3 ควรรักษาวิจัยเชิงปฏิบัติการในวงรอบที่ 2, 3 และรอบต่อไปโดยกำหนดกลยุทธ์อื่น เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์นอกพื้นที่ และการสรุปและถอดบทเรียน

References

- Apiromonkorn, Y. & Saengkaew, P. (2014). Community health management for the elderly district, Lampang Province. *Journal of Health Promotion and Environmental Health*, 37(1), pp. 89-98. [in Thai]
- Booncharoen, P. (2011). *Health promotion model of the elderly by the participation of Lumb Puk subdistrict Community, district, Surin Province*. The Degree of Master of Public Health. Master Thesis Health Systems Management. Mahasarakram University. [in Thai]
- Buarapa, B. (2015). *The health promotion model of the elderly people by community, Sangko subdistrict, Kutchap district, Udonthani Province*. The Degree of Master of Public Health. Master Thesis Health Systems Management. Mahasarakram University. [in Thai]
- Chaior Subdistrict Administration Organization. (2015). *Basic social development of Chaior subdistrict, Chumphae district*. Khon Kaen Province. [in Thai]
- Department of Health, Ministry of Public Health. (2011). *Operation manual for volunteers of health to care for the elderly at home book (2nd ed.)*. Nonthaburi: Office of the Permanent Secretary for Public Health. [in Thai]
- Health Promotion Hospital Chaior Subdistrict. (2017). *Annual screening of elderly 2017*. Chumphae district, Khon Kaen Province. [in Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). *Elderly statistics of the 2011*. Bangkok Economic and social data. [in Thai]

Papiwdee, W. (2013). *The development of a health promotion model among the elderly by Nongsou village Community Participation in Srisuk subdistrict, Songrong district, Surin Province*. Master Degree of Public Health. Master Thesis Health Systems Management. Mahasarakram University. [in Thai]

Author

Mrs. Kanassanan Songpak

Student of Master of Public Health (Leadership and Innovative Health Management), College of Asian Scholars

179/30 Pachasamosorn Rd., District, Khonkaen 40000

Fax. 043-246539 Tel. 090-0296104 E-mail: jibby.2552@gmail.com

**กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วม
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์
กรณีศึกษา ตำบลห้วยทับนบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์**
**Strategies to Strengthen Community Participation of Local
Administrative Organization: Case Study in Huthamnop Sub-district,
Pakham District, Buriram Province**

**สถาพร วิชัยรัมย์¹ / ประจัน คณะวัน² / วิษณุ ปัญญายงค์³ /
สุธิกิติ์ ฝอดสูงเนิน⁴ / ธัญญรัตน์ พุทธรังษัยชัยชาญ⁵**

Sathaporn Wichairam / Prajan Kanawan / Wisanu Panyayong /

Sutheekit Fodsungnern / Thanyarat Phutthiphongchaichan

¹⁻⁵สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University

Received: November 1, 2018

Revised: February 8, 2019

Accepted: February 14, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษา ตำบลห้วยทับนบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษาการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษา ตำบลห้วยทับนบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษา

ตำบลทูลกระหม่อม อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 24 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง เก็บข้อมูลด้วยการจัดเวทีสาธารณะและการจัดสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบการอุปมาน ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ต้องปลูกพืชเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับสภาพทรัพยากรของพื้นที่ มีการรวมกลุ่มกันจำหน่าย มีกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับผลผลิตพืชผลในพื้นที่ จัดตั้งและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้พึ่งตัวเองได้ ด้านสังคม ต้องสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ตั้งกลุ่มเฝ้าระวังการทำผิดกฎหมาย ให้ปลอดภัยและยาเสพติด ด้านการเมือง ต้องรวมกลุ่มเป็นกลุ่มการเมืองภาคประชาชนให้เข้มแข็ง สร้างความเชื่อมั่นและเคารพสิทธิของประชาชนตามครรลองระบอบประชาธิปไตย ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องปลูกฝังให้คนในชุมชนรู้คุณค่า รักษา ต่อยอดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง สำหรับการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ต้องสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน คือ ทั้งตัวแทนส่วนราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ผู้นำชุมชน และประชาชน ด้วยการดำเนินการด้วยความเข้าใจกันและร่วมมือกันทุกฝ่ายด้วยการกำหนดนโยบาย แผน โครงการ / งาน แต่ละปี แต่ละส่วนอย่างชัดเจน ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ต้องร่วมกันเรียนรู้บริบททั้ง 4 ด้าน ในพื้นที่ของตนเอง หลังจากนั้นให้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ สร้างความรักความสามัคคี จัดหาทุน จัดหางบประมาณจากภาครัฐและเอกชน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมแต่ละด้านที่กำหนดขึ้น ให้บรรลุผลอย่างคุ้มค่า และมีประโยชน์แก่ชุมชนอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การเสริมสร้างความเข้มแข็ง, ชุมชนเข้มแข็ง

Abstract

The objectives of this study were 1) to analyze strategies to strengthen community participation of Local Administrative Organization in Buriram Province, 2) to study the implementation of the strategies, and 3) to give suggestions for strengthening community participation of Local Administrative Organization in Hutamnob Sub-district, Pakham District, Buriram Province in four aspects: economic, social, political, and natural resources and environmental. This qualitative study consisted of target 24 participants selected by using a purposive sampling method. The data were collected by organizing public forums and group discussions, and were analyzed in an inductive form. The results showed the strategies for strengthening the community in four aspects as the following: In the economic aspect, economic crops consistent with the resources' condition of the area should be grown. Community enterprises should be established and empowered as self-reliant community enterprises. In the social aspect, local arts and culture should be carried on to the next generation. A watchdog group of illegal crime should be established in order to keep the community away from gambles and drugs. In the political aspect, public political parties should be strengthened to build trust and respect people's rights in the democratic process. In the natural resources and environmental aspect, people should be seriously cultivated to realize value of natural resources and environment, to maintain, and to benefit from natural resources and environment. For the implementation of the strategy to strengthen the community, all agencies, including central and regional representatives of government agencies, community leaders and public, should participate in setting the policies, plans, projects and annual work of each agency. For the suggestions to strengthen the community, Local Administrative Organization, community leaders and local people must learn the four

aspects together in their own area, then brainstorm and take action to create love and unity, and also to raise the budget from both public and private agencies in order to support each of the tasks. This would lead them to achieve the goal and benefits and to strengthen the community for becoming a strong, wealthy and sustainable community.

Keywords: strategy, strengthening, strong community

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ก่อให้เกิดความสำเร็จทางเศรษฐกิจของประเทศ มีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ยังประสบปัญหาด้านการกระจายรายได้สู่ประชาชนที่ไม่ทั่วถึง และก่อให้เกิดปัญหาด้านต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาด้านครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาสุขภาพจิต อาชญากรรม กระแสบริโภคนิยมเน้นวัตถุนิยม การเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมืองหลวงมากขึ้น รวมทั้งปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนเป็นเหตุให้สังคมอ่อนแอ ทำให้เห็นว่า การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวนั้น ไม่เพียงพอ ดังนั้น เป้าหมายการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จึงได้กำหนดทิศทางการพัฒนาคน การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ประชาคม และเครือข่ายประชาชน ในขณะที่ทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน เป็นรากฐานการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมการรวมตัวของประชาชน องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กร

ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ให้มีการรับรองสถานะอย่างถูกต้อง สามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการดูแลสุขภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ (Office of the National Economics and Social Development Board, 2002: 12) เช่นเดียวกับทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เนื่องจาก “คน” เป็นผู้ได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา (Office of the National Economics and Social Development Board, 2007: 112) ขณะเดียวกันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยและสังคมไทยให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย (Office of the National Economics and Social Development Board, 2012: 156)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ดำเนินการในมิติรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ยึดแนวคิด ทฤษฎี และนโยบายของรัฐบาลเป็นหลักในการพัฒนาเป็นการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง ซึ่งละเลยต่อศักยภาพความสามารถและการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนทั้งในด้านความคิด การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์จากการพัฒนาและการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของประชาชน ยิ่งรัฐบาลพยายามที่จะพัฒนาแต่กลับทำให้ชุมชนอ่อนแอลง จากการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดของการทำให้ทันสมัย (Modernization) ก่อให้เกิดความทันสมัยแก่สังคมและชุมชนหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน โครงสร้างพื้นฐานและบริการ สาธารณะเพิ่มสูงขึ้นอย่างน่าพอใจ ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การศึกษาและการสาธารณสุข เป็นต้น ประชาชนในชุมชนจำเป็นต้องพึ่งพิงข้าราชการของรัฐบาลทั้งในด้านความคิด และการกระทำแบบแผนการผลิตเพื่อการอุปโภคบริโภคภายใน

ครอบครัวอย่างพอเพียง เปลี่ยนไปเป็นการผลิตเพื่อการค้า เงินตรามีบทบาทสำคัญต่อการทำลายล้างคุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่างสิ้นเชิง คนหนุ่มสาวซึ่งเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาชุมชน เดินทางไปทำงานและหารายได้ในเมืองใหญ่ ใช้ชีวิตฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือยแบบสังคมบริโภคนิยม ทั้งลูกหลานไว้กับพ่อแม่ที่แก่เฒ่า ส่งผลให้สถาบันครอบครัวและความเป็นชุมชนอ่อนแอลงตามลำดับ สังคมเต็มไปด้วยชุมชนอ่อนแอ และเกิดความล่มสลายทั้งชุมชนเมืองและชนบท (Chareonwongsak, 2002: 96) ทั้งนี้ ยังไม่มีรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งทุนทางสังคมอื่นๆ ในการแก้ไขปัญหาและความต้องการในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ ในเขตพื้นที่ตำบลหูทำนบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ และศึกษาการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และเพื่อเป็นประโยชน์ในการเสนอทางเลือกให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่ยังอยู่ในสภาพอ่อนแอ ให้ได้มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์ของชุมชนที่ได้รับการพัฒนาความเข้มแข็งไปสู่การพัฒนาชุมชนของตนเองไปสู่ความเข้มแข็งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษา ตำบลหูทำนบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อศึกษาการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษาดำบลหูก้านบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษาดำบลหูก้านบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาคั้งนี้ มีจำนวน 24 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้รู้ (Key informants) และผู้ปฏิบัติ (Casual informants) ในเขตตำบลหูก้านบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถให้ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างลึกซึ้งที่สุด เป็นผู้ที่มิพบทบทเข้าไปมีส่วนร่วมหรือพัฒนาชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) ผู้แทนภาครัฐ จำนวน 3 คน คือ ผู้บริหารหรือปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ด้านเกษตรตำบล 2) ผู้นำชุมชนและตัวแทนของประชาชน จำนวน 21 คน คือ กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำกลุ่มอาชีพในชุมชนตำบลหูก้านบ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการจัดเวทีสาธารณะและวิธีการจัดสนทนากลุ่ม (Focused group discussion) ซึ่งมีเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 แบบฟอร์มที่กำหนดขึ้นจากแนวคิดการวิเคราะห์แบบ SWOT (SWOT analysis) เพื่อประเมินปัจจัยภายใน ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) และปัจจัยภายนอก ได้แก่ โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ของชุมชนในกิจกรรมทั้งหมด 4 ด้าน อาทิ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม

ด้านการเมือง และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการจัดเวทีสาธารณะ ในช่วงเช้า 09:00-12:00 น. ซึ่งรวมกลุ่มเป้าหมายทั้ง 24 คน มีวิทยากร 2 คน เป็นผู้ซักถามประเด็นต่างๆ ที่จะป็นข้อมูลแต่ละด้านจากกลุ่มผู้ร่วมประชุมทีละคน ส่วนในช่วง 13:00-16:00 น. จัดการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่มละ 12 คน มีวิทยากรกลุ่มละ 1 คน คอยซักถามประเด็นที่จะเป็นประโยชน์แต่ละด้านทั้ง 4 ด้าน จนครบทุกคน ทุกประเด็นตามวัตถุประสงค์ และนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.2 อุปกรณ์ที่ใช้เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล อาทิ เครื่องบันทึกเสียงและบันทึกวิดีโอ กล้องถ่ายภาพ สมุดบันทึก ดินสอ ปากกา กระดาษ A4 กระดาษฟลิปชาร์ต ปากกาเคมี และอุปกรณ์การอำนวยความสะดวกอื่นๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยจากแหล่งข้อมูลดังนี้

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่มีทฤษฎี แนวคิดที่สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับหัวข้อกลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษางานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่มีอยู่ก่อน เอกสารราชการเกี่ยวกับการประชุมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่ตำบลห้วยทับ อำเภอบะคำ จังหวัดนรียรมย์ และเอกสารวิชาการ จากทางอินเทอร์เน็ต โดยข้อมูลที่ได้จากทางอินเทอร์เน็ตที่สามารถค้นคว้ามาได้จากเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (Thailis)

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมโดยใช้วิธีการจัดเวทีสาธารณะและการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.2.1 ขั้นตอนการเตรียมการ

3.2.1.1 คณะผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อทำหนังสือส่งถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคูหาตำบล เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการขอเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1.2 ประสานงานขอความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน ในเขตตำบลคูหาตำบล อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์

3.2.1.3 จัดเตรียมหัวข้อหรือประเด็นการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) เพื่อประเมินปัจจัยภายใน ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) และปัจจัยภายนอก ได้แก่ โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ในกิจกรรมของชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2.1.4 วางแผนการประชุม เวลา สถานที่ ขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินงาน

3.2.1.5 เตรียมคณะทำงาน สำหรับเป็นผู้นำการประชุม

3.2.1.6 จัดเตรียมวิทยากร

3.2.1.7 จัดเตรียมการประเมินผล

3.2.2 ขั้นตอนการดำเนินงาน

3.2.2.1 ประสานงานกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการแจ้งเป็นหนังสือราชการให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทราบถึงกำหนดการ วัน เวลา และสถานที่ในการจัดประชุม

3.2.2.2 ชี้แจงทำความเข้าใจกับทีมงานผู้ดำเนินการจัดประชุม โดยการแบ่งบทบาทของผู้ดำเนินการจัดประชุม เช่น ผู้ดำเนินการประชุมหลัก ผู้ช่วยดำเนินการประชุม วิทยากร ผู้จัดบันทึกและผู้สังเกตการณ์

3.2.2.3 ดำเนินการจัดเวทีสาธารณะและการสนทนากลุ่ม (Focused Group Discussion) ร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้เทคนิค SWOT (SWOT analysis) เพื่อประเมินปัจจัยภายใน ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) และปัจจัยภายนอก ได้แก่ โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ในราย

ประเด็นทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้าน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2.2.4 การบันทึกข้อมูลโดยการบันทึกลงในแบบสักระยะ
ข้อมูลเชิงกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ อีกทั้งใช้เครื่องมือบันทึกเสียง และบันทึกเป็นวิดีโอ

3.2.2.5 ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลและ
สรุปผลดำเนินการทั้งหมดโดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่ใช้ใน
กระบวนการจัดประชุมหรือการสนทนากลุ่ม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย
วิธีการเชิงคุณภาพ โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากข้อมูลที่ได้จาก
การจัดเวทีสาธารณะและการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับกลุ่มเป้าหมาย
ด้วยการใช้เทคนิค SWOT (SWOT analysis) สังเคราะห์ข้อมูลและตีความข้อมูลเพื่อ
นำมาตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การศึกษาวิเคราะห์กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมี
ส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษา ตำบลหูทำนบ
อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

1.1 ปัจจัยภายใน (Internal factors)

1.1.1 จุดแข็ง (Strengths)

1) องค์กรบริหารส่วนตำบลหูทำนบ มีอำนาจหน้าที่เป็นของ
ตนเอง สามารถออกกฎระเบียบข้อบังคับตำบล เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการ
มีส่วนร่วมและจัดตั้งองค์กรชุมชนของประชาชนในกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม
ด้านการเมือง และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนในชุมชน

2) แผนพัฒนาสามปีเป็นเครื่องมือช่วยให้้องค์การบริหารส่วน
ตำบลหูทำนบ สามารถนำมาตัดสินใจกำหนดแนวทางการดำเนินงานและใช้ทรัพยากร

การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทับเนียง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

3) มีแนวทางในการจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากร ด้านต่าง ๆ ในการดำเนินงานเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามความต้องการของประชาชน

4) องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทับเนียง เป็นองค์กรสำหรับประชาชนได้ใช้กลไกการมีส่วนร่วมในทางการเมืองตามที่กฎหมายกำหนด

5) มีบุคลากรที่เป็นบุคคลในท้องถิ่น บางคนมีความเข้าใจถึงสถานะแวดล้อมและความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น สามารถส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชนให้เหมาะสมกับสถานะแวดล้อมของท้องถิ่น ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6) มีทรัพยากร เครื่องมือและมีระบบฐานข้อมูลสำคัญในพื้นที่

7) องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทับเนียง สามารถติดต่อประสานขอความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา

1.1.2 จุดอ่อน (Weaknesses)

1) งบประมาณที่ได้รับจากการจัดสรรเพื่อดำเนินงาน ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีจำกัด

2) การติดต่อ ประสานงาน กับหน่วยงานของรัฐที่ยึดกฎเกณฑ์ตามลำดับขั้นหรือตามการแบ่งส่วนราชการ ทำให้การขอความร่วมมือค่อนข้างล่าช้า

3) บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทับเนียง ขาดทักษะและไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มองค์กรชุมชนหรือประชาชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) บุคลากรหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน มักจะมองว่าชุมชนล้มสลายและขาดการมีส่วนร่วมและไม่สามารถพัฒนาให้กลับมาเข้มแข็งได้ จึงละเลยที่จะชักจูงประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

4) องค์การบริหารส่วนตำบลหุทำนบ ยังถูกรอปรำจากระบบราชการหรือแนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบเดิม

5) ขาดการสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มองค์กรชุมชนและท้องถิ่นต่าง ๆ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสถาบันการเงิน ซึ่งสามารถดำเนินการอย่างบูรณาการ

1.2 ปัจจัยภายนอก (External factors)

1.2.1 โอกาส (Opportunities)

1) การมีรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหลายเรื่อง อาทิ ตามมาตรา 57 (1) รัฐต้องอนุรักษ์ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงาม จัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับการทำกิจกรรม โดยต้องส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย มาตรา 57 (2) รัฐต้องอนุรักษ์คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ด้วย มาตรา 74 รัฐต้องจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ หรือ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพลูกจ้างและนายจ้างที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม และมาตรา 78 รัฐต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริต รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้น

2) มินนโยบายการพัฒนาประเทศไทยภายใต้โมเดล “ประเทศไทย 4.0” ที่เปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยี

ใช้แนวทางสานพลังประชารัฐ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน วิชาการ ประชาชน สถาบันศึกษาและสถาบันวิจัยต่างๆ พร้อมทั้ง มีโครงสร้างด้านการสื่อสาร และโทรคมนาคมที่มีคุณภาพ สามารถเชื่อมโยงทุกภาคส่วนได้

3) เทคโนโลยีที่ทันสมัยในปัจจุบัน สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เช่น การสร้างระบบข้อมูลสารสนเทศขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

1.1.2.2 อุปสรรค (Threats)

1) รัฐบาลที่เน้นการรวมอำนาจในปัจจุบัน ส่งผลให้การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมหรือการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็น องค์กรชุมชนหรือภาคประชาชน ในรูปแบบต่างๆ อาจไม่มีอิสระในการรวมกลุ่มหรือ จัดตั้งองค์กร

2) การถูกกำหนดกรอบและรูปแบบในการดำเนินงาน ที่เป็น ระบบสั่งการจากบนลงล่าง ทำให้้องค์การบริหารส่วนตำบลทันทาบ ไม่มีอิสระในการ ดำเนินงานที่สอดคล้องต่อความต้องการของชุมชน

3) การสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มองค์กรของชุมชนตามลักษณะ ประเด็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หากมีผู้นำ ชุมชนที่เกิดจากการแต่งตั้งตามกฎหมายหรือเป็นทางการ มักไม่มีลักษณะเป็นผู้นำ ธรรมชาติที่เกิดจากการยอมรับของประชาชนในชุมชน อาจเป็นการสร้างกลุ่มอำนาจ ขึ้นมาคู่กับคณะกรรมการหมู่บ้าน

4) ความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้้องค์การบริหารส่วนตำบลทันทาบ ปรับตัวไม่ทันและเสียโอกาสที่จะใช้ ประโยชน์จากความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน

5) ความเจริญทางวัตถุ และสภาพการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบและรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มกำลังสำคัญของท้องถิ่นที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งต่อไปได้ในอนาคต

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์การบริหารส่วนตำบล หูท้านบ ตำบลหูท้านบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเทคนิค SWOT (SWOT analysis) และนำมาสู่การวิเคราะห์กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษา ตำบลหูท้านบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ดังนี้

1.1 ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ กลยุทธ์การเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มอาชีพ เพื่อยกระดับเป็นวิสาหกิจชุมชน

1.2 ด้านสังคม ได้แก่ กลยุทธ์การส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมชุมชน นำไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

1.3 ด้านการเมือง ได้แก่ กลยุทธ์การสนับสนุนให้องค์กรภาคประชาชน รวมตัวกันเพื่อเคลื่อนไหวในกรณีมีแนวโน้มว่าการบริหารงานของรัฐจะกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ

1.4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กลยุทธ์สร้างความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. การศึกษาการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษา ตำบลหูท้านบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

2.1 ด้านเศรษฐกิจ

กลยุทธ์การเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มอาชีพ เพื่อยกระดับเป็นวิสาหกิจชุมชน การนำไปปฏิบัติ คือ 1) สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มรูปแบบต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มข้าวหอมมะลิอินทรีย์ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ 2) พัฒนาระบบ

การบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน ด้วยการจัดฝึกอบรม ศึกษาดูงานด้านการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการและการตลาด 3) ผลักดันกลุ่มอาชีพให้เป็นกลุ่มที่มีกฎหมายรองรับ โดยการผลักดันให้จดทะเบียนจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน

2.2 ด้านสังคม

กลยุทธ์การส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมชุมชนนำไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง การนำไปปฏิบัติ คือ 1) การสร้างกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมตามเทศกาล 2) เชื่อมโยงบทบาทระหว่างบ้าน สถาบันศาสนา โรงเรียน ถ่ายทอดความรู้สึกรักหวัด ความเชื่อและขนบประเพณีผ่านพิธีกรรมของท้องถิ่น

2.3 ด้านการเมือง

กลยุทธ์การส่งเสริมประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น โดยเน้นการรวมกลุ่มเป็นสภาองค์กรชุมชน การนำไปปฏิบัติ คือ 1) ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มและประกาศเป็นองค์กรชุมชนด้านการเมือง ให้องค์กรชุมชนเป็นกระบอกเสียงเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ 2) ผลักดันกลุ่มองค์กรชุมชนด้านการเมือง ให้เป็นองค์กรชุมชนที่มีกฎหมายรองรับ เช่น สภาองค์กรชุมชนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

2.4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การนำไปปฏิบัติ คือ 1) ส่งเสริมการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อเป็นกลไกในการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทับ 2) สมาชิกในองค์กรชุมชน ร่วมกันกำหนดกติกาและระเบียบขององค์กรชุมชน ระดมสมาชิกในชุมชนเข้าสู่กลุ่มด้วยความสมัครใจ และการจัดทำแผนของชุมชนร่วมกัน

3. การศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษา ตำบลห้วยทับ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

3.1 ด้านเศรษฐกิจ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหุทำนบ ควรส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาครัฐ พร้อมทั้งเชื่อมโยงการค้าการลงทุนระหว่างเศรษฐกิจชุมชนกับวิสาหกิจขนาดกลางและหรือวิสาหกิจขนาดใหญ่ ทั้งนี้ ควรจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า รวมถึงการโฆษณาและประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อต่าง ๆ ของชุมชน

3.2 ด้านสังคม ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลหุทำนบ ควรเป็นผู้หนุนเสริมศักยภาพชุมชนอำนวยความสะดวกให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง และเพิ่มบทบาทในการดำเนินการและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น รวมทั้ง ควรนำแผนชุมชนมาประกอบการจัดสรรงบประมาณการพัฒนาท้องถิ่นและผลักดันการดำเนินงานภายใต้แผนชุมชนให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม

3.3 ด้านการเมือง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลหุทำนบ ควรส่งเสริมให้เวทีปรึกษาหารือสาธารณะเป็นวัฒนธรรมการตัดสินใจการจัดการชุมชนท้องถิ่น รวมทั้ง ควรใช้องค์กรชุมชนด้านการเมืองที่จัดตั้งขึ้น เชื่อมโยงกับกลุ่มที่มีปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลหุทำนบ ควรส่งเสริมกลุ่มองค์กรของชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดทำกฎเกณฑ์และกติกาที่ทุกฝ่ายในชุมชนเห็นพ้องต้องกันโดยใช้ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิม มาจัดการแก้ปัญหาที่ดิน แบบไม่ต้องพึ่งเอกสารสิทธิ์ใด ๆ ในกรณีที่การดำเนินการเรียกร้องเอกสารสิทธิ์ที่ดินไม่ยังดำเนินการไม่สำเร็จ

อภิปรายผล

กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กรณีศึกษา ตำบลหุทำนบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสรุปและอภิปรายผล เป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ

กลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มอาชีพ เพื่อยกระดับเป็นวิสาหกิจชุมชน การนำไปปฏิบัติ คือ 1) สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มรูปแบบต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มข้าวหอมมะลิอินทรีย์ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ 2) พัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน ด้วยการจัดฝึกอบรม ศึกษางานด้านการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ และการตลาด 3) ผลักดันกลุ่มอาชีพให้เป็นกลุ่มที่มีกฎหมายรองรับ โดยการผลักดันให้จดทะเบียนจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากตำบลห้วยส้ม มีต้นทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ แรงงาน/ทรัพยากรมนุษย์ สมาชิกในชุมชนเป็นทั้งเจ้าของวัตถุดิบเป็นแรงงาน เป็นผู้ผลิต และเป็นผู้บริโภค รวมถึงทุนทางกายภาพ ดังนั้น จึงควรผลักดันกลุ่มอาชีพให้เป็นกลุ่มที่มีกฎหมายรองรับตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เนื่องจากเป็นกฎหมายที่มีการรับรองการรวมกลุ่มหรือกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaayasri (2009: Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านผาหม้อ ตำบลห้วยส้ม อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า ผลการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หลังจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนแล้ว ครอบครัวของสมาชิกกลุ่ม มีสภาพการเงินที่คล่องตัวขึ้น คนในชุมชนมีอาชีพเสริมไม่ต้องไปทำงานในต่างจังหวัด ทำให้คนในชุมชนและครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น และมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ความสนใจ กระทั่งได้รับใบประกาศนียบัตรมากมาย ซึ่งเป็นสิ่งรับประกันคุณภาพมาตรฐานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2. ด้านสังคม

กลยุทธ์การส่งเสริมกระบวนการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม การนำไปปฏิบัติ คือ 1) การจัดประชุมผู้บริหาร กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อม และวางแผนการดำเนินงาน การประชาสัมพันธ์โครงการจัดทำแผนชุมชน

แบบมีส่วนร่วมและให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ 2) ดำเนินการจัดทำแผนชุมชนของทุกหมู่บ้านโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ปฏิบัติการตามแผนชุมชนเชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นและแผนอื่นๆ ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกในชุมชนมักไม่กล้าแสดงความต้องการ ทำให้การนำข้อมูลความต้องการของสมาชิกในชุมชน ไม่ถูกระบุไว้ในแผนพัฒนาสามปี ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการและงบประมาณที่จะนำมาส่งเสริมให้กิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ทางชุมชน ดังนั้น การส่งเสริมการกระบวนการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม จะทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลหุท่าบงได้รับทราบถึงความต้องการของประชาชนในด้านสังคมอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ Puangngam (2010: 211) กล่าวว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางด้านสังคม และมิติทางด้านวัฒนธรรม

2.3 ด้านการเมือง

กลยุทธ์ที่ 1 การส่งเสริมประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น โดยเน้นการรวมกลุ่มเป็นสภาองค์กรชุมชน การนำไปปฏิบัติ คือ

- 1) ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มและประกาศเป็นองค์กรชุมชนด้านการเมือง ใช้อำนาจชุมชนเป็นกระบอกเสียงเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ 2) ผลักดันกลุ่มองค์กรชุมชนด้านการเมือง ให้เป็นองค์กรชุมชนที่มีกฎหมายรองรับ เช่น สภาองค์กรชุมชนตำบล ตามตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกในชุมชนตื่นตัวทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่สมาชิกในชุมชนได้ตระหนักแล้วว่า การจัดสรรผลประโยชน์ผ่านนโยบายของรัฐบาลชุดต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อชีวิตของเขาทั้งในด้านที่ดีขึ้นหรือแย่ลง สอดคล้องกับแนวคิดของ Suttijaree (2001: 410) ซึ่งกล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจของประชาชนเพื่อให้มี

อิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

2.4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์การแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วม การนำไปปฏิบัติ คือ 1) ด้านทรัพยากรน้ำ จัดกระบวนการปริกษาหารือและหาข้อตกลงของการจัดสรรน้ำร่วมกันระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ กลุ่มองค์กรชุมชน และเอกชน 2) ด้านที่ดิน ใช้กลไกองค์กรชุมชนเรียกร้องให้รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก้ไขปัญหาดำเนินการเรื่องเอกสารสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ให้ถูกต้อง 3) การจัดเก็บขยะมูลฝอย ส่งเสริมกิจกรรมการจัดการมูลฝอยโดยชุมชนโดยใช้หลักการ 3Rs การลด การเกิดมูลฝอย (Reduction) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำมาเปลี่ยนแปลงสภาพกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ทั้งนี้ เนื่องจาก ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนนุทانب เช่น ทรัพยากรน้ำ มีปัญหาน้ำมีสารปนเปื้อนที่มาจากการใช้สารพิษทางการเกษตรและทรัพยากรดิน มีปัญหาการถือครองที่ดินหรือการบุกรุกที่ดินของรัฐทั้งที่เป็นพื้นที่ป่าไม้และที่สาธารณะประโยชน์ ดังนั้น จึงต้องมีการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wiraphanphong (2017: 222-226) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนคลองลัดมะยม แขวงบางระมาดเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า กระบวนการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชน มีทรัพยากรร่วมที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ 1) ทรัพยากรน้ำ ได้แก่ ลำคลองต่าง ๆ และ 2) ทรัพยากรดิน ได้แก่ พื้นที่ของคนในชุมชนที่นำมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งมีกระบวนการที่สำคัญ คือ การออกแบบกติกาในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชนการออกแบบกติกาในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชน โดยได้ทำข้อตกลงกับชาวบ้านก่อนที่จะเริ่มดำเนินการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมทั้งทรัพยากรน้ำและดิน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ควรนำไปประยุกต์ใช้ในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านเศรษฐกิจ คือ กลยุทธ์การเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มอาชีพเพื่อยกระดับเป็นวิสาหกิจชุมชน ควรนำไปปฏิบัติโดยการสนับสนุนกลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มข้าวหอมมะลินิทรีย์ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ ให้เป็นกลุ่มที่มีกฎหมายรองรับเพื่อได้รับสิทธิจากการเป็นวิสาหกิจชุมชน เช่น มีสิทธิได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนตามที่คณะกรรมการฯ กำหนดและตรงกับความต้องการของชุมชน

1.2 ด้านสังคม คือ กลยุทธ์การส่งเสริมการกระบวนการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้านได้รับทราบถึงความต้องการของประชาชนในด้านสังคมอย่างแท้จริง

1.3 ด้านการเมือง คือ กลยุทธ์การส่งเสริมประชาชนให้มีส่วนร่วมทางการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น โดยเน้นการรวมกลุ่มเป็นสภาองค์กรชุมชน เพื่อสามารถมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

1.4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ กลยุทธ์การแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ควรนำไปปฏิบัติโดยการจัดการกระบวนการปรึกษาหารือและหาข้อตกลงของการจัดสรรน้ำร่วมกันระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ กลุ่มองค์กรชุมชน และเอกชน อาจมีการจัดการกระบวนการปรึกษาหารือในช่วงที่เหมาะสมกับช่วงเวลาการใช้น้ำในแต่ละปี สำหรับปัญหาด้านที่ดิน ควรใช้กลไกองค์กรชุมชนเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก้ไขปัญหา ดำเนินการเรื่องเอกสารสิทธิที่ดินในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ให้ถูกต้อง

2. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลหุทำนบ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ควรดำเนินการอย่างบูรณาการทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กลไกของกลุ่มองค์กรชุมชนประสานการดำเนินงานที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนโดยตรง เช่น การจัดสรรทรัพยากรน้ำและที่ดินทำกิน นอกจากนี้ในส่วนของการองค์ความรู้ใหม่ทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การนำมาประยุกต์ใช้ในชุมชน ควรประสานกับองค์กรภาคเอกชน หรือสถาบันทางการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากลยุทธ์การเสริมความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ ในชุมชนอื่น ๆ ที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกัน เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาครั้งนี้

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งด้วยตนเอง เช่น ปัจจัยผู้นำชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับทุนทางสังคมของชุมชน

References

- Chareonwongsak, K. (2002). *Creative thinking*. Bangkok: Success Media. [in Thai]
- Chaiyasri, C. (2009). *Development tactics of community enterprise of agricultural group of Phakong village, Huaysom sub-district, Phukradueng district, Loei province*. Mater of Arts in Project Management and Evaluation. Loei: Loei Rajabhat University. [in Thai]
- Office of the National Economics and Social Development Board. (2002). *The ninth national economic and social development plan (2002-2006)*. Bangkok: Office of the Prime Minister. [in Thai]
- _____. (2007). *The tenth national economic and social development plan (2007-2011)*. Bangkok: Office of the Prime Minister. [in Thai]

- _____. (2012). *The eleventh national economic and social development plan (2012-2016)*. Bangkok: Office of the prime minister. [in Thai]
- Puangngam, K. (2010). *Community and local self-governance*. Bangkok: Porpit printing. [in Thai]
- Suttijaree, J. (2001). *Public participation politics and governments people constitution*. Bangkok: V.J. printing. [in Thai]
- Wiraphanphong, A. (2017). Common pool Resources in community: The case of Klongladmayom community, Bangramat, Talingchan, Bangkok. *Political Science Review Journal*, 4(2), pp. 222-226. [in Thai]

Authors

Assistant Professor Dr. Sathaporn Wichairam

Tel.: 083-383-7581 E-mail: pj8989@hotmail.com

Associate Professor Prajan Kanawan

Tel.: 083-966-9993 E-mail: kanewanthanyarat@gmail.com

Dr. Wisanu Panyayong

Tel.: 061-153-9551 E-mail: Wisanu.p12@gmail.com

Dr.Sutheekit Fodsungnern

Tel.: 085-754-0992 E-mail: Sutheekitbru@gmail.com

Assistant Professor Dr.Thanyarat Phutthiphongchaichan

Tel.: 094-746-1565 E-mail: kanewanthanyarat@gmail.com

Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University

439 Jira Rd., Muang District, Buriram Province 31000

แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5

Guidelines for Strengthening the Operations of Provincial Police

Region 5 Saving and Credit Cooperative

ปฏิกราษณ์ คุณภู¹ / ธนกร สิริสุคันธา² / สุรัชชัย กังวล³

Patikaraj Khunphu / Thanakorn Sirisugandha / Surachai Kungwon

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Ph.D. Student, Program in Management, Faculty of Management Science,

Lampang Rajabhat University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Assoc. Prof. Dr., Program in Management, Faculty of Management Science,

Lampang Rajabhat University

³ รองศาสตราจารย์ ดร. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

Assoc. Prof. Dr., Program in Management, Faculty of Economics, Maejo University

Received: November 8, 2018

Revised: January 28, 2019

Accepted: February 4, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นของสมาชิกต่อนโยบายการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการและความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 2) ศึกษาอิทธิพลของนโยบายการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่มีต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 และ 3) ศึกษาแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่างคือ สมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 จำนวน 405 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 18 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านนโยบาย มีระดับความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 3.37 รองลงมา คือ ด้านความเข้มแข็ง ด้านการบริหารจัดการและด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07, 2.92 และ 2.82 ตามลำดับ 2) ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความเข้มแข็งมากที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการ ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความเข้มแข็งมากที่สุดคือ ด้านนโยบาย และตัวแปรที่มีอิทธิพลรวมต่อความเข้มแข็งมากที่สุดคือ ด้านการบริหารจัดการ และ 3) แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์นั้น มีอยู่ 5 แนวทาง ซึ่งต้องให้ความสำคัญมาก คือ (1) แนวทางด้านการบริหารจัดการ (2) แนวทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (3) แนวทางด้านการมีส่วนร่วม (4) แนวทางด้านนโยบายและการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และ (5) แนวทางด้านการดำเนินงานสู่ความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5

คำสำคัญ: ความเข้มแข็ง, สหกรณ์, การมีส่วนร่วม

Abstract

This research aimed to study 1) levels of opinions of members towards the policy, participation, administration and strengths of Provincial Police Region 5 Saving and Credit Cooperative, 2) the influence of policy, participation, administration on strengths of Provincial Police Region 5 Saving and Credit Cooperative, and 3) a guideline for strengthening Provincial Police Region 5 Saving and Credit Cooperative. The study employed a mixed method research in which the quantitative research method consisted of a sample group of 405 members of Provincial Police Region 5 Saving and Credit Cooperative, and the in-depth interview of 18 persons was employed for the qualitative research method.

The research findings revealed that 1) policy had the highest level of opinion with the highest averaged of 3.37, followed by strengths, administration and

participation with the means of 3.07, 2.92 and 2.82, respectively. 2) The variable with the highest direct influence on strengths was administration; the variable with the highest indirect influence on strength was policy, and the variable with the highest influence on strengths was administration. And 3) the guideline for strengthening of the credit cooperative consisted of five crucial ways as follows: (1) administration, (2) human resource management, (3) participation, (4) policy and creation of competitiveness, and (5) how to operate towards strengths of Provincial Police Region 5.

Keywords: strengths, cooperative, participation

บทนำ

สหกรณ์เป็นองค์กรธุรกิจอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานอาศัยความซื่อสัตย์สุจริตและเสียสละ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เอาเปรียบและเบียดเบียนกัน และให้รู้จักช่วยเหลือตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Muchima, 2007) ในสภาพสังคมปัจจุบันผู้คนส่วนใหญ่ในโลกยังต้องต่อสู้เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีงานทำ ครอบครัวมีความสุข ผู้คนที่ทำงานเชิงสังคมมองเห็นว่าสหกรณ์เป็นกลไกหนึ่งที่จะเข้ามาขับเคลื่อนประเด็นเหล่านี้ได้ การที่จะรณรงค์เรื่องการสหกรณ์อย่างจริงจัง เพื่อเป็นรูปแบบให้กลุ่มอื่นเดินตาม เพื่อยกระดับการรับรู้ของสาธารณชนให้มากขึ้น ให้ผู้คนเข้าใจว่าสหกรณ์สามารถลดระดับความยากจน การมีงานทำ การพัฒนาสังคมอย่างบูรณาการ เพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของมนุษยชาติ (Hatchawanit & Chalapirom, 2011)

สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจแห่งชาติ ได้จัดตั้งขึ้นตามคำสั่ง (ตร.ที่ 1379/251 ลงวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2519) โดยอธิบดีกรมตำรวจ ณ ขณะนั้น คือ พล.ต.อ. ศรีสุข มหิทรเทพ สั่งการหน่วยราชการระดับกองบังคับการขึ้นไป ในการบริหารส่วนกลาง

และทุกกองกำกับการ ในส่วนราชการบริหารส่วนภูมิภาคดำเนินการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ขึ้นเพื่อสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการจัดตั้งสหกรณ์ในขณะนั้น เพื่อช่วยเหลือข้าราชการตำรวจให้มีการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามหลักการสหกรณ์ด้วยการร่วมกันดำเนินธุรกิจส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ร่วมมือกับทางราชการ สนับสนุนสหกรณ์แห่งประเทศไทยและสหกรณ์อื่นเพื่อส่งเสริมและปรับปรุงกิจการของสหกรณ์ดำเนินธุรกิจหรือกิจการอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจแห่งชาติจำกัด (Cooperative Savings Region 5, 2015)

ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของสมาชิก ส่งผลให้สหกรณ์ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ขาดความเข้มแข็งในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ ผู้บริหารจึงต้องหาแนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้สหกรณ์สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ และเพื่อให้เกิดความได้เปรียบของธุรกิจที่มีคุณลักษณะโดดเด่นเหนือคู่แข่ง (Porter, 1980: 145) โดยสามารถสังเกตได้จากปัญหาในเรื่องการบริหารจัดการในสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 ได้แก่ปัญหาสมาชิกไม่มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารสหกรณ์ นิยมยึดติดกับระบบอุปถัมภ์ จึงทำให้มีปัญหาในการปรับเปลี่ยนอุปนิสัยเมื่อมีการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการสหกรณ์ (Cooperative Savings Region 5, 2015)

ดังนั้น จึงสามารถสรุปปัญหาเป็น 3 ประเด็นใหญ่ คือ (1) ปัญหาและข้อจำกัดจากนโยบายและการส่งเสริมของรัฐ (2) ปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการภายในของสหกรณ์เอง ทั้งจากฝ่ายบริหาร ฝ่ายจัดการ และ (3) ปัญหาจากตัวสมาชิกสหกรณ์ขาดการมีส่วนร่วมและขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการ เช่น ปัญหาด้านบุคลากรของสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินงานขาดทักษะในการบริหารเชิงธุรกิจ ขาดการร่วมคิดร่วมทำ เป็นต้น ดังนั้น สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 ยังต้องมีการพัฒนาเรื่องผลการดำเนินงานให้ดีขึ้น เพื่อจะก้าวเข้าสู่ความเข้มแข็งเป็นที่พึ่งของสมาชิก ซึ่ง

หมายถึงสามารถดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจรภาค 5 ได้ นั่น ผู้ส่งเสริมหรือภาครัฐต้องมีแนวทางในการส่งเสริมสหกรณ์ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งจะส่งผลต่อความเข้มแข็งในการดำเนินงานของสหกรณ์ (Tracey, Mark & Lim, 1999: 411-428)

สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจรภาค 5 ได้คำนึงถึงการเป็น “องค์กรเข้มแข็ง” คือ การเป็นองค์กรที่มีศักยภาพมีความรักความสามัคคีจึงรักภักดีต่อองค์กร ใฝ่เรียนรู้มุ่งพัฒนาตนเองให้มีพลังความคิด พลังสติปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองได้ในทุกด้านรู้จักวางแผนจัดการทรัพยากรแก้ไขปัญหาต่างๆในองค์กรได้ด้วยตนเองทุกคนมุ่งหวังประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน องค์กรมีเสถียรภาพและมีสันติสุข ซึ่งลักษณะของ “องค์กรเข้มแข็ง” มีดังนี้ (1) สมาชิกขององค์กรมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและองค์กรที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง (2) สมาชิกขององค์กรพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและองค์กร (3) มีกระบวนการขององค์กรที่ส่งผลให้มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิธีการขับเคลื่อน โดยผู้นำองค์กร ในลักษณะเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกทั้งมวลเข้ามามีส่วนร่วม มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ (4) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ขององค์กร กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาขององค์กรผ่านกระบวนการขององค์กรหรือของรัฐ (5) สมาชิกขององค์กรเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการขององค์กร (6) มีแผนขององค์กรที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกๆ ด้านขององค์กร ที่มุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกทุกคน และหวังการพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืน (7) การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้องค์กรสามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุด ไม่ใช่ว่าพึ่งพาตลอดไป (8) มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาอาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชน ท้องถิ่น ภาครัฐราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน (9) เป็นองค์กรการเรียนรู้ และ (10) เป็นองค์กรที่

รู้จักจัดการตนเอง สามารถดำเนินการวางแผน การจัดองค์กร การจัดการและลงมือดำเนินการตามแผนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของสมาชิก ด้านนโยบาย ด้านการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการ และด้านความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของนโยบาย การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่มีต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5
3. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 จำนวน 9 สหกรณ์ มีสมาชิกรวมทั้งหมด 16,027 คน (Cooperative Savings Cooperative Region 5, 2015: 19) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 376 คน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 แต่ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) จำนวน 9 สหกรณ์ ๆ ละ 45 คน รวมเป็น 405 คน
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 18 คน โดยได้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือ คณะกรรมการบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 และกลุ่มที่ 2 คือ หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจที่ดูแล กำกับสหกรณ์ เช่น สหกรณ์จังหวัด ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) โดยรวบรวมข้อมูลจากรายงานที่เป็นเอกสารและสิ่งพิมพ์ ตลอดจนข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Internet) ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในประเด็นความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 และแบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวข้องกับแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview)

การทดสอบเครื่องมือ

1. โดยการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ตรวจสอบค่าความสอดคล้อง (Item-objective congruency : IOC) ซึ่งผลของการตรวจสอบความตรงโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การวิจัยได้ค่า IOC เท่ากับ 0.875

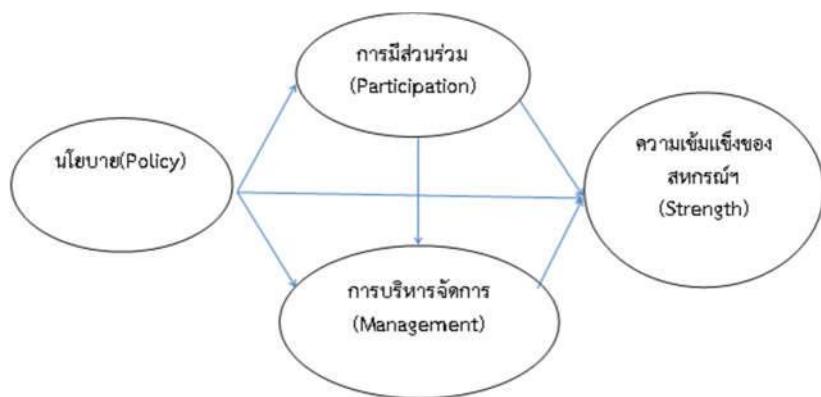
2. โดยใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) แบบ Combrash's Alpha โดยใช้ข้อคำถามที่มีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 และภาพรวมของแบบสอบถามทั้งฉบับที่มีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป ถือว่าเชื่อถือได้ค่อนข้างสูง (Prasitratasin, 2000) จากการทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่นผลรวมทั้งหมดได้ค่าเท่ากับ 0.956 ซึ่งถือว่าเชื่อถือได้ จึงนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. การศึกษาระดับความคิดเห็นของสมาชิกก่อนนโยบาย การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการและความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ได้แก่ การแจกแจง

ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD)

2. โดยการใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) โดยการวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) ด้วยเทคนิคการใช้หลักการค่าประมาณค่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood: ML) ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรว่ามีผลต่อตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด ซึ่งมีรูปแบบโมเดลเส้นทางของตัวแปร แสดงดัง ภาพที่ 1

ภาพที่ 1: แบบจำลองการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (Path analysis) ของตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแบบสมการมาตรวัดตัวแปรแฝงภายในและภายนอกทั้ง 4 ตัว ได้แก่ 1) ด้านนโยบาย (Policy) 2) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) 3) ด้านการบริหารจัดการ (Management) และ 4) ความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 (Strength)

ตัวแบบสมการโครงสร้างหรือการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร (Structural Equation Modeling: SEM) เป็นการทดสอบสมมติฐานที่เขียนขึ้นในเชิงทฤษฎีที่กำหนดขึ้น ประกอบด้วยตัวแปรต้นและตัวแปรตามจำนวนหนึ่ง โดยตัวแปรนั้นไม่เป็นอิสระจากกันต่างมีความสัมพันธ์ร่วมกัน ไม่นากเกินไป และทฤษฎีกำหนดไว้เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์เชิงสาเหตุเพื่ออธิบายถึงผลลัพธ์ทางตรงและผลกระทบทางอ้อม ซึ่งมีการวิเคราะห์ที่มีการควบคุมค่าความแปรปรวนระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามในกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งในรูปแบบเชิงทฤษฎี (Vanitbuncha, 2013)

ตัวแบบสมการ โครงสร้างในรูปแบบทั่วไป คือ เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในงานวิจัยจะพบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันและมีความซับซ้อน ทำให้การสร้างตัวแบบเชิงสาเหตุสำหรับการสร้างตัวแบบสมการ โครงสร้าง (Structural equation modeling: SEM) รูปแบบสมการคือ ในเมื่อ 1) ตัวแปรแฝงภายใน (Exogenous; = η) เป็นตัวแปรตามในสมการเดียว 2) ตัวแปรแฝงภายนอก (Endogenous; = ξ) เป็นตัวแปรอิสระในทุกสมการ 3) B : อิทธิพลทางตรงของตัวแปรบนตัวแปรอื่น ๆ 4) : อิทธิพลทางตรงของตัวแปรบนตัวแปร และ 5) = zeta: ความคลาดเคลื่อนของโครงสร้างการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในตัวแบบโครงสร้างตามสมมติฐานในการวิจัย เพื่อทดสอบรูปแบบที่ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับรูปแบบทางทฤษฎี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดการพิสูจน์สมมติฐานการวิจัยทั้งหมด ซึ่งได้แสดงค่าสถิติแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Standardized Regression Weights) ค่า t-Value และ p-Value และนำค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (S.E.) ค่า t-Value หรือ Critical Ratio (C.R.) และค่า Square Multiple Correlation ที่ได้จากการผลการวิเคราะห์ ให้เป็นตัวแบบโครงสร้างของการวิจัย ซึ่งจะแสดงค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปร โดยการประเมินความสอดคล้องของตัวแบบ (Evaluation the Data-Model Fit) ค่าสถิติที่ใช้ในการตรวจสอบความพอเหมาะพอดีของตัวแบบเชิงประจักษ์กับตัวแบบทางทฤษฎี ค่า p-Value ต้องมี

นัยสำคัญทางสถิติ (Significant: Sig.) คือ มีค่ามากกว่า 0.05 ซึ่งเมื่อตรวจสอบแล้วว่าตัวแบบเชิงประจักษ์กับตัวแบบทางทฤษฎี มีความสอดคล้องกันพอดี ซึ่งจะต้องตรวจสอบค่าสถิติ ได้แก่ 1) Chi-square Probability Level: CMIN-p2) Relative Chi-square: CMIN/df3) Goodness of Fit Index: GFI และ4) Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA ซึ่งสามารถสรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ดังนี้ (Sinjaru, 2012)

2.1 Chi-square Probability Level: CMIN-p เพื่อตรวจสอบค่าความน่าจะเป็นของไคสแควร์ ซึ่งจะต้องไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เกณฑ์ $p > .05$ การพิจารณา คือ ค่า p ต้องมากกว่า 0.05 และค่า p ยิ่งมากยิ่งดี

2.2 Relative Chi-square: CMIN/df เพื่อตรวจสอบว่าตัวแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เกณฑ์ค่าต้อง < 3 การพิจารณา คือ ค่า CMIN/df ต้องน้อยกว่า 3 และค่า CMIN/df เข้าใกล้ 0 ยิ่งดี

2.3 Goodness of Fit index: GFI เพื่อวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบโดยมีค่าระหว่าง 0-1.00 เกณฑ์ค่าต้อง > 0.90 การพิจารณา คือ ค่า GFI ต้องมากกว่า 0.90 และ ค่า GFI เข้าใกล้ 1 ยิ่งดี

2.4 Root Mean Square Error of Approximation : RMSEA เพื่อบอกค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแบบในรูปของรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณค่าระหว่าง 0-1.00 เกณฑ์ค่าต้อง < 0.08 การพิจารณา คือ ค่า RMSEA ต้องน้อยกว่า 0.08 และค่า RMSEA เข้าใกล้ 0 ยิ่งดี

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative analysis) วิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปข้อมูลจากเนื้อหาที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ในประเด็นแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 กลุ่มเป้าหมายผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 18 ท่าน โดยนำข้อมูลที่ได้รับมาถอดเทปบันทึกเสียงแล้วทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สร้างข้อสรุปประเด็นความคิดเห็นต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในการสัมภาษณ์เชิงลึกทุกประเด็นที่สำคัญ

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ระดับความคิดเห็นของนโยบาย การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการ และความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นในภาพรวมของปัจจัยต่างๆ ในแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดนั้นได้แก่ ด้านนโยบาย รองลงมา คือ ด้านความเข้มแข็ง ด้านการบริหารจัดการและด้านการมีส่วนร่วม เท่ากับ 3.28 3.07 2.92 และ 2.82 ตามลำดับ ซึ่งระดับความคิดเห็นในภาพรวมของปัจจัยต่างๆ เท่ากับ 3.02 อยู่ในระดับปานกลาง เท่ากัน แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

ระดับความคิดเห็นในภาพรวมของปัจจัยต่างๆ

ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น		
	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D	แปลผล
1. ด้านนโยบาย	3.28	.511	ปานกลาง
2. ด้านการมีส่วนร่วม	2.82	.548	ปานกลาง
3. ด้านการบริหารจัดการ	2.92	.471	ปานกลาง
4. ด้านความเข้มแข็ง	3.07	.426	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.02	.404	ปานกลาง

ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า นโยบายในการดำเนินงานของสหกรณ์มีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากผู้บริหารสหกรณ์และสมาชิกส่วนใหญ่เป็นข้าราชการตำรวจ มีระบบการบริหารจัดการแบบราชการ มีสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน

ส่วนที่ 2 แบบจำลองสมการ โครงสร้างอิทธิพลของนโยบาย การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่มีต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานการวิจัยไว้ 2 ข้อ คือ 1) การทดสอบสมมุติฐานของโมเดล เพื่อการทดสอบว่าโมเดลเส้นทางที่สร้างขึ้นตามทฤษฎีมีความสอดคล้องกับข้อมูลจริงหรือไม่ และ 2) แยกตามเส้นทางของแต่ละตัวแปร ได้ 6 สมมุติฐานย่อย ได้แก่ 1) H1 = นโยบาย (Policy) มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็ง (Strength) ของสหกรณ์ 2) H2 = การมีส่วนร่วม (Participation) มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็ง (Strength) ของสหกรณ์ 3) H3 = การบริหารจัดการ (Management) มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็ง (Strength) ของสหกรณ์ 4) H4 = นโยบาย (Policy) มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม (Participation) ของสมาชิกสหกรณ์ 5) H5 = นโยบาย (Policy) มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการ (Management) ของสหกรณ์ และ 6) H6 = การมีส่วนร่วม (Participation) มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการ (Management) ของสหกรณ์หรือไม่ ผลจากการวิจัย พบว่า

1. ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลเต็มรูปแบบที่ผ่านการตกแต่งแล้วนั้น มีเส้นทางที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อยู่ 5 เส้นทาง ได้แก่ 1) ตัวแปรด้านนโยบายกับด้านการมีส่วนร่วม (Participation <--- Policy) 2) ตัวแปรด้านนโยบายกับด้านการบริหารจัดการ (Management <--- Policy) 3) ตัวแปรด้านการมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการ (Management <--- Participation) 4) ตัวแปรด้านการบริหารจัดการกับด้านความเข้มแข็ง (Strength <--- Management) และ 5) ตัวแปรด้านการมีส่วนร่วมกับด้านความเข้มแข็ง (Strength <--- Participation) ส่วนคู่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอื่นๆ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น จึงสามารถนำค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของแต่ละสมการโครงสร้างมาเขียนเส้นทางของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ผ่านการตกแต่งแบบความสัมพันธ์ให้เป็นแบบจำลองที่ประหยัด (Parsimonious Model) เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความสัมพันธ์ที่ดีที่สุด ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2: รูปแบบโมเดลเส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ผ่านการปรับ โมเดล

Ch-square = 3.0, Chi-square/df = 3.0, df = 1, p = .081,

GFI = .996, CFI = .998, RMR = .003, RMSEA = .071

หมายเหตุ: ** p < 0.01

จากภาพที่ 2 สะท้อนให้เห็นว่า ตัวแปรใดบ้างที่มีคู่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหรือตัวแปรใดบ้างมีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (ความเข้มแข็งของสหกรณ์ฯ) ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งพบว่าตัวแปรด้านนโยบาย (Policy) ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์ฯ ซึ่งไม่สอดคล้องกับ Phacum (2012) ที่พบว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายสวัสดิการออมทรัพย์ไปปฏิบัติ ซึ่งการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด การติดต่อสื่อสารอยู่ในระดับมาก ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการติดต่อสื่อสารและการใช้ทรัพยากรที่ถูกต้องมีส่วนช่วยให้การทำงานประสบผลสำเร็จตามนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับสูง ส่วนตัวแปรการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลต่อความเข้มแข็ง ในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งมีค่าเท่ากับ -.187 นั้น สะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ตำรวจภูธรภาค 5 ส่งผลต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 18.70 และค่าสถิติมีเครื่องหมายติดลบ แสดงถึงทิศทางตรงกันข้าม หมายความว่า ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของสมาชิกลดน้อยลง ขาดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักอุดมการณ์สหกรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kuneoy (2016) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมไม่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน ไม่มีนัยสำคัญ

ทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.060 ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วมมีอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานน้อยมาก แต่การมีส่วนร่วมมีอิทธิพลทางอ้อมจากการจัดการเชิงกลยุทธ์ ผ่านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม จึงส่งผลผ่านการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันต่อผลการดำเนินงานตามลำดับ

2. การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล (Measures of the model fit) พบว่า โมเดลตัวแบบเชิงประจักษ์กับตัวแบบทางทฤษฎี (โมเดลต้นแบบ) มีความสอดคล้องกัน ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินโมเดล ดังนี้ 1) ค่า Chi-square Probability Level: CMIN-p เท่ากับ .081 2) Relative Chi-square: CMIN/df เท่ากับ 3.0 และ 3) Goodness of Fit Index: GFI เท่ากับ .996 4) Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA เท่ากับ .071

3. ผลการคำนวณอิทธิพลทางตรง (Direct effect) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect) และผลรวมอิทธิพล (Total effect)

ตารางที่ 2

ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และผลรวมอิทธิพลระหว่างตัวแปร

ตัวแปรตาม	อิทธิพล (Effects)	ตัวแปรทำนาย		
		ด้านนโยบาย (Policy)	ด้านการมีส่วนร่วม (Participation)	ด้านการบริหารจัดการ (Management)
ด้านความ เข้มแข็ง (Strength)	Direct Effect	-	-.187	.767
	Indirect Effect	.378	.348	-
	Total Effect	.378	.261	.767

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาผลรวมอิทธิพล (Total Effect) พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์ตำรวจภูธรภาค 5 มีอยู่ 3 ตัวแปร คือ ด้านนโยบาย (Policy) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และการบริหารจัดการ (Management) โดยมีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ .378 .261 และ .767 ตามลำดับ (อิทธิพลทางตรงบวกอิทธิพลทางอ้อม) ซึ่งตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรง คือ ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และการบริหารจัดการ (Management) มีค่าเท่ากับ -.187 และ .767 ตามลำดับ และตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อม คือ ด้านนโยบาย (Policy) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) มีค่าเท่ากับ .378 และ .348 ตามลำดับ ดังนั้น ผลงานวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการ (Management) มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งมากที่สุด เพราะเป็นการให้ความสำคัญกับ การวางแผน การจัดองค์กร การชั้นนำ และการควบคุม ส่วนการมีส่วนร่วม (Participation) มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็ง (Strength) ในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งมีค่าเท่ากับ -.187 นั้น สะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ตำรวจภูธรภาค 5 ส่งผลต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 18.70 และค่าสถิติมีเครื่องหมายติดลบ แสดงถึงทิศทางตรงกันข้าม หมายความว่า ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของสมาชิกลดน้อยลง ขาดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักอุดมการณ์สหกรณ์

การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ค่าที่คำนวณได้จากผลการวิจัย คือ P มีค่าเท่ากับ 0.081 ($P > 0.05$) แสดงว่ายอมรับสมมติฐานเพราะตัวแบบมีความกลมกลืนสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสมมติฐานข้อที่ 2 จากผลการวิจัย พบว่า

H1 พบว่า นโยบายไม่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์ฯ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ -.093 และค่า P-Value เท่ากับ .081 ไม่สนับสนุนตามสมมติฐาน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สรุปว่า ปฏิเสธสมมติฐาน

H2 พบว่า การมีส่วนร่วมมีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์ฯ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ -.187** สนับสนุนตามสมมติฐาน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สรุปว่า ยอมรับสมมติฐาน

H3 พบว่า การบริหารจัดการมีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์ฯ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .767** สนับสนุนตามสมมุติฐาน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สรุปว่า ยอมรับสมมุติฐาน

H4 พบว่า นโยบายมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ฯ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .651** สนับสนุนตามสมมุติฐาน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สรุปว่า ยอมรับสมมุติฐาน

H5 พบว่า นโยบายมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการของสหกรณ์ฯ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .271** สนับสนุนตามสมมุติฐาน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สรุปว่า ยอมรับสมมุติฐาน

H6 พบว่า การมีส่วนร่วมมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการของสหกรณ์ฯ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .584** สนับสนุนตามสมมุติฐาน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สรุปว่า ยอมรับสมมุติฐาน

ส่วนที่ 3 แนวทางด้านการบริหารจัดการของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5

แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 ได้แบ่งไว้ตั้งแต่ต้นออกเป็น จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 คือ คณะกรรมการบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 และกลุ่มที่ 2 คือ หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจที่ดูแล กำกับสหกรณ์ควรมีแนวทางในการดำเนินงานอันนำไปสู่ความเข้มแข็ง สามารถสรุปประเด็นใหญ่ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

3.1 แนวทางด้านการบริหารจัดการของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรภาค 5 เช่น กลุ่มที่ 1 สหกรณ์ต้องมีการกำหนดแผนปฏิบัติงานประจำปีที่ชัดเจน กลุ่มที่ 2 สหกรณ์ต้องมีการศึกษานโยบาย ขอบประมาณของรัฐบาล เอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พ.ร.บ. กฏ ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นต้น ก่อนการวางแผนเพื่อบริหารจัดการสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี ของ Dacharin (2005) ที่กล่าวว่า หน้าที่

การจัดการของผู้บริหาร ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดองค์กร 3) การสั่งการ และการชี้นำ และ 4) การประเมินผลและควบคุม

3.2 แนวทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ ดำรงยุทธภาค 5 เช่น กลุ่มที่ 1 สหกรณ์นั้นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือ คน (ผู้บริหาร และสมาชิกสหกรณ์) ต้องยกระดับความรู้ให้เพิ่มมากขึ้น กลุ่มที่ 2 สหกรณ์ต้องมีการกำหนดนโยบายในการจัดทำแผนและพัฒนานุเคราะห์อย่างต่อเนื่องอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ Hirunratsame (2013) ที่ได้กล่าวไว้ว่า คน หรือมนุษย์ ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นทรัพยากรประเภทหนึ่งที่จะต้องใช้ในการจัดการและเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับทรัพยากรทั้งหมดที่จำเป็น ซึ่งอาจเรียกได้ว่า เป็นทรัพยากรที่เป็นทุนที่มีคุณค่าและให้ผลตอบแทน

3.3 แนวทางด้านการมีส่วนร่วมของสหกรณ์ออมทรัพย์ดำรงยุทธภาค 5 เช่น กลุ่มที่ 1 สหกรณ์ต้องสร้างความร่วมมือของคนในสหกรณ์ ไม่ว่าจะเป็นสมาชิก คณะกรรมการ ตลอดจนพนักงานเจ้าหน้าที่ กลุ่มที่ 2 สหกรณ์ต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการคัดเลือกผู้บริหารสหกรณ์ (กรรมการ) อย่างถูกต้อง โปร่งใส สอดคล้องกับ Pattarawat (2006) ที่กล่าวว่า ความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย (1) สมาชิก ในฐานะผู้ควบคุมสหกรณ์ โดยจะใช้บทบาทหน้าที่ในที่ประชุมใหญ่ สมาชิกเพื่อกำหนดนโยบาย เลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการ แก้ไข ข้อบังคับ ตลอดจนรับทราบผลการดำเนินงานของสหกรณ์ (2) คณะกรรมการ ดำเนินการ ในฐานะฝ่ายอำนวยการ จะมีหน้าที่ในการอำนวยการ/กำกับดูแล การดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นไปตามนโยบายของที่ประชุมใหญ่สมาชิก และ ตามที่ได้รับมอบอำนาจจากที่ประชุมใหญ่ ภายใต้กรอบของกฎหมายและข้อบังคับ สหกรณ์ และ (3) ฝ่ายการจัดการ ซึ่งประกอบด้วยผู้จัดการ และพนักงานสหกรณ์ มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานภายใต้กรอบของระเบียบ กรอบดำเนินการ และคำสั่ง

3.4 แนวทางด้านนโยบายและการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของ สหกรณ์ออมทรัพย์ดำรงยุทธภาค 5 เช่น กลุ่มที่ 1 สหกรณ์ต้องกำหนดนโยบายใน

การสร้างแรงบันดาลใจให้แก่สมาชิก จะส่งผลให้สมาชิกมีความร่วมในการดำเนินการ สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในการดำเนินการของสหกรณ์ กลุ่มที่ 2 สหกรณ์ต้องมีการกำหนดนโยบายในการหาแหล่งทุนภายนอกที่เสียอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อนำมาให้สินเชื่อแก่สมาชิกในอัตราดอกเบี้ยที่เป็นธรรมซึ่งสอดคล้องกับ Sabah, Laith and Manar (2012, 192-204) กล่าวว่า ความสามารถหลัก เช่น การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ความร่วมมือ และการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากร มีผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันและประสิทธิภาพขององค์กร

3.5 แนวทางด้านการดำเนินงานสู่ความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ ดำรงจตุรภาค 5 เช่น กลุ่มที่ 1 สหกรณ์ต้องมีการกำหนดแผนหรือกลยุทธ์ การสร้างโอกาสให้การดำเนินงานเหนือคู่แข่ง กลุ่มที่ 2 สหกรณ์ควรวางแผนและปรัษาการดำเนินงานกับสหกรณ์จังหวัดอย่างสม่ำเสมอ เพราะสหกรณ์จังหวัดมีบทบาทหน้าที่ในการควบคุมและกำกับดูแล การดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี Dacharin (2005) ที่กล่าวว่า หน้าที่การจัดการของผู้บริหาร ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดองค์กร 3) การสั่งการและการขึ้นนำ และ 4) การประเมินผลและควบคุม

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีข้อค้นพบที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์อย่างมากอยู่หลายประการ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการพัฒนาสหกรณ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมสหกรณ์ ควรให้ความสำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการให้มากยิ่งขึ้น จัดสัมมนา ฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับ การวางแผน การจัดองค์กร การขึ้นนำ และการควบคุม เนื่องจากโมเดลการวิจัยที่พบว่า ตัวแปรการบริหารจัดการมีอิทธิพลโดยรวมต่อความเข้มแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์ดำรงจตุรภาค 5 มากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยควรดำเนินการวิจัยทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กันเพื่อตรวจสอบ พิสูจน์หรือคัดค้านตัวแบบความเข้มแข็งของสหกรณ์ซ้ำอีกครั้งหนึ่งในพื้นที่ดำเนินการอื่นๆ ดังนั้น ผู้วิจัยหรือผู้ที่สนใจควรรักษาถึงตัวแปรอื่นๆ เข้ามาเพิ่มเติมในสมการ เพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาสหกรณ์และเสริมสร้างความเข้มแข็งยั่งยืนให้สหกรณ์และชุมชนต่อไป

References

- Cooperative Savings Cooperative Region 5. (2015). *Annual report on cooperative savings*, Provincial Police 5, pp. 19. [in Thai]
- Cooperative Savings Cooperative Region 5. (2015) *Annual report on savings cooperatives*, Provincial Police 5, pp. 57. [in Thai]
- Dacharin, P. (2005). *Executive director*, (2nd edition). managerial page 141. [in Thai]
- Hatchwanit, D., Charapirum B. (2011). *University of the Thai Chamber of Commerce*, 31(2), pp. 99 - 113. [in Thai]
- Hirunrassame, P. (2013). *Knowledge of the concept of cooperative management development*. Bangkok: Agricultural Cooperative Federation of Thailand. [in Thai]
- Krejcie, R.V. & Morgan D.W. (1970). "Determining ample size for research activities". *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), pp. 607-610.
- Kunyue, N. (2016). *Development of a causal relationship model of factors influencing the performance. Of agricultural cooperatives in Thailand*. Graduate School of Management Science Lampang Rajabhat University. [in Thai]

- Matchima, P. (2007). *Knowledge of cooperative*. Bangkok: Agricultural Cooperative Federation of Thailand. [in Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2012). *The report analyzes the economic, social and cultural factors that support the strong community*. Bangkok: Government Research Report Bureau of Information: [in Thai]
- Patravat, J. (2006). *Driving the development of cooperative and fair trade*. pp. 1-3. Retrieve on 30 October 2016 from <https://1th.me/Orm0> [in Thai]
- Porter, M. E. (1980). *Competitive strategic*. New York: Free Press.
- Phaakam, N. (2012) *Factors effecting the success of implementing the savings policy: A Case Study of Savings Cooperative Aircraft Command Unit, Yothin Co., Ltd. Srinakharinwirot University Bangkok*. [in Thai]
- Sabah, A. Laith, A. & Manar, J. (2012). Effect of core competence on competitive advantage and organizational performance. *International Journal of Business and Management*, 7(1), pp. 192-204.
- Sinlajaru, T. (2012). *Research and analysis of statistical data with SPSS and AMOS* (13th edition). Bangkok, Thailand. [in Thai]
- Tracey, M., Mark, A. V. & Lim, J. S. (1999). Manufacturing technology and strategy formulation: keys to enhancing competitiveness and improving performance. *Journal of Operations Management*, 17, pp. 411-428.
- Vanitbuncha, K. (2012). *Advanced statistics analysis with SPSS for Windows*. Bangkok: Tammasarn. [in Thai]

Author

Mr. Patikaraj Khunphu

Doctor of Philosophy Management, Lampang Rajabhat University

Lampang Rajabhat University, Mueang District, Lampang Province,

Thailand, 52100

Fax: 0-5423-7345 Tel.: Email: kun40282@gmail.com

การบริหารการเงินชุมชนระดับดีเด่น บ้านเหล่าใหญ่

ตำบลวัฒนา อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร

Financial Management of Outstanding Communities in Ban Laoyai, Wathana Sub-district, Songdao District, Sakon Nakhon Province

ปิยะวดี ยอดนา¹ / ชนินทร์ วะสินนท์² / ละมัย ร่มเย็น³ / ปภัสสร เขียวปัญญา⁴

Piyawadee Yodna / Chanin Vaseenonta / Lamai Romyen /

Paphatsaun Thianpanya

¹สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Development Administration Program, Faculty of Management Science,

Sakon Nakhon Rajabhat University

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Faculty of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Faculty of Humanities and Social Science, Sakon Nakhon Rajabhat University

⁴นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Received: June 29, 2019
Revised: August 20, 2019
Accepted: August 21, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารการเงินชุมชนระดับดีเด่นของบ้านเหล่าใหญ่ ตำบลวัฒนา อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลหลัก 11 คน ผลการวิจัยพบว่า การบริหาร

การเงินชุมชนบ้านเหล่าใหญ่ ตำบลวัฒนา อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร เป็นสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนระดับดีเด่นแห่งแรกของจังหวัดสกลนคร มีการบริหารการเงินชุมชนเป็น 2 ลักษณะ คือ การบริหารที่เป็นไปตามกรอบนโยบายภาครัฐโดยรวมกลุ่มกองทุนการเงินต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เข้ามาเป็นสมาชิกของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน เรียกว่า การบริหารการเงินชุมชนแบบบูรณาการ และการบริหารเป็นไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เรียกว่า การบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ ซึ่งการบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ มี 2 ลักษณะ ได้แก่ การบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ด้านการดำเนินงานของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน และการบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน

คำสำคัญ: การบริหาร, การเงิน, ชุมชน

Abstract

This study aimed to investigate the outstanding community financial management of Ban Laoyai Wathana sub-district, Songdao district, Sakon Nakhon province using a qualitative research method. Data were collected from in-depth interviews, and participatory and non-participatory observation, and the obtained data were analyzed for content. The research tool was a semi-structured interview form. There were 11 main informants. The study findings of revealed that Ban Laoyai which was the first outstanding institution for community financial management of Sakon Nakhon province. Two types of community financial management were found. Type 1 was the management in accordance with the state policy framework. This type included the various financial fund groups in the community, who were encouraged to be members of the institution of community funding management. It is

called integrated community finance management. Type 2 was the management based on the situation that occurred in the community, which is called situational community finance management. This second type was composed of two kinds: One was situational community finance management in the aspect of operations of the community funding management institution. And the other was situational community finance management in the aspect of the factors affecting success of community funding management institution.

Keywords: management, finance, community

บทนำ

หน่วยงานภาครัฐได้มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนผ่านโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้ ลดปัญหาความยากจน และปัญหาหนี้สิน โครงการที่สำคัญได้แก่ โครงการกองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) และโครงการกองทุนพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านและชุมชนเมือง (SML) และโครงการอื่น ๆ หลังจากมีการขับเคลื่อนโครงการกองทุนต่าง ๆ แล้ว ทำให้ประชาชนยังคงมีหนี้สินซ้ำซ้อน เพราะความหลากหลายของกองทุน กรมการพัฒนาชุมชนจึงมีแนวคิดในการจัดตั้งสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาการเป็นหนี้ของประชาชน โดยเฉพาะหนี้ครัวเรือน โดยมีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้างหนี้ให้เหลือหนี้เพียง 1 สัญญา และมีรูปแบบการบริหารการเงินในชุมชน โดยให้กลุ่มองค์กรมีความเป็นเอกภาพ มีการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชน (Department of community development, 2009)

บ้านเหล่าใหญ่ ตำบลพัฒนา อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่เป้าหมายให้มีการจัดตั้งสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนขึ้น สาเหตุเนื่องจากบ้านเหล่าใหญ่มีผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และมีทุนชุมชนที่มีศักยภาพ ได้แก่ แหล่ง

ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งน้ำและป่าชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มอาชีพ กองทุนการเงินชุมชน แหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันการศึกษา ศูนย์สารสนเทศชุมชนฐานชุมชน สำนักปฏิบัติธรรม และธุรกิจชุมชน (Tasakhon, 2017) ดังนั้น กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้ดำเนินการจัดตั้งสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบ้านเหล่าใหญ่ขึ้น โดยเริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดรูปแบบการบริหารให้เป็นไปตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐที่กำหนดไว้ เรียกว่า การบริหารการเงินชุมชนแบบบูรณาการ แต่บ้านเหล่าใหญ่มีแนวคิดว่าการดำเนินการตามรูปแบบของหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ครอบคลุม เพราะรูปแบบการบริหารการเงินชุมชนจะต้องขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน บ้านเหล่าใหญ่จึงได้สร้างระบบการบริหารการเงินชุมชนขึ้นเองโดยการรวมพลังของคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการบริหารการเงินชุมชนให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เรียกว่า การบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ (Fiedler, 1967) โดยที่บ้านเหล่าใหญ่ได้ใช้วิธีการบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์เป็นแห่งแรกของจังหวัดสกลนครจนประสบความสำเร็จ (Department of community development, 2017) สามารถพัฒนาตนเองตามระบบมาตรฐานงานชุมชนผ่านในระดับ 3 (ระดับก้าวหน้าหรือระดับดีเด่น) ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเพื่อถอดบทเรียนเกี่ยวกับการบริหารการเงินชุมชนในระดับดีเด่นของบ้านเหล่าใหญ่ ตำบลพัฒนา อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร ว่ามีลักษณะการบริหารอย่างไร และมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จอย่างไร เพื่อเป็นแหล่งฐานข้อมูลองค์ความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของชุมชนอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารการเงินชุมชนในระดับดีเอนบ้านเหล่าใหญ่ ตำบลพัฒนา อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเลือกเจาะจงพื้นที่บ้านเหล่าใหญ่ ตำบลวัฒนา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสตูลนคร เป็นพื้นที่เป้าหมายที่มีการจัดตั้งกองทุนการเงินชุมชนขึ้น ชื่อ “สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน” ภายใต้การกำกับดูแลของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และเป็นพื้นที่ที่ผ่านมาตรฐานการพัฒนาดตนเองในระดับ 3 (ระดับก้าวหน้าหรือระดับดีเด่น)

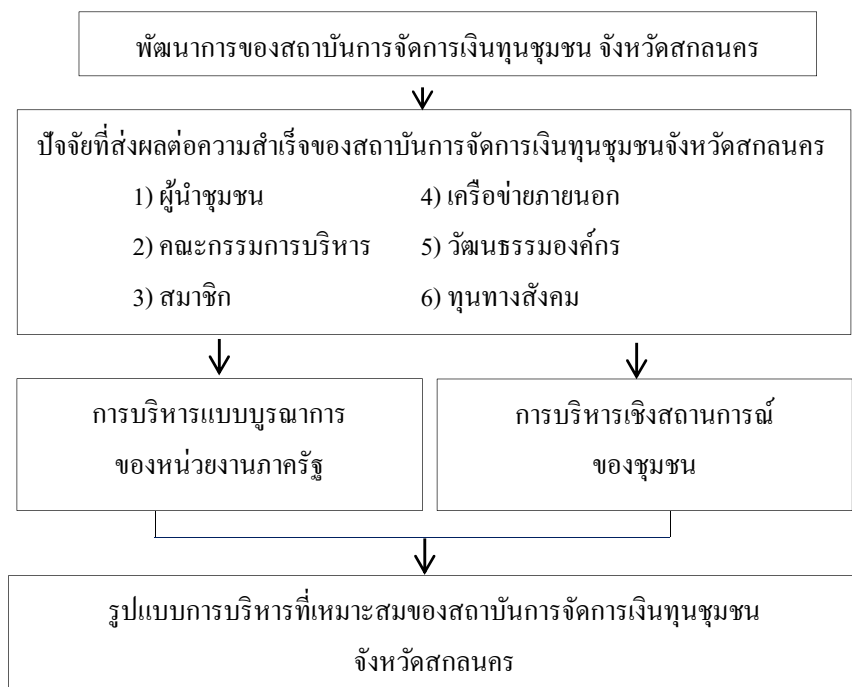
กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารการเงินชุมชนทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 11 คน ประกอบด้วยพัฒนาการจังหวัดสตูลนคร จำนวน 1 คน หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดสตูลนคร จำนวน 1 คน นักวิชาการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดสตูลนคร จำนวน 2 คน พัฒนาการอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสตูลนคร จำนวน 1 คน ผู้นำชุมชนตำบลวัฒนา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสตูลนคร จำนวน 1 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลวัฒนา จำนวน 1 คน ประธานกรรมการบริหารสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบ้านเหล่าใหญ่ ตำบลวัฒนา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสตูลนคร จำนวน 1 คน และคณะกรรมการบริหารของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบ้านเหล่าใหญ่ ตำบลวัฒนา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสตูลนครจำนวน 3 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย บทความ และข้อมูลชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย จากนั้น จึงนำไปสร้างเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก และจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการบริหารการเงินชุมชน

การตรวจสอบข้อมูลได้ทำการตรวจสอบข้อมูลจากการลงพื้นที่เพื่อให้ได้ความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ ได้ทำการคืนข้อมูลให้ชุมชน เพื่อยืนยันความถูกต้องสมบูรณ์อีกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามแล้วนำมาวิเคราะห์โดยนำข้อมูลมาจัดระเบียบเป็นหมวดหมู่เพื่อดูความสัมพันธ์ว่ามีการเชื่อมโยงกันอย่างไร (Bernard, 1994: 360) ตีความ ให้ความหมาย และสรุปความ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการบริหารการเงินชุมชนในระดับดีเด่น บ้านเหล่าใหญ่ ตำบลวัฒนา อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร พบว่า การบริหารการเงินชุมชนของบ้านเหล่า

ใหญ่ มี 2 ลักษณะ คือ 1) การบริหารเป็นไปตามกรอบนโยบายภาครัฐ ที่เรียกว่า การบริหารการเงินชุมชนแบบบูรณาการ และลักษณะที่ 2) การบริหารเป็นไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เรียกว่า การบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การบริหารการเงินชุมชนแบบบูรณาการ

ลักษณะการบริหารการเงินชุมชนแบบบูรณาการ เกิดจากการรวมกลุ่มกองทุนการเงินต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) กลุ่มกองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) กลุ่มยางพารา กลุ่มผู้จ้างข้าว กลุ่มผู้ใช้น้ำ และกลุ่มปื๋ย โดยที่ภาครัฐได้กำหนดแนวทางการบริหารไว้ (Department of community development, 2014) คือ สมาชิกต้องเป็นกลุ่ม/องค์กรการเงินชุมชนเท่านั้น ไม่รับสมัครสมาชิกรายบุคคล ไม่มีกิจกรรมการรับฝากเงิน คณะกรรมการบริหารต้องมาจากตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ และสมาชิกที่เป็นครัวเรือนต้องสังกัดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แล้วจึงมาปรับโครงสร้างนี้กับสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนเพื่อให้เหลือหนึ่งเพียง 1 สัญญาเท่านั้น

บ้านเหล่าใหญ่ได้ดำเนินงานตามกรอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ แต่คนในชุมชนเห็นว่าการดำเนินงานตามกรอบนโยบายภาครัฐเพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ เพราะตามกรอบของหน่วยงานภาครัฐนั้นสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนเป็นเพียงเครื่องมือทางการเงินที่แก้ไขปัญหาหนี้สินเท่านั้น แต่ความเป็นจริงคนในชุมชนที่มีหนี้สิน ต้องมีภาระหาเงินมาใช้หนี้สิน ความสามารถในการใช้หนี้สินเกิดจากความสามารถในการสร้างรายได้ มาจากการมีอาชีพทำกินที่ต้องใช้เงินในการลงทุน ดังนั้น จึงต้องมีแหล่งเงินทุนที่สามารถให้กู้ยืมได้ โดยที่แหล่งเงินทุนนั้นชุมชนต้องสามารถเข้าถึงได้และได้รับความสะดวก ทำให้ผู้นำชุมชนในช่วงปี พ.ศ. 2553 มีแนวคิดการบริหารเพิ่มเติมจากหน่วยงานภาครัฐโดยการทำประชาคมกับชาวบ้านให้สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนทำหน้าที่เสมือน “ธนาคารชุมชน” มี

กิจกรรมการให้บริการทางการเงินที่หลากหลาย ประกอบด้วย การรับฝากเงิน ถอนเงิน การกู้เงิน การออมเงิน การสร้างรายได้ และการจัดสวัสดิการชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ

2. การบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์

การบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ การบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ด้านการดำเนินงานของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน และการบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน

2.1 การบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ด้านการดำเนินงาน พบว่าประกอบด้วย 7 กิจกรรม ดังนี้

2.1.1 การรับสมัครสมาชิกทั้งเป็นรายกลุ่ม และเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ การรับสมัครสมาชิกรายกลุ่มเป็นไปตามกรอบนโยบายภาครัฐ แต่การรับสมัครสมาชิกรายบุคคลเป็นไปตามสถานการณ์ เนื่องจากบ้านเหล่าใหญ่มีเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง ประชาชนในหมู่บ้านมีหลากหลายอาชีพที่สร้างรายได้เพียงพอที่จะจัดสรรเงินส่วนหนึ่งมาเป็นเงินออมได้ และสมาชิกในระดับครัวเรือนมีความเข้มแข็ง พ่อแม่ที่แก่ชราได้รับเงินเบี้ยผู้สูงอายุแต่ละเดือน ก็จะนำไปฝากกับสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน ลูกที่กำลังเรียนได้รับเงินจากพ่อแม่ก็จะแบ่งเงินส่วนหนึ่งเป็นเงินออมแล้วเอาไปฝากที่โรงเรียน โรงเรียนจะนำเงินไปฝากไว้กับสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนอีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้ สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบ้านเหล่าใหญ่ยังเปิดโอกาสให้กับบุคคลภายนอกที่ไม่ได้สังกัดกลุ่มใดในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกได้โดยการนำเงินมาฝาก จึงทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนเป็นจำนวนมากในชุมชน

2.1.2 การรับฝากเงิน สมาชิกบ้านเหล่าใหญ่มีแนวคิดว่าการรับฝากเงินจากสมาชิกสามารถช่วยให้สมาชิกมีความคล่องตัวเมื่อจำเป็นต้องใช้เงินเพราะไม่ต้องเดินทางไปในตัวเมือง และมีความปลอดภัยในการเก็บรักษาเงิน

2.1.3 การออมเงิน สมาชิกทุกคนจะต้องมีเงินออมไว้กับสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน สมาชิกเป็นครอบครัวต้องนำเงินมาออมทุกเดือนๆ ละไม่เกิน 50

บาท สมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุต้องออมทุกเดือน ๆ ละไม่เกิน 150 บาท สมาชิกรายบุคคลต้องนำเงินมาออมทุกเดือน ๆ ละไม่เกิน 1,000 บาท และโรงเรียนให้นักเรียนออมเงินคนละ 50 บาทต่อเดือน (มีบัญชีรายบุคคล)

2.1.4 กิจกรรมสร้างรายได้เองของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน เช่น การให้เช่าโรงผลิตน้ำดื่ม ค่าเช่าปีละ 35,000 บาท โรงสีชุมชนมีรายได้ส่วนหนึ่งมาจากการให้เช่ารถขนข้าวเข้ายุ้งฉาง

2.1.5 กิจกรรมการให้สมาชิกกู้เงินเพื่อนำไปลงทุนในการสร้างงานสร้างอาชีพ ซึ่งการกู้เงินนั้นสามารถกู้เป็นรายบุคคล รายครอบครัวในกรณีที่มีสมาชิกอยู่ในครอบครัวเดียวกันสามารถกู้ได้เพียงหนึ่งคน และคนที่มิสิทธิ์ในการกู้ยืมจะต้องมีเงินออมก่อน ยกเว้นกรณีที่มิเหตุฉุกเฉินสมาชิกในครอบครัวเดียวกันสามารถกู้ได้เป็นรายบุคคล อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี การกู้ต้องมีการรวมกลุ่มกัน 3 คน เพื่อค้ำประกันกันเอง ในกรณีนี้ทำให้กลุ่มที่เป็นหนี้มีความเกรงใจกัน จึงไม่ค่อยมีการชำระหนี้ล่าช้าหรือบิดพลิ้วหนี้

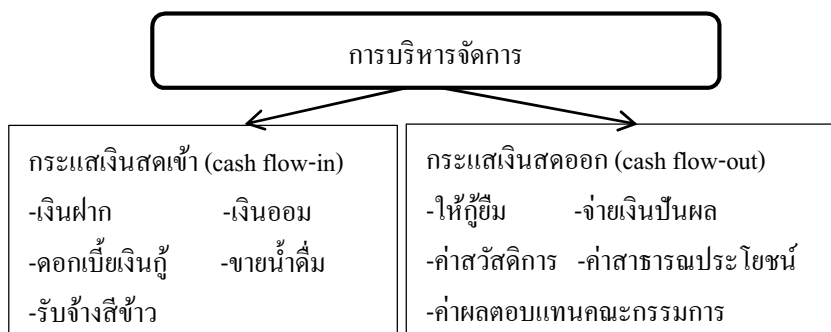
2.1.6 การสร้างสวัสดิการด้านต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายและสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน

2.1.7 การจ่ายเงินปันผล สมาชิกของสถาบันเงินการจัดการเงินทุนชุมชนได้จัดสรรเงินส่วนที่เป็นรายได้ 50% ของรายได้ทั้งหมดนำมาจ่ายเงินปันผลตามจำนวนหุ้นที่สมาชิกซื้อในอัตรา 7% ต่อปี ซึ่งสมาชิกต้องถือหุ้นในราคาหุ้นละ 10 บาท

ในการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของสถาบันเพื่อให้มีความสะดวก และมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการสร้างอาคารสำนักงานที่มีความมั่นคง แข็งแรง และถาวร มีระเบียบเวลาทำการเปิด-ปิด โดยมีทีมคณะกรรมการบริหารมาปฏิบัติงานไม่เกินวันละ 4 คน ได้รับค่าตอบแทนวันละ 100 บาท

การบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ด้านการดำเนินงานทั้ง 7 กิจกรรมได้ส่งผลให้สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนมีระบบเงินทุนหมุนเวียนที่ดี มีกระแสเงินเข้า-ออกอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น จึงส่งผลทำให้สถาบันการจัดการเงินทุน

ชุมชนบ้านเหล่าใหญ่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการ และเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางการเงิน สามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 2

ภาพที่ 2: รูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน

2.2 การบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จพบว่าประกอบด้วย 6 ปัจจัย ดังนี้

2.2.1 ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนบ้านเหล่าใหญ่เป็นผู้นำที่มีแรงขับเคลื่อนที่จะทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เป็นผู้นำชุมชนที่มีบรรพบุรุษมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและยึดหยุ่นตามสถานการณ์เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจ เป็นผู้ที่มีความวิสัยทัศน์กว้างไกล และเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความซื่อสัตย์ เสียสละต่อส่วนรวม เป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นผู้นำครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน

2.2.2 ปัจจัยด้านคณะกรรมการบริหาร คณะกรรมการบริหารมีการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่และเสียสละโดยเฉพาะการยอมรับค่าตอบแทนวันละ 100 บาท เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีความซื่อสัตย์ สุจริต

2.2.3 ปัจจัยด้านสมาชิก สมาชิกมีความเข้าใจในกฎระเบียบ ทำให้สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขตรงไปตรงมา รวมทั้งผลประโยชน์ที่จะได้รับหากปฏิบัติตาม

เงื่อนไข และบทลงโทษหากสมาชิกไม่ปฏิบัติตาม เช่น กรณีผิดนัดชำระ มีเบี้ยปรับร้อยละ 1.25 ต่อเดือน หากไม่นำเงินมาชำระภายใน 3 เดือน เบี้ยปรับจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 3 ต่อเดือนของยอดเงินกู้ยืม หรือกรณีการกู้ยืมต้องเข้ากลุ่ม 3 คน หากสมาชิกคนใดคนหนึ่งบิดพลิ้วหนี สมาชิกที่เหลือในกลุ่มต้องชำระหนี้แทน จึงทำให้สมาชิกมีการตรวจสอบพฤติกรรมกันเองก่อนเข้าร่วมกลุ่มกู้ยืมเงิน

2.2.4 ปัจจัยด้านเครือข่ายภายนอก เครือข่ายภายนอกที่เข้ามาสนับสนุนจะสนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านแหล่งเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ด้านวิชาการ ด้านการจัดฝึกอบรม และด้านข้อมูลข่าวสารจากเครือข่ายภายนอก

2.2.5 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร คณะกรรมการบริหารและสมาชิกได้ร่วมกันสร้างกติกาเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น การปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ หลีกเลี่ยงการทุจริต คอร์รัปชัน การสร้างความผูกพันกับสถาบันด้วยวิธีการสร้างบรรยากาศของมวลมิตรในการทำงานร่วมกันเสมือนพี่น้องที่คอยรับฟังความคิดเห็น ช่วยกันแก้ไขปัญหา มีความเอื้ออาทร และไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นวิธีการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ทำให้สมาชิกยอมรับ เชื่อมั่น ในองค์กร จึงนำเงินมาออมอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้เกิดเป็นค่านิยมร่วมกันในการสร้างวินัยการออม เช่น สมาชิกทุกคนในครัวเรือนได้เปิดบัญชีเงินออมแม่แต่ทารกแรกเกิด เด็กนักเรียนต้องมีสมุดเงินออมที่โรงเรียน คนชรามีเงินออมจากเบี้ยยังชีพ

2.2.6 ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ประกอบด้วยทุนทางสังคมที่เป็นทุนมนุษย์ ทุนสถาบัน และทุนวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถส่งผลต่อความสำเร็จของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบ้านเหล่าใหญ่ เพราะทุนทางสังคมได้ยึดโยงผู้คน (คณะกรรมการและสมาชิก) สถาบัน (สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา) และวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น (ความรู้ภูมิปัญญา) เข้ามามีความสัมพันธ์กันในรูปแบบต่าง ๆ โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัวที่ปลูกฝังให้สมาชิกรู้จักการออม การปฏิบัติตนให้เป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ มีความเสียสละ สถาบันการศึกษาที่บ่มเพาะให้เด็กนักเรียนเป็นคนดี รู้จักวิธีการออมเพื่อใช้ในอนาคต เมื่อชุมชนมีต้นทุนทางสังคมที่ดี

มีความรัก ความสามัคคี คนในชุมชนจึงยินดีเข้าร่วมทำกิจกรรมที่ดี และส่งผลให้การ
บริหารการเงินชุมชนประสบความสำเร็จ มีระบบการเงินที่เข้มแข็ง

อภิปรายผล

1. บ้านเหล่าใหญ่ ตำบลวัฒนา อำเภอสังขาร จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ที่มี
ระบบการเงินชุมชนเข้มแข็ง และสามารถพัฒนาตนเองตามระบบมาตรฐานงานชุมชน
ผ่านในระดับ 3 (ระดับก้าวหน้าหรือระดับดีเด่น) มีการเลือกใช้การบริหารการเงินชุมชน
แบบผสมระหว่างการบริหารแบบบูรณาการและการบริหารเชิงสถานการณ์ซึ่งการ
บริหารเชิงสถานการณ์เป็นการบริหารที่คนในชุมชนเป็นผู้กำหนดวิธีการเพื่อให้มีความ
เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ
Apichotdechakul (2014) ที่ทำการศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตคลองเปี้ยะ
อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ที่พบว่าการบริหารการเงินชุมชนจะประสบความสำเร็จ
ต้องมีการจัดการตนเองโดยผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน

2. ปัจจัยที่สำคัญได้ส่งผลต่อความสำเร็จการบริหารการเงินชุมชน ได้แก่ 1)
ด้านคณะกรรมการบริหาร ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละ ทำให้สมาชิกมีความ
เชื่อมั่นว่าจะสามารถบริหารการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Kamchua
(2014) ที่ทำการศึกษาความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งคำ
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่พบว่าคุณลักษณะของคณะกรรมการบริหารมี
ความสำคัญอย่างยิ่ง จะต้องได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก 2) ด้านสมาชิก ที่ต้องเข้าใจ
กฎระเบียบและสามารถนำไปปฏิบัติได้ หากสมาชิกมีความเข้าใจกฎระเบียบเป็นอย่างดี
สามารถลดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ
Pakdeewut (2013) ได้ศึกษาคุณลักษณะของสถาบันการเงินชุมชนที่มีคุณภาพต้องมี
สมาชิกที่มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และสอดคล้อง
กับ Tongburi (2015) ได้ศึกษาความเข้มแข็งของสหกรณ์เครดิตยูเนียนท่าแร่พัฒนา
จำกัด ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร พบว่า สมาชิกต้องมีคุณภาพจึงจะส่งผล

ต่อความสำเร็จของการบริหารการเงินชุมชน 3) ด้านทุนทางสังคมเป็นปัจจัยที่สามารถผลักดันให้การบริหารการเงินชุมชนประสบความสำเร็จได้ เพราะทุนทางสังคมได้ยึดโยงคนในชุมชน สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา เข้ามาสัมพันธ์กัน จนเกิดเป็นเครือข่ายระบบการเงินชุมชน และหากเครือข่ายมีค่านิยมร่วมกัน จะมีความสามัคคี ความเอื้ออาทร ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และเชื่อมั่นในองค์กรสอดคล้องกับ Kungwon (2009) ได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนในเขตภาคเหนือ พบว่า ทุนทางสังคม ประกอบด้วยการมีจิตสำนึกร่วมกันเป็นเจ้าของนำไปสู่การสร้างพลังทางสังคมที่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. การกำหนดกรอบแนวทางการบริหารสถาบันการเงินของภาครัฐ ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถกำหนดแนวทางการบริหารของตนเองได้
2. การบริหารสถาบันการเงินชุมชนที่ดี จะต้องสามารถแก้ปัญหาได้ตามความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะการทำให้มีแหล่งเงินทุนที่เพียงพอ คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น
3. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับการให้องค์ความรู้แก่คณะกรรมการบริหารอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเชิงลึกในพื้นที่อื่นเกี่ยวกับการบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นต้นแบบและสามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน

References

- Apichotdechasaikul, N. (2014). *Community fund management institution: The strength of foundation for ASEAN*. Mahasarakham: Mahasarakham Rajabhat University. [in Thai]
- Bernard, H.R. (1994). *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches* (2nd ed.). Walnut Creek, CA: Altamira.
- Department of community development. (2009). *Manual of establishment of community funding institution*. Bangkok: Ministry of Interior. [in Thai]
- _____. (2014). *Establishment of Financial Institution of Community in the desired manner*. Bangkok: Ministry of Interior. [in Thai]
- Department of Community Development. (2017). *Development indicators of financial institution of community*. Bangkok: Ministry of Interior. [in Thai]
- Fiedler, F. E. (1967). *A theory of leadership effectiveness*. Retrieved on 1 October 2017 from <https://pure.tue.nl>
- Kamchua, N. (2014). *The success of Ban Wangpha community financial institutions in Thungtamsao Sub-district, Hatyai District, Songkhla Province*. Khonkaen: Khonkaen University. [in Thai]
- Kungwon, S. (2009). *Appropriate management of community financial institute*. Doctor of Philosophy in Administrative Science, Maejo University. [in Thai]
- Pakdeewut, J. (2013). *The features of an effective and successful community financial institution*. Doctoral dissertation, Philosophy Program in Integral Development Studies, Faculty of Management Science, Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani University. [in Thai]

Tasakhon, P. (December 5, 2017). Community development office, SakonNakhon Province. Interview. [in Thai]

Tongburi, P. (2015). *Strong community financial organization: Case study of Tharae Union credit union cooperative, Tharae Sub-district, Muang District, Sakon Nakhon Province*. Sakon Nakhon: Sakon Nakhon Rajabhat University. [in Thai]

Author

Assistant Professor Piyawadee Yodna
Development Administration Program, Faculty of Management Science
Sakon Nakhon Rajabhat University
680 Nittayo Rd., Mueang District, Sakon Nakhon Province 47000
Fax: 0-4297-0059 Tel: 08-1262-1800
E-mail: piyawadee.yodna@gmail.com

ปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจน เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Factors Affecting the Poor Households in Boualapha District, Khammouane Province, Lao People's Democratic Republic

คำสุกษะ ทามะวง¹ / ชนินทร์ วะสินนท์² / ละมัย ร่มเย็น³ / สุภชัย สิงห์ยะบุศย์⁴

Khamsoukkha Thammavong / Chanin Vaseenonta /

Lamai Romyen / Supachai Singyabuth

¹ สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Development Administration Program, Sakon Nakhon Rajabhat University

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Faculty of Management Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat University

³ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Faculty of Humanities and Social Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat University

⁴ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Fine and Applied Arts, Mahasarakham University

Received: July 29, 2019
Revised: August 7, 2019
Accepted: August 11, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจน เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับตัวแทนของครัวเรือนยากจนและตัวแทนของครัวเรือนพ้นความยากจน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา มีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 55 คน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจนมีทั้งหมด 7 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านการศึกษาอาการเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีอยู่ยังไม่มียสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ ยังไม่มีโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาประจำในหมู่บ้าน บุคลากรทางการศึกษา ยังไม่เพียงพอ ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนการสอนและเครื่องแบบนักเรียน ขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษา และไม่มีทุนการศึกษาเพื่อสนับสนุนสำหรับนักเรียนที่ยากจน 2) ปัจจัยด้านสาธารณสุข ยังไม่มีสถานอนามัยประจำในหมู่บ้านทำให้ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพ ทำให้ไม่สามารถป้องกันตนเองจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ได้ 3) ปัจจัยด้านอาหาร เนื่องจากเกิดปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้งน้ำท่วมเป็นต้น เกิดภัยสงคราม หลังจากเสร็จสิ้นภัยสงครามมีลูกกระเบิดที่เก็บกู้ยังไม่หมดในพื้นที่ทำกิน ทำให้พื้นที่ทำกินน้อย และภาครัฐยังเข้ามาช่วยเหลือไม่ทั่วถึง เช่น การช่วยเหลือด้านระบบชลประทาน 4) ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัย อาคารบ้านเรือนของประชาชนมีการก่อสร้างที่ยังไม่มั่นคงถาวร ทำให้ชีวิตไม่มีความปลอดภัยที่เพียงพอ 5) ปัจจัยด้านคมนาคม เส้นทางคมนาคมระหว่างหมู่บ้านไปอำเภอเป็นหลุมเป็นบ่อและยังไม่มีรถโดยสารประจำทางเพื่อเดินทางระหว่างหมู่บ้านไปอำเภอทำให้ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกสบายเท่าที่ควร 6) ปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสาร ยังไม่มีหอกระจายข่าวประจำในหมู่บ้านทำให้ประชาชนขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และ 7) ปัจจัยด้านรายได้ ประชาชนยังมีรายได้ต่ำโดยเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 6,000 บาท/ปี หรือเฉลี่ยอยู่ประมาณ 500 บาท/คน/เดือน ซึ่งยังต่ำกว่าที่หน่วยงานภาครัฐกำหนดไว้หน่วยงานภาครัฐกำหนดไว้เฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 768 บาท/คน/เดือนสาเหตุของประชาชนที่มีรายได้ต่ำเนื่องจากประชาชนมีอาชีพหลักจากการทำนาเพียงอย่างเดียว

คำสำคัญ: ครัวเรือนยากจน, ปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจน

Abstract

This research article had the objective for exploration to study factors affecting the poor households in Boualapha district, Khammouane province, Lao People's Democratic Republic by using a mixed method approach. The data were collected by semi-structured interviews with representatives of the poor households and representatives of the households that were free from poverty. The obtained data were analyzed for content. There were 55 main informants. The results showed that the factors affecting poor households consisted of a total of seven factors: 1) For the factor of education, there were not enough facilities in the existing elementary school buildings. There was no secondary school in the villages. Educational personnel were not enough. Insufficient things included instructional equipment and materials, student uniforms, support budgets for development of educational personnel's potential, and scholarships to support poor students. 2) For the factor of public health, there was no village health center. That made the public lack knowledge and understanding of health. They could not protect themselves from various illnesses. 3) For the factor of food, due to natural disasters such as droughts, floods, and disasters of war especially after the war was over, there were bombs that still remained in arable areas. That caused the living area to decrease; and the government came to help not thoroughly such as in the aspect of the irrigation system. 4) For the factor of housing, people's buildings or homes were constructed unsteadily. That made their lives insecure enough to live. 5) For the factor of transportation, transport routes between villages to the district were bumpy. And there was no bus to travel between villages and the district. People were, then, not as comfortable as it could be. 6) For the factor of information, there was no broadcast tower in the villages. That made people lack awareness of information. And 7) for the factor of income, people still

had low income. The average was around 6,000 baht/year or it was around 500 bath/person/month. This was still lower than that being determined by the government agency, which was around 768 baht/person/month. The reason of people's low income was because the income was based on their main occupation of rice farming only.

Keywords: poor households, factors affecting the poor households

บทนำ

ความยากจนเป็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญในยุคโลกาภิวัตน์เพราะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งเป็นภารกิจที่ท้าทายของแต่ละประเทศในการค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหานี้ เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ และความผาสุกของประชาชนโดยตรง แม้กระทั่งองค์การสหประชาชาติ (2000) ก็ได้มองเห็นว่าปัญหานี้เป็นปัญหาสำคัญโดยได้กำหนดเป็นโครงการพัฒนาเพื่อขจัดความยากจนให้ประเทศสมาชิกนำแนวนโยบายโครงการนี้ไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม โดยให้คำจำกัดความว่าความยากจน หมายถึง ประชาชนที่ดำรงชีพอยู่ด้วยรายได้วันละต่ำกว่า 1.25 ดอลลาร์สหรัฐ (The World Bank Economic Review, 2008) และรวมถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ทั่วทุกหนแห่งที่ยังขาดแคลนปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัยที่ถาวร และเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวันให้มีความสุขที่ยั่งยืนและยาวนาน ในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติประจำปี พ.ศ. 2543 ประเทศสมาชิกหลายประเทศได้ยกเอาเรื่องการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชนในโลกที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่ถูกรังการให้หลุดพ้นจากสภาวะความยากจนซึ่งปัญหาที่สำคัญและต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยมีเป้าหมายให้คงเหลือเพียงร้อยละ 15-20 ของประชาชนทั้งหมด 7,324 พันล้าน ในปี พ.ศ. 2563 (Ministry of Planning and

Investment, Lao National Statistics Center, 2014) ประเทศที่ยากจนตามเกณฑ์ของสหประชาชาติจะมีลักษณะสามประการ คือ 1) มีรายได้มวลรวมประชาชาติต่ำ (GDP) โดยเฉลี่ยระยะเวลาสี่ปีน้อยกว่า 905 ดอลลาร์สหรัฐ 2) ทรัพยากรมนุษย์อ่อนแอ เมื่อเปรียบเทียบกับตัวชี้วัดทางด้านโภชนาการ สุขภาพ การศึกษาและการรู้หนังสือของผู้ใหญ่และ 3) ความอ่อนแอทางเศรษฐกิจ โดยพิจารณาจากผลผลิตทางเกษตรกรรมและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม การส่งออกสินค้าและบริการ อัตราการเกิดของประชาชนมาตรฐานการครองชีพ ปัจจุบันจำนวนประเทศที่สหประชาชาติจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศยากจนมีจำนวนทั้งสิ้น 48 ประเทศ คือ กลุ่มทวีปอเมริกาเหนือ 1 ประเทศ กลุ่มทวีปแอฟริกา 33 ประเทศ และกลุ่มเอเชียแปซิฟิก 14 ประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นประเทศที่ยากจนประเทศหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มเอเชียแปซิฟิก (“About LDCs” Least Developed Countries, UN-OHRLLS, 2010)

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เรียกโดยย่อว่า “สปป.ลาว” มีพื้นที่ทั้งสิ้น 236,800 ล้านตารางกิโลเมตร เป็นประเทศที่ไม่มีเส้นทางคมนาคมออกสู่ทะเล ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ อาชีพของประชากรส่วนใหญ่ทำการเกษตร ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การเพาะปลูกส่วนใหญ่จะอาศัยน้ำฝนตามฤดูกาลทำให้ผลผลิตพืชที่ได้รับมีจำนวนจำกัด ในส่วนของประชากรมีทั้งสิ้นจำนวน 6,492,400 ล้านคน เป็นเพศหญิง จำนวน 3,237,600 คน และเพศชาย จำนวน 3,254,800 คน ทางด้านการเมืองการปกครองมีพรรคการเมืองพรรคเดียว คือ พรรคประชาชนปฏิวัติลาว มีการบริหารประเทศแบบประชาธิปไตยรวมศูนย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 จนถึงปัจจุบัน มีการจัดแบ่งพื้นที่การปกครองเป็นแขวง (Province) เมือง (District) และหมู่บ้าน (Village) โดยมี 17 แขวง และมีหนึ่งนครหลวงเวียงจันทน์ สำหรับเมืองมีทั้งสิ้นจำนวน 148 เมือง เมืองที่ไม่ผ่านเกณฑ์ความยากจนจำนวน 23 เมือง และเมืองที่ผ่านเกณฑ์ความยากจนของ สปป.ลาว จำนวน 125 เมือง (Ministry of Planning and Investment, Lao National Statistics Center - 40 Years, 2015: 162) ในส่วนของหมู่บ้านทั่วประเทศรวมทั้งสิ้นจำนวน 8,470 หมู่บ้าน หมู่บ้านที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ความยากจน

จำนวน 1,736 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 23.09 และหมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์ความยากจน จำนวน 3,577 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 42.23 (Practice of assessing poverty standards and standard development according to the speech no. 309/PM, Vientiane, 2015: 2) ความยากจนของ สปป. ลาว มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติและการให้ความหมายความยากจนของสหประชาชาติโดยมีรายละเอียดกล่าวคือ ประชาชนลาวเผชิญปัญหาความยากจนมาเป็นเวลานานและเป็นปัญหาระดับชาติ สืบเนื่องจากภาวะของสงครามที่เกิดขึ้นภายในประเทศเป็นเวลายาวนานมากกว่า 100 ปี ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน เพราะไม่มีปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคสินค้าและบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตซึ่งนำไปสู่สภาพความเป็นอยู่ที่ย่ำแย่กว่าระดับมาตรฐาน ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้ประเทศมีผลผลิต รายได้ การบริโภคและการออมลดลง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างชะลอตัวและไม่มั่นคงซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศและทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา เช่น ปัญหาการไร้ที่อยู่อาศัยแบบถาวรเนื่องจากการโยกย้ายถิ่นฐานอยู่บ่อย ๆ เพราะต้องหลบหนีภัยสงคราม ปัญหาการขาดแคลนอาหาร ไม่สามารถรับประทานอาหารที่ให้พลังงานได้ 2,100 กิโลแคลอรีต่อวัน ปัญหาด้านสุขภาพจิต ยาเสพติด การด้อยโอกาสในการศึกษา การเข้าไม่ถึงระบบด้านสาธารณสุข รวมทั้งปัญหาความยากจนที่ถูกผลกระทบจากสงครามทำให้ถนนและเส้นทางสัญจรไม่สามารถใช้งานได้ในทุกฤดูกาล (Onladsamee, 2014: 12-13)

เมืองบัวละพาเป็นหนึ่งในจำนวน 10 เมืองของแขวงคำม่วน มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 3,673 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 31,260 คน จำแนกเป็นเพศหญิงจำนวน 15,681 คน จำแนกเป็นเพศชาย จำนวน 15,579 คน มีหมู่บ้านทั้งสิ้นจำนวน 72 หมู่บ้าน จำแนกเป็นหมู่บ้านไม่ผ่านเกณฑ์ความยากจนมีจำนวน 12 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 16.7 จำแนกเป็นหมู่บ้านพ้นความยากจนมีจำนวน 60 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 83.3 ซึ่งในจำนวน 12 หมู่บ้านยากจน ประกอบด้วย 1) หมู่บ้านแก้งตาปลา 2) หมู่บ้าน

น้ำอออกู 3) หมู่บ้านหนองกะปาด 4) หมู่บ้านวังเจือก 5) หมู่บ้านหนองกึ่ง 6) หมู่บ้านหินลับ 7) หมู่บ้านละจัง 8) หมู่บ้านละโบย 9) หมู่บ้านกาอี 10) หมู่บ้านทับลาว 11) หมู่บ้านปลาชีว และ 12) หมู่บ้านจะโนน มีครัวเรือนยากจนจำนวน 188 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.06 มีครัวเรือนพื้นความยากจนจำนวน 306 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.04 ในส่วนของประชากรมีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยปะปนกัน เช่น เผ่าลาว คิดเป็นร้อยละ 18.6 ผู้ไท คิดเป็นร้อยละ 22.4 มะก่อง คิดเป็นร้อยละ 17 จัวน คิดเป็นร้อยละ 2.4 ตีร์ คิดเป็นร้อยละ 38.5 และกิริ คิดเป็นร้อยละ 1.1 (Practice of assessing poverty standards and standard development according to the speech no. 309/PM, Vientiane, 2013-2015: 94) นอกจากนี้ เมืองบัวละพายังเป็นเมืองหนึ่งที่มีครัวเรือนยากจนมากที่สุดของแขวงคำม่วน ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากเป็นเมืองที่ได้รับผลกระทบจากสงครามปฏิวัติมากที่สุดประชาชนต้องหนีภัยสงครามทำให้ไม่มีเวลาเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ และพื้นที่ทำการเกษตรกรรมก็มีจำกัดไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ เพราะเศษซากของสงครามยังคงหลงเหลืออยู่ โดยเฉพาะลูกระเบิดที่ยังไม่ระเบิดฝังอยู่ในพื้นที่ดินเป็นจำนวนมากไม่สามารถเก็บกู้ออกจากพื้นที่ได้หมดทำให้ประชาชนไม่มีพื้นที่เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ที่ปลอดภัย ส่วนด้านที่อยู่อาศัยก็ยังไม่ถาวร เนื่องจากการโยกย้ายถิ่นฐานอยู่บ่อย ๆ เพราะต้องหลบหนีภัยสงครามจึงทำให้ประชาชนอยู่ไม่เป็นที่และทำให้การสร้างวัฒนธรรมร่วมกันมีน้อย เมื่อเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข อีกประการหนึ่ง คือ เส้นทางคมนาคมไม่สะดวกสามารถเดินทางได้เพียงสองฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูหนาวเท่านั้น เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ชนบทที่ทุรกันดารที่มีความแตกต่างจากที่อื่น ๆ คือ เป็นเขตพื้นที่ราบลุ่มสลับภูเขาและที่ราบภูเขาเรียบยาวตามทิวเขา รวมถึงผู้ให้ทุนในการพัฒนายังมีจำกัด (Fundamental Party Committee at the Langkhang - Wangmaner Assembly Point. Summary Report no. 135/AP-LK, October 25. Boualapha district, Khammouane province, Lao People's Democratic Republic, 2014) ครัวเรือนในหมู่บ้านยากจนของเมืองบัวละพามีทั้งครัวเรือนยากจนและครัวเรือนพื้นความยากจนซ้อนทับกันอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งครัวเรือนยากจน

เหล่านี้มีมากที่สุดในจำนวน 12 หมู่บ้านยากจนของเมืองบัวละพา จึงทำการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจน เพื่อเป็นประโยชน์ให้แก่ครัวเรือนที่ยังยากจน เมืองยากจน แขวงยากจนในทั่วประเทศ จะได้นำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาทำให้ครัวเรือนพ้นความยากจน และเพื่อประโยชน์อันสูงสุดของประชาชนในการมีคุณภาพชีวิตดียิ่ง ๆ ขึ้นตามลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจน เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษครั้งนี้เลือกเจาะจงพื้นที่หมู่บ้านน้ำอออกู เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะพัฒนาชนบทและลดล้างความยากจนขั้นแขวงและขั้นเมือง เพราะเป็นหมู่บ้านที่มีครัวเรือนยากจนมากที่สุดในจำนวน 12 หมู่บ้านยากจนของเมืองบัวละพา ใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และเป็นข้อมูลที่รวบรวมได้จากปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจนที่เป็นปรากฏการณ์แท้จริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายในการศึกษานี้เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ประกอบด้วยตัวแทนของหัวหน้าครัวเรือนยากจน จำนวน 40 คน ตัวแทนของหัวหน้าครัวเรือนพ้นความยากจนจำนวน 10 คน และผู้เชี่ยวชาญภาครัฐและผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยและแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างการวิเคราะห์เนื้อหา กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ ดำเนินการร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยนำประเด็นที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อจัดหมวดหมู่ให้

สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการวิจัย นำเสนอร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เสนอต่อประธานกรรมการและกรรมการที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมของเนื้อหา นำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ปรับปรุง เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหาครอบคลุมสิ่งที่จะศึกษาโดยมีเกณฑ์ ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งผลการประเมินค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญมีค่าเท่ากับ 1.00 ทุกข้อถือว่าข้อคำถามใช้ได้ การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัย นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครถึงกลุ่มเป้าหมายเพื่อนัดวัน เวลา สถานที่ ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยผู้วิจัยนำผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจน เมืองบัวตะพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นำข้อมูลมาจัดกลุ่มให้สอดคล้องกับ ข้อคำถาม แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจนและได้นำข้อมูลคืนให้ชุมชน ได้ยืนยันความถูกต้อง

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจน เมืองบัวตะพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า

1. ปัจจัยด้านการศึกษา พบว่า 1) อาคารเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีอยู่ มีสภาพไม่แข็งแรง ไม่มั่นคงและไม่ปลอดภัยขาดการซ่อมแซม และโรงเรียนไม่มีห้องสมุดและไม่มีห้องน้ำประจําโรงเรียน เป็นต้น 2) ไม่มีโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาประจําในหมู่บ้าน เนื่องจากชุมชนมีพื้นที่ตั้งอยู่ห่างไกลตัวเมือง ไม่มีพาหนะเดินทางไปโรงเรียน เช่น รถจักรยานและรถจักรยานยนต์ หากต้องการส่งบุตรหลานเข้าไปศึกษาต้องเดินเท้าหรือนั่งรถไถนาเดินทางสองล้อไปโรงเรียนในตัวเมืองที่มีระยะทางไปและกลับประมาณ 48 กิโลเมตร ต้องมีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พักและค่าอาหาร ซึ่งครอบครัวไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอทำให้ขาดโอกาสทางการศึกษาส่งผลให้ออก

โรงเรียนกลางคัน 3) บุคลากรทางการศึกษายังไม่เพียงพอ เช่น ครูขาดแคลนทำให้ครูต้องรับผิดชอบสอนหลายชั้นเรียนและจำนวนนักเรียนไม่สอดคล้องกับอัตราครูผู้สอนทำให้การดูแลนักเรียนไม่ทั่วถึง และขาดครูทางด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมหมู่บ้านวัฒนธรรมตามนโยบายของรัฐบาล 4) ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนการสอน และเครื่องแบบนักเรียน เนื่องจากพื้นที่ชุมชนโดยส่วนมากมีฐานะยากจนและไม่มีความสามารถในการจัดหาได้ 5) ขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ขาดโอกาสในการเข้ารับการอบรม ฝึกทักษะ เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนใหม่ ๆ ในการพัฒนาผู้เรียนให้ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และทันต่อโลกปัจจุบัน 6) ขาดทุนการศึกษาเพื่อสนับสนุนสำหรับเด็กที่เรียนดีแต่มีฐานะยากจน ทำให้ขาดโอกาสในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ทำให้ไม่มีอาชีพที่มั่นคง มีงานทำแต่มีค่าตอบแทนไม่เหมาะสม เป็นต้น

2. ปัจจัยด้านสาธารณสุข พบว่า 1) ไม่มีสถานอนามัยประจำในหมู่บ้านและไม่มีแพทย์เฉพาะทาง ไม่มีพยาบาล ไม่มีอุปกรณ์เครื่องมือทางการแพทย์และยารักษาโรคต่าง ๆ ที่เพียงพอ 2) ขาดเจ้าหน้าที่สาธารณสุขดูแลสุขภาพประจำหมู่บ้าน 3) ไม่มีการตรวจสอบสุขภาพขั้นพื้นฐานประจำปีให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน 4) ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพจึงทำให้ประชาชนไม่สามารถป้องกันตนเองจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ได้ เป็นสาเหตุทำให้ประชาชนป่วยเป็นโรค เช่น ป่วยเป็นโรคท้องร่วง โรคพยาธิใบไม้ในตับและปวดเมื่อยตามร่างกาย เช่น ปวดหลัง ปวดประดงข้อเท้าและโรคไข้เลือดออก และ 5) ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการเข้าใช้ห้องน้ำเพราะประชาชนนิยมเข้าป่าสาเหตุของปัญหาเนื่องจากขาดแคลนน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่สุด

3. ปัจจัยด้านอาหาร พบว่า 1) ขาดการจัดสรรพื้นที่ดินทำกินเพิ่มให้แก่ประชาชน พื้นที่ดินทำกินโดยส่วนมากประสบปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม เป็นต้น และภัยสงคราม หลังจากเสร็จสิ้นภัยสงครามยังมีลูกระเบิดที่เก็บกู้ยังไม่หมดในพื้นที่ดินทำกิน ทำให้พื้นที่ดินทำกินมีน้อยและผลผลิตก็ได้น้อยไม่เพียงพอต่อการ

บริโชนอกจากนี้ประชาชนยังขาดความรู้ทางการเกษตร เช่น การแก้ไขปัญหาศัตรูพืช การเพิ่มผลผลิตของการเพาะปลูก การบำรุงรักษาพื้นดินจากภัยแล้ง วิธีทำปุ๋ยชีวภาพและวิธีการปลูกหญ้าเพื่อให้สัตว์เลี้ยงกินตลอดปี 2) ภาครัฐยังเข้ามาช่วยเหลือไม่ทั่วถึง เช่น อุปกรณ์ทางการเกษตร เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ทนทานต่อสภาพอากาศ เมล็ดพันธุ์พืชในการเพาะปลูก (ถั่วมี) และปุ๋ยชีวภาพเพื่อนำมาเพาะปลูกเพราะไม่มีกำลังในการซื้อ 3) ขาดระบบชลประทาน ทำให้ประชาชนไม่มีแหล่งน้ำที่จะใช้ในการประกอบอาชีพทางด้านกิจกรรม เช่น ขาดน้ำทำนา ขาดแหล่งน้ำในการเพาะปลูก ขาดแหล่งน้ำให้สัตว์เลี้ยงดื่มกิน เป็นต้น

4. ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัย พบว่า 1) อาคารบ้านเรือนของประชาชนมีการก่อสร้างที่ยังไม่มั่นคงถาวร ลักษณะของบ้านเรือนส่วนใหญ่มุงหลังคาจากไม้แผ่น (ไม้แป้น) วัสดุที่ใช้ปูพื้นบ้านเรือนทำจากไม้แผ่น (ไม้แป้น) และบางครัวเรือนยังใช้วัสดุปูพื้นบ้านด้วยไม้ไผ่ (ไม้ปล้อง) ทำให้ชีวิตไม่มีความปลอดภัยที่เพียงพอ 2) ประเภทของพลังงานหลักในการสร้างแสงสว่างในครัวเรือนได้จากตะเกียงน้ำมัน รองลงมาจากแบตเตอรี่ไฟฟ้านอกนั้นไม่มีไฟฟ้าใช้ เนื่องจากความยากจนเพราะรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต (ไฟฟ้ามีแต่ปัญหาอยู่ที่ประชาชนไม่สามารถที่จะซื้อหม้อแปลงมาติดไฟฟ้าใช้ในบ้านของตนเองได้)

5. ปัจจัยด้านคมนาคม พบว่า 1) เส้นทางคมนาคมระหว่างหมู่บ้านไปอำเภอเป็นหลุมเป็นบ่อทำให้บุคคลภายนอกหมู่บ้านเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายหรือขนส่งผลผลิตเพื่อนำไปขายในสถานที่ต่าง ๆ นั้นไม่มีความสะดวกสบาย 2) ไม่มีรถโดยสารประจำทางเพื่อเดินทางระหว่างหมู่บ้านไปที่อำเภอทำให้ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกสบายเท่าที่ควร

6. ปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสาร พบว่า ไม่มีหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านทำให้ประชาชนขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่อง

7. ปัจจัยด้านรายได้ พบว่า ประชาชนยังมีรายได้ต่ำโดยเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 6,000 บาท/ปี หรือเฉลี่ยอยู่ประมาณ 500 บาท /คน/เดือน ซึ่งยังต่ำกว่าเกณฑ์ของรัฐบาล

กำหนดไว้เฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 768 บาท/คน/เดือน สาเหตุของปัญหาที่ประชาชนมีรายได้น้อย เนื่องจากประชาชนมีอาชีพหลักจากการทำนาเพียงอย่างเดียว

อภิปรายผล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจน เมืองบัวตะพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีทั้งหมด 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการศึกษา 2) ปัจจัยด้านสาธารณสุข 3) ปัจจัยด้านอาหาร 4) ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัย 5) ปัจจัยด้านคมนาคม 6) ปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสาร และ 7) ปัจจัยด้านรายได้ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Onladsamee (2014: 12-13) ที่พบว่า สาเหตุของความยากจนในชนบทมาจากปัจจัยดังนี้ คือ 1) ขาดพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม 2) ไม่มีเงินทุน 3) ไม่มีเทคโนโลยีใช้เข้าในการผลิตการผลิตขึ้นกับธรรมชาติเพียงอย่างเดียว 4) บริการทางสังคมด้านการศึกษาและสาธารณสุขมีน้อยมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Office of Central Rural Development and Poverty Eradication (2016: 28-30) พบว่าเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นเพิ่งจะเริ่มมีการพัฒนา การจัดสรรที่ดินยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร โดยเฉพาะพื้นที่เกษตรกรรมยังมีจำกัดการผลิตผลทางเกษตรกรรมส่วนมากยังพึ่งพาธรรมชาติขาดเครื่องจักรกลที่ใช้ในการเกษตรกรรมทำให้มีรายได้น้อย รวมไปถึงการถูกภัยธรรมชาติคุกคาม สภาพแวดล้อมถูกทำลาย แรงงานในชนบทไม่มีงานทำ ขาดที่อยู่อาศัยที่ถาวร ขาดแคลนอาหารที่ให้พลังงานน้อยกว่า 2,100 กิโลแคลอรีต่อวัน ด้านการศึกษายังอยู่ในระดับที่ต่ำ ขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข เส้นทางคมนาคมไม่สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล (ใช้ได้เพียงฤดูร้อนและฤดูหนาว) ขาดการเข้าถึงด้านข้อมูลข่าวสาร ขาดน้ำดื่มที่สะอาดใช้ในการอุปโภค-บริโภค ขาดไฟฟ้าและอื่น ๆ มีลูกมากและมีลูกที่ซึ่งทำให้แม่ไม่มีเวลาทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว ประชาชนส่วนใหญ่ยึดอาชีพทางป่าทำไร่ นอกจากนี้พื้นที่ดินเพื่อทำการเกษตรกรรมซึ่งมีน้อยอยู่แล้ว ยังมีพื้นที่ดินที่มีวัชวัชระเบิดที่เป็นสิ่งเศษเหลือจากสงครามที่ยังไม่ระเบิดฝังอยู่มากมายซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกรและการพัฒนา

โครงสร้างพื้นฐานแก่ประชาชน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อปัญหาความยากจน ดังนั้น พรรคและรัฐได้พยายามส่งเสริม ปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังกล่าวในทุก ๆ มิติทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคมและทางกายภาพ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อก้าวให้ทันนานาประเทศ ดังนั้น เพื่อให้ยุทธศาสตร์การพัฒนาครัวเรือนให้พ้น ความยากจนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน นั้น การดำเนินงานในการปฏิบัติของแต่ละกระทรวง ทบวง กรม แขวง เมืองหมู่บ้าน ภาคเอกชนและตลอดจนถึงภาคประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ และมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้ประชาชนได้รับทราบถึงผลการดำเนินงานการแก้ไขความ ยากจนของชาติ ในแต่ละยุทธศาสตร์บรรลุเป้าหมาย ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและพ้น จากความยากจนอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีการนำปัจจัยที่ ส่งผลต่อครัวเรือนยากจน ได้แก่ ด้านการศึกษา สาธารณสุข อาหาร ที่อยู่อาศัย คมนาคม ข้อมูลข่าวสาร และระดับรายได้ นำไปสู่การสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนา ชนบทเพื่อลดล้างความยากจนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบในการดูแล การพัฒนาชนบท เช่น เจ้าหน้าที่กลุ่มบ้าน และเจ้าหน้าที่พัฒนาชนบท ควรทำ ความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจนในมิติที่เป็นความต้องการของชุมชน เพื่อ การแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาพื้นที่ที่มีครัวเรือนพ้น ความยากจน ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ครัวเรือนพ้นความยากจน เพื่อสามารถนำไป ประยุกต์ใช้สำหรับพื้นที่อื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาคความ ยากจนได้อย่างยั่งยืน

References

- Fundamental Party Committee at the Langkhang -Wangmaner Assembly Point.
(2014). *Summary Report no. 135/AP-LK, October 25*. Boualapha district,
Khammouane province, Lao People's Democratic Republic.
- Ministry of Planning and Investment. (2014). *From a survey of the Lao National
Statistics Center*: Vientiane.
- _____. (2015). *Lao National Statistics Center - 40 Years*: Vientiane.
- Onladsamee, P. (2014). *The role of the state in solving economic poverty in
Houaphan province*, A Thesis for Political Economy, National Institute of
Politics and Government, Vientiane: Lao People's Democratic Republic.
- Office of Central Rural Development and Poverty Eradication. (2016). Vientiane:
Lao People's Democratic Republic.
- Ravallion, Martin. (2008, February 23). Chen Shaohua & Sangraula, Prem Dollar a
Day. *The World Bank Economic Review*. (pp. 163-184). Retrieved on 27
November 2016 from <https://1th.me/3Q3d>
- The Speech. (2014). *Practice of assessing poverty standards and standard
development according to the speech no. 309/PM, 20-30 March*,
Khammouane Province Level, Lao People's Democratic Republic.
- _____. (2015). *Practice of assessing poverty standards and standard
development according to the speech no. 309/PM*, Vientiane: Lao People's
Democratic Republic.
- United Nations. (2011, January 1). "About LDCs" Least Developed Countries. UN-
OHRLLS Retrieved on 1 January 2011 from <https://1th.me/ka2v>

Author

Mrs. Kamsoukha Thammavong,

Development Administration Program,

Faculty of Management Science,

Sakon Nakhon Rajabhat University

680 Nittayo Rd., Muang District, Sakon Nakhon Province 47000

Fax: 042-970-059 Tel.: 091-129-0113 E-mail: yentmv@gmail.com

การจัดการโครงการขนาดใหญ่เมืองพัทยาเขตปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

Megaprojects Management of Pattaya City,

Special Administrative Region

ณัฐวัฒน์ คำทอง¹

Nattawat Kamkong

¹สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Public Administration Program, Doctor of Philosophy, Western University

Received: July 3, 2019

Revised: August 15, 2019

Accepted: August 18, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอำนาจหน้าที่ของเมืองพัทยา ในการจัดการโครงการขนาดใหญ่ตามหลักธรรมาภิบาล กรณีศึกษา โครงการอุโมงค์ลอดทางแยกพัทยากลาง และโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการในระหว่างปีที่มีคำสั่งปลดปลัดเมืองพัทยาซึ่งปฏิบัติหน้าที่นายกเมืองพัทยาพ้นจากตำแหน่ง และแต่งตั้งนายกเมืองพัทยานคนใหม่ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน

ผลการวิจัยพบว่า อำนาจหน้าที่ของเมืองพัทยาในการจัดการโครงการขนาดใหญ่ ยังมีประเด็นปัญหา เนื่องจากโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นขาดความชัดเจน การจัดบริการสาธารณะของเมืองพัทยามีข้อจำกัดทางด้านอำนาจหน้าที่ที่ไม่เพียงพอ และไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และขาดเสถียรภาพทางการคลัง รวมถึงศักยภาพในการจัดการโครงการที่ต้องใช้ความชำนาญการเฉพาะด้าน เพื่อให้ดำเนินโครงการเป็นไปตามมาตรฐานสากล เมืองพัทยาจึงเป็นเพียงหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงาน

ถึงแม้ว่าเมืองพัทยาจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีลักษณะรูปแบบพิเศษเช่นเดียวกับกรุงเทพมหานคร แต่มีอำนาจหน้าที่เหมือนกับเทศบาลนคร จึงไม่สามารถบริหารจัดการท้องถิ่นได้อย่างเป็นอิสระ อีกทั้งการจัดการโครงการขนาดใหญ่ในเมืองพัทยามีขั้นตอนและกระบวนการดำเนินโครงการที่ซับซ้อนตามสภาพปัญหาและความต้องการของสาธารณชน ดังนั้นศักยภาพของนายกเมืองพัทยาในการประสานงานกับราชการส่วนกลาง ประสิทธิภาพในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา การพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการเมืองการปกครองจึงเป็นประเด็นสำคัญในการปฏิรูปเมืองพัทยา

คำสำคัญ: อำนาจหน้าที่เมืองพัทยา, การจัดการโครงการขนาดใหญ่, การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

Abstract

This research aimed to study the authorities of Pattaya City in term of megaprojects management: Case study of Pattaya-Klang Underpass Project and Pattaya's Beach Landscape Improvement which have been conducted during the year of the decommissioning of Pattaya City Deputy Mayor, and appointed a new Pattaya City Mayor by virtue by Section 44 of the Constitution of the Kingdom of Thailand. This research is a qualitative. Data were analyzed using documents research and semi-structured interviews of key informants.

The research was found that the authorities of Pattaya City to manage megaprojects have crux due to local government structure was unclear. Pattaya City's public services had limited authorities and incompatibilities. Both megaprojects were researched and found that the budget from the government was unstable since they were the projects that requires specialized skills in order to implement the projects in accordance with international standards. Therefore, Pattaya City is just responsible

for coordination. Nevertheless, Pattaya City is a special local administrative organization as the same as Bangkok but Pattaya City has only the same authorities as the municipality as a typical local government organization which cannot manage local administration independently. Moreover, for the megaprojects management in Pattaya City, there are complex procedures according to problems and needs of the public hence potentials of Pattaya City Mayor are required in coordination with the central government. The performance of Pattaya City Mayor in term of effective and efficient decision making, knowledge in economic, social and political development are essential factors to develop Pattaya City.

Keywords: Pattaya city authorities, megaprojects management, special administrative, region-Pattaya city

บทนำ

ที่มาของอำนาจการบริหารเมืองพัทยาในปัจจุบัน เป็นการใช้อำนาจเผด็จการในการเปลี่ยนแปลงตัวผู้บริหารงานท้องถิ่นเมืองพัทยา ที่เป็นการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มาเป็นคณะผู้บริหารจัดการงานท้องถิ่นของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เป็นการชั่วคราว ตามคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 6/2560 เรื่อง ปลดนายกเมืองพัทยาพ้นจากตำแหน่งวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2560 โดยอ้างถึงประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 85/2557 เรื่อง การได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 2557 ข้อที่ 11 ซึ่งกำหนดไว้ในกรณีที่ผู้บริหารท้องถิ่นครบวาระหรือว่างลง ให้ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 1/2557 เรื่อง การได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราวลงวันที่ 25 ธันวาคม 2557 ข้อ 1 วรรคสอง กรณีที่ตำแหน่งนายกเมืองพัทยาว่างลง ให้

ดำเนินการเพื่อให้ได้มา ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 85/2557

(Government Gazette, 2017)

ประเด็นปัญหาจากการจัดการโครงการขนาดใหญ่ในเมืองพัทยา คือ ความล่าช้าของโครงการ จึงเกิดข้อซักถามถึงการบริหารจัดการโครงการขนาดใหญ่ต่างๆ ที่สร้างผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นโครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง ซึ่งเป็นโครงการแก้ไขปัญหาการจราจรติดขัดในช่วงโมงเร่งด่วน และช่วงเทศกาลวันหยุดยาวที่มีทั้งนักท่องเที่ยวเดินทางมาพักผ่อนในเมืองพัทยาและเดินทางผ่านไปยังจังหวัดท่องเที่ยวต่าง ๆ ในภาคตะวันออก ทั้งนี้ กรมทางหลวงชนบท กระทรวงคมนาคม ได้รับอนุมัติงบประมาณจำนวน 800 กว่าล้านบาท เพื่อดำเนินโครงการก่อสร้างอุโมงค์ลอดทางแยก บริเวณแยกถนนสุขุมวิท ถนนพัทยากลาง จังหวัดชลบุรี ในระยะทางยาวรวม 1.9 กิโลเมตร โดยมีห้างหุ้นส่วนจำกัด นภาก่อสร้างเป็นผู้รับจ้าง ซึ่งมีสัญญาเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 15 พฤศจิกายน 2557 จนถึงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2560 (Charupongsakul, 2011)

โครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา ที่ทำการเสริมทรายบริเวณพัทยาเหนือถึงพัทยาใต้ ระยะยาว 2.7 กิโลเมตรเพื่อแก้ปัญหาทะเลกัดเซาะชายฝั่ง ทั้งนี้เนื่องจากชายหาดพัทยามีปัญหาถูกน้ำทะเลกัดเซาะเป็นอย่างมาก ทำให้เนื้อที่ชายหาด โดยเฉพาะบริเวณพัทยาเหนือถึงพัทยาใต้มีความกว้างเพียง 3 - 5 เมตร และมีนัยสำคัญที่บ่งชี้ว่า หากปล่อยทิ้งไว้จะทำให้ชายหาดสูญหายไปจนหมดสภาพในระยะเวลาอันใกล้ แต่โครงการดังกล่าวนี้ไม่มีความคืบหน้ามากนัก กระทั่งกรมเจ้าท่าได้เสนอตัวเป็นเจ้าภาพร่วมทำการศึกษา สำรวจ และวางแผนแม่บทในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตามโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยานั้น แม้จะทำให้สภาพชายหาดมีความกว้างเพิ่มขึ้นเหมือนในอดีตที่ผ่านมา แต่จากสภาพของภูมิอากาศ และการไหลเวียนของน้ำทะเลที่มีผลกระทบมาจากโครงสร้างชายหาดที่เปลี่ยนไป ย่อมมีผลทำให้การกัดเซาะยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

อำนาจหน้าที่ของเมืองพัทยา ในการจัดการโครงการขนาดใหญ่ตามหลัก ธรรมชาติ กรณศึกษา โครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง และโครงการเสริม ทรายชายหาดพัทยานั้น มีลักษณะของความพิเศษที่จะต้องดำเนินการในกลุ่มลักษณะ ของเมืองที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีบริบทที่แตกต่าง จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการ วิจัยการจัดการ โครงการขนาดใหญ่ของเมืองพัทยาเขตปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ เพื่อจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการ โครงการขนาดใหญ่เมืองพัทยาเขตปกครองท้องถิ่น รูปแบบพิเศษ ในโครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง และโครงการเสริมทราย ชายหาดพัทยา
2. เพื่อศึกษาการจัดการ โครงการขนาดใหญ่เมืองพัทยาเขตปกครองท้องถิ่น รูปแบบพิเศษ ตามหลักธรรมชาติของโครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง และ โครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา
3. เพื่อศึกษาอำนาจหน้าที่ของเมืองพัทยาในการจัดการ โครงการขนาดใหญ่ เมืองพัทยาเขตปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ของโครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยา กลาง และโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นการศึกษา ใน 2 ลักษณะวิธี คือ 1) การวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยการศึกษาค้นคว้า จากเอกสารตำราทางวิชาการที่เกี่ยวกับความเป็นมาและสาระสำคัญของการบริหาร จัดการภาครัฐรูปแบบพิเศษเมืองพัทยา อำนาจหน้าที่ ขั้นตอนการจัดการโครงการ การ ใช้หลักธรรมชาติของเมืองพัทยาในการจัดการโครงการสร้างอุโมงค์ทางลอดพัทยา กลางและโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา และ 2) การสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์

แบบเป็นทางการ (Formal interview) และแบบเจาะลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant interview)

การเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากจะศึกษาวิจัยจากเอกสารเป็นหลักแล้ว ยังใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ โครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง และโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและคำพูดที่ได้จากการสัมภาษณ์ เป็นการวิเคราะห์ทั้งตีความภาษาจากเอกสาร และวิเคราะห์ความรู้สึกหรือนัยที่แอบแฝงอยู่ เริ่มต้นจากการจัดข้อมูลที่ได้รับมาทั้งหมดอย่างเป็นระบบ ให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้ ประการแรก นำเสนอข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และอภิปรายผล ประการที่สอง สรุปผลจากข้อมูลที่น่าเสนอ โดยการวิเคราะห์ทั้งในส่วนที่เป็นคำพูด เอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ไปพร้อม ๆ กัน โดยให้ความสำคัญทั้งความหมายในทางภาษา และตีความจากความรู้สึกที่แอบแฝงอยู่ในข้อมูลนั้น ๆ ประการที่สาม นำข้อมูลทีวิเคราะห์ในแต่ละกรณีศึกษามาเปรียบเทียบกันตามมิติดังกล่าวข้างต้น เพื่อแสวงหาลักษณะและคุณสมบัติร่วมของข้อมูล เพื่อสร้างข้อค้นพบหรือข้อสรุปจากการเปรียบเทียบ เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงกันระหว่างกรณีศึกษากับกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การจัดการ โครงการขนาดใหญ่เมืองพัทยาเขตปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ในโครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง และโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา เมืองพัทยาได้ถูกกำหนดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ แต่ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยากลับกำหนดอำนาจหน้าที่และโครงสร้างเหมือนเทศบาลโดยทั่วไป จึงไม่มีอำนาจแบบเบ็ดเสร็จในการบริหารจัดการ

ภายในพื้นที่ ส่งผลให้การดำเนินนโยบายเชิงรุกเพื่อสร้างอนาคตของเมืองพัทยา ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง เพราะต้องดำเนินการในเรื่องที่เร่งด่วนก่อน จากการกำหนดแนวนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ ซึ่งบางครั้งไม่ได้คำนึงถึงความพร้อมและความต้องการในการพัฒนาของท้องถิ่น ส่งผลให้การกำหนดนโยบาย และการดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ยังคงมีปัญหาทางด้านข้อมูลที่ไม่ครอบคลุม และขาดการวิเคราะห์ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการเชื่อมโยงในมิติด้านการคลัง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

ดังนั้น การจัดการโครงการขนาดใหญ่เมืองพัทยาเขตปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ในโครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง และโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา ยังคงมีการบริการในกิจการที่ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายขององค์ได้เต็มประสิทธิภาพ

2. การจัดการโครงการขนาดใหญ่เมืองพัทยาเขตปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ตามหลักธรรมาภิบาลของโครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง และโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา เมืองพัทยาขาดประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ เนื่องจากขาดการวางแผนและการควบคุมที่เป็นระบบ และอาจรวมถึงการขาดระบบประเมินผลสำเร็จของโครงการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ในการบริหารโครงการให้ประสบผลสำเร็จ อีกทั้ง การที่ผู้ปฏิบัติงานบางส่วนงานขาดความชำนาญ ไม่สามารถใช้ความชำนาญงานปฏิบัติการกิจหรือโครงการขนาดใหญ่ได้ ทำให้ต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก ส่งผลให้สิ้นเปลืองงบประมาณและเวลาในการดำเนินงาน ทำให้ผลการปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า และมีคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร

ดังนั้น การจัดการโครงการขนาดใหญ่เมืองพัทยาเขตปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ตามหลักธรรมาภิบาลของโครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง และโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา เมืองพัทยา จากผลการวิจัยยังขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการประเมินองค์รวมของการดำเนินการที่ต้องได้รับการพัฒนา

3. อำนาจหน้าที่ของเมืองพัทยาในการจัดการโครงการขนาดใหญ่เมืองพัทยาเขตปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ของโครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง และโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา ในการที่เมืองพัทยามีงบประมาณ ไม่เพียงพอที่จะใช้บริหารจัดการได้ทุกภารกิจที่จำเป็นและทั่วถึง ระบบการควบคุม ตรวจสอบ ภายใน ระบบติดตามผล การจัดสรรเงินงบประมาณยังต้องการการพัฒนา และพบปัญหาการใช้จ่ายงบประมาณที่ไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อผลความสำเร็จของการดำเนินงาน อีกทั้งเมืองพัทยายังได้รับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับใช้ในการบริหารจัดการและการพัฒนาท้องถิ่นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการที่แท้จริง และไม่ปฏิบัติตามสัดส่วนของการก่อให้เกิดรายได้แก่รัฐ เป็นผลทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ตามโครงการที่มีความสำคัญหรือโครงการขนาดใหญ่ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเพียงพอ

ดังนั้น การจัดการโครงการขนาดใหญ่เมืองพัทยาเขตปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ของโครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง และโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา ยังคงขาดงบประมาณที่เพียงพอต่อการขยายตัวของเมือง และระบบเศรษฐกิจที่ดีได้ว่าเป็นรายได้สำคัญของประเทศ

อภิปรายผล

ข้อค้นพบประเด็นอำนาจหน้าที่ของเมืองพัทยา จากปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ โครงการที่ผ่านมา พบว่า ยังไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนเท่าที่ควร ทั้งนี้ ยังมีปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่ขัดขวางการทำงานของส่วนราชการเมืองพัทยาไม่ให้งบรลวุฒฒประสงค้ ขาดประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการ เนื่องจากขาดการวางแผนและการควบคุมที่เป็นระบบ รวมถึงการขาดระบบประเมินผลสำเร็จของโครงการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ การจัดโครงสร้างองค์กรและระบบงานของเมืองพัทยายังไม่สอดคล้องและเหมาะสมกับภารกิจ วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ ทำให้ไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงการให้สอดคล้องกับนโยบายที่เปลี่ยนแปลง และตรง

กับความต้องการของประชาชนได้ ตลอดจนบางหน่วยงานมีการกิจซ้ำซ้อน ทำให้เกิดการนำเสนอโครงการที่ซ้ำซ้อนกันและทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ รวมถึงปัญหาด้านบุคลากร เพราะการที่ผู้ปฏิบัติงานบางส่วนงานขาดความชำนาญ ไม่สามารถใช้ความชำนาญงานปฏิบัติการกิจหรือโครงการขนาดใหญ่ได้ ทำให้ต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก ส่งผลให้สิ้นเปลืองงบประมาณและเวลาในการดำเนินงาน

ในด้านงบประมาณ การที่เมืองพัทยามีงบประมาณไม่เพียงพอที่จะใช้บริหารจัดการได้ทุกภารกิจที่จำเป็นและทั่วถึง และปัญหาในการนำเสนอของงบประมาณประเภทเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้เมืองพัทยานำเสนอขออนุมัติโดยผ่านการพิจารณาของรัฐสภา ซึ่งเมืองพัทยาได้รับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับใช้ในการบริหารจัดการและการพัฒนาท้องถิ่นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการที่แท้จริง และไม่เป็นไปตามสัดส่วนของการก่อให้เกิดรายได้แก่รัฐ เป็นผลทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ตามโครงการที่มีความสำคัญหรือโครงการขนาดใหญ่ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเพียงพอ ด้านการติดตามและประเมินผล ซึ่งมีการกำหนดให้มีคณะกรรมการติดตามประเมินผลโครงการเป็นเรื่องที่ดี แต่อาจจะยังมีจุดอ่อนที่ทำให้การติดตามประเมินผลองค์กรไม่บรรลุวัตถุประสงค์ หากคณะกรรมการไม่สามารถตรวจสอบนโยบายได้ครอบคลุมทุกด้าน ขาดข้อมูลในการตรวจสอบ อีกทั้งหากขาดความจริงใจในการติดตามการดำเนินการ โครงการ ก็ย่อมที่จะไม่สามารถประเมินผลสำเร็จของโครงการได้ อีกทั้งการดำเนินการยังขาดความสามารถในการควบคุมโดยเฉพาะการขาดการกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน จึงไม่สามารถติดตามประเมินผลโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และขาดกลไกในการติดตาม และประเมินผลความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการเร่งด่วนที่สำคัญ ซึ่งจะใช้เวลาในการดำเนินการอย่างน้อย 2 - 3 ปีงบประมาณขึ้นไป ทำให้ผลลัพธ์ของการทำงานเชิงยุทธศาสตร์ไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่กำหนด (Puang Ngam, 2016)

ผลการวิจัยในประเด็นการจัดการโครงการขนาดใหญ่เมืองพัทยา เกี่ยวกับ

อำนาจหน้าที่ ศักยภาพของเมืองพัทยาที่ไม่เพียงพอในการจัดทำโครงการขนาดใหญ่ ซึ่งการที่เมืองพัทยามีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่เมืองพัทยาไม่ได้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่อย่างจริงจัง เช่น การจัดระเบียบการจราจร การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การดูแลรักษาความสะอาดภายในเขตเมือง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการจัดลำดับความสำคัญค่อนนโยบายของผู้บริหารเมืองพัทยา ซึ่งจากโครงสร้างทางการบริหารเมืองพัทยาในปัจจุบัน กำหนดให้เป็นการเลือกผู้บริหารหรือนายกเมืองพัทยาโดยตรง การที่เมืองพัทยามีโครงสร้างการบริหารงานเช่นนี้ จึงทำให้การทำงานของผู้บริหารย่อมต้องให้ความสำคัญกับประชาชนซึ่งเป็นฐานเสียงสนับสนุนในพื้นที่ การตัดสินใจในเรื่องใดก็ตามที่อาจเป็นผลดีต่อเมืองพัทยาโดยรวม แต่หากส่งผลกระทบต่อฐานเสียงที่สนับสนุนก็อาจทำให้ผู้บริหารเมืองพัทยาลี้ภัยที่จะดำเนินการในเรื่องเหล่านั้น รวมถึงปัญหาการคลังและงบประมาณของเมืองพัทยา (Xinghin, 2017) ซึ่งแม้ว่าเมืองพัทยามีฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษก็ตาม แต่ทั้งในด้านโครงสร้างรายได้และระบบการจัดสรรเงินอุดหนุนของรัฐที่ให้แกเมืองพัทยานั้น ยังคงไม่มีความแตกต่างไปจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น แม้ว่าเมืองพัทยจะสามารถขอรับการจัดสรรงบประมาณได้โดยตรงจากรัฐบาล แต่ในหลายกรณีเงินจัดสรรเหล่านั้นอาจไม่ตรงกับความต้องการของเมืองพัทยา เพราะการจัดสรรงบประมาณนั้นอาจเป็นไปตามเจตนารมณ์ของส่วนราชการเองมากกว่าด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้เมืองพัทยาไม่สามารถพึ่งพาตนเองด้านงบประมาณได้ตามภารกิจและขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเมืองพัทยาที่มีอยู่อย่างกว้างขวาง ทำให้เมืองพัทยาไม่สามารถใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในขอบเขตพื้นที่ แต่เมืองพัทยาไม่สามารถเข้ามาจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีการขยายไปในพื้นที่กว้างมากขึ้น และอาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในอนาคตของเมืองพัทยาได้ จึงเป็นที่มาของการมีความจำเป็นต้องใช้อำนาจตาม มาตรา 44 ของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ เพื่อ

เข้ามาบริหารจัดการพัฒนาเมืองพัทยาพื้นที่พิเศษท่องเที่ยว และแก้ไขปัญหาและโครงการขนาดใหญ่ ในเมืองพัทยา และสามารถบริหารงบประมาณ บังคับบัญชาบุคลากร ตลอดจนบริหารงานบุคคลให้ได้อย่างดีขีดตามกฎหมาย เพื่อสร้างความเชื่อมั่น แก่พนักงานและลูกจ้างเมืองพัทยา และภาคประชาชน

จากการศึกษาข้อมูลโครงการขนาดใหญ่ 2 โครงการคือ โครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง และโครงการเสริมทรายชายหาดพัทยา และทำการวิเคราะห์การบริหารจัดการโครงการตามหลักธรรมาภิบาล คือหลักประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ (Effectiveness and Efficiency) ตามหลักความรับผิดชอบ (Responsibility) ตามหลักความโปร่งใส (Accountability) ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ เรื่องการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร การกำหนดตัวชี้วัด ซึ่งเป็นองค์ประกอบของเครื่องมือวัดความโปร่งใสที่ใช้ประเมินโครงการขนาดใหญ่ การจัดการโครงการขนาดใหญ่ตามหลักการมีส่วนร่วม (Participant) และการรับฟังความคิดเห็นประชาชน ซึ่งทั้งหมดที่ได้กล่าวถึงนี้เป็นไปนโยบายรัฐบาล ที่ให้ความสำคัญกับการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาลและการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ อย่างไรก็ตาม จากข้อค้นพบเกี่ยวกับการร้องขอบเขตงาน การกำหนดคุณสมบัติของผู้เสนอราคาและเทคนิคการก่อสร้าง รวมถึงวิธีการจ้างเหมาก่อสร้างด้วยการประกวดราคาจ้าง โดยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ พบว่าทั้ง 2 โครงการ มีนโยบายความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ที่ไม่ชัดเจน ในประเด็นคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ นำมาซึ่งปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน (Corruption) ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญเพราะสร้างความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ แทนที่การประกวดราคาจะเป็นการแข่งขันอย่างเสรี เพื่อให้ได้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญที่แท้จริงในการทำโครงการในราคาที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วน

อีกหนึ่งประเด็นที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วม การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในกรณีโครงการอุโมงค์ลอดทางแยก พัทยากลาง ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาจราจรบนถนนสุขุมวิท ก่อนทำการของบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาจราจรทางแยก

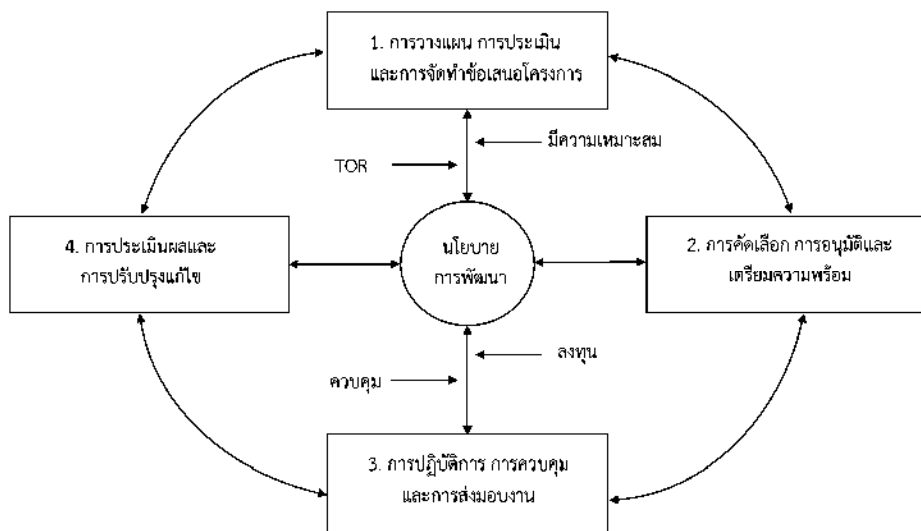
บริเวณพญาเหนือ พญาใต้ และเทพประสิทธิ์ เป็นอันดับต่อไปนั้น พบว่าการที่เมืองพญาใต้จัดให้มีการประชุมหรือ รับฟังข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นจากภาคเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการก่อสร้างอุโมงค์ลอดทางแยก และสะพานลอยเพื่อคนพิการที่อยู่ในโครงการเดียวกันนั้น เกิดข้อค้นพบว่าการวิเคราะห์ผลดีและผลเสียก่อนเริ่มโครงการที่ไม่ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน จะนำมาซึ่งการคัดค้านจากภาคเอกชน และประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ทำให้คนพิการเสียสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์จากโครงการสาธารณะของเมืองพญา และการเผชิญหน้าระหว่างเมืองพญากับภาคเอกชน อันเป็นการเพิ่มระดับของความขัดแย้งให้ขยายตัวมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่ความล้มเหลวของการบริหารจัดการเมืองพญา ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการไม่ยอมรับบทบาทของประชาชนในการเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจ ประชาชนขาดความเชื่อมั่นและไม่ไว้วางใจการบริหารงานของเมืองพญา ทั้งนี้ เป็นการตอกย้ำถึงอำนาจหน้าที่ในการบริหารเมืองพญาที่ไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหา และไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

การแก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพญา หรือการกำหนดรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ ควรพิจารณาถึงศักยภาพในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นนั้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นหลัก ทั้งนี้ เป็นเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเดิมมีลักษณะการรวบอำนาจอยู่กับฝ่ายบริหารเพียงอย่างเดียว ซึ่งทำให้ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นสามารถเข้าไปเป็นผู้บริหารองค์กรได้โดยง่ายและต่อเนื่องอยู่เสมอๆ ดังนั้น การจัดตั้งรูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบพิเศษ นอกจากตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไว้แล้ว ยังจะต้องอาศัยประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และนักวิชาการควรให้ความรู้ถึงข้อดีข้อเสียในแต่ละพื้นที่นั้นๆ เพราะหากไม่มีการศึกษาถึงผลกระทบดังกล่าว ก็เชื่อได้ว่า ถึงแม้ว่าจะเป็นเขตการปกครองแบบท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ แต่

บุคคลเก่า อำนาจเก่า วิธีการและรูปแบบเก่าจะถูกนำกลับมาใช้ ทำให้อำนาจในการบริหารงานของผู้บริหารไม่เด็ดขาด ขาดความชัดเจนและโปร่งใส และให้ความสำคัญกับประชาชนที่เป็นฐานเสียงสนับสนุนในพื้นที่ และอาจหลีกเลี่ยงการดำเนินการใดๆ ที่เป็นผลประโยชน์โดยรวม แต่อาจส่งผลกระทบต่อฐานเสียงที่สนับสนุนก็ได้

ในประเด็นการจัดการโครงการขนาดใหญ่ เมืองพัทยา ซึ่งมีขั้นตอน และกระบวนการดำเนินงานโครงการที่มีความสลับซับซ้อน เนื่องจากแนวคิดของโครงการที่ต้องพิจารณาตามสภาพปัญหาและความต้องการของสาธารณชนที่ผ่านการวิเคราะห์ และกำหนดเป็นแนวนโยบายของรัฐบาล ในการบริหารการพัฒนาเป็นสำคัญ จึงกล่าวได้ว่า นโยบายของรัฐบาลจึงเป็นจุดศูนย์กลางของวงจรโครงการ จากนั้น จึงมีการดำเนินการตามวาระหรือขั้นตอนที่สำคัญ รวม 4 ขั้นตอน ตามแผนภาพวงจรโครงการ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: วงจร โครงการ

1. การวางแผน การประเมินและการจัดทำข้อเสนอโครงการ เป็นวาระเริ่มต้นของโครงการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน การกำหนดแนวคิดโครงการ ซึ่งเป็นการนำนโยบายของรัฐบาลมาปรับเป็นแนวคิดของโครงการ ประเมินความพร้อมและความ

เหมาะสมเพื่อพิจารณาทางการลงทุน การกำหนดเงื่อนไขที่สำคัญของโครงการ (Term of reference – TOR) อันประกอบด้วยวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ ทางเลือกในการดำเนินงาน และประมาณการใช้ทรัพยากรและแหล่งที่มาของทรัพยากร ที่ใช้ในการจัดการโครงการ และอายุโครงการ โดยการศึกษาความเป็นไปได้และ ประเมินโครงการ ซึ่งเป็นการศึกษาข้อเท็จจริงในบริบทของโครงการมีความจำเป็นเป็น อย่างยิ่งในการพิจารณาความเป็นไปได้ด้านต่างๆ รวมทั้งการนำผลการศึกษาทั้งหมดมา ประเมินความเหมาะสมที่จะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจว่าจะลงทุนในโครงการ นั้นๆ หรือไม่ ซึ่งเป็นขั้นตอนเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การรับฟังความ คิดเห็นของประชาชน รวมถึงการเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญ และวัตถุประสงค์โครงการให้ ประชาชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประมวลสถานการณ์แวดล้อม เงื่อนไขทาง สังคม เทคโนโลยีที่จำเป็น รวมทั้งขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ ก่อนจะจัดทำ รายละเอียดแผนงาน แบบการก่อสร้าง คุณลักษณะเฉพาะของงาน มาตรฐานของ อุปกรณ์ตลอดจนถึงอำนวยความสะดวกต่างๆ

2. การคัดเลือก การอนุมัติ และการเตรียมความพร้อม เป็นการนำรายละเอียด ของโครงการมาพิจารณาเปรียบเทียบกับโครงการอื่นๆ ดังนั้นรายละเอียดต่างๆ ของ โครงการจะถูกประเมินโดยผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอีกครั้งหนึ่ง โดยพิจารณาจาก หลักเกณฑ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้ ก่อนการอนุมัติโครงการ กล่าวคือ ความสมบูรณ์ของ ข้อเสนอโครงการ เหตุผลและความจำเป็นของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ ความสอดคล้องของโครงการกับนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาประเทศ มิติ คำสั่ง ระเบียบ แผนปฏิบัติการของหน่วยงาน รวมถึงพิจารณาความเหมาะสมของการศึกษา ความเป็นไปได้ วิธีการดำเนินงาน ประสิทธิภาพของโครงการและแหล่งทุนที่ใช้ในการ ดำเนินงาน ความเหมาะสมของทางเลือก

3. การปฏิบัติการ การควบคุม และการส่งมอบโครงการ การนำโครงการไป ปฏิบัติ เป็นการทำงานของผู้จัดการโครงการในการมอบหมายงานแก่คณะกรรมการ ดำเนินงาน การตัดสินใจในการจัดซื้อ จัดหา และการจ้างก่อสร้าง ทั้งนี้พิจารณาข้อมูล

ในหลาย ๆ ด้าน เช่น ระบบประมูลด้วยวิธี e-Auction มีความโปร่งใส และมีระบบการควบคุมที่ดีเพียงพอ การกำหนดเงื่อนไขการริบเงินประกันของประกวดราคา ความเหมาะสมในการกำหนดราคากลาง ทั้งนี้เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงขั้นตอนในการจ้างก่อสร้างโครงการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น ส่วนขั้นตอนในการควบคุมและส่งมอบโครงการ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมของโครงการ และการประเมินโครงการ ทั้งนี้เพื่อความสอดคล้องระหว่างการวางแผนโครงการกับการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ

4. การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข งานในขั้นตอนสุดท้ายคือ การติดตามประเมินผล และการปรับนโยบายและแผนพัฒนา โดยขั้นตอนนี้จะให้ความสำคัญต่อการวัดความสำเร็จ หรือประเมินความล้มเหลวของโครงการ โดยผลการประเมินจะถูกนำไปใช้สำหรับการปรับปรุงนโยบายและวางแผนต่างๆ ต่อไป

References

- Charupongsakul, T. (2011). *Master plan and survey design for Pattaya beach sand making Chonburi province*. Bangkok: Harbor Department. [in Thai]
- Government Gazette. (2017). *National security council order 6/2017*. Bangkok: Office of the National Security Council. [in Thai]
- Paung Ngam, K. (2016). *Local government principles and new dimensions in the future*. Bangkok: Vinuachon. [in Thai]
- Xinghin, S., et al. (2017). Study and analyze data to develop Pattaya city into ASEAN community. *Journal of King Mongkut's University of Technology North Bangkok*, 27(2), 379 - 391. [in Thai]

Author

Mr. Nattawat Kamkong

Program in Public Administration, Doctor of Philosophy,

Western University

127/82 Moo. 4 Banglamong., Banglamong District,

Chonburi Province

Tel.: 086-6461957 E-mail : suksay2018@gmail.com

แนวทางการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับระบบความปลอดภัย ของรถโดยสารสาธารณะ

Guidelines for Law Amendment on Public Vehicle Safety

ป้อมฤดี กุมพันธ์¹ / วราภรณ์ วนาพิทักษ์² / ฌานิตี สันตะพันธุ์³

Pomrudee Kumpant / Varaporn Vanaphituk / Chaniti Suntapan

¹ นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Doctor of Law, Faculty of Law, National Institute of Development Administration

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

Assistant Professor, Faculty of Law, National Institute of Development Administration,

Main Advisor

³ อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

Ph.D., Faculty of Law, National Institute of Development Administration, Co-Advisor

Received: August 28, 2018
Revised: January 30, 2019
Accepted: February 6, 2019

บทคัดย่อ

“ความเหนื่อยล้าของผู้ขับรถ” อันมีสาเหตุมาจากอาการเครียด อาการป่วย หรืออาการเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า นั้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุ ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและหาวิธีการจัดการกับความเหนื่อยล้าของผู้ขับรถโดยสารสาธารณะ โดยใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎีป้องกัน การบาดเจ็บของแฮดดอน (Haddon’s Matrix Theory) แนวคิดเรื่องการจัดการความเหนื่อยล้า (Fatigue Management) มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการจำกัดระยะเวลาการทำงานของผู้ขับรถของประเทศไทย เปรียบเทียบกับสหภาพยุโรปและประเทศตุรกี จึงนำมาสู่แนวทางการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจำกัดระยะเวลาการขับรถของผู้ขับรถ

เพื่อประโยชน์ในการออกกฎหมายลำดับรองภายใต้ร่างพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ... อันจะเป็นแนวทางการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับระบบความปลอดภัยของรถโดยสารสาธารณะต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการความเหนื่อยล้า, ระยะเวลาทำงาน, ระยะเวลาพัก, ระยะเวลาพักผ่อน

Abstract

‘Drivers’ fatigue’, derived from stress, illness or exhaust, is one of several factors that leads to accidents. The research, therefore, aimed at studying and finding out the fatigue management of public transport drivers by employing legal measures to solve the problem occurred. The data collection instruments were related theories and legal measures such as Haddon's matrix theory, the concept of fatigue management, and the legal measures regarding the restrictions on Thai drivers’ working time compared to the one enforced in European Union and Turkey. The findings would lead to guidelines for law amendment on drivers’ driving time restriction, which would be beneficial for the secondary legislation imposition under the Land Transport Act, B.E....., and it would also contributes to the guidelines for law amendment on public vehicle safety.

Keywords: fatigue management, working time, break time, rest time

บทนำ

ความเหนื่อยล้าของผู้ขับรถเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุทางถนน โดยเฉพาะผู้ขับรถโดยสารสาธารณะที่ไม่สามารถหยุดพักรถได้ตามอำเภอใจ มาตรการ

เพื่อจัดการกับความเหนื่อยล้าของผู้ขับรถจึงถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น กลุ่มประเทศในสหภาพยุโรปจะต้องออกกฎหมายภายในประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบ (EC) เลขที่ 561/2006 ว่าด้วย ระยะเวลาการขับรถ และระยะเวลาพักของผู้ขับรถประเภทบรรทุกสินค้า หรือผู้โดยสาร ประเทศออสเตรเลียก็มีกฎหมายเพื่อจัดการกับความเหนื่อยล้าของผู้ขับรถโดยเฉพาะ ได้แก่กฎหมายว่าด้วยการควบคุมรถที่มีขนาดใหญ่ เรื่องการจัดการความเหนื่อยล้า (Heavy Vehicle National Law Act 2012 Heavy Vehicle (Fatigue Management) National Regulation) และประเทศตุรกีที่กำหนด ระยะเวลาการทำงานของผู้ขับรถไว้ในกฎหมายการจราจรทางบก ค.ศ.2003 (Karayollari Trafik Yonetmeligi) สำหรับประเทศไทยมาตรการจัดการความเหนื่อยล้า ด้วยวิธีการจำกัดระยะเวลาการทำงานของผู้ขับรถถูกวางหลักไว้ในพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 หมวดที่ 7 มาตรา 103 ทวิ และได้รับการเสนอแก้ไขเป็นร่างพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ... มาตรา 170 แต่อย่างไรก็ดีกฎหมายดังกล่าวยังขาดคำจำกัดความของช่วงระยะเวลาต่าง ๆ และเปิดช่องว่างให้ผู้ขับรถสามารถตกลงทำงานล่วงเวลาอันอาจก่อให้เกิดความเหนื่อยล้าระหว่างขับรถ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาเปรียบเทียบ และวิเคราะห์ เกี่ยวกับกฎหมายเพื่อจัดการความเหนื่อยล้าของไทยและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการเกี่ยวกับระบบความปลอดภัย วิเคราะห์ เปรียบเทียบกฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศอันว่าด้วยวิธีการจัดการความเหนื่อยล้าของผู้ขับรถในสหภาพยุโรป (European Union: EU) ประเทศออสเตรเลีย (Australia) และประเทศตุรกี (Turkey)
2. เพื่อสรุปและเสนอแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายเพื่อจัดการความเหนื่อยล้าของผู้ขับรถในประเทศไทยต่อไป

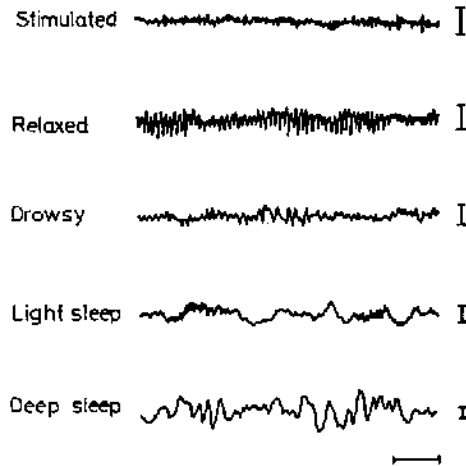
วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้ เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) อาทิ กฎหมายไทย โดยหลักได้แก่ พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 และร่างพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ... ประกอบกับคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 14/2560 ฉบับที่ 15/2560 กฎกระทรวง ประกาศกรมการขนส่งทางบก เป็นต้น และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ข้อตกลงหรือระเบียบต่างๆของสหภาพยุโรป กฎหมายภายในของประเทศสมาชิก กฎหมายออสเตรเลีย และกฎหมายตุรกี ศึกษาวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น หนังสือบทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย ข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พร้อมนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาวิเคราะห์เปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขกฎหมายระบบความปลอดภัยของรถโดยสารสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัย และสิทธิประโยชน์ที่ผู้โดยสารพึงได้รับต่อไป

ผลการวิจัย

ความเหนื่อยล้า (Fatigue) ไม่เพียงเป็นแค่ความรู้สึกเหนื่อยหรือง่วงนอน แต่ความเหนื่อยล้ายังเป็นสภาวะที่ร่างกาย และ/หรือจิตใจมีอาการอ่อนเพลีย และไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Safe Work Australia, 2013) ความเหนื่อยล้าอาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ เช่น ร่างกายขาดการพักผ่อน หรืออาการป่วย โดยสัญญาณของความเหนื่อยล้าอาจสังเกตได้จากอาการเมื่อล้าแม้จะนอนหลับพักผ่อนแล้ว การตอบสนองทางร่างกายช้าลง การไม่มีสมาธิ ระดับความจำลดลง วิสัยทัศน์การมองเห็นลดลง เจ็บหน้าอกเป็นต้น (Grandjean, 1979: 175) ความเหนื่อยล้าเป็นปัญหาสำคัญต่อประสิทธิภาพในการขับรถของผู้ขับรถ โดยเฉพาะผู้ที่จะต้องขับรถเป็นเวลานานติดต่อกันและไม่สามารถหยุดพักรถได้ตามอำเภอใจ เช่น ผู้ขับรถโดยสาร

ประจำทาง เมื่อประสิทธิภาพในการขบรถลดลงความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจึงเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องหาวิธีการจัดการกับความเหนื่อยล้า (Fatigue Management) ด้วยการจำกัดระยะเวลาการขบรถ จัดให้มีเวลาพัก และการพักผ่อน ที่เพียงพอ

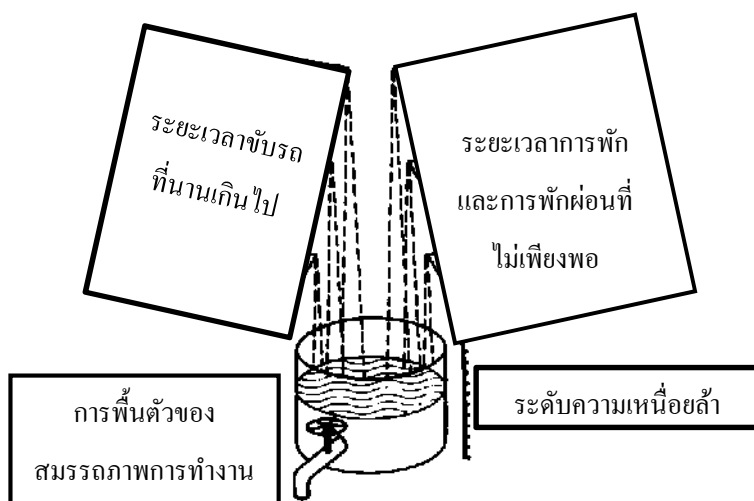

ภาพที่ 1: แสดงคลื่นไฟฟ้าสมองจากลักษณะอาการที่แตกต่างกัน
ที่มา: EP Grandean (3 พฤษภาคม 2560)

จากตัวอย่างภาพเป็นการวัดคลื่นสมอง (Electroencephalogram) จาก 5 ลักษณะได้แก่ บุคคลที่ถูกปลุกเร้าหรือกระตุ้น บุคคลที่มีความผ่อนคลาย บุคคลที่มีอาการเซื่องซึม ง่วงนอน บุคคลที่มีอาการครึ่งหลับครึ่งตื่นหลับไม่สนิท และบุคคลที่มีอาการหลับลึก จากภาพที่ 1 จะพบว่า บุคคลที่ถูกปลุกเร้าหรือมีความกระตุ้นหรือตื่นจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด (Grandjean, 1979: 177)

ความเหนื่อยล้า (Fatigue) หมายความว่า การสูญเสียประสิทธิภาพ และความอ่อนสมรรถภาพในการตอบสนองของร่างกายเช่นการเหนื่อยล้าทางร่างกาย เหนื่อยล้าทางสมอง หรืออาการง่วงนอนเป็นต้น หลักการความเหนื่อยล้า กำหนดให้คน

เปรียบเสมือนอ่างเก็บน้ำ และให้ปัจจัยต่าง ๆ เป็นน้ำที่ไหลเข้ามารวมกันในอ่างเก็บน้ำ เช่น ระยะเวลาการทำงาน ความหนักเบาของงาน ความรับผิดชอบ เมื่อไหลเข้ามาเรื่อย ๆ น้ำย่อมล้นเป็นธรรมชาติเปรียบเหมือนการเกิดความเหนื่อยล้า ดังนั้น จึงต้องมีระบบระบายน้ำออก เพื่อลดความเหนื่อยล้าทำให้บุคคลอยู่ในสภาวะที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกครั้ง เนื่องจากหลักการจัดการความเหนื่อยล้านี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการเป็นผู้ขับรถ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเหนื่อยล้าได้แก่ ระยะเวลาการขับรถที่นานเกินไป และการพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ ปรากฏตามรูปโดยอ้างอิงจาก ภาพแสดงการสะสมของปัจจัยความเหนื่อยล้าและการถ่ายเทเพื่อสมดุล โดย Grandjean EP

ภาพที่ 2: แสดงการสะสมของปัจจัยความเหนื่อยล้าและการถ่ายเทเพื่อสมดุล

ที่มา: EP Grandean (3 May 2017)

สอดคล้องกับข้อมูลจากการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเมื่อยล้าในพนักงานขับรถโดยสารประจำทาง ขนส่งมวลชนกรุงเทพ เขตการเดินรถแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ที่ว่าระยะทางการขับรถในแต่ละเที่ยว มีความสัมพันธ์กับความเหนื่อยล้า โดยระยะทางยาวจะมีความเหนื่อยล้าน้อย เนื่องจากการขับรถในระดับ

ที่ใกล้เคียงกัน และตลอดเส้นทางการเดินรถการจราจรไม่ติดขัดหรือหนาแน่น ระยะเวลาพักในแต่ละเที่ยวก็มีความสัมพันธ์กับความเหนื่อยล้า โดยพบว่า พนักงานขับรถที่มีระยะเวลาพักในแต่ละเที่ยวมาก จะมีความเหนื่อยล้าลดลง เนื่องจากการได้หยุดพักในแต่ละเที่ยวของการขับรถได้มีการเปลี่ยนอิริยาบถ เช่น การหยุดพัก เพื่อเข้าห้องน้ำ พักดื่ม น้ำ อันสามารถลดระดับความเหนื่อยล้าลงได้ (Boonphra, 2013: 55) และรายงานการศึกษาเรื่องอัตราความชุกของการเกิดความอ่อนล้าขณะขับรถ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องในพนักงานขับรถโดยสาร ที่พบว่า การหยุดพักระหว่างทางอย่างน้อย 30 นาที เป็นปัจจัยป้องกันการเกิดความเหนื่อยล้าขณะขับรถ เนื่องจากการได้หยุดพักหรือการได้เปลี่ยนอิริยาบถเป็นเวลาอย่างน้อย 30 นาที จะช่วยให้ผู้ขับรถลดความเหนื่อยล้าได้ (Kulwanvichit, 2006: 63) จากการศึกษาจึงสามารถสรุปได้ว่า ความเหนื่อยล้าของผู้ขับรถเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุทางถนน ดังนั้นจำเป็นต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความเหนื่อยล้า

มาตรการจัดการความเหนื่อยล้าของผู้ขับรถตามกฎหมายไทย วางหลักเรื่องระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ขับรถว่า ในรอบ 24 ชั่วโมงห้ามไม่ให้ผู้ได้รับอนุญาตเป็นผู้ขับรถปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ขับรถติดต่อกันเกิน 4 ชั่วโมงนับแต่เริ่มปฏิบัติหน้าที่ขับรถ แต่ถ้าในระหว่างนั้นผู้ได้รับใบอนุญาตขับรถได้พักติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่าครึ่งชั่วโมง ก็ให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อีกไม่เกิน 4 ชั่วโมงติดต่อกัน (พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 หมวดที่ 7 มาตรา 103 ทวิ) ทั้งนี้มาตรการดังกล่าวถูกเสนอแก้ไขโดยร่างพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ... มาตรา 170 ที่ร่างขึ้นภายใต้กฎหมายคุ้มครองแรงงานใจความว่า ห้ามมิให้ผู้ขับรถสาธารณะปฏิบัติหน้าที่ขับรถติดต่อกันเกินระยะเวลาที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2541 ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มีสาระสำคัญคือ ให้นายจ้างกำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดการทำงานปกติของลูกจ้าง ในงานขนส่งทางบกวันหนึ่งไม่เกิน 8 ชั่วโมง ในกรณีที่ได้รับความยินยอมจากลูกจ้าง นายจ้างอาจให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาได้วันหนึ่งไม่เกิน 2 ชั่วโมง และจะต้องจัดให้ลูกจ้างซึ่งทำ

หน้าที่ขับขี่ยานพาหนะมีเวลาพักติดต่อกันวันหนึ่งไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง เมื่อลูกจ้างทำหน้าที่ขับขี่ยานพาหนะมาแล้วไม่เกิน 4 ชั่วโมง นายจ้างและลูกจ้าง อาจตกลงกันให้มีเวลาพักครั้งหนึ่งน้อยกว่า 1 ชั่วโมงก็ได้ แต่ต้องไม่น้อยกว่าครึ่งละ 20 นาทีและเมื่อรวมกันแล้วต้องไม่น้อยกว่าวันละ 1 ชั่วโมง ดังนั้นผู้ขับรถโดยสารสาธารณะภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมง ผู้ขับรถสามารถขับรถได้ 8-10 ชั่วโมงเท่านั้น และเมื่อขับรถครบ 4 ชั่วโมง ผู้ขับรถจะต้องพักอย่างน้อย 1 ชั่วโมง แล้วจึงทำการขับรถอีกครั้ง แต่ทั้งนี้ระยะเวลาพักนั้นผู้ขับรถจะไม่พักติดต่อกัน 1 ชั่วโมงก็ได้ แต่ผู้ขับรถจะต้องพักติดต่อกันอย่างน้อย 20 นาทีรวมกันแล้วต้องครบ 1 ชั่วโมง

สำหรับระยะเวลาการขับรถ และระยะเวลาพักในสหภาพยุโรป ผู้ขับรถประเภทบรรทุกสินค้า หรือผู้โดยสาร ในสหภาพยุโรปถูกจำกัดไว้ตามกฎหมาย ได้แก่ ระเบียบ (EC) เลขที่ 561/2006 ของรัฐสภาและสภายุโรปเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2549 (REGULATION (EC) No 561/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 15 March 2006) มีสาระสำคัญคือ ระยะเวลาในการขับรถถูกจำกัดไว้เพียง 9 ชั่วโมงต่อวัน แต่ทั้งนี้ผู้ขับรถสามารถเพิ่มเวลาขับได้สูงสุด 10 ชั่วโมงต่อวัน โดยทำได้เพียง 2 ครั้งต่อสัปดาห์เท่านั้น (REGULATION (EC) No 561/2006, Article 6) ระยะเวลาการขับรถที่ถูกจำกัดไว้ที่ 9 ชั่วโมงต่อวันอาจแบ่งการขับออกเป็น 2 ครั้ง ครั้งละ 4.5 ชั่วโมง หรืออาจแบ่งการขับเป็นสามครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง 4.5 ชั่วโมง และ 2.5 ชั่วโมงก็ได้ แต่ทั้งนี้ระยะเวลารวมกันต้องไม่เกิน 9 ชั่วโมงต่อวัน หรือ 10 ชั่วโมงแล้วแต่กรณี ดังนั้นภายใน 1 สัปดาห์ (ไม่รวมวันเสาร์และวันอาทิตย์) ผู้ขับสามารถขับรถได้ระยะเวลารวมกันแล้วไม่เกิน 56 ชั่วโมง แต่สองสัปดาห์รวมกันจะต้องไม่เกิน 90 ชั่วโมง ส่วนระยะเวลาการพักนั้น หลังจากที่ผู้ขับได้ทำการขับรถตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ข้างต้นแล้ว ผู้ขับจะต้องทำการพักอย่างน้อย 45 นาที เช่นกรณีที่ผู้ขับทำการขับรถแล้ว 4.5 ชั่วโมง และพัก 45 นาที (REGULATION (EC) No 561/2006, Article 7) ซึ่งกรณีดังกล่าวผู้ขับสามารถขับรถได้อีก 4-5 ชั่วโมง หรืออีกกรณีเวลาพัก

45 นาที อาจแบ่งเป็น การพักสองช่วงเวลาคือ 15 นาที และ 30 นาที โดยการพักสองช่วงเวลานี้จะต้องจัดให้อยู่ในช่วงเวลา 4.5 ชั่วโมง

นอกจากระยะเวลาการพักแล้ว สหภาพยุโรปยังได้กำหนดระยะเวลาการพักผ่อนของผู้ขับรถไว้ ซึ่งระยะเวลาการพักผ่อนคือระยะเวลาที่ผู้ขับรถจะต้องพักติดต่อกัน โดยแท้จริง ห้ามไม่ให้ผู้ขับรถทำการอื่นอันอาจส่งผลกระทบต่อระยะเวลาพักผ่อน เช่น การทำงานพิเศษ การเป็นอาสาสมัคร การบริการชุมชน เป็นต้น (REGULATION (EC) No 561/2006, Article 4) โดยผู้ขับรถจะต้องมีเวลาพักผ่อนขั้นต่ำ 11 ชั่วโมงติดต่อกัน กรณีที่ไม่สามารถพักผ่อนติดต่อกันได้ 11 ชั่วโมง ผู้ขับรถจะต้องพักผ่อนให้ครบระยะเวลา 12 ชั่วโมง เช่น 8 ชั่วโมง และ 4 ชั่วโมง หรือ 9 ชั่วโมง และ 3 ชั่วโมง ในบางกรณีผู้ขับอาจลดระยะเวลาการพักผ่อนลงให้เหลือ 9 ชั่วโมงต่อวันก็ได้ แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เกิน 3 ครั้งภายใน 1 สัปดาห์ สำหรับประเทศตุรกีกำหนดเรื่องระยะเวลาการขับรถไว้ในมาตรา 98 ของกฎหมายจราจรทางบก ค.ศ. 2003 (Karayollari Trafik Yonetmeligi Madde 98) โดยวางหลักไว้เหมือนกับสหภาพยุโรป สำหรับระยะเวลาการทำงานและระยะเวลาการพักผ่อนขั้นต่ำพื้นฐานของประเทศออสเตรียถูกกำหนดไว้ใน ระเบียบว่าด้วยการควบคุมรถที่มีขนาดใหญ่ เรื่องการจัดการความเหนื่อยล้า (Heavy Vehicle National Law Act 2012 Heavy Vehicle (Fatigue Management) National Regulation) มาตรา 5, 6 และ 8 วางหลักว่าภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมงผู้ขับรถสามารถขับรถได้ถึง 12 ชั่วโมง กรณีทำงานติดต่อกันแล้ว 7 ชั่วโมง 30 นาที ผู้ขับรถต้องพักอย่างน้อย 30 นาที โดยอาจแบ่งระยะเวลาการพักออกเป็นช่วง ๆ แต่อย่างน้อยต้องพักติดต่อกัน 15 นาที และกรณีที่ทำงานติดต่อกัน 5 ชั่วโมง 15 นาที ผู้ขับต้องพักต่อเนื่องกันอย่างน้อย 15 นาที และภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมง ผู้ขับต้องพักผ่อนติดต่อกัน 7 ชั่วโมง

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายเรื่องระยะเวลาการขับรถของประเทศ
ไทย สหภาพยุโรป ประเทศตุรกี และประเทศออสเตรเลีย เห็นว่าแต่ละประเทศกำหนด
ระยะเวลาการขับรถขึ้นพื้นฐานไว้แตกต่างกัน คงมีประเทศตุรกีและสหภาพยุโรปที่
กำหนดไว้เหมือนกัน จึงสามารถแสดงตารางเวลาการทำงานและการพักของผู้ขับรถได้
ดังนี้

ตารางที่ 1

ระยะเวลาการทำงานและการพักตามกฎหมายไทย

รอบเวลา	ระยะเวลาทำงาน	ระยะเวลาพักขั้นต่ำ	ระยะเวลาพักผ่อน ประจำวัน
24 ชั่วโมง	8 ชั่วโมง อาจเพิ่ม การทำงานล่วงเวลา ไม่เกิน 2 ชั่วโมง รวมแล้วไม่เกิน 10 ชั่วโมง	1 ชั่วโมง เมื่อขับรถ ติดต่อกันนาน 4 ชั่วโมง โดยอาจ แบ่งเป็นช่วงได้แต่ ไม่ต่ำกว่า 20 นาที	ไม่ได้กำหนด

		
4 hrs	1 hrs	4 hrs

				
2 hrs	40 mins	2 hrs	20 mins	4 hrs

ภาพที่ 3: จำลองระยะเวลาการทำงาน และเวลาพักตามกฎหมายไทย จากเวลารวม 24 ชั่วโมง

ที่มา: กฎกระทรวง ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2541 ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 (10 May 2017)

ตารางที่ 2

ระยะเวลาการทำงานและการพักตามระเบียบสภาพยุโรปและกฎหมายตุรกี

รอบเวลา	ระยะเวลาทำงาน สูงสุด	ระยะเวลาพักขั้นต่ำ	ระยะเวลาพักผ่อน ประจำวัน
24 ชั่วโมง	9 ชั่วโมง อาจเพิ่ม การทำงานเป็น 10 ชั่วโมงได้ ไม่เกิน 2 ครั้งภายใน 1 สัปดาห์	45 นาที เมื่อขับรถ ติดต่อกันนาน 4 ชั่วโมง 30 นาที โดย อาจแบ่งเป็น 2 ช่วงได้ ช่วงละ 30 นาทีและ 15 นาที	ติดต่อกัน 11 ชั่วโมง ถ้าพักผ่อนไม่ ติดต่อกันต้องเพิ่มเป็น 12 ชั่วโมง ลดเหลือ 9 ชั่วโมงได้แต่ไม่เกิน 3 ครั้งต่อสัปดาห์

		
4.5 hrs	45 mins	4.5 hrs

			
2 hrs	15 mins	2.5 hrs	30 mins

24 hour period			
			
Driving	Breaks	Other work	Regular daily rest
13 hours			11 hours

24 hr period							
							
Driving	Breaks	Other work	Rest	Driving	Breaks	Other work	Rest
8 hrs			3 hrs	4 hrs			9 hrs

ภาพที่ 4: แสดงระยะเวลาการทำงาน และเวลาพักตามกฎหมายสหภาพยุโรป และตุรกี
จากเวลารวม 24 ชั่วโมง

ที่มา: Regulation No. 561/2006 of the European Union (10 May 2017)

ตารางที่ 3

ระยะเวลาการทำงานและการพักตามกฎหมายออสเตรเลีย

รอบเวลา	ระยะเวลาทำงานสูงสุด	ระยะเวลาพักขั้นต่ำ
5 ชั่วโมง 30 นาที	5 ชั่วโมง 15 นาที	ต่อเนื่องกัน 15 นาที
8 ชั่วโมง	7 ชั่วโมง 30 นาที	30 นาที โดยพัก ต่อเนื่องกัน 15 นาที
11 ชั่วโมง	10 ชั่วโมง	60 นาที โดยพัก ต่อเนื่องกัน 15 นาที
24 ชั่วโมง	12 ชั่วโมง	7 ชั่วโมงต่อเนื่องกัน โดย พักอยู่กับที่
7 วัน, 168 ชั่วโมง	72 ชั่วโมง	24 ชั่วโมงต่อเนื่องกัน โดย พักอยู่กับที่
28 วัน, 672 ชั่วโมง	288 ชั่วโมง	24 ชั่วโมงติดต่อกัน 4 ครั้ง โดยพักอยู่กับที่

จากตารางแสดงรายละเอียดระยะเวลาการขับรถและระยะเวลาการพักสามารถแบ่งการจำกัดเวลาได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ระยะเวลาการทำงานหรือการขับรถ ระยะเวลาการพัก และระยะเวลาการพักผ่อน โดยผู้เขียนกำหนดประเด็นวิเคราะห์เป็น 3 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นที่หนึ่ง เรื่องระยะเวลาการทำงาน (Driving time) ภายใน 1 วัน ตามกฎหมายไทยกำหนดให้ทำงานได้ 8 ชั่วโมง สหภาพยุโรปและตุรกี 9 ชั่วโมง และประเทศออสเตรเลีย 12 ชั่วโมง ใน แต่อย่างไรก็ดีตามกฎหมายไทยผู้ขับรถสามารถทำงานล่วงเวลาได้วันละไม่เกิน 2 ชั่วโมง โดยการทำงานล่วงเวลาจะต้องเกิดจากความตกลงกันของทั้งลูกจ้างและนายจ้าง ดังนั้นในทางปฏิบัตินายจ้างมักให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาด้วยเป็น 10 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนสหภาพยุโรปและตุรกีก็อนุญาตให้ผู้ขับรถ

สามารถขั้บรดได้เพิ่มขึ้นอีก 1 ชั่วโมง เป็น 10 ชั่วโมงเช่นกันแต่ต้องไม่เกิน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยผู้ขั้บรดจะทำงาน 5 วันต่อหนึ่งสัปดาห์เท่านั้น แต่ตามกฎหมายแรงงานไทยให้ลูกจ้างมีวันหยุดประจำสัปดาห์ได้ไม่น้อยกว่า 1 วัน ดังนั้นหากตกลงกันให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาทุกวัน ผู้ขั้บรดจะต้องขั้บรด 10 ชั่วโมงต่อวันติดต่อกัน 6 วัน เห็นว่าไม่มากเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับสหภาพยุโรปและตุรกี หรือประเทศออสเตรเลีย แต่ปัญหาคือกรณีที่ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อกำหนดเงื่อนไขในการจำกัดชั่วโมงการทำงาน เช่นข้อจำกัดของสหภาพยุโรปที่ให้ผู้ขั้บรดเพิ่มเวลาการขั้บรดได้เป็นวันละ 10 ชั่วโมงแต่ไม่เกิน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ เป็นต้น

ประเด็นที่สอง เรื่องระยะเวลาพัก (Breaks time) กล่าวคือเป็นระยะเวลาพักช่วงสั้น ๆ เพื่อให้ผู้ขั้บรดได้ผ่อนคลายความเหนื่อยล้าระหว่างทำงาน ซึ่งระยะเวลาพักตามระเบียบของสหภาพยุโรปและกฎหมายประเทศตุรกีถูกกำหนดไว้ที่ 45 นาทีเป็นอย่างน้อย และจะต้องพักเมื่อขั้บรดติดต่อกันมาแล้ว 4 ชั่วโมง 30 นาที ใกล้เคียงกับของประเทศไทยที่กำหนดให้ผู้ขั้บรดต้องพัก 1 ชั่วโมงเมื่อขั้บรดติดต่อกันมาแล้ว 4 ชั่วโมง ส่วนประเทศออสเตรเลียกำหนดระยะเวลาพักไว้ค่อนข้างแตกต่างโดยแบ่งเป็นรอบเวลาเช่น เมื่อผู้ขั้บรดขั้บรดครบ 5 ชั่วโมง 15 นาที จะต้องมีเวลาพักอย่างน้อย 15 นาที เมื่อผู้ขั้บรดขั้บรดครบ 7 ชั่วโมง 30 นาที จะต้องมีเวลาพักอย่างน้อย 30 นาที และเมื่อผู้ขั้บรดขั้บรดครบ 10 ชั่วโมง จะต้องมีเวลาพักอย่างน้อย 60 นาที ทั้งนี้จะต้องเป็นการพักติดต่อกันอย่างน้อยครั้งละ 15 นาที

ประเด็นที่สาม เรื่องระยะเวลาการพักผ่อน (Daily Rest) ซึ่งแตกต่างจากระยะเวลาการพัก เพราะการพักผ่อนเป็นการพักโดยห้ามผู้ขั้บรดทำงานอื่นใดอีกรวมถึงการทำงานลักษณะของจิตอาสาด้วย โดยสหภาพยุโรปและประเทศตุรกีได้กำหนดให้ผู้ขั้บรดต้องได้รับการพักผ่อนประจำวันอย่างน้อย 11 ชั่วโมงต่อ 1 วัน หากเป็นการพักผ่อนที่ไม่ต่อเนื่องกันต้องพักผ่อนเพิ่มเป็น 12 ชั่วโมงต่อ 1 วัน ทั้งนี้ระยะเวลาการพักผ่อนอาจลดเป็น 9 ชั่วโมงได้แต่ไม่เกิน 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ส่วนประเทศออสเตรเลียกำหนดระยะเวลาพักผ่อนประจำวันไว้เพียง 7 ชั่วโมงเท่านั้น แต่ประเทศไทยกฎหมายไม่ได้

บัญญัติถึงการพักผ่อนประจำวัน ผู้เขียนเห็นว่าการเป็นผู้ขับรถโดยเฉพาะรถโดยสารสาธารณะเป็นอาชีพที่จะต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาที่ทำงาน หากเกิดการเหนื่อยล้าหรือ ง่วงนอนอาจทำให้ผู้ขับรถสูญเสียการบังคับและเกิดอุบัติเหตุร้ายที่สุด ผลตามมาก็คือ ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกายของผู้โดยสาร ดังนั้นการกำหนดระยะเวลาพักผ่อนประจำวันจึงเป็นขั้นตอนหนึ่งของการลดความเหนื่อยล้า อันจะทำให้การทำงานของผู้ขับรถมีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากการวิเคราะห์ข้างต้นเห็นว่าประเทศไทยยังต้องปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายว่าด้วยเรื่องการกำหนดระยะเวลาการทำงานของผู้ขับรถ โดยจำกัดระยะเวลาของผู้ขับรถให้ชัดเจนขึ้น เช่นตามข้อกำหนดของสหภาพยุโรปหรือประเทศตุรกีที่ให้ผู้ขับรถสามารถเพิ่มชั่วโมงการขับรถได้จาก 9 ชั่วโมงเป็น 10 ชั่วโมงแต่จำกัดไว้เพียง 2 วันต่อหนึ่งสัปดาห์เท่านั้น ตลอดจนต้องกำหนดรายละเอียดของระยะเวลาการพัก และเพิ่มเติมเรื่องระยะเวลาการพักผ่อนประจำวัน

อภิปรายผล

พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 หมวดที่ 7 มาตรา 103 ทวิ วางหลักเรื่องระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ขับรถ กล่าวคือในรอบ 24 ชั่วโมงห้ามไม่ให้ผู้ได้รับอนุญาตเป็นผู้ขับรถปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ขับรถติดต่อกันเกิน 4 ชั่วโมงนับแต่เริ่มปฏิบัติหน้าที่ขับรถ แต่ถ้าในระหว่างนั้นผู้ได้รับใบอนุญาตขับรถได้พักติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่าครึ่งชั่วโมง ก็ให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อีกไม่เกิน 4 ชั่วโมงติดต่อกัน ทั้งนี้ ระยะเวลาดังกล่าวถูกเสนอแก้ไขโดยร่างพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ... มาตรา 170 ร่างขึ้นภายใต้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน ห้ามมิให้ผู้ขับรถสาธารณะปฏิบัติหน้าที่ขับรถติดต่อกันเกินระยะเวลาที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2541 ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มีสาระสำคัญคือ ให้นายจ้างกำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดการทำงานปกติของลูกจ้าง ในงานขนส่งทางบกวันหนึ่งไม่เกิน 8 ชั่วโมง ในกรณีที่ได้รับ

ความยินยอมจากลูกจ้าง นายจ้างอาจให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาได้วันหนึ่งไม่เกิน 2 ชั่วโมง และจะต้องจัดให้ลูกจ้างซึ่งทำหน้าที่ขับขี่ยานพาหนะมีเวลาพักติดต่อกันวันหนึ่งไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง เมื่อลูกจ้างทำหน้าที่ขับขี่ยานพาหนะมาแล้วไม่เกินสี่ชั่วโมง นายจ้างและลูกจ้าง อาจตกลงกันให้มีเวลาพักครั้งหนึ่งน้อยกว่า 1 ชั่วโมงก็ได้ แต่ต้องไม่น้อยกว่าครึ่งละ 20 นาทีและเมื่อรวมกันแล้วต้องไม่น้อยกว่าวันละหนึ่งชั่วโมง เห็นได้ว่าตามร่างพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ... ที่กำหนดให้ระยะเวลาการทำงานของผู้ขับรถอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานทำให้ข้อกำหนดเรื่องระยะเวลาการขับรถชัดเจนและรัดกุมขึ้น แต่อย่างไรก็ดีจากการศึกษาเรื่องการกำหนดระยะเวลาการทำงานของผู้ขับรถในต่างประเทศทั้งสหภาพยุโรป ประเทศออสเตรเลีย หรือประเทศตุรกี จะมีรายละเอียดที่ชัดเจนและรัดกุมกว่าไม่ว่าจะเป็นเรื่องระยะเวลาการขับรถ ระยะเวลาพัก และมีการกำหนดถึงระยะเวลาการพักผ่อนซึ่งยังไม่ได้มีการกำหนดไว้ตามกฎหมายไทย

ข้อเสนอแนะ

เสนอให้ออกกฏกระทรวงเพื่อกำหนดระยะเวลาการทำงานของผู้ขับรถโดยแบ่งเป็น 3 ลักษณะเวลา ได้แก่ ระยะเวลาการขับรถ ระยะเวลาการพัก และระยะเวลาการพักผ่อนประจำวัน โดยกำหนดว่า

“ข้อกำหนดนี้บังคับใช้กับรถบรรทุกที่มีน้ำหนักมากกว่า 3,500 กิโลกรัม และรถโดยสารสาธารณะสำหรับผู้โดยสารมากกว่า 7 คนและรวมผู้ขับรถด้วย

“ระยะเวลาขับรถ” หมายความว่า ระยะเวลาใดๆ ที่ผู้ขับทำการขับรถโดยถูกบันทึกไว้โดยเครื่องบันทึก หรือที่สามารถคำนวณได้ตามความเป็นจริงกรณีที่เครื่องบันทึกชำรุด

“ระยะเวลาพัก” หมายความว่า ระยะเวลาการพักการขับรถตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

“ระยะเวลาการพักผ่อน” หมายความว่า ระยะเวลาที่ผู้ขับรถได้รับการพักผ่อนโดยปราศจากสิ่งรบกวน

ข้อ... ระยะเวลาขับรถถูกจำกัดไว้เพียง 8 ชั่วโมงต่อวันผู้ขับสามารถเพิ่มเวลา ขับได้สูงสุด 10 ชั่วโมงต่อวัน แต่ทั้งนี้สามารถเพิ่มได้ 2 ครั้งต่อ 1 สัปดาห์ ภายใน 1 สัปดาห์ผู้ขับสามารถขับรถได้ระยะเวลารวมกันแล้วไม่เกิน 52 ชั่วโมง

ข้อ... เมื่อผู้ขับรถ ขับรถมาแล้วไม่เกินสี่ชั่วโมง ผู้ขับต้องมีระยะเวลาพักไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมงโดยอาจแบ่งระยะเวลาพักเป็นช่วง ๆ แต่ต้องไม่น้อยกว่าครึ่งละ 20 นาทีและเมื่อรวมกันแล้วต้องไม่น้อยกว่าวันละหนึ่งชั่วโมง

ข้อ... ผู้ขับจะต้องมีระยะเวลาการพักผ่อนติดต่อกัน 11 ชั่วโมง กรณีไม่สามารถพักผ่อนติดต่อกันได้ ระยะเวลาการพักผ่อนจะต้องรวมกันแล้วได้ 12 ชั่วโมงต่อวัน ทั้งนี้ระยะเวลาการพักผ่อนอาจลดเหลือ 9 ชั่วโมงต่อวันได้ แต่ห้ามมิให้เกิน 3 ครั้งต่อ 1 สัปดาห์”

References

- Australia National Transport Commission. (2015). *Electronic work diaries: Amendments to the heavy Vehicle national law*. [weblog]. Retrieved on 3 May 2017 from <https://1th.me/2H4d>
- Boonpha, K., et al. (2013). Factors related to fatigue among Bangkok mass transit bus driver in one bus operation zone in Bangkok. *Journal of Public Health, Burapha University*, 8(2). 55 pp. [in Thai]
- Grandjean, EP. (1979). Fatigue in industry. *British Journal of Industrial Medicine* (36). 175. Retrieved on 3 May 2017 from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1008561/pdf/brjindmed00071-0001.pdf>

Kulwanvichit, N. (2006). *Prevalence of fatigue while driving and factors related to fatigue of public bus drivers in north, central and northeast routes at Bangkok Bus Terminal (Chatuchak)*. Master of Science, Department of Occupational Medicine, Faculty of Medicine, Chulalongkorn University.

63. [in Thai]

National Heavy Vehicles Regulator. (2013). *National Driver Work Diary for drivers of fatigue-regulated heavy vehicles*. [weblog]. Retrieved on 18 May 2017 from <https://1th.me/X4MS> [in Thai]

Queen land Government Department of Transport and Main Road. (2018, August 23). *Fatigue management*. [weblog]. Retrieved on 15 May 2017 from <https://1th.me/JExc> [in Thai]

Safe Work Australia. (2013). *Fatigue management a worker's guide*. [weblog]. Retrieved on 10 December 2017 from <https://1th.me/eGHL>

Author

Miss Pomrudee Kumpant

Doctor of Laws Program, National Institute of Development
Administration

Lumpini Condo Town 304/225 Serithai Road., Klong-Khum, Bueng-Kum,
Bangkok, Thailand 10240

Tel: 089-066-9110 E-mail: pomkp1989@gmail.com

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการหรือ บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในมนุษยศาสตร์ (มสศ.)

1. ส่งบทความวิจัยฉบับเต็มในรูปแบบของ Word File จำนวน 1 ชุด เป็น
แฟ้มข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยใช้โปรแกรม Microsoft Office Word 2010 เป็นต้นไป
ที่เว็บไซต์ <http://jhusoc.bru.ac.th> หรือ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เลขที่ 439 ถนนจิระ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 31000
โทรศัพท์ 0-4461-1221 ต่อ 4001 / โทรสาร 0-4461-2858

2. เป็นบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวกับภาษา
ภาษาศาสตร์ วรรณคดี ปรัชญาและศาสนา ชาติพันธุ์ บรรณารักษ์และสารสนเทศ
ศาสตร์ ดนตรีและนาฏศิลป์ ศิลปกรรม ประเพณีและวัฒนธรรม การท่องเที่ยว
ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา การศึกษา เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้
และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

3. ความยาวของบทความโดยนับรวมรูปภาพ ตาราง เอกสารอ้างอิง และ
ประวัติผู้เขียน จำนวน 15-20 หน้ากระดาษ A5

4. แบบอักษร (Font) บทความ

4.1 ให้พิมพ์ด้วยตัวอักษร Angsana New ขนาด 14 และพิมพ์เนื้อหาใน
ลักษณะคอลัมน์เดียว (One column) กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเป็นแบบระยะ
พิมพ์เดียว (Single space) ระยะขอบบน-ล่าง 2 เซนติเมตร และระยะขอบซ้าย-ขวา
1.8 เซนติเมตร

4.2 ชื่อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ด้วยตัวหนาโดยใช้
ขนาดอักษร 16 กึ่งกลางหน้ากระดาษ กรณีเป็นภาษาอังกฤษ ให้ใช้อักษรตัวแรกเป็น
ตัวใหญ่สำหรับคำหลักต่างๆ

4.3 ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (และอาจารย์ที่ปรึกษา) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และให้ใช้หมายเลขกำกับชื่อผู้เขียนหรืออาจารย์ที่ปรึกษาเฉพาะที่เป็นภาษาไทยเท่านั้น พิมพ์ด้วยตัวหนาโดยใช้ขนาดอักษร 14 กึ่งกลางหน้ากระดาษ

4.4 ชื่อสาขาวิชา คณะ และสถาบันการศึกษาต้นสังกัด ให้พิมพ์ที่บรรทัดล่างต่อจากชื่อผู้วิจัย ชิดขอบซ้าย พิมพ์อักษรเป็นตัวบางขนาด 12 ใช้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ให้ใช้หมายเลขกำกับเฉพาะที่ภาษาไทยเท่านั้น

5. เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ในกรณีที่เป็นบทความภาษาอังกฤษต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและลงนามรับรองจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อนส่งให้บรรณาธิการ

6. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อนหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น

7. บทความต้องมีสาระสังเขป (บทคัดย่อ) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A5 หรือระหว่าง 150-200 คำ ในกรณีที่บทความเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น

8. ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามระบบการอ้างอิงเอกสารและหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในมนุษยสังคมสาร อย่างเคร่งครัด

9. บทความที่ส่งมาตีพิมพ์จะได้รับการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ท่าน ถ้าผู้ทรงคุณวุฒิ 1 ใน 2 ท่าน ไม่เห็นควรให้ตีพิมพ์ ก็จะส่งบทความนั้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 พิจารณา ทั้งนี้ บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ในมนุษยสังคมสาร ต้องผ่านการพิจารณาเห็นควรให้ตีพิมพ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน

10. ผลการพิจารณาให้ตีพิมพ์บทความในมนุษยสังคมสาร ให้ถือมติของกองบรรณาธิการเป็นที่สุด

11. บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณาให้ตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนให้ผู้เขียน

12. ผู้เขียน/คณะผู้เขียน (ผู้วิจัย/คณะผู้วิจัย) ต้องเขียนข้อมูลส่วนตัวโดยย่อเป็นภาษาอังกฤษไว้ในส่วนท้ายสุดของบทความต่อจากเอกสารอ้างอิง โดยให้ระบุค่านำหน้าชื่อ (นาย/นาง/นางสาว) ตำแหน่งทางวิชาการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์/รองศาสตราจารย์/ศาสตราจารย์) (ถ้ามี) คุณวุฒิปริญญาเอก (ดร.) (ถ้ามี) พร้อมใส่ข้อมูลที่อยู่ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ รวมทั้งรหัสไปรษณีย์ โทรศัพท์ โทรสาร และอีเมลด้วย ในกรณีที่ เป็นนักศึกษาปริญญาโทหรือปริญญาเอก ให้เขียนเฉพาะข้อมูลนักศึกษาเท่านั้นโดยไม่ต้องใส่ข้อมูลของอาจารย์ที่ปรึกษา

ตัวอย่างเช่น

Author

Assistant Professor Dr. Akkarapon Nuemaihom

English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University 439 Jira Rd., Muang District,

Buriram Province 31000

Fax: 0-4461-2858 Tel.: 081-820-4402 E-mail: akkarapon2512@gmail.com

* ส่วนประกอบของบทความ *

* บทความวิชาการ

ในการเขียนบทความวิชาการ ควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม บทความวิชาการควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ใช้คำที่สั้น กระชับ และมีความหมายชัดเจน ให้เขียนเป็นระดับกลุ่มคำไม่ใช่ระดับประโยค และต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยก่อนและตามด้วยชื่อเรื่องภาษาอังกฤษในบรรทัดต่อมา แต่ให้เขียนชื่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้นในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ ความยาวระหว่าง 8-15 คำ

2. **บทคัดย่อ (Abstract)** สรุปเนื้อหาของบทความให้ได้ใจความชัดเจน ให้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเขียนเป็นภาษาไทยก่อน ความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ หรือระหว่าง 150-200 คำ ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ

3. **คำสำคัญ (Keyword)** ระบุคำสำคัญของเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ เป็นคำสืบค้นในระบบฐานข้อมูลได้บทคัดย่อ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ ให้เขียนคำสำคัญเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ

4. **บทนำ (Introduction)** นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา รวมทั้งระบุถึงขอบเขตเนื้อหาของบทความ

5. **เนื้อหา (Body of text)** ระบุเนื้อหาหลักของบทความ โดยแบ่งออกเป็นประเด็นย่อยๆ และมีการจัดเรียงลำดับหัวข้อตามรายละเอียดของเนื้อหา

6. **เอกสารอ้างอิง (References)** อ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา (In-text citation) โดยใช้ระบบนาม-ปี (Author-Year) ตามรูปแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 (6th edition) และเอกสารอ้างอิงทุกรายการที่ปรากฏ

ในบทความต้องมีรายชื่อปรากฏอยู่ในรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ด้วย

* บทความวิจัย

ให้นำเสนอผลการวิจัยที่ค้นพบอย่างเป็นระบบ โดยบทความวิจัยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ใช้คำที่สั้น กระชับ และมีความหมายชัดเจน ให้เขียนเป็นระดับกลุ่มคำไม่ใช่ระดับประโยค และต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยก่อนและตามด้วยชื่อเรื่องภาษาอังกฤษในบรรทัดต่อมา แต่ให้เขียนชื่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้นในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ ความยาวระหว่าง 8-15 คำ

2. **บทคัดย่อ (Abstract)** สรุปสาระสำคัญของงานวิจัยซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์การวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิจัย ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวแต่ละภาษาไม่เกิน 1 หน้า หรือระหว่าง 150-200 คำ ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ

3. **คำสำคัญ (Keywords)** ระบุคำสำคัญของเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้เป็นคำสืบค้นในระบบฐานข้อมูลได้บทคัดย่อ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ ให้เขียนคำสำคัญเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ

4. **บทนำ (Introduction)** ระบุถึงความสำคัญของปัญหาที่ศึกษา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและประโยชน์โดยรวมที่จะเกิดขึ้นจากผลวิจัย

5. **วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective)** ระบุวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยให้ชัดเจนและสะท้อนถึงภาพรวมทั้งหมดของงานวิจัย

6. วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology) ระบุวิธีวิจัยที่ครอบคลุมถึงประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

7. ผลการวิจัย (Results) ระบุผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

8. อภิปรายผล (Discussion) นำเสนอผลการวิจัยโดยอ้างอิงถึงทฤษฎีต่างๆ เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยที่ค้นพบหรือเห็นแย้งที่สมเหตุสมผล

9. ข้อเสนอแนะ (Recommendations) เสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

10. การอ้างอิง (References) ใช้การอ้างอิงตามรูปแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 (6th edition)

* การเขียนเอกสารอ้างอิง *

1. การอ้างอิงเอกสารในเนื้อหา (In-text citation) ให้ใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น สำหรับผู้เขียนทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยระบุเฉพาะนามสกุลแล้วตามด้วยปี ค.ศ. ที่เผยแพร่เอกสาร และ/หรือเลขหน้า เช่น Nuemaihom (2014) หรือ (Nuemaihom, 2014: 23)

2. การเรียงลำดับเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ให้เรียงตามลำดับอักษรของผู้เขียน โดยไม่ต้องมีตัวเลขกำกับ ให้อ้างนามสกุลก่อนแล้วตามด้วยอักษรย่อของชื่อแรก

3. ในกรณีอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย ให้แปลเอกสารอ้างอิงนั้นเป็นภาษาอังกฤษ และให้วงเล็บคำว่า [in Thai] ไว้ส่วนท้ายของเอกสารอ้างอิงนั้น ให้เขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษคือให้อ้างนามสกุลก่อนแล้วตามด้วยอักษรย่อของชื่อแรก และให้เขียนรวมไปกับรายการอ้างอิงที่เป็นภาษาอังกฤษเลย

ตัวอย่างเช่น

References

- Nuemaihom, A. (2010). *Speaking English in all situations* (2nd ed.). Bangkok: Digital Media Learning and Production Center. [in Thai]
- Sato, K. (2003). *Improving our students speaking skills: Using selective error correction and group work to reduce anxiety and encourage real communication*. Japan: Akita Prefectural.
- Yothimas, D. (2015). *A study and development of innovation on tourism English communication for tourism personnel at Phnom Rung Sanctuary in Chaloeprakhiat district, Buriram province* (Research report). Buriram: Buriram Rajabhat University. [in Thai]

(สามารถดูหลักเกณฑ์และรูปแบบการอ้างอิงเอกสารเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์
<http://jhusoc.bru.ac.th>)

ให้ใช้ระบบการเขียนเอกสารอ้างอิงนี้ตั้งแต่ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) 2562 เป็นต้นไป

**Manuscript Preparation Guidelines for the Submission of
Academic and Research Articles in Journal of
Humanities and Social Sciences (JHUSOC)**

1. The full article should be submitted in the Word File as an electronic file using Microsoft Office Word 2010 onwards via the website: <http://jhusoc.bru.ac.th> or to the Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University, Muang District, Buriram Province 31000, Tel.: 0-4461-1221 Ext. 4001, Fax: 0-4461-2858

2. The article must be relevant to Humanities and Social Sciences of the following areas: Language, Linguistics and Literature, Philosophy and Religion, Ethnicity, Folklore, Library and Information Science, Music and Performance Arts, Fine and Applied Arts, Tradition and Culture, Tourism, History, Archaeology, Anthropology, Law, Politics, Public Administration, Economics, Sociology, Psychology, Education, Technology and Learning Innovation, and other disciplines relevant to Humanities and Social Sciences.

3. The article must be typed on A5 paper to include figures, tables, references, and author's brief personal data. Moreover, it should be between 15-20 pages in length.

4. Font

4.1 Angsana New with font size 14 is required. The article must be typed in one column and single spacing. The top-bottom margins of 2 cm. and the left-right margins of 1.8 cm. are used.

4.2 Both Thai and English article titles should be in bold face, font

size 16 with initial caps of the content words, and be centered.

4.3 The author's name (and the advisor's name) must be written in both Thai and English. It must also be typed in bold using font size 14 and centered on the page. For the Thai article, the author's name is numbered in order.

4.4 Department(s)/program(s), faculty(s) and affiliation(s) must be written in both Thai and English, and set flush on the left using font size 12 below the author's name. For the Thai article, their Thai information is numbered in order.

5. Either Thai or English article can be submitted. In the case of an English article, it must be verified and signed by an English language expert before being sent to the editor.

6. The article submitted for publication in JHUSOC has not already been published elsewhere or is not under consideration by peer reviewers for publication in other journals.

7. The article must contain both Thai and English abstracts with no more than 1 page of A5, or between 150-200 words. Only English abstract is required for the article written in English or other languages.

8. The author must strictly comply with the reference system and the criteria for the publication of academic or research articles set by the journal.

9. The article will be reviewed by at least two peer reviewers in the relevant fields. If one of them does not agree to get it published, the article will be sent to the third peer reviewer for his/her consideration. It is noted that the article published in the journal must be approved by at least two peer reviewers.

10. The editorial board is responsible for the final decision regarding acceptance or rejection of the article published in the journal.

11. The author will be officially informed if his/her article is not accepted. However, the manuscript will not be sent back to him/her.

12. The author/authors (researcher/researchers) must write the personal information in English in the last part of the article below the references, providing a title (Mr. / Mrs. / Miss), an academic position i.e. Assistant Professor / Associate Professor / Professor (if any), and a doctoral degree i.e. Dr. (If any). A full address, including a postal code, a fax number, and an email address, should also be provided. It is noted if the author is a master's or doctoral student, his/her personal information must be presented while his/her advisors' individual information is not required.

For examples:

Author

Assistant Professor Dr. Akkarapon Nuemaihom

English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University 439 Jira Rd., Muang District,

Buriram Province 31000

Fax: 0-4461-2858 Tel: 081-820-4402 E-mail: akkarapon2512@gmail.com

* Components of Academic Articles *

To write an academic article, clear points should be identified and appropriate sequences of the content should be considered. The article should consist of the following parts:

1. Title: The title should possess the short, concise and meaningful words. It should be written in a word level, not a sentence level. The title with 8-15 words must be written in both Thai and English. Moreover, the Thai title is typed first, followed by the English one on the next line. However, only English title is required for the article written in English or other foreign languages.

2. Abstract: The article contents are clearly summarized. Both Thai and English abstracts are required. A one-page Thai abstract with 150-200 words is written first, followed by the English one with the same number of words. It is noted that only English abstract is required for the article written in English or other foreign languages.

3. Keyword: The keywords appropriate for retrieving information from the database are identified. Both Thai and English 3-5 keywords are required and must be placed below the abstract. It is noted that only English keywords are required for the article written in English or other foreign languages.

4. Introduction: The article background is presented. The article scope is also specified.

5. Body of Text: The main contents and sub-topics of the article are identified. Moreover, the topics are sorted by the contents.

6. References: In-text citation is based on the author-year system of the APA (American Psychological Association) style (6th edition). It is noted that all entries in the text should be listed in the references.

*** Components of Research Articles ***

The research results should be presented systematically. The research article should be composed of the following parts:

1. Title: The title should possess the short, concise and meaningful words. It should be written in a word level, not a sentence level. The title with 8-15 words must be written in both Thai and English. Moreover, the Thai title is typed first, followed by the English one on the next line. However, only English title is required for the article written in English or other foreign languages.

2. Abstract: The important research components, including objectives, population, sample group, instruments, statistics for data analysis, and research results. Both Thai and English abstracts must be written. The length of each language is not more than 1 page or between 150-200 words. It is noted that only English abstract is required for the article written in English or other foreign languages.

3. Keyword: The keywords appropriate for retrieving information from the database are identified. Both Thai and English 3-5 keywords are required and must be placed below the abstract. It is noted that only English abstract is required for the article written in English or other foreign languages.

4. Introduction: The significance of research problems are identified. The relevant literature is reviewed. In addition, the overall benefits obtained from the research results are also presented.

5. Objective: The research objectives are clearly identified to reflect the overall picture of the research.

6. Methodology: The research methods, including population, samples, instruments, steps of data collection, and statistics for data analysis, are clearly indicated.

7. Results: The research results obtained from analyzing the data are clearly interpreted according to the research objectives.

8. Discussion: The research results are discussed with theoretical support so as to check whether the current research results are in line with or against the previous studies.

9. Recommendations: Utilization of the research results, and guidelines for the next research should be recommended.

10. References: The references must be based on APA (American Psychological Association) style (6th edition).

* Writing References *

1. Both Thai and foreign authors' names in the in-text citation must be written in English only. Moreover, their last names should be written first, followed by the year of publication, and/or page numbers, for example, Nuemaihom (2014) or (Nuemaihom, 2014: 23).

2. References are listed fully in alphabetical order according to the last name of the author and not numbered. Moreover, the last name is written first, followed by the initial letter of his/her first name.

3. For referring the Thai documents, the documents must be translated into English, and the additional word "in Thai" must be put in the brackets [] i.e. [in Thai]. It is noted that the same format for referring both Thai and English documents is required.

For example:

References

- Nuemaihom, A. (2010). *Speaking English in all situations* (2nd ed.). Bangkok: Digital Media Learning and Production Center. [in Thai]
- Sato, K. (2003). *Improving our students speaking skills: Using selective error correction and group work to reduce anxiety and encourage real communication*. Japan: Akita Prefectural.
- Yothimas, D. (2015). *A study and development of innovation on tourism English communication for tourism personnel at Phnom Rung Sanctuary in Chaloeprakhiat district, Buriram province* (Research report). Buriram: Buriram Rajabhat University. [in Thai]

(For further information about the guidelines on writing references, please visit the
website: <http://jhusoc.bru.ac.th>)

This reference style will come into effect from
Vol. 17 No.1 (January-April) 2019 onwards.

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในมนุษยสังคมสาร (มสส.)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

เรียน บรรณาธิการมนุษยสังคมสาร

เรื่อง ตีพิมพ์บทความลงในมนุษยสังคมสาร

1. ชื่อผู้ส่งบทความ

(ภาษาไทย).....

.....

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

2. ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

.....

.....

.....

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

.....

.....

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

เลขที่ 439 ถนนจรัส ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

อีเมล: jhusoc@bru.ac.th เว็บไซต์: <http://jhusoc.bru.ac.th>

3. ประเภทของบทความ

☐ บทความวิจัย (Research article)☐ บทความวิชาการ (Academic article)

4. เนื้อหาของบทความเกี่ยวกับ

☐ ด้านมนุษยศาสตร์ ☐ ด้านสังคมศาสตร์

5. วุฒิการศึกษาขั้นสูงสุด

.....

6. ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้า

มี).....

7. สถานภาพผู้ส่งบทความ

7.1 ☐ อาจารย์ ☐ อื่นๆ ระบุ.....

คณะ.....

สถาบัน.....

ชื่อผู้วิจัยรวม (ถ้ามี) กรณีผู้ส่งบทความไม่เป็นนักศึกษา

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)	ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	หน่วยงาน	โทรศัพท์

7.2 ☐ นิสิต/นักศึกษา☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

หลักสูตร.....

สาขา.....

คณะ.....

สถาบัน.....

โปรดระบุชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

1. ชื่อ-นามสกุล

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ที่ทำงานปัจจุบัน.....

2. ชื่อ-นามสกุล

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ที่ทำงานปัจจุบัน.....

8. สถานที่ทำงาน

.....

.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....

โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....

อีเมล.....

9. กองบรรณาธิการสามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ที่

☐ สถานที่ทำงาน ☐ ที่อยู่ดังต่อไปนี้

.....

.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....

โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....

อีเมล.....

10. กรณีที่ไม่สามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ กองบรรณาธิการสามารถติดต่อ
บุคคลดังต่อไปนี้

ชื่อ – สกุล

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....

โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....

อีเมล.....

มีความเกี่ยวข้องเป็น.....

11. สิ่งที่แนบมาด้วย

☐ ไฟล์บทความวิจัย ☐ บทความทางวิชาการ

☐ อื่นๆ (ระบุ).....

12. องค์ประกอบของบทความ

ข้าพเจ้าได้จัดทำบทความตามคำแนะนำการเตรียมต้นฉบับของ “มนุษยศาสตร์” ครบสมบูรณ์ ดังนี้

☐ บทความวิชาการ	☐ บทความวิจัย
☐ ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐ ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
☐ ชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐ ชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
☐ บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐ บทคัดย่อและภาษาอังกฤษ
☐ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐ คำสำคัญและภาษาอังกฤษ
☐ บทนำ	☐ บทนำ
☐ เนื้อหา	☐ วัตถุประสงค์การวิจัย
☐ เอกสารอ้างอิง	☐ วิธีดำเนินการวิจัย
☐ ประวัติผู้วิจัย	☐ ผลการวิจัย
	☐ อภิปรายผล
	☐ ข้อเสนอแนะ
	☐ เอกสารอ้างอิง
	☐ ประวัติผู้วิจัย

13. ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาได้ตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษาอังกฤษในส่วนของ Abstract และบทความความภาษาอังกฤษ และขอรับรองว่าบทความฉบับนี้มีการใช้ภาษาอังกฤษที่ถูกต้องตามหลักภาษาและหลักไวยากรณ์ทุกประการ เห็นควรให้ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนได้

ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษา ลงชื่อ.....
(.....)
ตำแหน่ง.....
...../...../.....

14. อาจารย์ที่ปรึกษา ได้ตรวจบทความนี้แล้วขอรับรองว่า องค์ประกอบและเนื้อหาของบทความนี้ มีความสมบูรณ์และถูกต้องตามหลักวิชาการ เห็นควรให้ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้
*(กรณีที่เป็นนิสิตหรือนักศึกษา)

อาจารย์ที่ปรึกษา ลงชื่อ.....
(.....)
...../...../.....

15. ตัณฉบับที่ส่งพิจารณาเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้ ยังไม่เคยตีพิมพ์
เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น
และยินดีแก้ไขตามที่กองบรรณาธิการเสนอแนะ

ผู้ส่งบทความ ลงชื่อ.....

(.....)

...../...../.....

ผลการพิจารณาบทความจากบรรณาธิการ

- ☐ เห็นควรดำเนินการส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินคุณภาพของบทความ
- ☐ ไม่รับพิจารณาบทความ

.....

.....

.....

.....

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม)

บรรณาธิการมนุษยศาสตร์

หมายเหตุ

1. ขอให้ท่านกรอกข้อมูลในแบบฟอร์มขอลงบทความด้วยลายมือที่อ่านออก และชัดเจนแล้วสแกนส่งไปพร้อมไฟล์ PDF และ ไฟล์ Word ของบทความต้นฉบับ โดยส่งไปที่ <http://jhusoc.bru.ac.th> → ติดต่อขอลงบทความ
2. ขอให้จัดเตรียมต้นฉบับบทความของท่านตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความ ของกองบรรณาธิการ “มนุษยสังคมสาร” มิเช่นนั้น บทความของท่านจะไม่ได้รับการ พิจารณาในดำเนินการในขั้นต่อไป
3. บทความของท่านต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษาอังกฤษ จากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ พร้อมลงลายมือชื่อรับรอง
4. ในกรณีที่เป็นิสิตนักศึกษา บทความของท่านต้องผ่านการรับรองจาก อาจารย์ที่ปรึกษา โดยลงลายมือชื่อรับรอง

Article Submission Form

for Publication in the Journal of Humanities

and Social Sciences (JHUSOC)

Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University, Thailand

Date:/...../.....

To Editor of Journal of Humanities and Social Sciences

Subject Article Submission Form for Publication in Journal of
Humanities and Social Sciences

1. Author's Name.....

2. Article Title.....

.....

.....

.....

3. Types of Articles ☐ Research Article ☐ Academic Article

Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University

E-mail: jhusoc@bru.ac.th

Website: <http://jhusoc.bru.ac.th>

4. Types of Disciplines ☐ Humanities ☐ Social Sciences

5. The Highest Level of Education.....

6. Academic Position (if any).....

7. Position

7.1 ☐ Lecturer ☐ Other Positions (please specify).....

Faculty.....Institute.....

Co-authors (if any) who are not students.

Name	Organization	Telephone	E-mail

7.2 ☐ Students ☐ M.A. ☐ Ph.D.

Discipline.....

Program.....

Faculty.....

Institute.....

Please specify the thesis advisors' names

1. Name.....

Current Position.....

Address.....

Telephone..... E-mail.....

2. Name.....
Current Position.....
Address.....
Telephone..... E-mail.....

8. Author's Present Workplace

.....
.....
Office Telephone..... Mobile Telephone.....
Fax..... E-mail.....

9. Contact Address ☐ Workplace ☐ Address as below

.....
.....
Home/Office Telephone..... Mobile Telephone.....
Fax..... E-mail.....

10. In case of not being able to contact the author, the editorial board can contact the following person:

Name.....
Telephone..... Mobile Telephone.....
Fax..... E-mail Address.....
Relationships.....

11. Enclosed documents

☐ Research Article ☐ Academic Article
☐ Other (specify)

12. Article Components

I have written an article in line with the guidelines of the journal with the following components:

☐ Academic Article	☐ Research Article
☐ Thai and English Titles	☐ Thai and English Titles
☐ Author's name in Thai and English	☐ Author's name in Thai and English
☐ Thai and English Abstracts	☐ Thai and English Abstracts
☐ Thai and English Keywords	☐ Thai and English Keywords
☐ Introduction	☐ Introduction
☐ Body of Text	☐ Objectives
☐ References	☐ Methodology
☐ Author's Biodata	☐ Results
	☐ Discussion
	☐ Recommendations
	☐ References
	☐ Author's Biodata

13. An expert has examined accuracy of the English use. It is certified that the article is written in the correct English grammar and can be published in this journal.

Expert's signature.....

(.....)

Position.....

Date...../...../.....

14. The thesis advisor(s) has considered this article and approved that its contents and components are complete and accurate according to academic principles, so the article is recommended to be published in this journal. It is noted that the item 14 is for the students only.

Advisor's signature.....

(.....)

Date...../...../.....

15. The manuscript submitted for publication in this journal has not been published before and is not under consideration of other journals. Moreover, the author is pleased to make modifications suggested by the editorial board.

Authors' signature.....

(.....)

Date...../...../.....

The results of article acceptance considered by the journal editor are as follows:

☐ It should be forwarded to peer reviewers to evaluate its quality.

☐ It is rejected (Please give reasons for not being able to get the article published in this journal.).....
.....
.....

(Assistant Professor Dr. Akkarapon Nuemaihom)

Editor

Journal of Humanities and Social Sciences

NB:

1. You must fill out the Article Submission Form with readable handwriting, scan the form and submit it together with both PDF and Word files of the original full article to <http://jhusoc.bru.ac.th> → **Request for Article Submission.**

2. You must prepare your original manuscript in accordance with the journal guidelines and criteria, otherwise your article will not be considered to get published in the journal.

3. Your article must be written in the correct English and is certified by the English expert with his/her signature on it.

4. For a student, the article must be certified by an advisor with his/her signature on it.

หมายเลขสมาชิก.....

ใบสมัครสมาชิก

มนุษยสังคมสาร (มสส.)

Faculty of Humanities and Social Sciences (JHUSOC)

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

ที่อยู่.....

.....

โทรศัพท์..... โทรสาร.....

อีเมล.....

☐ สมัครสมาชิก.....ปี (1 ปี 3 ฉบับ 400 บาท) เริ่มตั้งแต่ฉบับที่.....

☐ ต่ออายุสมาชิก.....ปี (1 ปี 3 ฉบับ 400 บาท) เริ่มตั้งแต่ฉบับที่.....

พร้อมกันนี้ได้ส่งค่าสมาชิก จำนวน.....บาท

(ตัวอักษร.....)

โดยโอนเงินผ่านบัญชีธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) สาขา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ชื่อบัญชี “มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (วารสารวิชาการ
มนุษยสาร)” บัญชีออมทรัพย์ เลขที่ 427-1-25989-1

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

(.....)

วันที่.....

หลังจากโอนเงินแล้ว กรุณาส่งหลักฐานการโอนเงิน (pay-in-slip) ไปที่
โทรสาร 0-4461-2858 หรือ อีเมล: jhusoc@bru.ac.th

ออกใบเสร็จในนาม

ชื่อ.....

ที่อยู่.....

.....

ดาวน์โหลดใบสมัครสมาชิกได้ที่ <http://jhusoc.bru.ac.th>